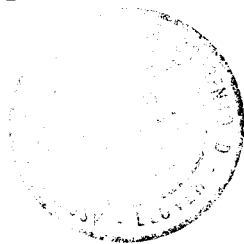

4302

ALGEMENE PRACTISCHE RECHTSVERZAMELING

André CLOQUET

Ere-Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel
te Dendermonde

**DESKUNDIGEN-
ONDERZOEK**
IN ZAKEN VAN PRIVAAT RECHT

1975

WETENSCHAPPELIJKE UITGEVERIJ
E. STORY-SCIENTIA P.V.B.A.
GENT - LEUVEN

In deze verhandeling werd de stof bijgehouden tot 1 november 1973.

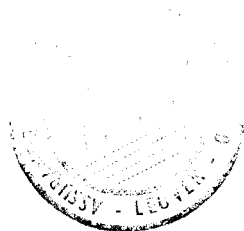
Ern. 890305
Bikm. 55113

© 1975 by E. STORY-SCIENTIA GENT

No part of this work may be reproduced in any form by print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk Depot: D.1975/0009/6

INHOUD

	XV
LIJST VAN AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN	
BIBLIOGRAFIE	XIX
	Nra.
DEEL I OVER ALLE SOORTEN EXPERTISES	1- 82
HST. I Bepaling en aard van de expertise	1- 12
AFD. I Bepaling	2
AFD. II Minnelijke en gerechtelijke expertise	3
AFD. III Iedere expertise is een verhuring van diensten	4- 6
AFD. IV De expertise is geen lastgeving	
§ 1. Noch van de partijen	7- 8
§ 2. Noch van de rechter	9
AFD. V De gerechtelijke deskundige is geen ambtenaar	10
AFD. VI Is de expertise een daad van koophandel?	11
HST. II Vergelijking met aanverwante instellingen	12- 19
AFD. I Deskundigenonderzoek en partijbeslissing	13
AFD. II Deskundigenonderzoek en getuigenis	14
AFD. III Deskundige en rechter of scheidsrechter	15
AFD. IV Deskundigenonderzoek en attesten nopens gebruiken	16
AFD. V Deskundige en scheidsrechter-verslaggever	17
AFD. VI Expertise en bewijsmiddel	18
AFD. VII Expertise en opdracht van architect	19
HST. III Expertise tot conventionele bepaling van de prijs	20- 36
AFD. I Principe	20- 22
AFD. II De expertise tot conventionele bepaling van de prijs is geen scheidsgerecht	23
AFD. III Zij is geen lastgeving	24
AFD. IV Voorwaarden van geldigheid	25- 28
AFD. V Werking van de overeenkomst	29- 31
AFD. VI Gevolgen van het advies van de derde	32- 36
HST. IV Expertise tot prijsbepaling inzake verhuring	37- 40

	Nrs.	
HST. V	De eenzijdige private expertise	41- 58
AFD. I	Een expertise strekkende tot eenzijdige informatie	41- 43
AFD. II	Voorbeelden uit wet en rechtspraak	44- 48
	§ 1. De koper	44
	§ 2. Controle van arbeidsongeschiktheid	45
	§ 3. De schenker en het beschikbaar gedeelte	46
	§ 4. De commissaris van een vennootschap	47
	§ 5. De notaris inzake verdeling	48
AFD. III	Bewijskracht van de eenzijdige private expertise	49- 53
AFD. IV	Residuele waarde van de eenzijdige expertise	54
AFD. V	Het ereloon van de eenzijdig aangestelde deskundige	55- 58
HST. VI	De tegensprekelijke minnelijke expertise	59- 79
AFD. I	Algemeenheden	59- 61
	§ 1. Bepaling	59
	§ 2. Toepasselijke regeling	60
	§ 3. Bekwaamheid	61
	§ 4. De verjaring	63
AFD. II	De minnelijke deskundige	64- 66
	§ 1. Aanduiding van de deskundige	64
	§ 2. Wraking van de deskundige	65
	§ 3. Aantal deskundigen	66
AFD. III	Uitvoering van de opdracht	67- 71
AFD. IV	Bewijskracht van de minnelijke expertise	72- 76
AFD. V	Ereloon en aansprakelijkheid van de deskundige	77- 79
HST. VII	De gerechtelijke expertise. Verwijzing	80
HST. VIII	Wettelijk voorziene expertise. Verwijzing	81- 82
DEEL II	GERECHTELIJKE EXPERTISE	83-602
TITEL I	EENZIJDIGE GERECHTELIJKE EXPERTISE	83- 86
HST. I	Algemeenheden	83
HST. II	Persoonlijke raadpleging van een deskundige door de rechter	84- 85
HST. III	Advies van een gerechtelijk deskundige tot bescherming van derden	86
TITEL II	TEGENSPREKELIJKE GERECHTELIJKE EXPERTISE	87-602
HST. I	Voorwaarden en grondbestanddelen van de vordering	87- 97
AFD. I	Toelaatbaarheid van het bewijs door expertise	88

AFD. II	Voor welke jurisdicties zijn de regels van het Gerechtelijk Wetboek toepasselijk?	89- 91
AFD. III	Gepastheid van de gerechtelijke expertise	92- 97
	§ 1. Soeverein oordeel van de feitenrechter. Uitzonderingen	92
	§ 2. Redenen tot weigering	93
	§ 3. Redenen tot aanstelling van een deskundige	94- 95
	§ 4. Middelen om abusieve expertises te keer te gaan	96- 97
HST. II	De expertise, hoofdvoorwerp van de vordering	98- 99
HST. III	Opdracht	100-125
AFD. I	Voorwerp van de opdracht	100-103
AFD. II	Vaststellingen	104-105
AFD. III	Advies	106-113
	§ 1. Uitsluiting van de loutere raadpleging	106
	§ 2. Het nuttig advies	107-109
	§ 3. Zuiver theoretisch advies	110
	§ 4. Juridische opdracht	111-113
AFD. IV	Verzoening	114-115
AFD. V	Formulering van de opdracht. Uitbreiding	116-125
HST. IV	Deskundige	126-194
AFD. I	Aanduiding door de partijen	126-133
AFD. II	Aanduiding door de rechter	134-138
AFD. III	Aantal deskundigen	139-148
	§ 1. Eén of meer	139-143
	§ 2. Het even aantal	144-145
	§ 3. Het college	146-148
AFD. IV	Wraking van deskundigen	149-190
	§ 1. Algemeenheden	149-152
	§ 2. Wettelijke gronden van wraking	153-164
	A. Belang	154
	B. Verwantschap	155
	C. Geschil of geding	156
	D. Bekleden van een bevoorrechte positie	157
	E. Verband tussen werknemer en werkgever	158
	F. Vroegere tussenkomst	159-160
	G. Deel nemen aan een vonnis	161
	H. Getuigenis - receptie-geschenken	162
	I. Hoge graad van vijandschap	163
	J. Geneesheer die de gekwetste verzorgde	164
	§ 3. Andere wrakingsgronden	165

	Nrs.
§ 4. Onverenigbaarheden	166-180
A. Uitsluiting van de rechtspersonen	166
B. Rechtsonbekwamen	167
1. Geïnterdiceerden	167-168
2. De minderjarigen	169
3. Gehuwde vrouw	170
4. Gefailleerden	171
C. Titularissen van openbare functies	172-173
D. Onkundigheid	174-177
1. Onkunde van de taal	174
2. Technische onbevoegdheid	175-177
E. Vermoedelijke partijdigheid	178
F. Verblijfplaats	179
G. Vreemde deskundigen	180
§ 5. De procedure tot wraking	181-190
A. Algemeenheden	181
B. Termijn om het verzoek in te dienen	182
C. Vorm van het verzoek tot wraking	183
D. Het voordragen van de redenen tot wraking. Bevoegdheid	184
E. Mededeling aan het Openbaar Ministerie	185
F. Beslissing nopens de wraking. Eventuele schadevergoeding .	186
G. Verhaal tegen de beslissing inzake wraking	187-190
AFD. V Vervanging van de deskundige	191-194
HST. V Vordering tot expertise	195-243
AFD. I Vordering in kort geding	196-210
§ 1. Algemeenheden	196-199
§ 2. Dringende noodzakelijkheid	200-202
§ 3. Volstrekte noodzakelijkheid	203
§ 4. „Voorlopige” beslissing	204-205
§ 5. Gevolgen van de expertise in kort geding	206-207
§ 6. Gezag van gewijsde van het bevelschrift	208-210
AFD. II Bevoegdheid	211-214
§ 1. Ratione materiae	211
§ 2. Plaatselijke bevoegdheid	212-214
AFD. III Wie moet de expertise uitlokken?	215-220
AFD. IV Termijn om de expertise aan te vragen	221-230
AFD. V Tussenkomst en gemeenverklaring van de expertise	231-232
AFD. VI Vorm van de aanvraag	233-242
§ 1. Dagvaarding of besluiten	234-235
§ 2. Eenzijdig verzoekschrift	236-242

	A. Dringende gevallen	236-237
	B. Andere gevallen	238-242
AFD. VII	Aanvraag tot expertise en verjaring	243
HST. VI	De beslissing die een expertise beveelt	244-260
AFD. I	Vermeldingen: deskundige - opdracht - termijn	244
AFD. II	Aard van de beslissing: onderzoeksmaatregel	245-246
AFD. III	Uitvoerbaarheid bij voorraad	247-250
AFD. IV	Verzet en hoger beroep	251-256
AFD. V	Interpretatie en geschillen. Verwijzing	257
AFD. VI	Gezag van het gewijsde	258-260
HST. VII	De uitvoering van de opdracht	261-350
AFD. I	Interpretatie van het vonnis en geschillen nopens de uitvoering	261-266
AFD. II	Initiatief. Aanvaarding of weigering	267-276
	§ 1. Berusting of afstand	267-269
	§ 2. Verzoek tot uitvoering van de expertise	270-272
	§ 3. Aanvaarding of weigering door de deskundige	273-276
AFD. III	Rol van de rechter	277-286
	§ 1. De voorlichting	278
	§ 2. Bijwonen van de verrichtingen door de rechter	279-281
	§ 3. Controle van de spoedige uitvoering	282-283
	§ 4. Plaats en tijd van de werkzaamheden	284-286
AFD. IV	Aanwezigheid of afwezigheid van de partijen	287-309
	§ 1. Tegensprekelijk karakter	287-289
	§ 2. Verbod van eenzijdige contacten met een partij	290
	§ 3. Oproeping van partijen	291-295
	§ 4. Wijzigingen in de staat van de partijen	296
	§ 5. Aanwezigheid bij de verrichtingen	297-301
	§ 6. Vertegenwoordiging	302-305
	§ 7. Bijstand van raadgever	306-308
	§ 8. Gevolgen van de aanwezigheid of afwezigheid	309
AFD. V	Verklaringen en vorderingen van de partijen	310-315
AFD. VI	Bewijsvoering vóór de deskundige	316-346
	§ 1. Vrijheid van middelen en methodes	316
	§ 2. Verklaringen van de partijen	317-320
	§ 3. Overlegging van de nodige bescheiden	321-327
	A. Door de partijen	321-323
	B. Door derden	324
	C. Voorafgaandelijke mededeling van bescheiden tussen partijen	325-327
	§ 4. Inwinnen van inlichtingen en adviezen bij derden	328

	Nrs.
	329-335
§ 5. Verhoor van getuigen	329-333
A. Principe	334-335
B. Uitvoering	336-344
§ 6. Bijstand door derden	345-346
§ 7. Eigen ervaring	347-350
AFD. VII Uitvoering van de opdracht door het College	351-416
HST. VIII Verslag	351-356
AFD. I Beraadslaging en stemming	352
§ 1. Geheim	353
§ 2. Collegiaal advies	354-356
§ 3. Uiteenlopende adviezen: anonimiteit	357-379
AFD. II Opstellen van het verslag	357-363
§ 1. Algemeenheden	364-368
§ 2. Taal van het verslag	369
§ 3. Inhoud van het verslag	370-371
A. Schema: eerste deel: bevindingen	372-378
B. Motivering	379
C. Schema: tweede deel: discussie en besluit	380-386
AFD. III Kennisgeving van de bevindingen	387-391
AFD. IV Opmerkingen van de partijen	392-397
AFD. V Eed	398-400
AFD. VI Ondertekening	401-410
AFD. VII Neerlegging	401-403
§ 1. Algemeenheden	404-407
§ 2. Termijn voor de neerlegging	408-410
§ 3. Gevolgen van de neerlegging	411-414
AFD. VIII De kennisgeving van het definitief verslag	411-413
§ 1. Kennisgeving aan de partijen	414
§ 2. Mededeling aan derden	415
AFD. IX Homologatie van het verslag	416
AFD. X Berusting in het verslag	417-434
HST. IX Aanvullingen en nieuwe expertise	418-423
AFD. I Onderhoor van de deskundige ter zitting	424
AFD. II Onderhoor ter zitting van de technische raadgever van een partij	425-427
AFD. III Aanvullende expertise	428-434
AFD. IV Nieuwe expertise	435-470
HST. X Ongeldige verslagen. Sancties	435-443
AFD. I Onbestaande verslagen	

Nrs.

	§ 1. Niet tegenstelbare verslagen	435-438
	§ 2. Afwezigheid van hoedanigheid van deskundige	439-442
	§ 3. Afwezigheid van ondertekening	443
AFD. II	Onregelmatige verslagen	444-462
	§ 1. Welke nietigheden?	444
	§ 2. Wilsgebreken	445
	§ 3. Nieuwe theorie van de nietigheid inzake proceshandelingen	446
	§ 4. Is het deskundigenverslag een akte van rechtspleging?	447
	§ 5. Schending van de openbare orde: o.m. wegens afstand van rechtsmacht	448-450
	§ 6. Gebrek aan ondertekening als nietigheid	451
	§ 7. Ontstentenis van eedformule	452-453
	§ 8. Taalgebruik	454-455
	§ 9. Schending van het recht van verdediging	456
	A. Gebrek aan oproeping	457
	B. Gebrek aan mededeling van stukken en argumenten	458
	C. Gebrek aan motivering en vermeldingen	459
	D. Gebrek aan kennisgeving van het ontwerp	460
	E. Gebrek aan persoonlijke uitvoering	461
	F. Verzuim van poging tot verzoening	462
AFD. III	Gevolgen van de nietigheid. Herstelbaarheid	463-470
	§ 1. Algemeenheden	463-464
	§ 2. Nietigheid als fout van een partij	465
	§ 3. Nietigheid en residuale bewijskracht	466
	§ 4. Nietigheid en herstelbaarheid	467-469
	§ 5. Gedeeltelijke nietigheid	470
HST. XI	Bewijskracht van de regelmatige verslagen	471-519
AFD. I	Algemeenheden	471-475
AFD. II	Eerbiediging van de bewijskracht van de akten	476-478
AFD. III	Authenticiteit van de vaststellingen	479-485
AFD. IV	Het verslag bindt niet	486-496
	§ 1. Het bindt de rechter niet	487-489
	§ 2. Normaal dient het verslag gevolgd te worden	490-493
	§ 3. Het bindt de partijen niet	494-496
AFD. V	Aanneming of verwerping van het advies	497-508
	§ 1. Niet overtuigende adviezen	497-500
	§ 2. Adviezen alleen gesteund op verklaringen van getuigen of bekentenissen van de partijen	501-502
	§ 3. Redenen tot verwerping van het besluit. Enkele voorbeelden	503
	§ 4. Twijfel spruitende uit een tegenexpertise	504-508

	Nrs.	
AFD. VI	Samenloop van het bewijs door expertise met andere bewijsmiddelen	509-519
	§ 1. Opeenvolgende verslagen	509
	§ 2. Expertise en aanvullende eed	510
	§ 3. Expertise en getuigenverhoor	511-514
	§ 4. Expertise en plaatsopneming	515
	§ 5. Expertise en attest	516
	§ 6. Expertise en faktuur of bestek	517-518
	§ 7. Expertise en schatting <i>ex aequo et bono</i>	519
HST. XII	Het vonnis na expertise	520-527
AFD. I	Algemeenheden	520
AFD. II	De rechter beaamt het besluit	521-525
AFD. III	De rechter verwerpt het besluit	526
AFD. IV	Mededeling van het vonnis aan de deskundige	527
HST. XIII	Kosten	528-588
AFD. I	Schuld van de partijen tegenover de deskundige	528-575
	§ 1. Wanneer is ereloon verschuldigd?	528-529
	§ 2. Berekening van het ereloon	530-531
	§ 3. Berekening van de kosten	532
	§ 4. Staat van het college	533-534
	§ 5. Wie moet de deskundige betalen?	536-541
	§ 6. Zijn de schuldenaars solidair gehouden tegenover de deskundige?	542-543
	§ 7. Procedure tot betaling volgens het gemeen recht	544-546
	§ 8. Speciale procedure	547
	A. Staat van ereloon en kosten	548-550
	B. Partijen gaan akkoord met het gevorderd bedrag	551-554
	C. Partijen betwisten het bedrag	555-557
	D. De deskundige heeft geen staat ingediend	558-561
	E. Redenen tot vermindering van het ereloon	562
	F. Rechtsmiddelen tegen de taxatie	563
	§ 9. Waarborgen van de betaling	564-575
	A. Voorschot	564-570
	B. Retentierecht	571
	C. Voorrecht	572
	D. Bewarend beslag	575
AFD. II	De expertisekosten in de verhoudingen tussen de partijen	576-583
	§ 1. Verwijzing in de kosten	576-582
	§ 2. Verhaal tussen partijen	583
AFD. III	Expertisekosten en rechtsbijstand	584-588

	§ 1. Wie zal de deskundige betalen in geval van rechtsbijstand?	584
	§ 2. Rechtspleging	585-588
HST. XIV	Aansprakelijkheid van de deskundige	589-602
AFD. I	Burgerlijke aansprakelijkheid	589-598
	§ 1. Voorwaarden van de aansprakelijkheid	589-592
	A. Algemeenheden	589-591
	B. Schade en oorzakelijk verband	592
	§ 2. Wordt de fout gedekt door haar overname in het vonnis?	593
	§ 3. Bevoegdheid	594
	§ 4. Overzicht van de mogelijke fouten	595-598
	A. Vertraging	595
	B. Schending van het beroepsgeheim	596
	C. Vergissingen	597
	D. Andere tekortkomingen	598
AFD. II	Strafrechtelijke en disciplinaire aansprakelijkheid	599-602
	§ 1. Strafrechtelijke aansprakelijkheid	599-601
	§ 2. Tuchtmaatregelen	602
DEEL III	BIJZONDERE RECHTSPLEGINGEN	603-636
	Algemene opmerking	603
	Afwezige. Inbezitstelling van zijn goederen	604
	Afstand door ontslagen kapitein van de medeëigendom van het schip	605
	Averij inzake zeevaart en binnenvaart	606
	Bedrijfsrevisoren	607
	Benadeling van meer dan zeven twaalfden	608
	Gemene muur	609
	Informatie van de rechter-commissaris	610
	A. Gerechtelijk akkoord	610
	B. Uitstel van betaling	610
	Kleine nalatenschappen	611
	Konijnen- en wildschade	612
	Landpacht	613
	A. Vaststelling van de pachtprijs	614
	B. Recht om werken uit te voeren	614
	C. Recht van voorkoop	614
	D. Procedure gemeen aan voorgaande gevallen	614
	Namaking inzake octrooien en auteursrecht	615
	Mijnschade	616

	Nrs.
Onbekwaamverklaring	617
Onderzoeksmaatregelen van de rechter: getuigenverhoor en plaatsopneming	618
Onteigening te algemene nut	619
Pand. Toeëigening van het pand	620
Ruiling van een dotaal onroerend goed	621
Schriftonderzoek	622
Valsheid	623
Verdeling	624-625
A. Minnelijke verdeling waarbij rechtsonbekwamen betrokken zijn	624
B. Gerechtelijke verdeling	625
Vergoeding inzake handelshuur	626
Verkoop van goederen. <i>Actio quanti minoris</i>	627
Verkoop van een handelszaak in onverdeeldheid	628
Verkoop van huisdieren	629
Verkoop aan de verbruiker	630
Vervoer van goederen te land	631
Vervoer van goederen langs de binnenwateren	632
Vervoer ter zee	633
Voogdij	634
Voorrecht van de aannemers, architecten, metselaars en andere werklieden	635
Wildschade (zie Konijnen- en wildschade)	636
MODELLEN VAN AKTEN	blz. 235
ZAAKREGISTER	blz. 247

AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN

<i>Ann. Not. Enr.</i>	Annales du Notariat et de l'Enregistrement (tot 1970)
Arbh.	Arbeidshof
Arbrb.	Arbeidsrechtbank
<i>Arr. Cass.</i>	Arresten van het Hof van Cassatie
art.	Artikel(en)
<i>a.w.</i>	Aangehaald werk (<i>opere citato</i>)
B.	Boek
<i>Belg. Jud.</i>	La Belgique Judiciaire
Besl. Regt.	Besluit van de Regent
Besl.W.	Besluitwet
B.R.H.	Belgische Rechtspraak in Handelszaken - Jurisprudence Commerciale de Belgique
Brussel	Hof van beroep te Brussel
<i>Bull. Ass.</i>	Bulletin des Assurances
B.W.	Burgerlijk Wetboek
Cass.	Hof van Cassatie
Cass. fr.	Cour de Cassation (Frankrijk)
Corr.	Correctionele Rechtbank
<i>Dall. Hebd.</i>	Dalloz Hebdomadaire (Frankrijk)
<i>e.v.</i>	En volgende
Faill.	Faillissement
fr.	Frans
<i>Gaz. Pal.</i>	La Gazette du Palais (Frankrijk)
Gent	Hof van beroep te Gent
Ger. W.	Gerechtelijk Wetboek
<i>Ing. Cons.</i>	Revue du Droit Intellectuel, l'Ingénieur Conseil
<i>J. Comm. Br.</i>	Jurisprudence Commerciale de Bruxelles
<i>J. Comm. Fl.</i>	Jurisprudence Commerciale des Flandres
J.C.P.	Juris-Classeur Périodique (Frankrijk)
<i>J. Liège</i>	Jurisprudence de la Cour d'appel de Liège
<i>J. Nivelles</i>	Recueil de Jurisprudence du tribunal de première instance et des Tribunaux de l'arrondissement de Nivelles
<i>J. Port Anv.</i>	Jurisprudence du Port d'Anvers (vóór 1966; na 1966; zie: <i>R.H. Antw.</i>)
<i>J. Soc.</i>	Journal des Sociétés
J.T.	Journal des Tribunaux
<i>J.T. Trav.</i>	Journal des Tribunaux du Travail
K.B.	Koninklijk Besluit
Kh.	Rechtbank van Koophandel
Kort ged.	Kort geding

Luik	Hof van beroep te Luik
M.B.	Ministerieel Besluit
N.J.	Nederlandse Jurisprudentie
Nov.	Les Nouvelles
<i>Omnil.</i> <i>onuitg.</i>	Omnilegie Onuitgegeven
<i>Pand. B.</i>	Pandectes Belges
<i>Pand. Pér.</i>	Pandectes Périodiques
<i>Parl. Besch., Kamer</i>	Parlementaire bescheiden, Kamer
<i>Parl. Besch., Senaat</i>	Parlementaire bescheiden, Senaat
<i>Parl. Handel., Kamer</i>	Parlementaire handelingen, Kamer
<i>Parl. Handel., Senaat</i>	Parlementaire handelingen, Senaat
<i>Pas.</i>	Pasicrisie
<i>Pasín.</i>	Pasinomie
<i>Pol.</i>	Politierechtbank
<i>p.v.</i>	Proces-verbaal
<i>R. Acc. Trav.</i>	Revue des Accidents de Travail et de Droit Industriel et Social
<i>R. Adm.</i>	Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique
<i>Rb.</i>	Rechtbank
<i>R. Banque</i>	Revue de la Banque
<i>R. Crit. J. B.</i>	Revue Critique de Jurisprudence Belge
<i>R. Dr. b.</i>	Revue de droit belge
<i>R. Dr. Min.</i>	Revue de droit minier
<i>R. Dr. Pén.</i>	Revue de Droit Pénal et de Criminologie
<i>Rec. Dall.</i>	Recueil Dalloz (<i>zie ook: Dall. Hebd.</i>)
<i>Rec. Gén. Enr. Not.</i>	Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat
<i>Rec. Sirey</i>	Recueil Sirey (Frankrijk)
<i>Rép. Fisc.</i>	Répertoire fiscal
<i>Rép. P. Dr. B.</i>	Répertoire Pratique du Droit belge
<i>Res Jura Imm.</i>	Res et Jura Immobilia
<i>R. Faill.</i>	Revue des Faillites, Concordats et Liquidations
<i>R.G.A.R.</i>	Revue Générale des Assurances et des Responsabilités
<i>R.H. Antw.</i>	Rechtspraak van de Haven van Antwerpen - Jurisprudence du Port d'Anvers (vanaf 1966, vroegere jaargangen afgekort <i>J. Port Anv.</i>)
<i>R. Not. B.</i>	Revue du Notariat belge (vanaf 1971)
<i>R. P. Not.</i>	Revue Pratique du Notariat belge (tot 1970)
<i>R. T.</i>	Rechtskundig Tijdschrift
<i>R. Trim. Dr. Civ.</i>	Revue trimestrielle de droit civil
<i>R. Trim. Dr. Comm.</i>	Revue trimestrielle de droit commercial
<i>R.W.</i>	Rechtskundig Weekblad
<i>Scheidsr. besliss.</i>	Scheidsrechterlijke beslissing
<i>Staatsblad</i>	Belgisch Staatsblad
<i>t.a.p.</i>	Ter aangehaalde plaats
<i>T.</i>	Titel
<i>T. Not.</i>	Tijdschrift voor Notarissen
<i>T.P.R.</i>	Tijdschrift voor privaatrecht
<i>T. Vred.</i>	Tijdschrift voor Vrederechters
<i>Tw.</i>	Trefwoord
<i>Uitg.</i>	Uitgave
<i>vgl.</i>	Vergelijk
<i>Vred.</i>	Vrederechter
<i>W.</i>	Wet, Wetboek
<i>W. Kh.</i>	Wetboek van Koophandel

BIBLIOGRAFIE

- ASSER-ANEMA, *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, Deel V, „Van Bewijs”.
- BASTIAN, *Essai d'une théorie générale de l'inopposabilité*, Proefschrift, Parijs, 1929.
- BAUGNIET, Jean, *Des rapports d'experts*, R. P. Not., 1938, blz. 529.
- BELVA, *Novelles*, Tw. *Expropriation pour cause d'utilité publique*.
- BELVAUX, P.A., *Procédure d'expertise judiciaire*, tweede uitg., Brussel, 1942.
- BELVAUX, *Théorie et pratique de l'expertise judiciaire*, Brussel, 1954.
- BOITARD, *Code de procédure civile*, Parijs, 1885.
- BIOCHE, *Dictionnaire de procédure civile et commerciale*, Parijs, 1867.
- BONCENNE en BOURBEAU, *Théorie de la procédure civile*, Brussel, 1839.
- CARLIER, Noot in *J.T.*, 1958, 91.
- C.E.R.E. (*Centre d'Etudes pour la Réforme de l'Etat*), *Réforme de la procédure*, deel I, Brussel, 1939.
- CLOQUET, A., *Deskundig onderzoek*, A.P.R., 1960.
- COLLARD, A., *Les expertises en matière civile*, Brussel, 1926.
- DABIN, J., *La technique de l'élaboration du droit positif, spécialement du droit privé*, Brussel, 1935.
- DALCQ, A., *Traité de la responsabilité civile*, Brussel, 1959.
- DE BAECK, C., *Verslag namens de Commissies, Parl. Besch., Senaat*, 1964-65, nr. 170.
- DE BERSAQUES, A., *Du fardeau de la preuve dans la désagrégation de marchandises livrées*, *J. Comm. Fl.*, 1927, 83.
- DE BRUYNE, *Traité des expertises*, Luik, 1906.
- DE LE COURT, *Considérations sur l'expertise judiciaire*, *J.T.*, 1955, 505 e.v.
- GEVERS, M., *La responsabilité de l'entrepreneur du chef de malversations*, *Bull. Ass.*, 1958, 141 e.v.
- GROENEN, *Expertises maritimes*, Antwerpen, Buschman, 1927.
- HEBRAUD, *Commentaire de la loi du 15 juillet 1944*, *Rec. Dall.*, 1945, 1, 49.
- HEENEN, J., *Vente et commerce maritime*, Brussel, 1952.
- HERMANS, *Verslag namens de Commissie van Justitie, Parl. Besch., Kamer*, 1966-67, Doc. 59 (nr. 49).
- HILBERT, *Fixation et recouvrement des honoraires et déboursés des experts judiciaires*, *Res Jura Imm.*, 1943, 5 e.v.
- HILBERT, *L'expertise judiciaire*, Tamines, 1946.
- HILBERT, *Le géomètre-expert immobilier et l'expertise judiciaire*, Tamines, 1957.
- HILBERT, *Désignation des experts - Qualité pour être nommé expert judiciaire*, *Res Jura Imm.*, 1967, blz. 35.
- HILBERT, *L'expertise judiciaire*, *Res Jura Imm.*, 1969, blz. 173 à 207.
- HILBERT, *Expertises judiciaires - Mises en application du Code Judiciaire*, *Res et jur. immob.*, 1971, 65.

N.B. — Wanneer in onderhavige bijdrage, voornoemde auteur zonder nadere bepaling wordt geciteerd, dan betreft de aanhaling het werk „*Le géomètre - expert immobilier et l'expertise judiciaire*”.

HORSMANS, *L'expertise - examen de jurisprudence*, J.T., 1968, 213 e.v.

LABBE, *Le remplacement des experts en justice de paix*, T. Vred., 1961, blz. 121.

LENT, F., *Zivilprozessrecht*, München-Berlin, 1952.

LOSSIER, Studie verschenen in „*La Technique moderne - Construction*”, 1954, blz. 245 e.v.

LURQUIN, P., *Précis de l'expertise du Code judiciaire*, Brussel, Bruylant, 1970.

LURQUIN, P., *La provision des experts judiciaires en matière civile et commerciale*, J. Nivelles, 1961, blz. 136, nr. 4.

N.B. — Wanneer, in onderhavige bijdrage, voornoemde auteur zonder nadere bepaling wordt geciteerd, dan betreft de aanhaling het werk „*Précis de l'expertise du Code Judiciaire*”.

MALLARD, L., *Traité-formulaire de l'expertise judiciaire en matière civile, commercial, criminelle, administrative et fiscale*, zevende uitgave, Parijs, 1955.

MASQUELIN, J., *L'expertise contradictoire*, R. Dr. Pén., 1934, 182 e.v.

MERIGNHAC en MIQUEL, *Traité théorique et pratique des ordonnances sur requête et des référés*, Toulouse, 1923.

MESTRE, P., *Les experts, auxiliaires de la justice civile*, S., 1937, 27 e.v.

Quelle est la mission de l'expert?, R.J.I., 1941, 287 e.v.

MINVIELLE, G., *Les droits de l'experts au point de vue juridique*, Res Jura Imm., 1934, 499-503.

MOREAU, *De la juridiction des référés*, Brussel, 1890.

MOREL, A., *Traité élémentaire de procédure civile*, Sirey, Parijs, 1949.

N., *Expertises et mesures provisoires devant le tribunal de première instance de Bruxelles*, J.T., 1931, 113 e.v.

N., *Commentaire de la loi française du 15 juillet 1944 modifiant le droit commun de l'expertise*, J.C.P., 1947, I, 629.

RODENBACH, A., *Les retards dans le dépôt des rapports d'expertise*, J.T., 1938, nr. 3540.

RODIERE, *Traité de la compétence et de la procédure en matière civile*, Parijs, 1878.

ROUSSEAU, *Manuel de l'expertise. Comment étudier, expertiser et évaluer une entreprise commerciale ou industrielle*, Paris, 1956.

SANNIE, *Le juge et l'expert*, J.T., 1950, 360 e.v.

STAR-BUSMAN, *Hoofdstukken van burgerlijke rechtsvordering*, Haarlem, 1955.

STEVENS, A., *Réflexions sur l'expertise en écritures manuscrites*, R. Dr. Pén., 1970-71, 994.

TAQUET, M., *Vacation des experts désignés par les conseils de prudhommes*, J.T., 1965, blz. 150.

THOMINE-DESMAZURES, *Commentaire sur le code de procédure*, Caen, 1832.

VAN BAUWEL, *Handboek voor het burgerlijk procesrecht*, deel II, Brussel, 1939-40.

VAN LENNEP, *Burgerlijk procesrecht*, deel II, blz. 284 e.v., Hoofdstuk V, „Deskundig onderzoek”. *Gerechtigd Wetboek*, deel III, art. 664-1385, blz. 1067-1121.

N.B. — Wanneer in onderhavige bijdrage, voornoemde auteur zonder nadere bepaling wordt geciteerd, dan betreft de aanhaling zijn werk „*Burgerlijk procesrecht*”, II.

VAN REEPINGHEN, Ch., *Verslag over de Gerechtelijke Hervorming*, deel I, 1964.

VEUILLET, *L'expertise devant les tribunaux de commerce depuis la loi du 14 juillet 1944*, J.C.P., 1947, I, 629.

VINNAIS, L., *La pratique des expertises judiciaires et de l'arbitrage au tribunal de commerce*, Paris, 1958.

VOUIN, Robert, *Je juge et son expert*, J.T., 1955, 525 e.v.

WARLOMONT, R., *Le magistrat. Son statut et sa fonction*, Brussel, 1949.

Voor verdere bibliografische aanwijzingen betreffende materies van technische aard (geneeskundige onderzoeken - vlekken - grafologie - schatting van goederen - boekhouding, enz.) zie:

CLOQUET, A. A.P.R., Tw., Deskundig onderzoek, uitg. 1960, nrs. 1326 e.v., en *Res Jura Imm., Tables*, 1952, blz. 279.

VERKORTINGEN

Verslag D.B. = Verslag De Baeck, zie: DE BAECK.

Verslag H. = Verslag Herman, zie: HERMANS.

Verslag V.R. = Verslag Van Reepingen, zie: VAN REEPINGHEN

TITEL I
OVER ALLE SOORTEN EXPERTISES

HOOFDSTUK I

BEPALING EN AARD VAN DE EXPERTISE

1 Onderhavige studie betreft alléén het deskundigenonderzoek in zaken van *privaat recht*. Zij handelt dus niet over de expertises in strafzaken, in fiskale zaken of in bestuurlijke aangelegenheden (zie nochtans verder, nr. 618). Deze gebieden blijven buiten beschouwing, al kan het uitzonderlijk voorkomen dat de aanduiding van de deskundige door de wet soms overgelaten wordt aan de burgerlijke rechter (b.v. inzake accijnzen, K.B. 3 april 1853, art. 34, § 3).

Zij behandelt integendeel alle deskundigenonderzoeken in aangelegenheden van *privaat recht* die bevolen worden door één van de rechtsmachten ingericht door het *Gerechtelijk Wetboek*: de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank, de rechtbank van koophandel en de vrederechter.

AFDELING I

BEPALING

2 Er is geen bepaling van het deskundigenonderzoek te vinden in het *Gerechtelijk Wetboek*, dat ingevoerd werd bij de wet van 10 oktober 1967, evenmin als in het thans afgeschafte wetboek van burgerlijke rechtsvordering.

Een deskundigenonderzoek is voorhanden wanneer een of meerdere partijen beroep doen op een persoon die geacht wordt vakkennissen te bezitten, om feiten vast te stellen en gebeurlijk om een advies van technische aard uit te brengen.

AFDELING II

MINNELIJKE EN GERECHTELIJKE EXPERTISE

3 Het minnelijk deskundigenonderzoek is dit waartoe één of meerdere belanghebbenden vrijwillig overgaan zonder de officiële tussenkomst van de rechter in de aanstelling van de deskundige. Het wordt soms genoemd een „vrijwillig” of „buitengerechtelijk” deskundigenonderzoek.

Opdat een expertise „gerechtelijk” zou mogen genoemd worden, moet de rechter opgetreden zijn in de uitoefening van zijn bevoegdheden. Wanneer integendeel de partijen, buiten de gevallen waarin de wet hen toelaat beroep te doen op de rechter, hem toch vragen een deskundige aan te wijzen ten titel van officieuze dienst, — en om het even of die partijen zich al dan niet onder elkander verbonden hebben deze aanwijzing als verplichtend te beschouwen, — dan is een dergelijke expertise een minnelijk deskundigenonderzoeken, ondanks die officieuze tussenkomst van de rechter.

Het minnelijk deskundigenonderzoek is niet te verwarren met de minnelijke aanwijzing van de deskundige tijdens de gerechtelijke expertise. Het feit dat de partijen zelf de deskundige kiezen die door de rechter officieel wordt aangesteld, maakt van het gerechtelijk deskundigenonderzoek geenszins een minnelijke expertise (zie verder, nr. 126; *vgl.* verder, nr. 64).

AFDELING III

IEDERE EXPERTISE IS EEN VERHURING VAN DIENSTEN

4 LURQUIN (*a.w.*, nr. 3, *in fine*, en nr. 102) meent dat de juridische omschrijving van de expertise als instelling nutteloos voorkomt. Het lijkt nochtans onbetwistbaar dat het steeds nuttig en zelfs noodzakelijk is, de aard te bepalen van iedere rechtsinstelling om een korrekte grondslag te kunnen geven aan de oplossing van problemen die de wet niet uitdrukkelijk behandelt. Zo zal b.v. de vereiste nopens de bekwaamheid om tot een expertise over te gaan, afhangen van de aard van die overeenkomst (zie verder, nrs. 25, 61, 133, 169 e.v.; *vgl.* trouwens LURQUIN, nr. 104, blz. 114, waar hij zelf steunt op het idee dat de deskundige geen mandataris is, om het probleem op te lossen betreffende het al dan niet solidair karakter van de verbintenis tot betaling van de deskundige).

Het probleem van de aard van het deskundigenonderzoek wordt soms omzeild door het te bestempelen als een „onbenoemde overeenkomst” (Kh. Antwerpen, 19 jan. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1519).

Het feit dat de expertise een dienstverhuring is legt uit waarom de deskundige zijn kosten en ereloon in beginsel dient te vorderen van de partij die van hem de uitvoering van de opdracht heeft geëist (zie verder, nrs. 537 e.v.). Er zijn op die regel enkele uitzonderingen te vermelden o.m. inzake sociaal recht (zie verder, nr. 565); die wettelijke „uitzonderingen” tasten echter het principe niet aan.

5 Tussen de partijen en de deskundige vormt iedere expertise een verhuring van diensten vermits het voorwerp van gezegde overeenkomst steeds een dienst is, te weten het vaststellen van feiten en het uitbrengen van adviezen. Deze dienst is van intellectuele aard. Het kan eventueel een „rechtskundige opdracht” genoemd worden in de mate dat de expertise een bewijs uitmaakt dat verband houdt met de rechten van de partijen (zie verder, nrs. 7, 108, 111 en 448).

Dat de expertise een verhuring van diensten uitmaakt wordt door goede auteurs aangenomen (DE PAGE, III, nr. 322, noot 2; IV, 844; V, nr. 362, blz. 361, noten 5 en 6, nr. 363 *bis*; nr. 364, blz. 364, noot 1 en blz. 366, kleine druk; BRAAS, II, blz. 546, noot 2; HILBERT, blz. 105, nr. 60; Rb. Brussel, 5 april 1893, *Pas.*, 1893, III, 346; Rb. Brussel, 22 dec. 1905, *J.T.*, 1905, 263).

De verhuring van diensten veronderstelt het *intuitus personae* bij diegene die zich richt tot de deskundige, telkens ten minste wanneer de keuze van de deskundige vrij geschiedt. Zij veronderstelt niet de bekwaamheid om over zijn vermogen te beschikken (zie verder, nr. 61), doch wel die om in rechte te staan wanneer de expertise gerechtelijk wordt gevorderd.

6 Wie is de werkgever?

Bij minnelijk deskundigenonderzoek, is de werkgever de partij, of zijn de werkgevers de partijen die zich tot de deskundige wenden opdat hij de minnelijke opdracht zou uitvoeren.

Gaat het om een gerechtelijke expertise, dan zal het ook de partij of de partijen zijn, die aan de deskundige zullen gevraagd hebben, uitdrukkelijk of stilzwijgend, de gerechtelijke opdracht uit te voeren (zie verder, nrs. 537 e.v.).

AFDELING IV

DE EXPERTISE IS GEEN LASTGEVING

§ 1. Noch van de partijen

7 Verscheidene auteurs hebben de expertise beschouwd als een lastgeving (DE BRUYNE, blz. 238; RUYSSSEN, *Commentaire de la loi du 29 juin 1887, sur le concordat préventif de la faillite*, blz. 59; Rb. Luxemburg, 24 juni 1905, *Pas.*, 1908, IV, 144).

Misschien zijn zij hiertoe gebracht geworden door het feit dat de expertise tot doel heeft het bewijs te leveren van feiten die ten grondslag liggen van de rechten van de partijen. Doch het volstaat niet belast te worden met een opdracht die het bewijs van rechten aanbelangt, om een lasthebber te zijn. Scheidsrechters hebben tegenover de rechten van de rechtzoekende een opdracht die heel wat verder strekt dan die van de deskundigen, vermits het bij hen niet gaat om het leveren van een bewijs, doch wel om rechtstreeks de rechten te bepalen; en nochtans ook zij worden beschouwd als met de partijen verbonden door een verhuring van diensten (DE PAGE, V, nr. 362, blz. 361, noot 6, nr. 363 *bis*, en blz. 364, noot 1).

De lastgeving veronderstelt de vertegenwoordiging van iemand met het oog op het stellen van een rechtshandeling in naam en in de plaats van de lastgever. Dit is niet het geval van een deskundige, wiens rol beperkt is tot het vaststellen van feiten en van het uitbrengen van adviezen (PLANIOL en RIPERT, XI, 1430; BAUDRY-LACANTINERIE, *Mandat*, 383; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Notaire*, 2214; Dalloz, *Répertoire de droit civil*, 1953, Tw. *Mandat*, 320; Rb. Brussel, 22 dec. 1905, *J.T.*, 1906, 263; Gent, 28 nov. 1928, *J.T.*, 1929, 311; *anders*: CARRÉ, Q., I, 207; Rb. Luik, 29 maart 1931, *J. Liège*, 1931, 188; Rb. Luik, 11 juni 1934, *J. Liège*, 1934, 100, deze twee laatste beslissingen houden in dat de deskundige de lasthebber zou zijn van de twee partijen).

Het ligt voor de hand dat de deskundige de lasthebber niet kan zijn van de partijen, vermits hij tegenstrijdige belangen zou behartigen.

8 Wanneer een deskundige door een gemeente wordt aangesteld om het vlees van geslachte dieren te keuren, dan staat hij in dienstverband en is hij niet deels lasthebber, deels delegatiehouder zoals werd beslist door de Werkrechtersraad te Fontaine l'Évêque (23 okt. 1936, *R. Comm. B.*, 1937, 11 en noot), die ook spreekt van onbenoemd contract. In feite zijn er, in dit geval, twee rechtsverbanden: het eerste, tussen de deskundige en de gemeente is een dienstverhuring; het feit vlees te keuren is geen rechtshandeling, doch het geven van een technisch advies. Het tweede rechtsverband ontstaat tussen de gemeente en de veehandelaar die zich onderwerpt aan dit technisch advies bij het aanvaarden van het reglement van het slachthuis.

§ 2. Noch van de rechter

9 De rechter mag zijn rechtsmacht niet delegeren aan wie ook (zie verder, nrs. 100, 111, 347), dus ook niet aan een deskundige. Er zou een ontoelaatbare delegatie van rechtsmacht voorhanden zijn, indien de rechter de deskundige zou

gelasten voor hem en in zijn naam handelingen te stellen die tot zijn ambt van rechter behoren, zoals b.v. een „beslissing” te nemen nopens de rechten van de partijen.

Feiten vaststellen en adviezen uitbrengen is daarentegen de kenschetsende opdracht van de deskundige.

Kan één van die twee opdrachten het voorwerp zijn van een delegatie van de machten van de rechter? Het lijkt evident dat door het advies van een deskundige te vragen, dat hem trouwens niet bindt (zie verder, nr. 487), de rechter zich geenszins ontdoet van welk deel ook van zijn macht. Doch is er geen afstand van macht voorhanden wanneer de rechter de deskundige feiten laat vaststellen die hij zelf zou kunnen constateren? Immers de rechter is door dergelijke vaststellingen van de deskundige, in principe, wel gebonden (zie verder, nr. 479). De wet laat hem dit niettemin toe, doch op voorwaarde dat de korrekte vaststelling van de feiten een technische bevoegdheid vereist welke de rechter niet bezit, of dat het om feiten gaat, zelfs de meest gewone, die de deskundige persoonlijk dient vast te stellen om zijn advies te kunnen uitbrengen.

Wanneer men het heeft over de opdracht van een gerechtelijke deskundige is het verkeerd te spreken van gerechtelijk „mandaat”, — hetgeen teveel aan lastgeving of delegatie doet denken —, in plaats van gerechtelijke „opdracht”, de enige passende term om het voorwerp van een verhuring van diensten aan te duiden.

AFDELING V

DE GERECHTELIJKE DESKUNDIGE IS GEEN AMBTENAAR

10 Dat de deskundige geen ambtenaar is, wordt eensluidend aangenomen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Faux incident*, nr. 46; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Fonctionnaire*, nrs. 379 e.v.; Brussel, 8 nov. 1949, *J.T.*, 1950, 160; Advies O.M. en noot RENAULT, J., in *Res Jura Imm.*, 1950, blz. 237, nr. 2215).

Hij is, zegt het Franse Hof van Cassatie, met geen enkel deel van het openbaar bestuur belast (7 juni 1934, *R. Dr. Pén.*, 1937, 702 en noot).

Sommige auteurs zijn nochtans van mening dat de gerechtelijke deskundige bekleed is met een „openbaar karakter” (*Dalloz, Rép. Suppl.*, Tw. *Expert*, nr. 11; BRAAS, II, 1036, *in fine*; Brussel, 3 nov. 1953, *R. Dr. Pén.*, 1953-54, blz. 417 met noot; anders: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expropriation pour cause d'utilité publique*, nr. 332; DEL MARMOL, *Expropriation*, II, 348).

Anderen nog menen terecht, dat de gerechtelijke deskundige belast is „met een openbare dienst” (HAYOIT DE TERMICOURT, *Propos sur le Ministère public*, *R. Dr. Pén.*, 1936, 961; VAN LENNEP, II, 349; Cass., 10 febr. 1960, *Pas.*, 1960, I, 673). Tot de personen belast met een openbare dienst, in de zin van artikel 240 Sw., behoren al diegenen die, zonder een deel van de openbare macht uit te oefenen, niettemin, ten welke titel ook, ter behartiging van een belang van openbare orde, door de overheid aangesteld zijn (Brussel, 22 febr. 1935, *R. Dr. Pén.*, 1935, 697; Cass., 13 mei 1935, *R. Dr. Pén.*, 1935, 676).

Er bestaat geen twijfel over dat alles wat bijdraagt tot de degelijkheid van de bewijsvoering vóór de rechtsmachten, een belang van openbare orde raakt (*vgl.* nr. 79).

De hoedanigheid die men aan de gerechtelijke deskundige toekent, is beslissend voor bepaalde gevolgtrekkingen, o.m. wat betreft de bewijskracht van de vaststellingen vermeld in het deskundigenverslag (zie verder, nr. 479).

AFDELING VI

IS DE EXPERTISE EEN DAAD VAN KOOPHANDEL ?

11 Het deskundigenonderzoek is geen objectieve daad van koophandel (zie art. 2 W. Kh.). De deskundige als zodanig kan, volgens meerdere auteurs, niet beschouwd worden als een handelaar (VAN RIJN, I, 58; FRÉDÉRICQ, I, 43, blz. 94; VAN LENNEP, II, 311).

De deskundige zou echter de hoedanigheid van handelaar kunnen hebben, onrechtstreeks, indien hij b.v. een zakenbureau zou houden, of indien hij zich zou hebben laten inschrijven in het Handelsregister (Wet op het Handelsregister, art. 3). Zelfs in dat geval is het mogelijk dat het vermoeden van commercialiteit, betreffende een bepaalde expertise, moet wijken voor het tegenbewijs dat dit onderzoek in de gegeven omstandigheden geen verband houdt met de handelsactiviteit van de deskundige.

HOOFDSTUK II

VERGELIJKING MET AANVERWANTE INSTELLINGEN

12 Het volstaat niet dat de partijen aan de tussenkomst van een derde, de naam zouden geven van „deskundigenonderzoek”, opdat de rechter door die benaming zou gebonden zijn (Rb. Antwerpen, 20 febr. 1891, *J. Port Anv.*, 1893, I, 109). De feitenrechter zal daaromtrent de bedoeling van de partijen moeten beoordelen en deze beoordeling is soeverein (Cass., 13 april 1877, *Pas.*, 1877, I, 177). Het is daarom nuttig de expertise te onderscheiden van andere aanverwante instellingen.

AFDELING I

DESKUNDIGENONDERZOEK EN PARTIJBESLISSING

13 Het deskundigenonderzoek veronderstelt de tussenkomst van een derde. Wanneer een koper beweert dat de geleverde waar defect is, betekent het feit dat de verkoper zou verklaren zich op de koper te verlaten om de niet conforme goederen van de andere te schiften, niet dat de verkoper de koper als deskundige aanstelt. Het betekent alleen dat de verkoper het er in principe mee eens is dat de koper niet gehouden is de waar als conform in ontvangst te nemen, tenzij voor het deel dat de koper zelf verklaart te aanvaarden.

AFDELING II

DESKUNDIGENONDERZOEK EN GETUIGENIS

14 Het doel van een deskundigenonderzoek zowel als van een getuigenverhoor is het achterhalen van de waarheid in gerechtszaken, minstens wanneer de expertise gerechtelijk geschiedt: de tussenkomst van de getuige zoals die van de deskundige strekt het algemeen belang dus tot nut.

De deskundige wordt gekozen, in principe, de getuige niet. De deskundige mag de opdracht weigeren, de getuige niet en deze is zelfs strafbaar in geval van weigering. (Het is anders in Duitsland, zie: LENT, F., *Zivilprozessrecht*, 1952, § 51).

De getuige wordt gewoonlijk niet op voorhand gelast de feiten waar te nemen, tenzij hij het zou gedaan hebben als detective of als gerechtsdeurwaarder belast met een plaatsopneming. Gewoonlijk heeft de getuige slechts bij toeval, vlug, onverwachts, zonder methode noch vakkennissen, de feiten kunnen opvangen. Maar daarentegen heeft hij de feiten in hun oorspronkelijke staat en verloop kunnen waarnemen.

De deskundige integendeel wordt speciaal geroepen om de feiten rustig vast te stellen met behulp van zijn speciale vakkennis, methodes, onderzoeksmiddelen, enz. Maar hij zal soms feiten en toestanden die vergaan zijn, terug moeten samenstellen van af onvolledige sporen of gegevens (zie VOÛN, *J.T.*, 1955, 526).

Is geen expertise het relaas van feiten waarvan iemand getuige is geweest zonder vooreerst daartoe te zijn gelast geworden met een der opdrachten van het deskundigenonderzoek (Brussel, 19 nov. 1954, *J.T.*, blz. 157, nrs. 32 en 33).

De getuige hoeft geen adviezen uit te brengen, de deskundige wel. Maar een zelfde persoon kan tegelijkertijd én getuige én deskundige zijn (zie: STAR-BUSMAN, 284).

De getuige kan zich verschansen achter het beroepsgeheim, de deskundige niet (zie verder, nrs. 351 en 596).

De getuige zweert de waarheid te zeggen, terwijl de deskundige zweert zijn opdracht in eer en geweten en in alle rechtschapenheid te vervullen (zie verder, nr. 392).

AFDELING III

DESKUNDIGE EN RECHTER OF SCHEIDSRECHTER

15 De rechter en de scheidsrechter beslechten een geschil; de deskundige verleent inlichtingen en adviezen.

Het scheidsgerecht blijft scheidsgerecht ondanks het feit dat de beslissing van loutere technische aard zou zijn. Wanneer een arbitragekamer van een beroepsvereniging geroepen wordt zich uit te spreken nopens de degelijkheid, de categorie of de waarde van goederen, dan heeft men te doen met scheidsrechters-deskundigen.

Het feit dat de persoonlijke vakkennissen van de scheidsrechter hem zouden toelaten technische problemen op te lossen zonder het advies in te winnen van een deskundige, beletten niet dat de arbiter recht spreekt wanneer hij een partij verwijst op grond van zijn bevindingen.

Weliswaar is het advies van de deskundige soms bindend voor de partijen (zie verder, nrs. 20 e.v.). Doch dit vloeit dan niet voort uit het feit dat de deskundige een geschil zou beslechten, maar wel uit de voorafgaande wil van de partijen die zich akkoord hadden verklaard om het advies van de deskundige als bindend zonder discussie te aanvaarden.

Voor enkele gevallen waarin de vraag gerezen is of men te doen had met een expertise dan wel met een scheidsgerecht, zie: Brussel, 19 juli 1892, *J.T.*, 1204 met noot; Brussel, 3 april 1909, *J. Port Anv.*, 29; Brussel, 11 mei 1925, *J. Port Anv.*, 209; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128.

Wanneer er twijfel zou bestaan nopens de bedoeling van de partijen in dit verband, zal de rechter de overeenkomst zó uitleggen dat de vrijheid van de partijen het minst gebonden is, d.i. in de zin van de expertise (art. 1162 B.W.).

Een ander verschil tussen expertise en een beslissing van een rechter of scheidsrechter, is dat er normaal een verhaal bestaat tegen de beslissing van een rechter, terwijl er geen bestaat tegen het verslag van de deskundige, tenzij via de beslissing van de rechter.

De aansprakelijkheid van de deskundige en van de scheidsrechter steunt op artikel 1382 van het B.W. terwijl die van de rechter steunt op artikelen 404 en 1140 e.v. van het Ger. W.

Zie: LINSMEAU, J., en VAN GELDER, J., *La nouvelle loi sur l'arbitrage volontaire*, *J.T.*, 1973, 205; VAN HOUTTE, H., *De „amiable composition” en de nieuwe arbitragewet*, *R.W.*, 1972-73, 737.

AFDELING IV

DESKUNDIGENONDERZOEK EN ATTESTEN NOPENS GEBRUIKEN

16 Het bewijs van het bestaan van gebruiken eigen aan een plaats of aan een bepaald beroep, kan geleverd worden door attesten, genaamd *parères* (FRÉDÉRICQ, I, blz. 17 en 25; DE PAGE, I, nr. 187 D, kleine druk; PLANIOL, *Droit commercial*, 1951, nr. 45; Kh. Antwerpen, 11 mei 1925, *J. Port Anv.*, 1925, 313).

Het zijn getuigschriften afgeleverd door vooraanstaande ondernemingshoofden, of door bedrijfsgroeperingen, handelskamers, syndikaten of door in de vreemde gevestigde consuls. Om overtuigend te zijn moeten dergelijke attesten uitgaan van in het bedoeld vak hoog aangeschreven personen. Wanneer het geschil belangen betreft van partijen die sociaal of economisch gezien, tegengesteld zijn (werknemer en werkgever - grossist en kleinhandelaar - cliënt en leverancier, e.a.) zullen redelijkerwijze, de *parères* moeten uitgaan van vertegenwoordigers van beide groepen. Het verschil tussen de *parère* en het deskundigenverslag ligt voornamelijk in het feit dat de *parère*, zonder in acht te nemen hoe de feiten zich voordoen tussen de strijdende partijen, een advies geeft nopens de wijze van handelen van de andere personen die hetzelfde vak of beroep uitoefenen, en hoe die andere personen al dan niet op standvastige wijze bepaalde rechtsregels of technische regels toepassen.

AFDELING V

DESKUNDIGE EN SCHEIDSRECHTER-VERSLAGGEVER

17 Het Gerechtelijk Wetboek heeft de instelling niet overgenomen van de scheidsrechters-verslaggevers die, volgens het artikel 429 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, door de rechtbanken van koophandel mochten aangesteld worden om de rekeningen, stukken of registers te onderzoeken en hun mening te geven over de betwisting. De rechter deed zelden een beroep op die wetsbepaling; wanneer hij het deed was het vooral in de hoop dat de scheidsrechter-verslaggever de partijen tot verzoening zou brengen minstens op vele punten en dat hij een ontwerp van oplossing zou voorstellen voor de andere punten (zie: CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 280).

AFDELING VI

EXPERTISE EN BEWIJSMIDDEL

18 „Iedere partij moet het bewijs leveren van de feiten die zij aanvoert” (art. 870 Ger. W.). Het Burgerlijk Wetboek vernoemt het deskundig onderzoek niet onder de middelen van bewijs; het Gerechtelijk Wetboek doet dit wel onder de afdeling VI van het Hoofdstuk VIII gewijd aan het bewijs.

Iedere expertise strekt nochtans niet tot het bewijs; zij kan ook tot doel hebben, de conventionele vaststelling van een prijs buiten iedere betwisting (zie verder, nrs. 20 e.v.), of de eenzijdige informatie van een belanghebbende (zie verder, nrs. 41 e.v.).

AFDELING VII

EXPERTISE EN OPDRACHT VAN ARCHITECT

19 Tot de normale opdracht van een architect behoort niet de verplichting om als technische raadsman tussen te komen in de geschillen welke zouden ontstaan tussen de aannemer en de meester van het werk. Wanneer de architect een dergelijke uitzonderlijke werkzaamheid mocht uitgeoefend hebben, dan moet hij hiervoor afzonderlijk bezoldigd worden (Rb. Kortrijk, 17 juni 1948, *R.W.*, 1950-51, 60).

EXPERTISE TOT CONVENTIONELE BEPALING VAN DE PRIJS

AFDELING I

PRINCIPE

20 Conventioneel en bilateraal is het deskundigenonderzoek waarvan artikel 1592 B.W. spreekt. Dit artikel voorziet de mogelijkheid voor de partijen de bepaling van de verkoopprijs over te laten aan het oordeel van een derde (zie: DE PAGE, IV, 37).

Die methode om prijzen te bepalen kan ook gebruikt worden voor andere overeenkomsten dan verkoop (DE PAGE, IV, 41-E; Luik, 5 nov. 1926, *J. Liège*, 1927, 225; Gent, 28 mei 1931, *Pas.*, 1932, II, 60; Vred. Ronse, 20 dec. 1956, *Bull. Ass.*, 1956, 851, met noot G.W.).

Inzake verkoop is die vaststelling van bijzonder belang. Inderdaad de prijs is een essentieel bestanddeel van de verkoop. Er bestaat geen verkoop zonder overeengekomen prijs (art. 1583 B.W.). Zodat, wanneer de partijen de vaststelling van de prijs aan een derde overlaten, het bestaan zelf van de verkoop zal afhangen van het antwoord van die derde. Voor andere contracten, integendeel, ontstaat de overeenkomst reeds vóór de vaststelling van de prijs; indien de partijen naderhand nopens de prijs twisten, zal die prijs geacht worden de normale prijs te zijn. Een deskundige zal zijn advies nopens die prijs kunnen mededelen, doch de overeenkomst blijft inmiddels bestaan.

21 De overeenkomst waarbij in conventionele bepaling van de prijs wordt voorzien, wijkt af van de normale wijze van doen. Ook is de wil om de prijs door een derde te laten vaststellen niet te vermoeden; die wil moet duidelijk zijn (zie: Rb. Brussel, 13 jan. 1886, *Pas.*, 1886, III, 223 met noot: inzake gemene muur; Brussel, 22 maart 1949, *R.G.A.R.*, 1950, 4548: inzake schatting van de schade door de verzekeraar).

22 Er heerst in de rechtspraak, nopens de aard van de bepaling van de prijs door een derde, zoals voorzien bij artikel 1592 B.W., de grootste onzekerheid. Men treft er de meest uiteenlopende kwalificaties aan: scheidsgerecht, dading, onbenoemd contract, minnelijk deskundigenonderzoek of lastgeving (zie: DE PAGE, V, blz. 361, noot 6, en IV, nr. 41 en noot: een juridische verrichting alleszins; Brussel, 20 nov. 1903, *J.T.*, 1903, 1261; Gent, 28 mei 1931, *Pas.*, 1932, II, 60 met noot; Brussel, 23 juni 1949, *J. Comm. Br.*, 1950, 141; Kh. Antwerpen, 19 jan. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1519).

AFDELING II

DE EXPERTISE TOT CONVENTIONELE BEPALING VAN DE PRIJS
IS GEEN SCHEIDSGERECHT

23 Wanneer de partijen overeenkomen dat een derde de prijs zal vaststellen van de bedongen prestaties, maakt dit geen beroep op een scheidsrechter uit, ofschoon de prijs bepaald door de derde, voor de partijen bindend zal zijn (*Rép. P. Dr. B., Tw. Expert*, 169; zie ook: *R. Trim. Dr. Comm.*, 1951, blz. 375). Waarom niet?

In de eerste plaats, omdat die wijze van vaststelling geen betwisting veronderstelt. In de bedoelde verrichting stelt iedere partij geen prijs voorop; de derde wordt dus niet verzocht partij te kiezen tussen twee partijen waaromtrent de partijen zouden discussiëren. Het gaat er niet om, tussen twee voorgestelde prijzen, te zeggen welke dient weerhouden te worden. De kwestie is alleen een prijs te bepalen in een aangelegenheid waar geen van de twee partijen hieromtrent een standpunt wil innemen.

In de tweede plaats is er geen scheidsgerecht omdat de partijen, verre van een betwisting te willen doen beslechten, positief beogen een overeenkomst nader te bepalen, volledig te maken of zelfs deze tot stand te brengen (verkoop).

AFDELING III

ZIJ IS GEEN LASTGEVING

24 Sommige auteurs hebben in de opdracht van de derde die geroepen wordt een prijs vast te stellen volgens artikel 1592 van het B.W., een lastgeving willen zien (DE PAGE, IV, nr. 41, noot 1; nr. 41, B, *in fine*, blz. 78; Gent, 5 sept. 1902, *Pas.*, 1903, II, 2 met noot; *vgl.* Gent, 28 mei 1931, *Pas.*, 1932, II, 60 met noot).

Deze zienswijze lijkt onjuist. De deskundige die de prijs vaststelt, vertegenwoordigt inderdaad niet de partijen om een rechtshandeling af te sluiten. De rechtshandeling krachtens dewelke hij optreedt bestaat vooraf, — behalve in het geval van de verkoop, — en dient alleen aangevuld te worden met een gegeven door een derde te bezorgen. Die derde doet alleen een voorwaarde van de voorafbestaande overeenkomst in vervulling gaan. Hij sluit geen overeenkomst.

Het volstaat niet dat de dienst welke de deskundige bewijst door de prijs vast te stellen, de overeenkomst volledig maakt om te mogen beweren dat hij een rechtshandeling heeft gesteld namens de partijen, in hun plaats en voor hun rekening. Hij zou trouwens niet geldig kunnen optreden als lasthebber van beide partijen, vermits de belangen van die partijen tegenstrijdig zijn: het belang van de koper is een lage prijs te zien bepalen, en dit van de verkoper, integendeel, een hoge prijs te zien vaststellen (zie: Brussel, 23 juni 1949, *J.C.B.*, 1950, 141).

Zelfs in geval van verkoop, waar het ontstaan van de overeenkomst afhangt van de vaststelling van de prijs, is de vervulling van de voorwaarde geen rechtshandeling. Er is, in dit opzicht geen verschil tussen de voorwaarde die zou luiden: „ik koop tegen de prijs van de beurs van morgen”, en de voorwaarde die luidt: „ik koop tegen de prijs die de deskundige zal vaststellen”.

AFDELING IV

VOORWAARDEN VAN GELDIGHED

25 Om een deskundige te kunnen aanstellen die de prijs zal bepalen, moeten de partijen de bekwaamheid bezitten om een contract van verhuring van diensten te sluiten (zie boven, nr. 4), alsmede de bekwaamheid om de overeenkomst aan te gaan die moet ontstaan of volledig gemaakt worden door de bepaling van de prijs.

26 Volgens het arrest van het Hof van Cassatie van 5 juni 1953 (*Pas.*, 1953, I, 768) moet de overeenkomst de gronden aanwijzen waarop de deskundige de berekening van de prijs zal dienen te vestigen, of de bestanddelen waarnaar die deskundige zal dienen te refereren om de prijs vast te stellen (zie: *Ann. Not. Enr.*, 1953, 242).

27 Het contract van verhuring van diensten aangegaan tussen de partijen en de deskundige zou vatbaar zijn voor nietigverklaring indien de nog onvolledige overeenkomst die de expertise tot vaststelling van de prijs voorziet, zelf nietig mocht zijn. Bovendien kan de verhuring van diensten zelf, behept zijn met een wilsgebrek. De aangewezen deskundige moet een minimum van vakkennis bezitten, vereist voor een redelijke bepaling van de vast te stellen prijs. Anders ware een dwaling voorhanden nopens de hoedanigheid van de persoon (DE PAGE, I, nr. 40; zie verder, nr. 445). Bij gebrek aan een minimum van dergelijke vakbekwaamheid, zou het geheel sterk kunnen gelijken op een ongeoorloofde kansovereenkomst.

28 De overeenkomst waarbij de partijen bepalen dat de verschuldigde prijs door een derde zal worden vastgesteld, is geldig zelfs wanneer zij op voorhand de naam van de derde niet aanduidt (Paris, 1 maart 1951, *Rec. Dall.*, 1951, J., 315). Sommige auteurs zijn de mening toegedaan dat, indien de partijen tot geen akkoord kunnen komen nopens de naam van de derde, de rechter die derde in hun plaats zal mogen aanwijzen (DE PAGE, IV, 41-D, E en F; HUC, X, 37; Liège, 5 nov. 1926, *J. Liège*, 1927, 225).

Anderen ontkennen dit, en terecht. Inderdaad, waar het *intuitus personae* betreffende de naam van de derde, een essentiële rol speelt in een dergelijke overeenkomst, mag geen andere wil gesubstitueerd worden aan de wil van de partijen. Het gevolg van de onmogelijkheid om een akkoord te bereiken nopens de naam van de derde, kan echter verschillend zijn naar gelang van de aard van het nog onvolledig contract. Gaat het om een verkoop, dan zal er geen verkoop tot stand kunnen komen vermits de prijs een essentieel bestanddeel vormt van de verkoop (FRÉDÉRICQ, III, 12; *R. Trim. Dr. Comm.*, 1951, blz. 105-106). Gaat het om een ander contract, waar bij gebrek aan bedongen prijs, de normale prijs verschuldigd is, dan zal de conventionele bepaling van de prijs door een derde, dienen vervangen te worden door een bepaling volgens het gemeen recht, eventueel door een gerechtelijke deskundige (*vgl.* LAURENT, XXIV, 75; PLANIOL en RIPERT, X, 39).

AFDELING V

WERKING VAN DE OVEREENKOMST

29 De regelen van het Ger. W. betreffen niet de expertise strekkende tot de conventionele vaststelling van de prijs. De deskundige zal nochtans de partijen aanhoren, of ten minste aanbieden ze te aanhoren, niet opdat zij voor hem de redenen zouden ontwikkelen pleitende voor een bepaalde prijs — bij veronderstelling twisten de partijen daaromtrent niet — doch wel om eventueel beter te begrijpen en te doen bepalen op welke gronden, uit welk standpunt de prijs moet berekend worden, volgens de gemene wil van de partijen.

De deskundige moet geen ontwerp van verslag mededelen vooraleer definitief verslag uit te brengen. Hij moet zijn besluit zelfs niet motiveren (Scheidsr. besliss., 27 okt. 1896, *J. Port Anv.*, 1897, 15). De partijen onderwerpen zich inderdaad op voorhand en zonder discussie aan het advies van de deskundige.

De deskundige mag, bij de partijen of bij derden, documentatie inwinnen waarover zij zouden beschikken. Hij zal er in dit geval voor zorgen dat deze documentatie aan de partijen wordt medegedeeld. Niet om een discussie toe te laten nopens de prijs die uit de bescheiden kan blijken, wel om de geldigheid van die bescheiden, als bron van inlichting, eventueel te laten betwisten.

30 Men kan voorhouden dat wanneer verscheidene deskundigen samen in college worden benoemd, inzake conventionele bepaling van de prijs, hun besluit eenstemmig moet zijn, behalve andersluidende wil van de partijen.

31 De kosten en het ereloon van de deskundige die optreedt luidens artikel 1592 B.W., wordt ten laste gelegd van de koper; aldus beschikt artikel 1593 van ditzelfde wetboek. Die oplossing moet *mutatis mutandis* ook gelden voor andere contracten en rechtsverhoudingen. De kosten zullen dan ten laste worden gelegd van de partij die de te schatten prijs moet betalen.

In geval van betwisting van het bedrag van het gevorderd ereloon, zal dit bedrag moeten begroot worden door de rechter zoals in iedere zaak waarin de bezoldiging van het werk gepresteerd door een zelfstandige arbeider wordt betwist.

AFDELING VI

GEVOLGEN VAN HET ADVIES VAN DE DERDE

32 Het advies van de deskundige, inzake conventionele bepaling van de prijs, wordt een integrerend deel van de overeenkomst van de partijen. Dit advies is evenzeer bindend als de overeenkomst zelf (verkoop, verhuring, belofte van vergoeding, e.a.). Het bindt én de partijen, én de rechter, in tegenstelling tot hetgeen gebeurt inzake expertises strekkende tot andere doeleinden (zie verder, nrs. 72 en 486 tot 494; Kh. Antwerpen, 19 febr. 1900, *J.T.*, 1900, 378; Luik, 5 nov. 1927, *J. Liège*, 1927, 225; zie boven, nr. 20, wat betreft het feit dat, inzake verkoop, het bestaan zelf van de overeenkomst afhangt van de bepaling van de prijs).

33 Inzake verzekering aanvaardt de rechtspraak meestal het bindend karakter van de schatting van de schade, wanneer zij aan het oordeel van een derde werd overgelaten (Gent, 28 mei 1931, *Pas.*, 1932, II, 60; Scheidsr. besliss., 13 juni 1934, *Bull. Ass.*, 1934, 1159; Luik, 13 okt. 1937, en Brussel, 29 dec. 1937, *Bull. Ass.*, 1940, 131; Corr. Dendermonde, 24 juli 1948; *anders*: Vred. Ronse, 20 dec. 1956, *Bull. Ass.*, 1956, 851; *Scheidsr. besliss.*, 14 sept. 1961, *Bull. Ass.*, 1964, 149 (deze laatste beslissing betwist ten onrechte dat de derde die het bedrag van de schade vaststelde, volgens art. 15 van de algemene voorwaarden van de model-verzekeringpolis, als deskundige moet beschouwd worden).

34 Het verbindend karakter van het advies van de derde, bestaat alleen voor zover de prijs regelmatig werd bepaald. De partijen blijven vrij de expertise te becritiseren o.m. wegens overtreding van de wet (*anders*: Kh. Antwerpen, 19 febr. 1900, *J.T.*, 1900, 378). Dit zou het geval kunnen zijn wanneer de bestanddelen van de te schatten prijs wettelijk bepaald waren en dat de deskundige met die omstandigheid geen rekening heeft gehouden (Brussel, 15 mei 1948, *Pas.*, 1948, II, 81).

De partijen zijn eveneens vrij het advies van de deskundige te betwisten wanneer het zou blijken dat de deskundige geen rekening heeft gehouden met de gronden waarop hij zich had dienen te steunen volgens de uitdrukkelijke wil van de partijen (zie boven, nr. 26), b.v. wanneer de partijen gevraagd hebben dat de prijs zou bepaald worden aan de hand van prijslijsten, en dat de deskundige zou bekennen dat de door hem aangenomen prijs, spruit uit de vergelijking van prijzen toegepast in de facturen van handelaars.

35 De door de deskundige aangegeven prijs zou eveneens mogen verworpen worden, indien er een materiële vergissing begaan werd. De herziening van een materiële vergissing is inderdaad steeds mogelijk (art. 1368, Ger. W.). Indien integendeel de aangegeven prijs berust op een verkeerde beoordeling, blijven de partijen niettemin door het advies van de deskundige gebonden, tenzij zij zouden kunnen bewijzen dat zij een benadeling ondergaan van zulke aard dat de verbreking van de gehele overeenkomst zou kunnen gevorderd worden (b.v. 7/12 inzake verkoop van onroerende goederen - 1/4 inzake erfenis; zie: ARNTZ, III, 963; HUC, X, 37).

36 Sommige auteurs zijn van mening dat de prijs bepaald door de deskundige niet bindend is wanneer blijkt dat de deskundige een „grove” fout zou hebben begaan (zie: DE PAGE, IV, nr. 41-C, blz. 78; PLANIOL en RIPERT, X, 38; HUC, X, 37; ARNTZ, III, 963; LAURENT, XXIV, 78; Gent, 5 sept. 1902, *Pas.*, 1903, II, 42). Het ligt voor de hand dat een grove vergissing van de deskundige de rechter ervan zou kunnen overtuigen dat deze derde niet voldoende bevoegdheid bezat om geldig op te treden (zie boven, nr. 27).

EXPERTISE TOT PRIJSBEPALING INZAKE VERHURING

37 Artikel 1716, tweede lid, van het burgerlijk wetboek luidt als volgt: „Wanneer er geschil bestaat over de prijs van een mondeling aangegane huur, waarvan de uitvoering is begonnen, en geen kwijtschrift aanwezig is, wordt de eigenaar op zijn eed geloofd, tenzij de huurder verkiest een schatting door deskundigen te vragen; in welk geval de kosten van het deskundigenonderzoek te zijnen laste blijven, indien de geschatte prijs de door hem opgegeven prijs te boven gaat.”

Deze wettelijke regel veronderstelt een proces in verschillende fazen.

In de eerste faze uit zich de onenigheid tussen de partijen nopens de prijs van de verhuring; de eigenaar beweert dat X frank de overeengekomen prijs is en hij verklaart zich bereid om betreffende die prijs zijn eed in rechte af te leggen. Mocht de huurder zich tegen die eedaflegging niet verzetten, dan zal de onder eed bevestigde prijs van X frank dienen toegepast te worden door de rechter (Luik, 24 jan. 1906, *J. Liège*, 1906, 37).

In een tweede faze en voor zover de eigenaar nog geen eed zou hebben afgelegd (*Rép. P. Dr. B., Tw. Bail en général*, nr. 32), mag de huurder zich verzetten tegen het afleggen van elke eed door de eigenaar mits zelf te verklaren welke, volgens hem, de overeengekomen prijs is en mits, in de tweede plaats, aan te nemen dat de betwisting zou beslecht worden na inwinning van het advies van een deskundige.

38 Wat betreft het verder vervolg van de zaak, zijn de opinies van de auteurs uiteenlopend.

Volgens sommigen is de rechter niet verplicht een deskundige aan te stellen, en is hij niet verplicht het advies van de deskundige te volgen, wanneer hij er één mocht aangesteld hebben (zie: BAUDRY en WAHL, LOUAGE, nr. 241, *in fine*; Rb. Hasselt, 6 maart 1872, *Pas.*, 1872, III, 233; Rb. Seine, 30 jan. 1896, *Gaz. Pal.*, 1896, 1.352).

Andere zien in het advies van de deskundige die zou benoemd worden, een vergelijkingspunt dienende om de door de partijen voorgestelde prijzen te toetsen. Volgens die zienswijze moet dan de voorkeur gegeven worden aan de door een der partijen voorgestelde prijs die het dichtst staat bij de prijs van de deskundige (zie: THIRY, IV, 10; KLUYSKENS, *De Contracten*, 1952, blz. 244, nr. 210 B; *Pand. B., Tw. Baux à ferme ou à loyer*, nr. 1351).

Nog anderen menen dat de rechter de door de deskundige vastgestelde prijs moet aannemen (zie: BAUDRY en WAHL, LOUAGE, nr. 238, blz. 121; LAURENT, XXV, 82; Cass. fr., 26 dec. 1899, *Rec. Dall.*, 1900, I, 126; *vgl.* Gent, 28 dec. 1927, *Pas.*, 1929, III, 141).

39 De kosten van een dergelijke expertise moeten ten laste gelegd worden van de partij die de prijs had vooropgesteld die het minst overeenstemt met deze door de deskundige bepaald (zie: Cass. fr., 26 dec. 1899, *Rec. Dall.*, 1900, I, 126).

40 De regeling van artikel 1716 B.W. gelijk op de reeds onderzochte conventionele vaststelling van de prijs door een derde. Ook hier mag de rechter zich niet in de plaats stellen van de partijen noch van de deskundige om zijn eigen schatting op te dringen. Er is hier alleszins geen sprake van een onvolledige overeenkomst, waaraan een element, de prijs, zou ontbreken. In het geval van artikel 1716, werd er inderdaad, bij veronderstelling, een prijs bedongen, doch het bewijs van die overeengekomen prijs ontbreekt. De wet tracht uit de verklaring van beide partijen, en via het advies van de deskundige, terug te vinden welke prijs aldus wel kon overeengekomen zijn.

HOOFDSTUK V

DE EENZIJDIGE PRIVATE EXPERTISE

AFDELING I

EEN EXPERTISE STREKKENDE TOT EENZIJDIGE INFORMATIE

41 Men kan op een deskundigenonderzoek beroep doen buiten iedere betwisting en zelfs zonder de minste bedoeling zich tegenover een andere partij een bewijs te verschaffen. Dit gebeurt wanneer een deskundige wordt aangesproken ten titel van loutere raadpleging: iemand wil b.v. de waarde kennen van een voorwerp uit loutere nieuwsgierigheid, of omdat hij van zins is dit voorwerp te verkopen en verlangt te weten welke prijs hij mag vragen. Ander voorbeeld: iemand heeft een schade ondergaan en wil weten of hij een fout mag toeschrijven aan een derde, vooraleer tegen die derde in rechte te handelen.

Het is niet altijd zonder risico de aldus gegeven raad te volgen. Inderdaad, wie dagvaardt op grond van verkeerde adviezen van zijn technische raadgever, stelt er zich bloot aan de gerechtskosten te moeten betalen (Vred. Saint Nicolas - Liège, 5 dec. 1957, *Res Jura Imm.*, 417 en noot J.W.). Hij zou zich bovendien bloot stellen aan de betaling van schadevergoeding, indien de vordering werkelijk lichtzinnig werd ingesteld.

42 Het gebeurt ook dikwijls dat iemand aan wie schade werd berokkend deze schade door zijn deskundige laat schatten, en tot die expertise de partij oproept die hij voor dit schadegeval aansprakelijk acht, dit met de bedoeling de schatting van de aldus éénzijdig aangestelde deskundige, later in rechte als bewijsmiddel te gebruiken. Nopens de tegenstelbaarheid van die expertise, zie verder, nr. 49.

Vaak wordt een deskundige eenzijdig geraadpleegd nadat een gerechtelijke deskundige werd aangesteld, hetzij om de partij als technische raadsman bij te staan tijdens de gerechtelijke expertise (zie verder, nr. 306), hetzij om het neergelegd verslag van de gerechtelijke deskundige te weerleggen (tegenexpertise, zie verder, nr. 504).

43 Hierna volgen enkele voorbeelden van eenzijdige private expertises waarin wettelijk voorzien is of die behandeld worden in de rechtspraak. Die gevallen vertonen een zekere gelijkenis met de raadpleging van een deskundige door de vrede-rechter of door de rechter-commissaris van een gerechtelijk akkoord (zie verder, nrs. 83 e.v.), doch die raadpleging is een „gerechtelijke” eenzijdige expertise, vermits de deskundige door een rechter als dusdanig wordt aangesteld.

AFDELING II

VOORBEELDEN UIT WET EN RECHTSPRAAK

§ 1. De koper

44 De koper die de gekochte zaak in ontvangst neemt, moet de zaak onderzoeken. Bij gebrek aan voorbehoud en protesten, zal het hem niet meer toegelaten

zijn gewag te maken van zichtbare gebreken, d.i. gebreken die een oplettend en bevoegd persoon normaal zou bemerkt hebben. Daarom moet de koper zich bij de levering eventueel doen bijstaan door een technische raadgever (DE PAGE, IV, nr. 177, blz. 201, kleine druk, d; Kh. Liège, 14 nov. 1947, *J. Liège*, 1947-48, 189; Rb. Brugge, 6 febr. 1952, *R.W.*, 1952-53, 20).

§ 2. Controle van arbeidsongeschiktheid

45 De werkgever heeft het recht door een eenzijdig onderzoek van een geneesheer, de beweerde arbeidsongeschiktheid van de arbeider te doen controleren (wet van 10 maart 1900, art. 29 *bis*).

§ 3. De schenker en het beschikbaar gedeelte

46 De schenker van een gift kan de waarde van de goederen die hij geeft, voor zijn eigen informatie, doen schatten. Doch die schatting bindt de erfgenamen niet, ten voordele van wie de inbreng kan bevolen worden indien de schenking het beschikbaar gedeelte overschrijdt (Rb. Charleroi, 25 febr. 1955, *R. P. Not.*, 1955, 347).

§ 4. De commissaris van een vennootschap

47 De commissarissen van vennootschappen hebben het recht „zich (te) doen bijstaan door een deskundige, ten einde over te gaan tot het nazien van de boeken en van de rekeningen der vennootschap” (art. 65 Vennootschappenwet). Dit recht bestaat niet ten behoeve van één commissaris individueel, doch behoort aan het college van commissarissen, wanneer er meerdere zijn. In dit geval moet het college van commissarissen nopens de tussenkomst van een deskundige beraadslagen en stemmen (FRÉDÉRICQ, IV, blz. 427, en V, blz. 659, nr. 464; Kh. Brussel, 8 febr. 1907, *J. Comm. Br.*, 1907, 189; Kh. Gent, 1 juli 1916, *Pas.*, 1919, III, 215).

De deskundige moet door de vennootschap aangenomen worden (voormeld art. 65); die voorwaarde is te begrijpen, wanneer men bedenkt dat de deskundige door zijn onderzoek op de hoogte zal worden gebracht van alles wat het leven van de vennootschap betreft. Wordt de deskundige door de vennootschap niet aangenomen, dan zal hij benoemd worden door de voorzitter van de rechtbank van koophandel (art. 588, 11°, Ger. W.), beslissende op het verzoek van de commissarissen. Dit verzoek moet bij dagvaarding aan de vennootschap betekend worden. De beslissing is niet vatbaar voor hoger beroep (art. 65, Venn. W.; FRÉDÉRICQ, V, blz. 660). De regelen van de gerechtelijke expertise zijn niet van toepassing, meer bepaald wat de eed betreft (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Société anonyme*, nr. 125).

Zie betreffende het verslag van de bedrijfsrevisoren inzake inbrengen in natura in de naamloze vennootschappen verder, nr. 607.

§ 5. De notaris inzake verdeling

48 De notaris die belast is met de verdeling van een nalatenschap, moet overgaan tot de inventaris van de roerende goederen. Hij mag zich doen bijstaan door een deskundige met het oog op de schatting van die goederen (art. 1183, Ger. W.).

AFDELING III

BEWIJSKRACHT VAN DE EENZIJDIGE PRIVATE EXPERTISE

49 In principe is een eenzijdige expertise, die uiteraard op verzoek van één partij gehouden wordt, aan derden niet tegenstelbaar (zie verder, nrs. 287 e.v., en nr. 457). De rechtspraak heeft nochtans op deze regel tal van uitzonderingen aanvaard.

Volgens sommige beslissingen houdt de eenzijdig uitgelokte expertise op eenzijdig te zijn, wanneer de andere partij ze bijwoont zonder opmerkingen of enig voorbehoud te maken nopens haar éénzijdig karakter (Paris, 19 juli 1950, *Journal de droit international*, 1950, blz. 1218 e.v.).

50 De kwestie is te weten of de éénzijdig uitgelokte expertise tegenstelbaar is aan de andere partij, die uitgenodigd werd om ze bij te wonen doch geweigerd heeft er deel aan te nemen. Er zijn tal van beslissingen voor en tegen.

De uitnodiging tot een éénzijdig uitgelokte expertise is volgens de hiernavermelde vonnissen, niet tegenstelbaar aan de partij die geen gevolg geeft aan de uitnodiging of die alleen verschijnt onder alle voorbehoud. Dit standpunt wordt verdedigd door de beschouwing dat het steeds mogelijk is voor de partij die een expertise wil zien gebeuren, de andere partij te dagvaarden, al ware het in kortgeding, om een deskundige gerechtelijk te zien aanstellen. En men kan bezwaarlijk eisen dat een partij verplicht zou worden te verschijnen vóór een deskundige die gekozen werd door de tegenstrever.

Het is zeer gewaagd te beweren, zoals sommige beslissingen het doen, dat b.v. de aansprakelijke die de schade heeft veroorzaakt, door de eenzijdig uitgelokte expertise niet bij te wonen, het bewijs zou leveren dat hij aan deze expertise geen belang hecht.

51 In de zin van niet-tegenstelbaarheid: Brussel, 3 april 1876, *Pas.*, 1876, II, 257; Kh. Antwerpen, 9 april 1924, *J. Port Anv.*, 1924, 151; Kh. Liège, 14 febr. 1936, *J. Liège*, 1936, 134; Kh. Brussel, 17 nov. 1936, *J. Comm. Br.*, 1937, 403.

In de zin van tegenstelbaarheid, meestal inzake auto-ongevallen behandeld voor de strafrechter: Rb. Brussel, 18 sept. 1950, *Bull. Ass.*, 1951, 253; Pol. Eeklo, 19 jan. 1951, *R.W.*, 1950-51, 277; Pol. Mons, 16 okt. 1951, *Bull. Ass.*, 1952, 265; Rb. Nivelles, 28 febr. 1952, *J. Nivelles*, 1955, 82; Pol. Laroche, 21 sept. 1953, *Bull. Ass.*, 1954, 319; Kh. Mons, 28 juni 1955, *Bull. Ass.*, 83; Kh. Brussel, 4 dec. 1957, *Bull. Ass.*, 1958, 620; Rb. Mons, 19 juni 1963, *Bull. Ass.*, 1964, 305; Vred. Gent, 7° K., 11 okt. 1971, *R.G.A.R.*, 1972, 8906; zie verder, nr. 437.

52 De tegenstelbaarheid aan de afwezige partij van de eenzijdige private expertise werd vaak aangenomen in maritieme zaken. Die oplossing wordt meestal gesteund op artikel 96, 6°, laatste lid, van de wet op de zeevaart, bepalende dat de vervoerder en de bestemming zich onderling alle middelen moeten verschaffen om het onderzoek van de goederen te vergemakkelijken, alsook op het vermoeden van aansprakelijkheid dat op de vervoerder rust. Niettemin is de rechtspraak verre van eensluidend.

In de zin van tegenstelbaarheid: Kh. Antwerpen, 17 nov. 1932, *J. Port Ann.*, 1933, 9; Rb. Dendermonde, 20 mei 1939, *J. Comm. Fl.*, 1939, 317; Kh. Liège, 26 jan. 1946, *J. Liège*, 1946, 317; Liège, 4 juni 1957, *J. Port Ann.*, 1957, 344; Kh. Antwerpen, 19 okt. 1956, *J. Port Ann.*, 1957, 376; noot RASIDIC, in *J. Port Ann.*, 1958, blz. 203.

In de zin van de niet-tegenstelbaarheid: Brussel, 14 april 1937, *J. Port Ann.*, 1937, 149; Kh. Antwerpen, 21 okt. 1954, *J. Port Ann.*, 1954, 68; Brussel, 5 juli 1956, *J. Port Ann.*, 1956, 426; VAN RIJN, *Chronique de jurisprudence*, *R. Crit. J. B.*, 1958, nrs. 12 en 14.

Vergelijk: Kh. Antwerpen, 4 febr. 1955, *J. Port Ann.*, 1955, 127; Brussel, 21 jan. 1956, *J. Port Ann.*, 1956, 136; Kh. Antwerpen, 24 okt. 1955, *J. Port Ann.*, 1956, 185; Kh. Antwerpen, 8 juni 1956, *J. Port Ann.*, 1956, 47; Kh. Antwerpen, 19 febr. 1957, *J. Port Ann.*, 276; zie verder, nrs. 72, 304 en 437, wat betreft de tegenstelbaarheid van de minnelijke expertise tegenover een derde.

53 In verband met de bewijskracht van de eenzijdige private expertise, kan het probleem oprijzen van de samenloop van bewijzen. Er is gevonnist geweest dat inzake beschadigingen, het bewijs door getuigen, dient verkozen te worden boven een eenzijdige expertise (Gent, 28 jan. 1939, *Bull. Ass.*, 1939, 344; *vgl.* verder, nr. 511).

AFDELING IV

RESIDUELE WAARDE VAN DE EENZIJDIGE EXPERTISE

54 De eenzijdige expertise zal door de rechter kunnen weerhouden worden als een „attest”, m.a.w. als een vermoeden. De geloofwaardigheid van dit vermoeden zal afhangen van de eerlijkheid, de bevoegdheid en de onafhankelijkheid van de opsteller van het verslag, alsook van de min of meer ideale voorwaarden waarin het onderzoek van de eenzijdig aangestelde deskundige heeft plaats gehad.

Nopens de bewijskracht van de eenzijdige expertise als vermoeden, eventueel gesteund door andere vermoedens, zie: Kh. Antwerpen, 24 mei 1939, *J. Port Ann.*, 1940, 141; Kh. Antwerpen, 19 febr. 1957, *J. Port Ann.*, 1957, 276; Kh. Antwerpen, 4 nov. 1957, *J. Port Ann.*, 1959, 91.

Wanneer een eenzijdige expertise in aanmerking wordt genomen als vermoeden, dan kan de tegenpartij dit bewijs bestrijden door evenwaardige bewijzen, en natuurlijk, door een regelmatige tegensprekelijke expertise (Brussel, 3 en 7 maart 1934, *J. Port Ann.*, 1934, 223 en 294). Omgekeerd, waar een tegensprekelijke expertise niet meer ontvankelijk zou zijn wegens laattijdigheid, zal een eenzijdige expertise evenmin in aanmerking kunnen komen (Paris, 18 dec. 1958, *R. Banque*, 1959, 713).

AFDELING V

HET ERELOON VAN DE EENZIJDIG AANGESTELDE DESKUNDIGE

55 Om het bedrag van het ereloon van de eenzijdig aangestelde deskundige te bepalen, zullen in geval van betwisting de normale criteria gelden die de rechter zou

gebruiken inzake gerechtelijke expertise (Vred. Ukkel, 26 mei 1908, *Pand. Pér.*, 1910, 217; zie verder, nrs. 528 e.v.). Maar de deskundige zal zijn vordering tot betaling dienen in te stellen vóór de gewone rechtsmachten en volgens de gewone procedure.

56 De eenzijdig aangestelde deskundige is ertoe gerechtigd zijn verslag slechts tegen betaling van zijn ereloon af te leveren (Rb. Brussel, 5 april 1893, *Pas.*, 1893, III, 346).

57 Het ereloon is verschuldigd door de partij die de deskundige aangesteld heeft (Luik, 16 nov. 1966, *J. Liège*, 1966-67, blz. 170).

58 In principe zal de partij die zich heeft doen bijstaan door een private deskundige tijdens een gerechtelijke expertise, de veroordeling niet kunnen eisen van de andere partij, al mocht deze in het ongelijk gesteld worden, tot de kosten van de eenzijdige expertise (Kh. Antwerpen, 3 juni 1936, *J. Port Anv.*, 1936, 269; Rb. Brussel, 14 april 1953, *J.T.*, 1954, 228; Cass., 30 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 885).

Het spreekt van zelf dat deze regel niet zal gevolgd worden wanneer de rechter de eenzijdige expertise in bepaalde gevallen tegenstelbaar acht (zie boven, nrs. 51 e.v.). In die gevallen kunnen de kosten en het ereloon van de eenzijdig aangestelde deskundige eventueel ten laste gelegd worden van de verliezende partij, zoniet ten titel van gerechtskosten, dan toch als bestanddeel van de schade (Brussel, 11 maart 1950, *Bull. Ass.*, 1950, 654 met noot vermeldende de rechtspraak in tegenovergestelde zin; Gent, 20 april 1953, *Bull. Ass.*, 1954, 126; Kh. Antwerpen, 29 nov. 1956, *J. Port Anv.*, 1957, 181).

Wanneer aldus de kosten van de eenzijdige expertise teruggevorderd worden door de partij die ze heeft uitgegeven, moet deze partij met dit bedrag rekening houden bij de begroting van haar eis qua bevoegdheid en aanleg (Brussel, 14 juni 1952, *J. Port Anv.*, 1952, 237 met noot; Tw. *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 451 e.v. en nr. 1095).

Het is inderdaad het bedrag van de aanvraag die de bevoegdheid bepaalt (art. 577 Ger. W.). Een geschil tegen een handelaar zal voor de rechtbank van koophandel mogen gebracht worden, zelfs indien de eigenlijke schade minder dan 25.000 fr. beloopt, b.v. 24.500 fr., indien de eiser meent daarbij de terugbetaling te mogen eisen, ten titel van schadevergoeding, van 1.000 fr. die hij als ereloon van deskundige zou betaald hebben of zal moeten betalen in verband met het geschil.

HOOFDSTUK VI

DE TEGENSPREKELIJKE MINNELIJKE EXPERTISE

AFDELING I

ALGEMEENHEDEN

§ 1. Bepaling

59 De tegensprekelijke minnelijke expertise strekt tot het bewijs van feiten, waartoe twee partijen die tegengestelde belangen hebben, overeenkomen over te gaan, zonder het advies van de deskundige als bindend te beschouwen. Wanneer twee personen hetzelfde belang mochten hebben om dezelfde deskundige te raadplegen, dan zou men eerder te doen hebben met een eenzijdige private expertise waarvan spraken boven in nrs. 41 e.v., met dit éne verschil dat hier meerdere personen de deskundige samen raadplegen.

§ 2. Toepasselijke regeling

60 De partijen zijn vrij in hun overeenkomst de regelen te bepalen die bij de uitvoering van de expertise zullen moeten nageleefd worden.

Volgens vele auteurs en vele beslissingen zijn de strikte regelen van de gerechtelijke expertise niet toepasselijk op de minnelijke expertise (zie: BELVAUX, blz. 5; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 200; Luik, 5 juli 1871, *Pas.*, 1871, II, 354; Cass., 20 juni 1872, *Pas.*, 1872, I, 360; Rb. Gent, 28 sept. 1878, *Pas.*, 1879, III, 252; Rb. Luik, 15 maart 1884, *Pas.*, 1885, III, 297; Rb. Antwerpen, 8 nov. 1894, *J. Port Anv.*, 1895, I, 403, met noot; Vred. Wetteren, 18 aug. 1908, *T. Vred.*, 1909, 407; Rb. Namen, 27 febr. 1939, *Pas.*, 1940, III, 58; Brussel, 9 aug. 1939, *Pas.*, 1939, II, 360; *anders*: VAN BAUWEL, 571).

Men zou geneigd zijn te denken dat de regelen van het gerechtelijk deskundig onderzoek ten minste dienen toegepast te worden waar zij streven tot de waarborg van de loyauteit van de expertise en tot de eerbiediging van de rechten van de verdediging (zie: DE PAGE, III, nrs. 735 e.v.). Doch het blijkt dat deze doeleinden langs meer dan één weg kunnen bereikt worden, terwijl anderzijds de partijen niet kunnen vermoed worden de middelen te hebben gekozen die door het Gerechtelijk Wetboek zijn bepaald. M.a.w. kunnen de regelen van de gerechtelijke expertise niet beschouwd worden als het gemeen recht van alle expertises, doch alleen van de gerechtelijke.

§ 3. Bekwaamheid

61 De overeenkomst betreffende een minnelijke expertise veronderstelt de bekwaamheid om een verhuring van diensten aan te gaan. Ten onrechte, stelt VAN LENNEP (II, nrs. 113 en 114) dat de partijen het beschikkingsrecht moeten genieten om een deskundige in gemeen overleg met een expertise te belasten; de besluiten van het deskundig verslag binden de partijen inderdaad niet.

62 Het akkoord om een deskundig onderzoek te laten gebeuren, houdt soms een **bekentenis** in. B.v. wanneer twee partijen aan een deskundige vragen de schade vast te stellen welke een dezer partijen toeschrijft aan een aanvaring met het schip van de andere partij, kan deze andere partij, indien zij geen voorbehoud maakt nopens de oorsprong van de schade, naderhand niet meer betwisten dat de schade uit de aanvaring voortkomt (POLLET, *L'abordage fluvial*, nr. 42, met aangehaalde rechtspraak). Op dezelfde wijze dient men aan te nemen dat het feit overeen te komen nopens een deskundig onderzoek betreffende de uitvoering van een contract, de bekentenis inhoudt van het bestaan van dit contract (STEVENS en HENNING, *Contrat de transport*, nr. 81; *Nov.*, I, *Contrat de transport*, nr. 86; VAN REEPINGHEN en REYNTJENS, *Formulaire annoté de procédure commerciale*, II, blz. 97, nr. 47-18 met aangehaalde rechtspraak). In dergelijke gevallen is de vereiste **bekwaamheid** die om een bekentenis af te leggen.

§ 4. Verjaring

63 De aanstelling van minnelijke deskundigen met het oog op de raming van schade, stuit de verjaring van het recht om de herstelling van die schade te vorderen, volgens DE PAGE (VII, 1194-K) en volgens de auteurs door hem aangehaald in noot 12 (*vgl.* Kh. Antwerpen, 17 dec. 1927, *J. Port Anv.*, 1927, 507; inzake gerechtelijke expertise, zie verder, nr. 243).

AFDELING II

DE MINNELIJKE DESKUNDIGE

§ 1. Aanduiding van de deskundige

64 Het akkoord om de deskundige aan te duiden kan desgevallend stilzwijgend zijn, en b.v. spruiten uit de afwezigheid van protest bij de mededeling van het verslag (zie: Kh. Antwerpen, 27 mei 1929, *J. Port Anv.*, 1929, 29).

De manier waarop de deskundige bij gemeen akkoord wordt gekozen, is zonder invloed op het minnelijk karakter van de expertise. De deskundige mag, op verzoek van de partijen, aangeduid worden door een derde en zelfs door een rechter voor zover die rechter optreedt „buiten elke door de wet opgelegde opdracht, ten verzoeken van de partijen ingevolge hun overeenkomst” (Rb. Brussel, 1 juni 1892, *Belg. Jud.*, 989; zie boven, nr. 3).

Een vaak gebruikt procédé van aanwijzing van de minnelijke deskundige, is het aanstellen door elke partij van haar deskundige met mogelijkheid voor deze experts in gemeen overleg een derde te benoemen, wanneer de eerste twee niet tot een akkoord geraken wat hun bevindingen of wat hun besluit betreft.

Indien de partijen, in een dergelijk geval, het niet eens worden over de naam van de deskundige of indien de aangeduide deskundige zijn opdracht niet kan of wil uitvoeren, is het voor de partijen wenselijk aan de rechtbank, in het eerste geval de ontbinding van de overeenkomst te vragen, in het tweede geval de vernietiging ervan (DE PAGE, II, nr. 753) en bij deze vordering een vraag te voegen tot gerechtelijke expertise (*vgl.* Rb. Dendermonde, 15 juni 1912, *J. Comm. Fl.*, 1912, 390).

§ 2. Wraking van de deskundige

65 De wraking veronderstelt dat de oorzaak van wraking zou ontdekt worden door één van de partijen nadat zij haar akkoord zou betuigd hebben met de keus van de deskundige (Brussel, 6 juni 1864, *Pas.*, 1865, II, 47). Dit geldt zowel wanneer de deskundige benoemd wordt in gemeen overleg tussen de partijen, als wanneer de partijen aan een derde de zorg overgelaten hebben de deskundige aan te duiden.

In die gevallen komen in aanmerking alle oorzaken van wraking die de bekwaamheid en de onpartijdigheid van de deskundige in het gedrang zouden brengen (zie verder, nrs. 149 e.v.).

Een partij mag een vreemde deskundige wraken die gekozen werd in strijd met de geest van de overeenkomst en de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen (Brussel, 6 juni 1865, *Pas.*, 1865, II, 47).

Het lijkt dat wanneer iedere partij een deskundige mag aanstellen, elke partij de deskundige van de andere partij mag wraken om redenen van onbekwaamheid of van partijdigheid.

§ 3. Aantal deskundigen

66 Het aantal deskundigen wordt vrij bepaald door partijen. Wanneer elke partij een deskundige heeft aangesteld en de aanduiding van die twee deskundigen of van één hunner ongeldig mocht blijken, dan zou de aanduiding van een derde door de eerste twee (zie boven, nr. 64), de ongeldigheid niet dekken (Kh. Antwerpen, 7 nov. 1905, *J.T.*, 1906, 122).

Indien de overeenkomst niet bepaalt dat de eerste twee deskundigen een derde zullen aanstellen in geval van onenigheid tussen de eerste twee, dan kan de rechter die derde niet ambtshalve benoemen, in strijd met de wil van de partijen. De minnelijke expertise zou in een dergelijk geval eenvoudig niet uitvoerbaar blijken te zijn en zou dienen vervangen te worden, op verzoek van de meest gereede partij, door een gerechtelijke expertise (DE BRUYNE, *a.w.*, nr. 6; VAN LENNEP, *Kort-geding*, blz. 511; Luik, 8 mei 1869, *Pas.*, 1871, II, 80; Cass. fr., 7 maart 1888, aangehaald door MOREAU, *a.w.*, nr. 47; Rb. Brussel, 4 nov. 1874, *Belg. Jud.*, 1875, 43; *vgl.* verder, nrs. 139 e.v., wat betreft het aantal deskundigen inzake gerechtelijke expertise).

AFDELING V

UITVOERING VAN DE OPDRACHT

67 Eisen van openbare orde. Het recht van verdediging wordt gekrenkt indien een partij de gelegenheid niet krijgt aanwezig te zijn tijdens de verrichtingen (*vgl.* Brussel, 9 aug. 1839, *Pas.*, 1839, II, 186; Rb. Luik, 24 mei 1883, *Cloes et Bonjean*, XXXIII, 302; Brussel, 20 jan. 1891, *Belg. Jud.*, 1891, 452; zie verder, nrs. 291 en 457).

Dit recht wordt eveneens gekrenkt wanneer het verslag van de deskundige niet of niet voldoende gemotiveerd is (zie Scheidsr. besliss., 27 okt. 1896, *J. Port Anv.*,

1897, 15; Scheidsr. besliss., Brussel, 27 okt. 1905, *Pand. Pér.*, 1905, 1070; Gent, 11 maart 1908, *Pas.*, 1909, II, 92; Brussel, 5 maart 1910, *Pand. Pér.*, 447; Brussel, 12 febr. 1913, *Pas.*, 1913, II, 117; Cass., 11 febr. 1915, *Pas.*, 1916, I, 181; Cass., 20 febr. 1919, *Pas.*, 1919, I, 72; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128).

68 Aanwezigheid van partijen. Volmacht. De partijen kunnen zich door een lasthebber laten vertegenwoordigen. Men heeft aangenomen dat de garagist die de beschadigde wagen herstelt, in bepaalde omstandigheden, als de lasthebber kan beschouwd worden van de benadeelde (Kh. Brussel, 8 okt. 1946, *Bull. Ass.*, 1946, 340; Gent, 25 juni 1952, *Bull. Ass.*, 1953, 270 met noot; Luik, 30 okt. 1959, *J.T.*, 1959, 704; *vgl.* Corr. Doornik, 27 mei 1955, *R.G.A.R.*, 1955, 5617).

De deskundige aangesteld door de verzekeraar van de eigenaar van een beschadigde wagen, moet beschouwd worden als de opdracht te houden van de eigenaar zelf. De schatting door deze deskundige gedaan is aan de eigenaar tegenstelbaar (Rb. Brussel, 24 juni 1969, *R.G.A.R.*, 1970, 8369; *Bull. Ass.*, 1969, 649).

De partijen mogen zich bij het minnelijk onderzoek doen bijstaan door een deskundige raadgever, op hun eigen kosten (*vgl.* verder, nrs. 302 e.v. inzake vertegenwoordiging bij de gerechtelijke expertise).

69 Eed. De afwezigheid van de eed op het deskundig verslag, maakt de minnelijke expertise niet nietig; indien de partijen niet geëist hebben dat de deskundige een eed zou afleggen (Brussel, 9 aug. 1838, *Pas.*, II, 186; Rb. Luik, 15 maart 1884, *Pas.*, 1885, 297; Vred. Wetteren, 19 aug. 1908, *T. Vred.*, 1909, 407; *vgl.* Luxembourg, 24 juni 1905, *Pas.*, 1908, IV, 144).

70 Collegiale uitvoering van de opdracht. De opdracht zou evenwel kunnen voorzien dat iedere deskundige, indien er meerdere zijn aangesteld, afzonderlijk tot de verrichtingen zal mogen overgaan (Cass., 21 febr. 1957, *J.T.*, 1957, 415).

71 Betekening van het verslag. Het verslag van de minnelijke deskundige moet niet betekend worden, en heeft uitwerking zodra de partijen er in feite kennis van hebben (Cass., 5 juni 1941, *Bull. Ass.*, 1941, 745 met noot).

AFDELING VI

BEWIJSKRACHT VAN DE MINNELIJKE EXPERTISE

72 Evenmin als de gerechtelijke expertise (zie verder, nr. 435) is het minnelijk deskundigenonderzoek in beginsel tegenstelbaar aan derden (Gent, 24 juli 1880, *J. Port Anv.*, 1885, II, 74).

Er bestaat op voormelde regel een uitzondering voor het vervoer van goederen te land en ter zee, wanneer dit vervoer geschiedt door verschillende vervoerders die elk een deel van het vervoer waarnemen. Er wordt in dit geval aangenomen dat een gezamenlijke aansprakelijkheid op allen en op ieder van hen kan rusten, en bovendien dat de laatste vervoerder van de reeks de vorige vervoerders op de expertise

vertegenwoordigt (zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Transport par terre*, nrs. 798, 809, 811 en 2146; Rb. Antwerpen, 19 jan. 1956, *J. Port Anv.*, 1956, 153).

Anderzijds dient de afzender niet opgeroepen te worden bij de expertise die zich afspeelt tussen de vervoerder en de bestemming. De besluiten van dit deskundigenonderzoek zijn niettemin aan de afzender tegenstelbaar, evenals aan de niet-bijgeroepen tussengekomen vervoerders (DEGELS, *Guide pratique du commerçant, Contrat de transport*, nrs. 370 en 376; STEVENS en HENNING, *Contrat de transport*, 981; zie verder, nrs. 304 en 631).

73 De bewijskracht van de minnelijke expertise bestaat alleen binnen de perken van de gegeven opdracht (Brussel, 6 jan. 1887, *Pas.*, 1887, II, 110). De rechter mag geen rekening houden met de besluiten die deze grenzen zouden overschrijden.

74 Binnen de perken van de gegeven opdracht, heeft het minnelijk deskundigenonderzoek, in principe, dezelfde waarde als een gerechtelijke expertise. De gerechtelijke expertise is trouwens maar een subsidiair middel, voor het geval de partijen geen akkoord bereiken omtrent een minnelijke expertise (Rb. Antwerpen, 3 okt. 1891, *J. Port Anv.*, 1893, 300; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, II, 128; Kh. Antwerpen, 19 jan. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1519; Kh. Sint-Niklaas, 14 april 1970, *R.W.*, 1972-73, 1726, nr. 75; *anders*, ten onrechte: Luik, 14 febr. 1936, *J. Liège*, 1936, 144; zie ook: Pol. Fontaine l'Évêque, 15 sept. 1911, *T. Vred.*, 1914, 406).

75 Er is nochtans een verschil in de bewijskracht van beide soorten expertises; de vaststellingen van de minnelijke deskundige hebben niet de authentieke bewijskracht die toekomt aan het gerechtelijk deskundigenonderzoek (zie verder, nr. 479; *vgl.* VAN LENNEP, nr. 349).

De minnelijke expertise veronderstelt dat beide partijen er vrijwillig deel aan nemen en er aanwezig zijn, tenzij beiden de deskundige ervan vrijstellen ze op te roepen. Het gerechtelijk deskundigenonderzoek integendeel wordt tegenstelbaar geacht, zodra beide partijen opgeroepen werden, zelfs indien één van de partijen niet wil aanwezig zijn (zie verder, nrs. 288 en 297).

76 Inzake minnelijke expertise is de rechter niet gebonden noch wat betreft de vaststellingen, noch wat betreft de adviezen, door de besluiten van het deskundigenverslag en de partijen zijn hierdoor evenmin gebonden (Brussel, 1 febr. 1899, *J. Port Anv.*, 1899, II, 72; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128), tenzij de partijen de besluiten van de deskundige tot de hunne zouden gemaakt hebben (Brussel, 1 febr. 1899, *J. Port Anv.*, 1899, II, 72; Vred. Schaarbeek, 23 febr. 1910, *T. Vred.*, 1910, 464).

AFDELING VII

ERELOON EN AANSPRAKELIJKHEID VAN DE DESKUNDIGE

77 De deskundige zal, indien hij met de partijen niet anders overeengekomen is, zijn ereloon begroten zoals de eenzijdige deskundige (zie boven, nrs. 55 e.v.) en zoals de gerechtelijke deskundige het normaal moet doen (zie verder, nrs. 528 e.v.;

zie nochtans nr. 547, wat betreft de opinie dat de procedure van taxatie alleen toepasselijk is op de „gerechtelijke deskundige”). Eventueel zal de rechter, in geval van betwisting, onderzoeken of er geen gebruikelijk tarief wordt voorzien voor de geleverde prestatie van de deskundige, door de beroepsvereniging tot dewelke de betrokkene expert behoort (Vred. Schaarbeek, 1 febr. 1907, *Rec. Bât.*, 1907, 189). Iedere partij wordt geacht de uitvoering van de expertise voor het geheel gevorderd te hebben en zal dan ook tegenover de deskundige, voor de betaling van het gehele ereloon aansprakelijk zijn (Antwerpen, 4 juni 1881, *J. Port Anv.*, 249 en 339).

De rechter voor wie naderhand het geschil ten gronde aanhangig wordt gemaakt, zal het ereloon dat een van de partijen geheel of gedeeltelijk aan de deskundige mocht betaald hebben, kunnen beschouwen als een deel van de vergoeding welke toekomt aan de partij die in het gelijk wordt gesteld (zie: Vred. Fontaine l'Évêque, 18 nov. 1910, *Cloes et Bonjean*, XL, 409; Kh. Antwerpen, 11 juli 1938, *J. Port Anv.*, 1939, 211).

De kosten van een minnelijke expertise zijn ten laste, zo besliste het hof van beroep te Brussel (24 juni 1970, *Bull. Ass.*, 1970, 320) van de in het ongelijk gestelde partij, voor zover zij tot de bewijsvoering hebben gediend.

78 De deskundige zal de aflevering van zijn verslag mogen weigeren zolang zijn staat van ereloon en kosten niet betaald is (Rb. Brussel, 5 april 1893, *Pas.*, III, 346). Wanneer hij de betaling van zijn staat in rechte moet vorderen, zal dit normaal geschieden, bij hoofdeis, volgens de gewone regels van bevoegdheid en rechtspleging (Brussel, 1 juni 1892, *Belg. Jud.*, 1892, 989; Brussel, 19 okt. 1892, *J.T.*, 1892, 1388; Rb. Luxemburg, 24 juni 1905, *Pas.*, 1908, IV, 144).

79 De aansprakelijkheid van de deskundige inzake minnelijk deskundigenonderzoek is dezelfde als die van de gerechtelijke deskundige, met dien verstande echter dat de minnelijke deskundige niet bekleed is, zoals de gerechtelijke, met een openbaar karakter en derhalve niet optreedt als openbaar ambtenaar (zie boven, nr. 10). Hieruit volgt dat de vaststellingen van de minnelijke deskundige niet gelden als authentieke akte waaraan geloofwaardigheid verschuldigd is tot inschrijving wegens valsheid, en dat de eed die de minnelijke deskundige mocht afgelegd hebben niet valt, indien hij vals is, onder de toepassing van artikel 221 van het Strafwetboek, doch van artikel 220 van dit wetboek.

HOOFDSTUK VII

DE GERECHTELIJKE EXPERTISE. VERWIJZING

80 Vermits het eerste deel van deze studie in het algemeen handelt over alle soorten expertises, dient hier ook melding te worden gemaakt van de „gerechtelijke” expertises, zowel de eenzijdige als de tegensprekelijke. De studie van het gerechtelijk deskundigenonderzoek vergt echter een meer uitvoerige uiteenzetting en zal dan ook het voorwerp uitmaken van Deel II (zie verder, nrs. 83 e.v.).

WETTELIJK VOORZIENE EXPERTISES. VERWIJZING

81 Wanneer een wettekst een deskundigenonderzoek aan de partijen oplegt, wordt die expertise, naar gelang de auteurs, „wettelijk”, „verplicht” of „noodzakelijk” genoemd. Een dergelijke expertise is te beschouwen als een uitzondering op het gemeen recht inzake expertise (VAN LENNEP, II, blz. 288, nr. 21 en blz. 289, nr. 23; Cass. fr., 14 april 1908, *Rec. Dall.*, 1908, 392).

De rechter mag, in die „verplichte” gevallen, er zich niet van onthouden een deskundigenonderzoek te bevelen, en hij mag de grond van de zaak niet behandelen zonder daartoe te zijn overgegaan (VAN LENNEP, II, blz. 286, nr. 16).

In die gevallen moeten de partijen, of de rechter bij gebrek aan akkoord tussen de partijen, aan de deskundige bovendien de opdracht geven die door de wet is voorzien. Het noodzakelijk karakter van die verplichte expertises, verandert niets aan de bewijskracht van het deskundig verslag die dezelfde is als bij een facultatief deskundigenonderzoek (zie verder, nrs. 47 e.v.).

82 In Deel III wordt een analyse gegeven van die bijzondere gevallen, in alfabetische orde. Daar zal vermeld worden in welke mate de deskundige noodzakelijk door de rechter moet benoemd worden, of de opdracht al dan niet in de door de wet voorziene termen moet geformuleerd worden, en of er, qua bevoegdheid of procedure, speciale regels te volgen zijn (zie verder, nrs. 603 e.v.).

DEEL II

GERECHTELIJKE EXPERTISE

TITEL I

EENZIJDIGE GERECHTELIJKE EXPERTISE

ALGEMEENHEDEN

83 De eenzijdige gerechtelijke expertise is niet te verwarren met de gerechtelijke expertise gevorderd bij eenzijdig verzoekschrift (zie verder, nrs. 236 e.v.). In dit laatste geval staat men voor een middel om spoedig een gerechtelijke deskundige te zien aanstellen. Deze zal, in de mate van het mogelijke, niettemin derwijze moeten handelen dat beide partijen de gelegenheid krijgen alle deskundige verrichtingen bij te wonen.

De expertises waarover het in dit hoofdstuk gaat, zijn echter deskundigenonderzoeken waarin de deskundige noodzakelijk door de rechter wordt benoemd en waar de expertise niet tegensprekelijk geschiedt, hetzij omdat er slechts een partij gekend of bereikbaar is, hetzij omdat de deskundige geen andere taak heeft dan de rechter in te lichten om de uitvoering te vergemakkelijken van zijn zending als rechter, zonder daarom een advies te uiten nopens de gebeurlijke standpunten van de partijen.

Kan aldus een gerechtelijke eenzijdige expertise genoemd worden, het deskundigenonderzoek dat moet gebeuren vooraleer de belanghebbenden zich in het bezit mogen stellen van de goederen van de afwezige (art. 126, B.W.). Dergelijke gevallen zullen behandeld worden in het deel gewijd aan de speciale procedures (zie verder, nr. 604).

HOOFDSTUK II

PERSOONLIJKE RAADPLEGING VAN EEN DESKUNDIGE DOOR DE RECHTER

84 Volgens een adagium mag de rechter geen gewag maken van feiten welke hij uit persoonlijke ervaring kent. Zou dit een rechter ervan moeten weerhouden een deskundige te raadplegen om tot een vaste overtuiging te komen? Hij mag dit niet doen, tenzij de wet het hem toelaat, of tenzij hij bij deze raadpleging alle voorzorgen zou nemen om aan de partijen dezelfde waarborgen te verzekeren als diegene welke zij genieten bij een gerechtelijke expertise, met name het tegensprekelijk karakter van de raadpleging, en eerbiediging van de rechten van de verdediging (*vgl.* verder, nr. 345).

85 Een uitzondering hierop is de wettelijk voorziene eenzijdige raadpleging van een deskundige door de rechter: in de loop van het onderzoek inzake uitstel van betaling (art. 474 en 595, Faill. W.), of inzake gerechtelijk akkoord (geordende wetten van 25 sept. 1946, art. 12), mag de rechter-commissaris één of meer deskundigen aanstellen om de staat van de zaken van de schuldenaar na te gaan, waaromtrent de rechter-commissaris zijn advies in de raadkamer moet uitbrengen. Deze expertise wordt verder grondiger behandeld in het derde deel waarin de speciale procedures uiteengezet worden (*zie* verder, nr. 610).

HOOFDSTUK III

ADVIES VAN EEN GERECHTELIJKE DESKUNDIGE TOT BESCHERMING VAN DERDEN

86 Het advies van een bedrijfsrevisor dient ingewonnen te worden door de naamloze vennootschap, wanneer er sprake is een goed in natura in de vennootschap in te brengen. Het gaat hier om een gerechtelijke expertise, vermits de deskundige door de rechter wordt aangesteld. Zij wordt verder behandeld (zie verder, nr. 607).

Het advies van een deskundige moet eveneens ingewonnen worden bij de verkoop van een handelszaak in onverdeeldheid (zie verder, nrs. 621, 628, 634 en 635).

TITEL II

TEGENSPREKELIJKE GERECHTELIJKE EXPERTISE

HOOFDSTUK I

VOORWAARDEN EN GRONDBESTANDDELEN VAN DE VORDERING

87 Hier wordt de instelling onderzocht die strekt tot de uitvoering van een deskundigenonderzoek dat door de rechter wordt bevolen en waaraan beide gedingvoerende partijen verzocht worden deel te nemen met het oog op de toegelaten bewijslevering ten behoeve van minstens één van de partijen.

Het is onverschillig of de expertise bevolen wordt door een bevelschrift of een vonnis op tegenspraak, een gewoon vonnis bij verstek of een vonnis bij verstek geldende als geveld op tegenspraak (art. 751 e.v., Ger. W.). Opdat een gerechtelijke expertise tegensprekelijk zij, volstaat het dat de expertise door de rechter wordt bevolen, en dat beide partijen de gelegenheid krijgen de expertise bij te wonen.

AFDELING I

TOELAATBAARHEID VAN HET BEWIJS DOOR EXPERTISE

88 Het deskundigenonderzoek is een bewijsmiddel (zie verder, nr. 217), dat tot doel heeft de werkelijkheid van technische feiten en toestanden na te gaan, en daarenboven het bevoegd advies te bekomen nopens de gevolgtrekkingen die uit deze feiten en toestanden kunnen afgeleid worden. Dit middel van bewijs is ontvankelijk in dezelfde voorwaarden als het bewijs door vermoedens. Het zou dus alleen mogen aangewend worden als bewijs van een overeenkomst, wanneer deze overeenkomst meer dan 3.000 frank bedraagt, in de voorwaarden voorzien bij artikelen 1347 en 1348 van het B.W., dat wil zeggen als bijkomend bewijs. In dit verband kan men de beslissing niet bijtreden die een expertise mogelijk acht (ze wordt echter toch niet bevolen) om de prijs te bepalen van het voorwerp van een verkoop van meer dan 3.000 frank (Gent, 20 juni 1948, *Pas.*, 1948, II, 76). Hetgeen diende bewezen te worden was niet de waarde van de zaak, doch wel het akkoord zelf van beide partijen nopens de aankoop; in dit opzicht was een expertise niet toelaatbaar, buiten het bestaan van een begin van schriftelijk bewijs of buiten de gevallen van artikel 1348 B.W. (zie boven, nr. 20).

Die perken van toelaatbaarheid zijn toepasselijk ongeacht of de expertise door de partijen wordt aangevraagd dan wel door de rechter ambtshalve wordt bevolen (zie verder, nr. 93, 1°).

Het spreekt vanzelf dat wanneer er alleen materiële feiten dienen bewezen te worden, er geen beperking *ratione summae* bestaat.

AFDELING II

VOOR WELKE JURISDICTIES ZIJN DE REGELS VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK TOEPASSELIJK ?

89 De regels van het Gerechtelijk Wetboek zijn toepasselijk op alle rechtsmachten welke door dit wetboek worden ingericht, te weten: de vrederechter, de

rechtbank van koophandel, de arbeidsrechtbank, de rechtbank van eerste aanleg, de hoven van beroep en de arbeidshoven. De regels van het Gerechtelijk Wetboek vormen het gemeen recht van de gerechtelijke expertise, doch er blijven nog tal van speciale procedures van toepassing voorzien door velerlei bijzondere wetten die niet afgeschaft werden. Deze speciale procedures vormen het voorwerp van Deel III (zie verder, nrs. 603 e.v.).

90 De regels van het Gerechtelijk Wetboek zijn in principe eveneens toepasselijk op de deskundigenonderzoeken door scheidsrechters bevolen (GARSSONNET, VIII, nr. 280, blz. 563; Scheidsr. besliss., Antwerpen, 4 aug. 1926, *J. Port Anv.*, 1926, 385). De scheidsrechters hebben o.m. het recht de nalatige deskundige die zij aangesteld hebben te vervangen of hem termijnen toe te staan voor het neerleggen van zijn verslag (Scheidsr. besliss., 14 febr. 1938, *Bull. Ass.*, 1938, 254).

Volgens art. 1693 Ger. W. (wet van 4 juli 1972 vormende het zesde deel van het Ger. W.), bepalen de partijen de regelen van de arbitrale rechtspleging. Doch dit betreft alléén de verhoudingen tussen de scheidsrechters en de partijen in verband met de afhandeling van de zaak (b.v. oproeping van de partijen, hun verschijning, e.a.d.) doch niet de rechtsnormen die door de scheidsrechters zullen moeten toegepast worden ten gronde, of inzake bewijsvoering, of inzake verhaal tegen hun beslissing. Artikel 1700 schrijft trouwens uitdrukkelijk voor dat de scheidsrechters in principe recht spreken volgens het gemeen recht. Art. 1696, eerste lid, bepaalt dat de scheidsrechter een deskundigenonderzoek mag bevelen doch wijkt niet af van de gewone procedure wat dit betreft. En wanneer dezelfde bepaling aan de scheidsrechter het recht toekent een getuigenverhoor te bevelen, voegt zij er aan toe dat dit enkelwest zal gehouden worden overeenkomstig de regelen zoals in burgerlijke zaken (zie: LINSMEAU, J., en VAN GELDER, J., *La nouvelle loi sur l'arbitrage volontaire*, *J.T.*, 1973, 205).

91 Door een vaste rechtspraak wordt aangenomen dat de regels van het deskundigenonderzoek die gelden inzake procedures vóór de rechtsmachten van privaatrecht, niet toepasselijk zijn vóór de strafrechtbanken, zelfs wanneer het gaat om de belangen van de burgerlijke partij. Tientallen beslissingen in die zin werden gepubliceerd (zie: Cass., 19 mei 1936, *Pas.*, 1936, I, 264; Cass., 21 aug. 1941, *Pas.*, 1941, I, 324; Cass., 16 febr. 1948, *Pas.*, 1948, I, 107; Cass., 5 nov. 1951, *Pas.*, 1952, I, 111; Cass., 20 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 628).

Het deskundigenonderzoek in strafzaken is eenzijdig en geheim tot de sluiting van het onderzoek. Dit is te betreuren, en het ware wenselijk dat de gerechtelijke hervorming in strafzaken, die thans ondernomen wordt, dit zou verhelpen (zie BELVAUX, blz. 41; Luik, 17 maart 1938, *Pas.*, 1938, II, 151).

Er bestaat niettemin reeds een sector waar het gezag van de strafrechter om expertises te bevelen die burgerlijke belangen betreffen, wordt ingekort; het is de sector van de prejudiciële geschillen, die eerst door de burgerlijke rechtsmachten dienen beslecht te worden vooraleer het strafrechtelijk aspect van deze geschillen door de strafrechter mag worden behandeld (Wet 17 april 1878 houdende de voorafgaande Titel Sv.: nazicht der geschriften, art. 16; zakelijke onroerende rechten, art. 17).

Bovendien, wanneer het bestaan van een misdrijf verband houdt met contracten, moet het bewijs van het bestaan van deze contracten, geleverd worden volgens de regels van het burgerlijk recht (Wet 17 april 1878, art. 16), zodat wanneer een expertise daaromtrent dient bevolen te worden, de regels van het Gerechtelijk Wetboek ook op deze expertise zouden dienen toegepast te worden door de strafrechter.

AFDELING III

GEPASTHEID VAN DE GERECHTELIJKE EXPERTISE

§ 1. Soeverein oordeel van de feitenrechter. Uitzonderingen

92 Zowel in kort geding als in een procedure ten gronde, oordeelt de rechter in principe soeverein over de opportuniteit om een expertise te bevelen en dit onverschillig of het gaat over een eerste expertise, een aanvullende expertise (zie verder, nr. 425), of een nieuwe expertise (zie verder, nr. 428). Het is een feitenkwestie waarvan allen de feitenrechter kennis neemt (Kh. Gent, 10 juni 1913, *J. Comm. Fl.*, 267; Kh. Brussel, 18 maart 1932, *R.G.A.R.*, 1932, 1034; Cass., 20 sept. 1954, *Pas.*, 1955, I, 21; Brussel, 4 mei 1966, *J.T.*, 1966, 423).

Het gevolg van dit soeverein oordeel is dat de rechter van ambtswaage een expertise mag bevelen. Artikel 962 van het Ger. W. zegt dat de rechter „ter oplossing van een... geschil...”, „deskundigen kan gelasten” een expertise uit te voeren, en dit artikel beperkt dit recht van de rechter niet tot het geval waar de partijen die onderzoeksmaatregel zelf vorderen.

De rechter die de expertise ambtshalve beveelt, statueert niet *ultra petita* (Luik, 23 jan. 1954, *J.T.*, 1954, 369).

In enkele gevallen, en in afwijking van de hierboven gestelde regel, moet de rechter een deskundige aanstellen wanneer de wet dit zelf uitdrukkelijk voorschrijft (zie verder, nrs. 604 e.v.).

Nopens de bijzondere omzichtigheid die zich voor de rechter opdringt in bepaalde aangelegenheden, zie Brussel, 17 mei 1962 (*Pas.*, 1963, II, 87), en 4 mei 1966 (*J.T.*, blz. 423), — inzake onbekwaamheidsverklaring, — alsook Gent, 3 nov. 1962 (*Bull. Ass.*, 1964, 22, met noot).

§ 2. Redenen tot weigering

93 De rechter zal geen expertise bevelen:

1. wanneer de aanvraag tot expertise niet ontvankelijk is volgens de algemene regels inzake de toelaatbaarheid van het bewijs (zie boven, nr. 88);

2. wanneer de expertise laattijdig aangevraagd wordt (zie verder, nr. 221);

3. wanneer het voorwerp van de opdracht niet geoorloofd (zie verder, nr. 100) of niet mogelijk is (zie verder, nr. 101);

4. wanneer de kosten van de expertise buiten elke verhouding zouden zijn met het gevorderd bedrag, dit volgens sommige auteurs (Tw. *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 90, 365 en 1239; Luik, 3 april 1942, *Pas.*, 1943, II, 7; Rb. Dinant, 17 jan. 1949, *R.G.A.R.*, 1949, 4534);

5. wanneer de rechter zelf de nodige technische kennis bezit om het gesteld technisch probleem op te lossen (CHAUVEAU, bewerkt door CARRÉ, Q., 1155; WARLOMONT, *Le Magistrat*, nrs. 29 e.v.; VAN LENNEP, II, blz. 154, nr. 19; STARBUSMAN, nr. 284). De rechter moet in dat geval zijn beslissing op technisch gebied motiveren;

6. wanneer de feiten reeds op een andere wijze bewezen zijn (Cass., 12 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 392; Cass., 8 okt. 1903, *Pas.*, 1904, I, 26; Cass., 13 nov. 1922,

Pas., 1927, I, 56; *Cass.*, 26 april 1926, *Pas.*, 1926, I, 350; *Cass.*, 11 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 826; *Cass.*, 24 sept. 1957, *Pas.*, 1958, I, 40). En meer bepaald wanneer zij reeds zouden bewezen zijn door een volwaardige minnelijke expertise (*Vred. Fontaine l'Évêque*, 15 sept. 1911, *T. Vred.*, 1914, 406; *Cass.*, 20 sept. 1954, *Pas.*, 1955, I, 21), of zelfs door een reeks eenzijdige expertises van gezaghebbende deskundigen (*Vred. Antwerpen*, 21 okt. 1961, *Bull. Ass.*, 1962, 276);

7. wanneer de voorkeur dient gegeven te worden aan een ander bewijsmiddel. Het probleem is nagenoeg hetzelfde wanneer de rechter moet kiezen tussen een reeds bestaande expertise en andere middelen van bewijs (zie verder, nrs. 509 e.v., over de samenloop van bewijzen).

Wanneer de rechter een verzoek tot expertise afwijst, op grond van de beschouwing dat de gevraagde expertise ieder nut mist, dan is hij niet verplicht de bijzondere argumenten tot staving van de aanvraag tot expertise uitdrukkelijk te beantwoorden (*Cass.*, 22 mei 1950, *Pas.*, 1950, I, 663; *Cass.*, 12 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 392).

§ 3. Redenen tot aanstelling van een deskundige

94 De rechter zal integendeel de expertise bevelen, o.m.:

1. in de gevallen waar zij wettelijk voorgeschreven is (zie verder, nrs. 603 e.v.);
2. wanneer de feiten zo ingewikkeld zijn dat de rechter er normaal de tijd niet voor heeft om de technische opsporingen zelf te ondernemen, b.v. inzake comptabiliteit waar soms dagen zouden moeten besteed worden aan het onderzoek;
3. wanneer de rechter niet over de technische kennisen beschikt om de feiten degelijk vast te stellen, of om de gevolgen van deze feiten te beoordelen.

Het gevaar dat het besluit van de deskundige misschien niet afdoende zou zijn, is geen voldoende reden om de gevraagde expertise te weigeren.

Er werd gevonnist dat de arbeidsrechtbank niet mag weigeren een deskundige aan te stellen in een zaak van arbeidsongeval onder voorwendsel dat een andere rechtbank reeds een deskundige heeft aangesteld in een geding tot schadevergoeding volgens het gemeen recht, omdat de grondslagen voor het herstel van de schade in beide stelsels verschillend zijn (*Arbrb. Charleroi*, 11 maart 1971, *Bull. Ass.*, 1971, 433 met noot die deze beslissing bestempelt als „curieuse”).

95 In verband met het onderzoek van betwistingen betreffende rekeningen, gebeurt het dikwijls dat partijen op afwijkende resultaten komen in de rekeningen betreffende hun gemeenschappelijke zaken. En dat zij een geding instellen zonder zich zelfs de moeite te hebben getroost de rekeningen van elkander te vergelijken om de punten te preciseren waarover hun onenigheid bestaat. In dit geval is het raadzaam dat de rechter de partijen zou verplichten die geschilpunten precies te bepalen; dikwijls zal blijken dat die punten niet zo talrijk zijn en dat de rechter ze zal kunnen oplossen zonder een kostelijk en vertragend deskundigenonderzoek te moeten bevelen.

§ 4. Middelen om abusieue expertises te keer te gaan

96 Wanneer een rechter al te gemakkelijk een beroep doet op een deskundige voor vaststelling van feiten welke hij zeer goed zelf had kunnen waarnemen, b.v. door een bezoek ter plaatse, is er een misbruik (Luik, 13 juli 1950, *J.T.*, 1950, 634 met noot; *R.G.A.R.*, 4.649 met noot). In een dergelijk geval kunnen de partijen natuurlijk de rechtsmiddelen aanwenden die tegen de beslissing open staan. Doch, buiten die censuur van het hoger beroep, bestaat er tegen dergelijk misbruik geen andere sanctie dan het verlies aan achting waaraan de rechter zich bij de rechtszoekenden en zijn collega's zou blootstellen (zie: DE LE COURT, *J.T.*, 1955, 505 e.v.; VAN BAUWEL, 571; *Rép. Dalloz*, 1954, Tw. *Preuve*, nr. 59).

97 De rechter, van zijn kant, is niet steeds zonder wapen om de partij te ontmoedigen, die door een niet redelijke aanvraag tot expertise de beslechting van de grond van de zaak hoopt op de lange baan te schuiven. Hij moet weerstaan aan de gemakkelijksoplossing die erin bestaat de beslechting van alle litigieuze punten tot na de expertise uit te stellen. Hij moet alle geschilpunten beslechten die een oplossing kunnen krijgen zonder expertise. Dit zal een dubbel voordeel bieden. Indien de partij die de expertise als dilatoir middel gebruikt, zonder uitstel verwezen wordt op de punten die geen twijfel laten, dan zal haar poging tot obstructie verijdeld zijn; anderzijds zal de rechter door de onmiddellijke studie van de reeds oplosbare geschilpunten, de opdracht van de deskundige nopens de andere punten veelal beter kunnen omlijnen.

DE EXPERTISE, HOOFDVOORWERP VAN DE VORDERING

98 Vóór het Gerechtelijk Wetboek bestond de twistvraag of het toegelaten was een expertise te vorderen in hoofdorde, ja zelfs als enig doel van de vordering, uitsluitend om te beschikken over het bewijs van feiten waaromtrent nog geen geschil bestaat. M.a.w. de vraag werd gesteld of een verzoek tot aanstelling van een deskundige slechts ontvankelijk was als *accessorium* van een in hoofdorde ingestelde vordering of minstens van een naderhand in te stellen vordering ten gronde.

De vraag tot expertise in hoofdorde was weliswaar uitdrukkelijk door de wet toegelaten inzake konijnenschade (Tw. *Wildschade*, nr. 268; zie verder, nr. 612), doch de kwestie bleef in andere materies bediscussieerd. De rechtsleer en de rechtspraak huldigden uiteenlopende meningen (zie omtrent deze controverse: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 388-351).

De controverse betrof vooral de kwestie of de expertise als uitsluitend voorwerp van een hoofdvordering voor de gewone rechter kon gebracht worden. Want de rechter in kort geding had er gewoonlijk geen bezwaar tegen, een expertise te bevelen, zodra zij verband kon houden met een „virtuele” of „eventuele” of „dreigende” betwisting (CLOQUET, A., *a.w.*, nr. 341).

99 Het Gerechtelijk Wetboek heeft die laatste oplossing veralgemeend door te bepalen in artikel 962: „de rechter kan, ter oplossing van een voor hem gebracht geschil of in geval een geschil werkelijk en dadelijk dreigt te ontstaan, deskundigen gelasten vaststellingen te doen of een technisch advies te geven.” Het Gerechtelijk Wetboek maakt hier toepassing van het algemeen principe vervat in de artikels 17 en 18, die bepalen dat de ontvankelijkheid van een vordering het bestaan veronderstelt van een reeds verkregen en dadelijk belang dat kan bestaan in de voorkoming van de schending van een ernstig bedreigd recht. Dan kan de vordering ingesteld worden zelfs tot verkrijging van een verklaring van recht.

De rechter mag van artikel 962 een ruim gebruik maken om aan de partijen het bewijs te verzekeren van materiële feiten die met de tijd zouden kunnen verdwijnen ofschoon er nog geen geschil in het verschiet is in verband met deze feiten.

Het verslag VAN REEPINGHEN geeft als voorbeeld de vraag tot expertise van de huurder die bij het einde van de verhuuring de gesteldheid wil doen vaststellen van de plaatsen welke hij op het punt staat te verlaten; de uittreedende huurder heeft het recht de staat van het goed door een deskundige te doen vaststellen ofschoon er misschien nooit daaromtrent de minste betwisting zal ontstaan (Verslag V.R., blz. 384; zie VAN LENNEP, *Gerechtelijk Wetboek*, deel IV, blz. 1076).

Er werd voorgehouden (Verslag D.B., blz. 154) dat een dergelijke vraag tot expertise een *actio ad futurum* zou uitmaken. Men kan die zienswijze betwijfelen; inderdaad hetgeen in zulke vraag gevorderd wordt, is de uitoefening van een aktueel recht: het recht op het bekomen van een bewijs betreffende een toestand die twee partijen aanbelangt (*vgl.* HORSMANS, nrs. 5, 6 en 7, met aangehaalde rechtsleer en rechtspraak).

HOOFDSTUK III

OPDRACHT

AFDELING I

VOORWERP VAN DE OPDRACHT

100 Het voorwerp van de opdracht moet wettig zijn en niet indruisen tegen de openbare orde.

Het voorwerp van de opdracht ware niet wettig en zou tegen de openbare orde indruisen, indien de rechter, in strijd met artikel 11 Ger. W., aan de deskundige zijn rechtsmacht zou overdragen om het geschil in zijn plaats te beslechten. De rechter mag de deskundige niet gelasten te beslissen wie in het gelijk dient gesteld te worden (HORSMANS, *a.w.*, nr. 2; zie boven, nr. 7, en verder, nrs. 111, 148 en 521; Rb. Mons, 10 okt. 1932, *Pas.*, 1933, III, 60 (opdracht te zeggen tot waar de grenzen van een eigendom reiken); Rb. Brussel, 10 mei 1950, *Res Jura Imm.*, 1950, 481 (zeggen of een muur gemeen is); Brussel, 25 juni 1955, *Pas.*, 1957, II, 21 (de wederzijdse standpunten beoordelen); Kh. Brussel, 17 jan. 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 335; Rb. Luik, 10 febr. 1956, *R.G.A.R.*, 1957, 5.925; Brussel, 26 sept. 1959, *Pas.*, 1961, II, 61; Vred. Antwerpen, 30 juni 1961, *Bull. Ass.*, 1962, 428; Brussel, 11 jan. 1963, *Pas.*, 1963, II, 103; Rb. Brussel, 9 maart 1965, *Bull. Ass.*, 1967, blz. 282 (zich uitlaten nopens de economische terugslag van het arbeidsongeval); Brussel, 4 mei 1966, *J.T.*, 423; Brussel, 28 febr. 1970, *Pas.*, 1970, II, 120; *R.W.*, 1969-70, kol. 1697; Cass., 16 okt. 1970, *Pas.*, 1971, I, 136; Rb. Verviers, 22 maart 1972, *Bull. Ass.*, 1972, 1007 (er zou, volgens dit vonnis, delegatie van rechtsmacht voorhanden zijn, wanneer de rechter de deskundige zou gelasten het basisloon te bepalen dat moet dienen tot het vaststellen van de verschuldigde vergoedingen).

101 De opdracht moet mogelijk zijn (zie: Vred. Nivelles, 30 jan. 1942, *T. Vred.*, 1942, 172; Vred. Luik, 30 juni 1958, *Bull. Ass.*, 1960, 23).

De opdracht is niet mogelijk wanneer haar voorwerp niet bestaat. Dit bestaan moet juridisch en materieel zijn.

Het voorwerp bestaat juridisch niet wanneer het geen verband houdt met de beweerde rechtsband tussen partijen (Kort ged. Kh. Antwerpen, 16 april 1924, *J. Port Anv.*, 1924, 280). Het bestaat juridisch niet meer, en elk belang ontbreekt dus voor een expertise, wanneer het geschil reeds gevonnist is met kracht van gewijsde (Kh. Brussel, 18 juni 1920, *J. Comm. Br.*, 1920, 349; Rb. Namen, 30 juni 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 723).

Het voorwerp bestaat juridisch nog evenmin wanneer de aanvrager van de expertise daden heeft gesteld die zijn verzoek onontvankelijk maken. Zo kan de koper, die de zaak verwerkt of voortverkocht heeft en aldus een daad van aanvaarding heeft gesteld, niet meer klagen over de gebreken ervan (Gent, 23 nov. 1901, *Pas.*, 1902, II, 242; Kort ged. Rb. Brussel, 23 nov. 1948, *J.T.*, 1950, 610). Hetzelfde geldt voor de benadeelde die de schade buiten iedere controle heeft laten herstellen (Kh. Antwerpen, 2 sept. 1971, *J. Port Anv.*, 1971, 346).

Het voorwerp moet ook materieel bestaan. Dit bestaan moet nog wezenlijk hetzelfde zijn als ten tijde van de feiten die de deskundige tot taak heeft vast te stellen om zijn advies uit te brengen. Dit voorwerp mag dus geen wijzigingen ondergaan hebben.

Wanneer de oogst niet meer te velde staat, kan geen konijnenschade vastgesteld worden (zie Tw. *Wildschade*, nr. 278).

Daarentegen volstaat het dat het voorwerp zou bestaan op het ogenblik dat het onderzoek moet geschieden, zoals dit het geval is wanneer een deskundige aangesteld wordt om de staat van een oogst of de vordering van werken vast te stellen (zie boven, nr. 93, 3°, en verder, nrs. 104 en 221).

Indien de te onderzoeken zaak niet meer materieel bestaat, dan heeft normaal de opdracht geen voorwerp (Tw. *Wildschade*, nr. 279; Kh. Luik, 21 maart 1952, *J. Port Anv.*, 1952, 56; Kort ged. Turnhout, 4 jan. 1962, *Turnb. Rechtsl.*, 1964, 217; Kh. Antwerpen, 3 april 1962, *J. Port Anv.*, 1963, 38). Maar het voorwerp kan soms nog denkbeeldig opnieuw samengesteld worden, b.v. bij middel van niet verdachte beschrijvingen, foto's, plans, getuigenissen, e.a. (Rb. Charleroi, 1 dec. 1903, *J.T.*, 1904, 189; Kh. Antwerpen, 30 nov. 1971, *J. Port Anv.*, 1971, 383; Kh. Antwerpen, 2 sept. 1971, *J. Port Anv.*, 1971, 346).

102 Het is voor de deskundige dikwijls een probleem volkomen zekerheid te hebben dat de voorwerpen welke hem door de partijen bij het onderzoek getoond worden, wel identiek dezelfde zijn als diegene welke in geschil waren. De rechter kan echter desgevallend in de opdracht bepalen dat de deskundige vooraf zijn advies zal geven nopens de identiteit van de voorgelegde voorwerpen met de geleverde voorwerpen waarvan de expertise gevraagd werd (zie: Kh. Gent, 7 dec. 1867, *J. Port Anv.*, 1868, 5; Brussel, 31 mei 1871, *Pas.*, 1872, II, 52; Gent, 7 jan. 1892, *J. Comm. Fl.*, 103; Kh. Antwerpen, 7 okt. 1898, *J. Port Anv.*, 455).

103 Ingaande op het onderscheid dat sedert lang gemaakt was tussen deze twee soorten van opdrachten inzake deskundigenonderzoek, bepaalt artikel 962 van het Gerechtelijk Wetboek duidelijk, dat het voorwerp alleen erin kan bestaan „vaststellingen te doen of een technisch advies te geven”. Een uitzondering op die beperking: de poging tot verzoening (zie verder, nr. 114).

Alle opdrachten die aan de deskundige kunnen gegeven worden door de rechter ten gronde, kunnen ook door de rechter in kortgeding gegeven worden, zodra er hoogdringendheid bestaat en mits de rechter in kortgeding voorlopig zou wijzen, m.a.w. dat hij de beslissing ten gronde volledig voorbehoude (zie verder, nr. 204).

AFDELING II

VASTSTELLINGEN

104 De vaststellingen kunnen bestaan in de beschrijving van alle denkbare aspecten van voorwerpen, als het wezen, toestanden of verschijnselen, betreffende o.m. de vorm, de kleur, de duur, de afmetingen, de eigenschappen, de werking, enz.

De vaststelling moet in principe actueel zijn, d.w.z. de weergave der feiten geven op het ogenblik dat de deskundige optreedt. Maar de deskundige kan soms een verdwenen voorwerp opnieuw samenstellen (zie boven, nr. 101).

Het vereiste van actualiteit van de vaststelling belet niet dat haar voorwerp op de toekomst betrekking zou hebben: zo kan aan de deskundige de opdracht gegeven worden na te gaan in de toekomst of bepaalde werken waartoe een partij verwezen wordt, in staat zijn om aangenomen te worden (Kh. Brussel, 11 juni 1920, *J. Comm. Br.*, 1920, 395; *vgl.* Luik, 4 maart 1914, *Pand. Pér.*, 1914, 308; zie boven, nr. 101).

105 De vaststellingen slaan niet alleen op de technische gegevens, doch eveneens op bestanddelen zoals de aanwezigheid, op de plaats van de vergadering, van de partijen en van hun raadsliden en technische raadgevers, de neergelegde documenten, de verklaringen en vorderingen van de partijen, de data van de verrichtingen, de opnemingen van staal, van afmetingen, het aanwenden van werkwijzen, de resultaten van proeven en dergelijke.

Aan bepaalde vaststellingen kan soms een oordeel voorafgaan. B.v. wanneer de deskundige een te expertiseren voorwerp wil vergelijken met een ander, is de keus van het model, het resultaat van een oordeel of advies. Dit belet niet dat de waarneming en beschrijving van het uitzicht, van de eigenschappen of van de werking van het beschouwd voorwerp, loutere vaststellingen zijn.

AFDELING III

ADVIES

§ 1. Uitsluiting van de loutere raadpleging

106 Vóór het Gerechtelijk Wetboek nam men aan dat het advies van een gerechtelijke deskundige slechts kon gevraagd worden met het oog op de bewijslevering vragen waarvan het formuleren van grieven zou afhangen (Cass., 7 april 1946, nopens een betwist of minstens een bedreigd recht. Men kon daarentegen geen advies *J.T.*, 1949, 507; Kh. Brussel, 1 maart 1950, *J.T.*, 1950, 710; Rb. Brussel, 29 dec. 1953, *J.T.*, 1954, 557; Gent, 25 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 39; Kh. Sint-Niklaas, 11 juni 1957, *R.W.*, 1957-58, 1764; Kh. Brussel, 11 okt. 1965, *J. Comm. Br.*, 1966, 89; Kh. Luik, 15 jan. 1971, *J. Liège*, 1971-72, 125; Arbh. Luik, 22 maart 1971, *R. Dr. Soc.*, 1971, 125, in afwezigheid van iedere omstandigheid bewijzende dat een partij grieven heeft te doen gelden, bestaat er geen aanleiding om een rekenplichtige expertise te bevelen; Kh. Sint-Niklaas, 11 mei 1971, *R.W.*, 1972-73, 1727, nr. 79 (twijfel nopens de authenticiteit van een gekocht schilderij); voor oudere rechtspraak: zie CLOQUET, nrs. 249 e.v.).

Met andere woorden, het voorwerp van de expertise kon niet bestaan in de loutere raadpleging van een deskundige door een partij die uitsluitend wou weten of zij rechten bezit.

Het Gerechtelijk Wetboek heeft hieraan niets veranderd door te aanvaarden dat de expertise als hoofdvraagstuk van de vordering ontvankelijk kan zijn (art. 962), vermits dit artikel uitdrukkelijk eist dat een geschil reeds „werkelijk en dadelijk dreigt te ontstaan” (zie boven, nr. 98, en verder, nrs. 578 en 582).

§ 2. Het nuttig advies

107 De rol van de deskundige blijft in dit verband wat hij steeds is geweest, met name na vaststelling van bepaalde feiten, „formuler une opinion autorisée sur les causes et les conséquences de certains faits” (DE LE COURT, aangehaald in het verslag V.R., blz. 383).

Er werd hoger (zie boven, nr. 100) aangestipt dat de rechter de deskundige niet mag gelasten de betwisting in zijn plaats te beslechten. Wanneer de rechter aan de deskundige vraagt zijn advies te uiten nopens bepaalde feiten of toestanden, dan vraagt hij hem, weliswaar, een oordeel te vellen doch niet in de zin van de beslechting van het geschil. Gezien de mogelijke dubbelzinnigheid van het woord „oordeel” zal de rechter voorzichtig handelen door de opdracht te formuleren op een wijze die deze dubbelzinnigheid uitschakelt (zie: Rb. Mons, 24 juni 1930, *Pas.*, 1931, III, 109).

Wanneer de rechter het advies van de deskundige blindelings zou overnemen, en b.v. zou verklaren dat de deskundige dit of dat beslist heeft, waar alleen een advies werd gegeven, dan ligt de fout bij de rechter en niet bij de deskundige.

108 Het advies kan alle denkbare beoordelingen van voorwerpen, toestanden, personen of van hun daden betreffen: identiteit, conformiteit, gebreken van goederen of werken, oorzaken van schade, schattingen, bepaling van technische fouten, aanwijzing van maatregelen tot bewaring van goederen of vermindering van schade, oorspronkelijkheid of gebrek aan oorspronkelijkheid van geïmporteerde producten of procédés, en zovele andere.

Artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt uitdrukkelijk dat de voorzitter zetelende in kortgeding deskundige onderzoeken kan bevelen „zelfs met opsporing van de oorzaak van de schade” (zie verder, nrs. 197 en 198).

109 Wanneer de deskundige gelast moet worden een schatting te doen, zal de rechter, bij de formulering van de opdracht, rekening houden met de methode van schatting die terzake dient toegepast te worden. Soms bestaan er wettelijke barema's voor de schatting, b.v. inzake arbeidsonbekwaamheid (zie medische handleiding, M.B. 19 maart 1959, *Staatsblad*, 21 april 1959, blz. 3.011).

De rechter zal ook bepalen welke soort waarde de deskundige dient te schatten: de aankoop- of verkoopwaarde, de waarde bij gedwongen verkoop, de gelegenheidswaarde, e.a.d. (zie verder, nrs. 116 e.v.).

In principe moeten de schattingen de „normale” waarde in acht nemen, en niet noodzakelijk de werkelijk betaalde sommen die de benadeelde heeft uitgegeven en die eventueel overdreven kunnen zijn (zie Tw. *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 244 e.v., en nrs. 1294 e.v.; Kh. Sint-Niklaas, 25 febr. 1958, *R.W.*, 1958-59, 962).

Wanneer de deskundige een advies uitbrengt nopens de wijze waarop een schade zou dienen en zou kunnen hersteld worden, zal hij zijn aandacht laten gaan naar het procédé dat tegelijk het beste en het goedkoopste is, zelfs indien dit procédé nieuw is (Rb. Luik, 3 juli 1929, *J. Liège*, 1930, 101).

§ 3. Zuiver theoretisch advies

110 Niets verbiedt de rechter een louter theoretisch, m.a.w. een zuiver wetenschappelijk, advies aan de deskundige te vragen, waarvan hij dan zelf de gevolgen zal beoordelen om ze op de feiten van de zaak toe te passen (Cass., 13 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 399; *anders*, vroeger: Antwerpen, 27 okt. 1910, *J.T.*, 1911, 144; Rb. Dinant, 19 dec. 1942, *Bull. Ass.*, 1943, 180; Rb. Luik, 14 jan. 1944, *Bull. Ass.*, 1944, 129).

Zo kan het gebeuren dat de rechter geplaatst wordt vóór twee tegenstrijdige en gelijkwaardige verslagen die uitgaan van tegenovergestelde theorieën. In dit geval kan de rechter aan een derde deskundige, die hij zorgvuldig uit de meest gezagvolle vakspecialisten zal kiezen, vragen zijn advies te geven nopens de theorie die, van de beide, als de juiste moet beschouwd worden of de voorkeur dient te krijgen (zie: Kh. Sint-Niklaas, 12 febr. 1957, Van Hee t/ De Ridder, *onuitg.*; Kh. Sint-Niklaas, 21 april 1959, Nationale Maatschappij der Waterleidingen t/ n.v. Mijn druppeltje, *onuitg.*).

§ 4. Juridische opdracht

111 De rechter mag de deskundige niet gelasten in zijn plaats te „beslissen” (zie boven, nrs. 7, 100, en verder, nr. 148) en hij zou ook abusief handelen door overbodige expertises te bevelen wanneer hij zelf in staat is de vraagpunten op te lossen (zie boven, nr. 100). Dit is bijzonder waar wanneer het gaat om rechtskwesties.

Het Gerechtelijk Wetboek (art. 962) eist dat de adviezen van deskundigen zouden beperkt worden tot aangelegenheden van technische aard. Dit sluit juridische adviezen niet uit, want het recht is ook een techniek. Doch, het betaamt niet dat de rechter die geacht wordt het recht te kennen, zich tot een deskundige zou wenden om een rechtskundig advies in te winnen (VAN BAUWEL, nr. 572; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Navire*, 1755; VAN LENNEP, II, blz. 289, nr. 24; blz. 290, nrs. 28 en 30; *R. Trim. Dr. Comm.*, 1954, blz. 91-3).

Volgens HORMANS (*a.w.*, nr. 3), mag de opzoeking betreffende een rechtspunt nooit deel uitmaken van de opdracht van de deskundige. Zelfs een opzoeking betreffende het vreemd recht zou dienen uitgesloten te worden omdat het vreemd recht toch recht blijft voor de nationale rechter (Cass., 29 mei 1961, *Pas.*, I, 1961, 1037; HAYOIT DE TERMICOURT, *La Cour de Cassation et la loi étrangère*, *J.T.*, 1962, 469; *anders*, inzake de gebruiken betreffende de zeevaart: kort ged. Kh. Antwerpen, 24 sept. 1963, *R.W.*, 1963-64, 1025; zie ook verder, nr. 609 nopens de raadpleging van een rechtsbeoefenaar door de rechter-commissaris).

112 Er is geen ongeoorloofd beroep op de deskundige om een juridisch advies in te winnen, wanneer dit advies slechts het noodzakelijk besluit is van het onderzoek van de technische gegevens.

Wanneer aldus een deskundige-boekhouder de juistheid van een comptabiliteit nagaat en hierbij de inschrijvingen verbetert, dan zet hij de cijfers om in waarde van schuld of van schuldvordering, naar gelang hij deze cijfers inschrijft in de

rekenkolom „débet” of in de rekenkolom „krediet”. De onmiddellijke juridische terugslag van zijn technisch advies is onvermijdelijk (zie Cass. fr., 7 mei 1939, *Dall. Hebd.*, 1939, 422; Vred. Lochristi, 26 juni 1955, De Brabandere t/ Goossens, *onuitg.*).

Ander voorbeeld: wanneer de deskundige gelast werd na te gaan of een onroerend goed al dan niet bestemd is tot een kleinhandel of tot een groothandel, dan geeft hij in feite een advies nopens het behoren van het goed tot een van de categorieën ingesteld door de wet van 30 april 1951 (Rb. Antwerpen, 6 juni 1951, *R.W.*, 1950-51, 1714; Vred. Luik, 21 juni 1951, *J. Liège*, 1951-52, 22).

De opdracht die erin bestaat te zeggen of een schuldenaar daden van koophandel heeft gesteld gedurende de laatste zes maanden, of hij zijn verbintenissen naleeft en of hij van zijn leveranciers nog krediet geniet, strekt er in werkelijkheid toe door de deskundige te doen vaststellen of de schuldenaar al dan niet in de voorwaarden verkeert om failliet te worden verklaard (Rb. Ieper, 3 dec. 1958, *R.W.*, 1958-59, 1566).

In feite impliceert iedere vaststelling van de uiterlijke tekens van een technische fout, het advies dat een fout werd begaan en dat de dader van deze fout in beginsel ervoor aansprakelijk is (zie: CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, nrs. 271 e.v., alsook de hiernavermelde rechtspraak).

113 Voorbeelden: Kh. Brussel, 1 juni 1920, *J. Comm. Br.*, 1920, 449: de deskundige zou niet mogen verzocht worden te zeggen in welke voorwaarden de werken dienen uitgevoerd te worden om te beantwoorden aan de overeenkomst of aan de gebruiken: betwistbare beslissing; Kh. Brussel, 14 maart 1924, *J. Comm. Br.*, 1924, 280: de rechter in kort geding is niet bevoegd om de toedracht van de overeenkomst te interpreteren en mag derhalve aan de deskundige niet vragen een advies te verstrekken nopens zulke interpretatie; deze zou dus niet kunnen gelast worden te zeggen of de vastgestelde gebreken reeds bij de levering bestonden of slechts het gevolg zijn van een verkeerd gebruik; de premisse van deze beslissing is juist, doch het besluit verkeerd; deze beslissing werd weliswaar geveld ten tijde dat de opsporing van de oorzaken in kort geding niet aanvaard werd; Rb. Brussel, 12 okt. 1925, *Belg. Jud.*, 1925, 605: de rechter mag de deskundige niet gelasten met de opdracht de overeenkomsten van de partijen te omlijnen of uit te leggen; Luik, 7 jan. 1929, *J. Liège*, 1929, 65 (zelfde principe); Luik, 2 aug. 1963, *J.T.*, 625; Kh. Brussel, 11 okt. 1965, *J. Comm. Br.*, 1966, blz. 89.

AFDELING IV

VERZOENING

114 „De deskundigen horen de partijen en bevorderen hun verzoening” (art. 972, derde lid, Ger. W.). Vóór het Gerechtelijk Wetboek was deze regel niet door de wet voorgeschreven, doch het was in vele beslissingen een klassieke formule geworden de deskundige te gelasten „de partijen zo mogelijk te verzoenen”.

De deskundige oordeelt zelf over het gunstigste ogenblik om een poging tot verzoening te betrachten (LURQUIN, nr. 54). Nopens de gevolgen van het verzuim van iedere poging tot verzoening, zie verder, nr. 462.

115 Het is voor de partijen een plicht, wanneer zij tot een akkoord zouden komen buiten het weten van de deskundige, hem hiervan te verwittigen derwijze dat hij niet nutteloos de expertisewerkzaamheden zou voortzetten.

Volgens artikel 972, vierde lid, Ger. W., zal er door de rechter, wanneer er tijdens de expertise een akkoord tussen de partijen tot stand komt, hiervan een proces-verbaal van verzoening worden opgesteld, tenzij de partijen zouden verkiezen hun akkoord bij vonnis te doen vaststellen.

Dit laatste geval veronderstelt dat de expertise incidenteel werd bevolen in een zaak die nog hangende is en die terug op de pleitrol dient gebracht te worden met het oog op de eindafhandeling van het geschil. De wet veronderstelt dat de partijen die tot verzoening gekomen zijn, in plaats van de zaak te pleiten een vonnis zullen vorderen waarbij hun akkoord zal worden bekrachtigd.

Er zijn hier verschillende manieren van handelen mogelijk; ofwel zal een akkoordvonnissen geveld worden dat het geschil definitief beslecht; ofwel zal het proces-verbaal opgesteld worden waarvan sprake in artikel 972, vierde lid, en zal de zaak later kunnen geschrapt worden; ofwel zullen de partijen voor de rechter verschijnen in de voorwaarden voorzien bij artikel 731, Ger. W., en zullen zij handelen alsof hun akkoord bij die verschijning tot stand was gekomen.

Wanneer daarentegen het deskundigenonderzoek gevraagd werd als hoofdvoorwerp van een vordering, dan heeft het vonnis dat de expertise beveelt het geschil uitgeput. De zaak komt in dit geval voor de rechter niet meer terug; hier is een akkoordvonnissen op de oorspronkelijke dagvaarding en in voortzetting van de zaak derhalve uitgesloten.

Er is nog een eenvoudiger wijze om het akkoord vast te stellen; dit is het opstellen van een onderhandse overeenkomst die onmiddellijk ondertekend wordt zodra het akkoord bereikt is. Die onderhandse akte biedt weliswaar niet het voordeel uitvoerbaar te zijn zoals de vonnissen waarvan hierboven sprake. Maar deze manier van handelen biedt integendeel het voordeel dat de partijen onmiddellijk over een bewijs van hun akkoord beschikken, zonder een akkoordvonnissen uit te sluiten; het gebrek aan onmiddellijke vaststelling van het akkoord kan soms een van de partijen aansporen het bestaan of de termen van de verzoeningovereenkomst in twijfel te trekken; de hier bedoelde overeenkomst wendt dit gevaar af.

Een dergelijk akkoord sluit trouwens niet uit dat de partijen naderhand voor de rechter zouden verschijnen overeenkomstig artikel 731 Ger. W.

AFDELING V

FORMULERING VAN DE OPDRACHT. UITBREIDING

116 De rechter moet de opdracht „nauwkeurig omschrijven” (art. 963, Ger. W.; verslag V.R., blz. 384; zie boven, nrs. 101 en 108). Een voorbeeld tussen vele: de rechter mag geen genoegen nemen met een louter medisch advies inzake lichamelijke letsels; hij moet de deskundige verzoeken tevens zijn advies te geven nopens de werkzaamheden waarvoor het slachtoffer van het ongeval geschikt was, vergeleken met de activiteiten welke voor hem nog mogelijk blijven nadien (Vred. Saint Nicolas - Liège, 30 mei 1963, *Bull. Ass.*, 1965, 25).

117 De rechter kan, in de motieven van zijn vonnis, de deskundige nuttige richtlijnen geven hetzij om hem toe te laten de opdracht beter te begrijpen, hetzij om hem het onderzoek te besparen van nutteloze aspecten van het geschil, hetzij nog om de deskundige integendeel aan te sporen een bepaald aspect van de zaak niet te verwaarlozen (zie ook verder, nrs. 264 en 370-10).

118 Wanneer de rechter het deskundigenonderzoek ambtshalve beveelt, kan het zijn dat hij daartoe door de wet verplicht is, zoals b.v. in de gevallen van art. 824 of van art. 1675 B.W. In dergelijke gevallen komt het wenselijk voor, dat de rechter de bewoordingen van de wet zelf gebruikte om de opdracht te omschrijven.

Maar hij kan die wettelijke omschrijving aanvullen. Wanneer aldus de wet de rechter verplicht een deskundige aan te stellen om de staat van vervoerde goederen na te gaan (wet 25 aug. 1899, art. 8), dan belet er niets deze deskundige bovendien te gelasten de oorzaak van de schade te bepalen alsook de schade te ramen.

119 Is het een partij die de benoeming van een deskundige vraagt, dan moet zij zelf op de eerste plaats bepalen welke feiten zij door een expertise duidelijk wil bewijzen. Bij gebrek aan nauwkeurige omschrijving van die feiten, zal de rechter eventueel de aanvraag tot expertise kunnen afwijzen (zie: Rb. Brussel, 28 febr. 1900, *Pas.*, 1900, III, 233; Kort ged. Kh. Brussel, 4 nov. 1910, *Pas.*, 1911, III, 83; Kort ged. Kh. Brussel, 5 maart 1920, *J. Comm. Br.*, 1920, 396; Kh. Brussel, 24 juni 1921, *J. Comm. Br.*, 1921, 367; Kort ged. Huy, 28 okt. 1922, *Pas.*, 1923, III, 39; Rb. Brussel, 12 okt. 1925, *Belg. Jud.*, 1925, 605; Brussel, 26 maart 1927, *Pas.*, 1927, II, 107; Rb. Dinant, 19 dec. 1942, *Bull. Ass.*, 1943, 180).

120 De rechter mag de opdracht, zoals zij door één of door beide partijen werd geformuleerd, verbeteren, aanvullen of beperken. Maar hij mag deze formulering niet zodanig wijzigen, dat de deskundige niet meer in de gelegenheid zou gesteld worden een dienstig antwoord te geven. Een dergelijke ontaarding van het aanbod van bewijs zou de rechten van de partij miskennen.

Het is soms onmogelijk alle aspecten en details te voorzien, welke zich als onderdelen van een technische vraag kunnen voordoen. Die bijkomende aspecten en details worden vaak ontdekt in de loop van het onderzoek. Om aan te tonen dat de vragen welke hij aan de deskundige heeft gesteld niet limitatief zijn, eindigt de rechter dikwijls de beschrijving van de opdracht door de klassieke formule: „en met opdracht alle vragen van de partijen te beantwoorden, die met de hierboven beschreven opdracht verband zouden houden”. De deskundige mag geen punten onderzoeken die buiten het raam van zijn opdracht zouden liggen, maar deze opdracht omvat niet alleen al wat uitdrukkelijk gepreciseerd werd, doch eveneens al wat, bijkomstig of als natuurlijk gevolg, in het raam van de gestelde vragen te brengen is.

121 „Behoudens overeenstemming tussen de partijen, geven de deskundigen alleen advies over de in het vonnis bepaalde punten.” (art. 974, eerste lid, Ger. W.). Die bepaling wijst tegelijk op de plicht van de deskundige zijn gerechtelijke opdracht niet te overschrijden en op het recht van de partijen om deze opdracht te zien uitbreiden (zie: Kh. Sint-Niklaas, 28 jan. 1957, *R.W.*, 1958-59, 1665; Gent, 17 dec. 1959, *Pas.*, 1961, II, 177; Vred. Duffel, 15 nov. 1963, *Rec. Gen. Enr. Not.*, 1964, 254; Brussel, 8 dec. 1964, *R.W.*, 1965-66, 351).

De deskundige zal in dit geval de voorzorg nemen het akkoord nopens de uitbreiding van de opdracht schriftelijk te doen bevestigen (zie: Rb. Oudenaarde, 11 april 1888, *Pand. Pér.*, 1888, 899; Kh. Antwerpen, 2 aug. 1921, *J. Port Anv.*, 1921, 663).

122 Wanneer één van de partijen zich verzet tegen de uitbreiding van de opdracht, die de andere zou wensen, dan kan deze laatste de zaak terugbrengen ter zitting, om de gewenste uitbreiding te vragen (art. 974, tweede lid, Ger. W.).

Zelfs wanneer de expertise in kort geding werd bevolen, blijft de zaak bestaan voor de rechter zolang de expertise niet beëindigd is, zodat de zaak terug voor die rechter mag gebracht worden bij toepassing van artikel 974, tweede lid, Ger. W., wanneer er sprake is de opdracht van de deskundige te zien uitbreiden; het is daartoe geenszins nodig een gewone vordering in te stellen (Kh. Brussel, 14 maart 1972, *B.R.H.*, 1972, 175).

123 Veel gelijkenis met de uitbreiding van de opdracht vertoont het probleem van de interpretatie van de opdracht die dubbelzinnig, onvolledig, of aan de deskundige of aan de partijen onmogelijk zou voorkomen.

Volgens FREDERICQ (I, blz. 617) zou de deskundige zijn verrichtingen mogen voortzetten volgens zijn eigen opvatting, indien het maar een kwestie van interpretatie is. In dezelfde zin: Rb. Dendermonde, 12 januari 1901, *Pas.*, 1901, III, 317.

Met VAN BAUWEL (nr. 577) dient aanvaard te worden dat de deskundige de partijen van zijn aarzelingen moet verwittigen en dat, bij ontstentenis van akkoord tussen hen, de meest gereede partij de zaak opnieuw ter zitting kan brengen om de moeilijkheid door de rechter te laten oplossen.

Mochten beide partijen inactief blijven, dan zou de deskundige eventueel een verslag kunnen neerleggen waarin hij de dubbelzinnigheid, de twijfel of de onmogelijkheid zou beschrijven welke hem beletten een advies uit te brengen.

Het lijkt geen twijfel dat, wanneer men alleen zou te doen hebben met twee mogelijke interpretaties, het de deskundige toegelaten is zijn advies uit te brengen volgens ieder van deze interpretaties (zie voor dit alles: BELVAUX, blz. 15; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 65; Luik, 18 mei 1925, *Pas.*, 1925, II, 293; Kh. Brussel, 15 dec. 1930, *Pas.*, 1931, III, 52; Rb. Mons, 10 okt. 1932, *Pas.*, 1933, III, 60; zie ook verder, nr. 261).

124 Hier volgen enkele voorbeelden van formuleringen van opdrachten. Inzake lichamelijke letsels: „stelt de heer ..... aan als deskundige met opdracht het slachtoffer N..... te onderzoeken, te zeggen of hij al dan niet arbeidsongeschikt is geworden ten gevolge van het ongeval, te bepalen of deze ongeschiktheid blijvend of tijdelijk is, de duur ervan te bepalen, te zeggen of zij volledig of gedeeltelijk is, de graad ervan te bepalen, alsmede de waarschijnlijke datum van consolidatie, de aard en de duur aan te duiden van de pijnen door het slachtoffer geleden...” (zie eveneens Rb. Brussel, 10 maart 1960, *Bull. Ass.*, 1960, 406 met noot R.V.G.).

125 Inzake bouwwerken: „...met de opdracht het litigieus gebouw te bezichtigen, de gebreken te beschrijven die het zou vertonen, rekening houdende met de overeenkomsten van de partijen, o.m. met het bestek en de plans, evenals met de regels van de bouwkunde, de datum en de oorzaak van de storingen te bepalen, te zeggen of die oorzaak verband houdt met de conceptie van de werken of met hun uitvoering, te zeggen of de gebreken zichtbaar of verborgen waren op de dag van de aanvaarding, eventueel de datum te bepalen waarop de verborgen gebreken zich hebben veropenbaard, de feiten op te sommen waaruit een aanvaarding kan blijken, de werken te beschrijven die nodig zouden zijn tot herstelling van de gebreken, de duur en de kosten ervan te bepalen, de minderwaarde te bepalen van de werken die niet vatbaar zijn voor een volmaakte herstelling, dit alles mits inachtneming van de ouderdom van het gebouw, te zeggen of..., verder de afrekening tussen partijen op te maken aan de hand van de antwoorden welke de deskundige op de voorgaande vragen zal hebben gegeven.”

DESKUNDIGE

AFDELING I

AANDUIDING DOOR DE PARTIJEN

126 „Indien de partijen op het ogenblik van het vonnis dat een deskundigenonderzoek beveelt, overeengekomen zijn omtrent de benoeming van de deskundige, bekrachtigt de rechter hun overeenkomst.” (art. 964, Ger. W.).

In meer beknopte termen, neemt dit artikel de regelen over die gehuldigd waren door het afgeschafte Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (art. 304 en 305).

Dit artikel legt het principe vast van het recht van de partijen, wanneer zij het daarover eens zijn, de deskundige te zien benoemen, over wiens naam zij het eens zijn. De partijen hebben dit recht, zelfs wanneer de rechter ambtshalve een deskundige aanstelt. De partijen dienen hun wil desaangaande te verklaren „op het ogenblik van het vonnis”, d.w.z. in feite vóórleer dit vonnis wordt uitgesproken.

De rechter moet in dat geval ingaan op de aanduiding van de partijen en die persoon als deskundige benoemen die zij in gemeen akkoord aangewezen hebben. In zijn commentaar van het „Gerechtelijk Wetboek” (blz. 1073), stelt VAN LENNEP voorop dat het nuttig ware geweest de kans van de partijen te beperken tot het voorstellen van twee namen van deskundigen, waaronder de rechter dan de deskundige aanduidt. Men kan deze zienswijze beamen of verwerpen, al naar gelang men aanhanger is van een min of meer ruime autonomie van de individuele wil van de justitiabele.

127 Indien de rechter een andere deskundige aanstelt dan die welke door de partijen werd aangeduid, was, vóór het Gerechtelijk Wetboek, het vonnis vaak als nietig bestempeld wegens miskenning van het recht van verdediging van de partijen (zie: Brussel, 25 nov. 1880, *Pas.*, 1881, II, 51; Cass. fr., 22 dec. 1897, *Rec. Dall.*, 1898, I, 108; Cass. fr., 27 april 1909, *Rec. Dall.*, 1909, I, 320).

Een arrest uitgesproken nadat het Gerechtelijk Wetboek in voege getreden is, verwerpt daarentegen de vroegere zienswijze en beslist dat het vonnis in de gegeven omstandigheden niet nietig is. Het gaat zelfs verder en neemt aan dat de rechter de partijen niet hoeft te interpellieren nopens een gebeurlijk akkoord onder hen over de naam van een deskundige, vermits zij steeds het recht hebben geen rekening te houden met de door de rechter aangestelde deskundige, en steeds mogen verkiezen zich, in gemeen overleg, tot een ander te wenden (Brussel, 28 febr. 1970, *R.W.*, 1969-70, 1697 met noot).

Deze motivering is op het eerste gezicht niet volledig overtuigend. Wanneer immers het vonnis geen akte verleent aan de partijen van hun akkoord, dan bestaat het gevaar dat één van de partijen het akkoord negeert wanneer vooraf hiervan geen bewijs werd opgemaakt dat anders uit het vonnis zou gebleken zijn. Alles komt dus neer op een kwestie van bewijs van het gemeen akkoord over de naam van een deskundige. Indien de belanghebbende partij dit akkoord kan bewijzen, dan zal

deze ook de andere partij tot de naleving van dit akkoord kunnen dwingen. Doch bestaat dit bewijs niet, dan kan die belanghebbende partij het vonnis bezwaarlijk doen nietig verklaren op grond van de miskennen van een akkoord dat zij niet kan bewijzen.

Artikel 964, tweede lid, Ger. W., schrijft voor: „Ieder door de rechter benoemde deskundige kan, alvorens hij van zijn benoeming kennis krijgt, worden vervangen bij overeenkomst tussen de partijen, die door hen ondertekend wordt en bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd.”

Dit artikel wordt door de Vrederechter te Marchienne-au-Pont aldus uitgelegd, dat mits naleving van die voorschriften, de door de partij minnelijk aangestelde deskundige, als een „gerechtelijke” deskundige kan beschouwd worden en anders niet (*J.T.*, 1972, 714). Met dit gevolg, volgens hem, dat de rechter de werkzaamheden van die minnelijke deskundige niet zou mogen volgen en nazien (zie verder, nr. 279), en dat de procedure van taxatie voorzien door het Ger. W. op die deskundige niet toepasselijk zou zijn.

128 De eis van het gemeen akkoord van de partijen heeft tot gevolg dat de rechter geen rekening moet houden met de vraag van één enkele partij die de naam van een deskundige zou willen opdringen, hetzij in een rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift, hetzij wanneer zij tegen de andere partij een vonnis bij verstek zou nemen (*VAN LENNEP*, nr. 124).

129 Indien de partijen meer dan één deskundige willen zien aanstellen, dan moet hun akkoord ook slaan op al die deskundigen (*VAN LENNEP*, nr. 117). Zij kunnen nochtans een gemengde oplossing verkiezen die erin zou bestaan dat zij zich akkoord stellen nopens de naam van twee deskundigen en aanvaarden dat de derde door die twee of door de rechter wordt aangeduid. De vraag kan gesteld worden of die gemengde aanduiding toelaatbaar is inzake vernietiging wegens benadeling bij de verkoop van een onroerend goed, vermits artikel 1680 van het B.W. uitdrukkelijk bepaalt: „de drie deskundigen worden ambtshalve benoemd; tenzij partijen zich akkoord gesteld hebben om ze s a m e n alle drie te benoemen” (zie: *VAN LENNEP*, nr. 121; Brussel, 25 nov. 1880, *Pas.*, 1881, II, 51).

130 Er zijn nochtans gevallen waarin het recht van de partijen om zelf de deskundige aan te duiden niet bestaat:

1. wanneer de zaak de openbare orde aanbelangt, b.v. inzake inschrijving wegens valsheid (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Faux incident*, nrs. 87, 161 en 179);
2. inzake bescherming van de belangen van een onbekwame (*VAN LENNEP*, nrs. 100 en 101);
3. inzake bescherming van de gehuwde vrouw in het dotaal huwelijksvermogensstelsel (zie verder, nr. 621);
4. inzake bescherming van de belangen van een derde, b.v. inzake het voorrecht van de aannemer (*DE PAGE*, VII, 370; zie boven, nr. 86, en verder, nrs. 621, 634 en 635);
5. wanneer de rechter een deskundige aanstelt die een getuigenverhoor zal bijwonen, of die hem bij een plaatsopneming zal vergezellen (zie verder, nr. 619);

Het betreft inderdaad een bijstand die door de rechter wordt verlangd om zijn eigen optreden renderend te maken. Hij moet dus kunnen rekenen op de hulp van een deskundige die zijn vertrouwen geniet. Indien hij reeds een deskundige ten gronde heeft aangesteld die door hem zelf werd aangeduid, dan is er geen probleem. Indien echter de deskundige aangeduid werd door de partijen, dan zal de rechter in de praktijk ook de bijstand van die deskundige vragen, voor zover hij geen bepaalde reden tot wantrouwen heeft, vermits deze deskundige reeds op de hoogte is van het geschil. Dit zal hij vooral doen, wanneer het de deskundige zelf is die het getuigenverhoor verlangt om zijn opdracht te kunnen vervullen.

6. volgens VAN LENNEP (II, 98), wanneer de partijen een deskundige zouden aanduiden die wraakbaar is. Deze uitsluiting moet blijkbaar beperkt worden tot de redenen van wraking die de openbare orde raken (zie verder, nr. 151). Alleszins kan de deskundige die de partijen kiezen, alleen gewraakt worden om redenen die ontstaan zijn of bekend geworden zijn sedert zijn aanwijzing (art. 968, Ger. W.; zie boven, nr. 65);

7. wanneer de rechter door de wet verplicht is het advies in te winnen van wel bepaalde personen zoals b.v. de Commissie ingesteld krachtens artikel 17-3, van de wet van 4 november 1969 inzake landpacht (zie verder, nr. 613). Er zijn ook gevallen waar de keus beperkt wordt tot de deskundigen die ingeschreven zijn op een lijst. Dit is met name zo inzake betwistingen betreffende de verzekering tegen ziekte en invaliditeit (wet van 9 aug. 1963, art. 100), waar de rechter de deskundige moet kiezen op een lijst welke hij zelf opgesteld heeft, van geneesheren die de barema's van ereloon bij koninklijk besluit vastgesteld, aanvaardden (zie verder, nrs. 131, 6°, 136 .v. en 531).

131 Zelfs wanneer de rechter een deskundige ambtshalve heeft aangeduid, kunnen de partijen in gemeen akkoord die deskundige vervangen door een ander die zij vrij kiezen. Doch dit moet dan gebeuren in de voorwaarden bepaald door artikel 964, tweede lid, Ger. W., te weten:

1. die vervanging moet geschieden alvorens de door de rechter aangestelde deskundige kennis krijgt van zijn benoeming;
2. de vervangingsovereenkomst moet door de partijen ondertekend zijn en gevoegd worden bij het dossier van de rechtspleging.

De miskenning van die voorwaarden wordt door geen sanctie getroffen: o.i. blijft de expertise van een bij overeenkomst aangeduide deskundige geldig, ondanks de afwezigheid van een neergelegd schriftelijk akkoord, doch enkel voor zover het bestaan van dit akkoord niet zou worden betwist.

132 De minnelijke aanduiding van de deskundige wijzigt het karakter niet van de gerechtelijke expertise. Aldus moet de door de partijen gekozen deskundige dezelfde voorschriften naleven die gelden voor de deskundige die de rechter zelf rechtstreeks heeft benoemd (zie boven, nr. 3).

133 Om een deskundige aan te stellen moet de partij bekwaam zijn en het genot van haar rechten bezitten. De niet ontvoogde minderjarige is daartoe niet bekwaam (VAN LENNEP, nrs. 113 en 114; *Rép. P. Dr. B., Tw. Expert*, 112; *Rép. P. Dr. B., Tw. Minorité*, 1785; zie boven, nrs. 4, 25, 61, en verder, nrs. 169 e.v.).

AFDELING II

AANDUIDING DOOR DE RECHTER

134 Wanneer de aanduiding hem wordt voorbehouden (zie boven, nr. 130), of wanneer de rechter ertoe gebracht wordt de deskundige aan te duiden omdat de partijen van hun recht tot aanduiding geen gebruik maken, dan kiest de rechter de deskundige in principe volkomen vrij.

Hij zal er zich nochtans van verzekeren dat de deskundige welke hij van zins is aan te stellen, wel de nodige hoedanigheden bezit van bevoegdheid, onpartijdigheid en naarstigheid (zie verslag V.R., blz. 384; zie verder, nr. 136).

De rechter zal vermijden personen aan te duiden die er alleen op uit zijn met enkele gerechtelijke expertises gelast te worden, om zich de zogezegde hoedanigheid te kunnen toeëigenen van „deskundige aangenomen door de rechtbanken”. Dergelijke titel bestaat wettelijk niet en de rechtbanken zijn er niet toe gerechtigd hem aan deskundigen toe te kennen. Er kan trouwens nooit gesproken worden van „aangenomen” deskundigen, daar de rechter niet gebonden is zijn vertrouwen te blijven schenken aan een bepaalde deskundige voor welke tijdspanne ook.

135 De praktijk leert nochtans dat in feite de rechtbanken gewoonlijk een lijst aanleggen van deskundigen volgens de door hen uitgeoefende specialiteiten. In het *Administratief Jaarboek* (Bruylant) komen dergelijke lijsten voor. Artikel 991 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt in dit verband dat: „De hoven en rechtbanken mogen lijsten van deskundigen opmaken, overeenkomstig de regels die de Koning bepaalt.” Nopens de moeilijkheden en inconveniënten welke het systeem van lijsten van door de rechtbanken geagregeerde deskundigen zou vertonen, vermeldt het verslag VAN REEPINGHEN (blz. 385): „de inschrijving op een lijst van deskundigen zou aan de vaklui zekere voordelen bieden, en de weglating uit de lijst zou hun een aanzienlijk nadeel berokkenen. Het ene zowel als het andere zou dus een waardeoordeel inhouden in een vrije mededinging en eventueel een verdediging en een censuur waarvan de organisatie moeilijkheden zou bieden naar gelang van de verscheidenheid van de techniek en de belangrijkheid van de arrondissementen”. En het verslag geeft als voorbeeld het geval waarin een deskundige door een vrederechter op de lijst zou aangenomen worden terwijl integendeel de rechtbank van hetzelfde arrondissement of het hof van beroep, diezelfde deskundige alle vertrouwen zou hebben geweigerd.

Het opmaken van officiële lijsten, volgens de voorschriften van een koninklijk besluit, zou alleen zin hebben voor zover de kandidaten-deskundigen het recht zouden verwerven in bepaalde voorwaarden op die lijsten opgenomen te worden, en voor zover zij bovendien zouden mogen eisen regelmatig aangesteld te worden als gerechtelijke deskundigen. Doch, wat zou er in dergelijk geval overblijven van de onafhankelijkheid van de rechter, indien deze verplicht zou worden een beroep te doen op een deskundige die eventueel noch het vertrouwen van de partijen, noch zijn eigen vertrouwen geniet?

136 Een officiële lijst van deskundigen zou trouwens geenszins de moeilijkheden oplossen die de rechter nu reeds ondervindt met de officieuze lijst die hij zelf opmaakt. Hij wordt er inderdaad dikwijls toe gebracht een beroep te doen op deskundigen die op deze lijst niet voorkomen, hetzij omdat de deskundige ingeschreven als bevoegd in deze of gene specialiteit, de opdracht moet weigeren ten gevolge van overlast van werk of wegens het feit dat hij niet onpartijdig kan optreden tegenover één van de partijen, — hetzij omdat de opdracht, in een bepaalde zaak, een zodanig gespecialiseerde vakkennis vergt dat soms lange opzoekingen nodig zijn om de bekwame persoon te vinden die dan misschien niet meer in de gelegenheid zal verkeren nog ooit als deskundige op te treden.

Het is in ieder geval ten zeerste wenselijk dat de rechter, vooraleer de deskundige te benoemen, zich ervan zou overtuigen dat de bedoelde deskundige in de voorwaarden verkeert (tijd, onafhankelijkheid, bekwaamheid) om de opdracht geldig te aanvaarden. Wanneer hij te doen heeft met een deskundige die hij dikwijls aanstelt, kan hij met hem overeenkomen dat, zodra de deskundige aan een overvloed van werk het hoofd moet bieden, hij het initiatief zal nemen de rechter hiervan te verwittigen; de rechter zal van dan af vermijden die deskundige nog aan te stellen tot wanneer deze hem zal hebben laten weten dat de toestand terug normaal is geworden.

137 Zelfs wanneer de rechter de voorzorg heeft genomen zich bij de deskundige te vergewissen dat deze de opdracht zal kunnen aanvaarden, komen er nog gevallen voor waarin de deskundige na zijn benoeming door een onvoorzien toeval belet wordt gevolg te geven aan zijn belofte. De partijen moeten dan terugkomen voor de rechter om de aanstelling te vragen van een andere deskundige. Om dit tijdverlies te vermijden, kan de rechter eventueel een plaatsvervangende deskundige aanduiden, die slechts zal optreden wanneer de eerste in de onmogelijkheid zou verkeren zijn opdracht uit te voeren.

138 Wanneer de rechter een nieuwe deskundige aanspreekt, zal hij vooraleer hem te benoemen nuttig handelen door hem te wijzen op zijn plichten. Het gemakkelijkste middel daartoe bestaat erin aan de beginnening een korte syllabus ter hand te stellen die de voorwaarden vermeldt waarin de opeenvolgende deskundige verichtingen dienen uitgevoerd te worden.

Er zal verder (zie nrs. 278 en 290) gewezen worden op het feit dat de rechter met de deskundige tijdens de expertise geen eenzijdige contacten mag hebben buiten het weten van de partijen. Dit betreft niet de voorlichting die de rechter aan de deskundige verleent nopens de toedracht van de wettelijke rechten en verplichtingen van de deskundigen in het algemeen. Daarom is het ook nuttig dat de rechter, bij het uitreiken van de hierboven vermelde syllabus, aan de deskundige zou laten weten dat hij bereid is met hem de moeilijkheden van algemene processuele aard te onderzoeken welke de deskundige tijdens de uitvoering van zijn opdracht zou ontmoeten.

AFDELING III

AANTAL DESKUNDIGEN

§ 1. Eén of meer

139 Wanneer het voorwerp van het uit te voeren deskundigenonderzoek complex is, zal één deskundige dienen aangesteld te worden voor iedere autonome reeks onderzoekingen: b.v. in geval van brand waarbij niet alleen een gebouw doch ook de machines en grondstoffen werden vernield, zal er aanleiding bestaan om, eventueel bij hetzelfde vonnis, drie verschillende expertises te bevelen, met telkens een andere deskundige, d.w.z. een voor het gebouw, een andere die specialist is inzake machines en een derde bevoegd inzake grondstoffen.

Elke deskundige moet inderdaad bij machte zijn zich een bevoegd en persoonlijk advies te vormen, zonder op anderen te moeten steunen (zie verder, nr. 336).

Eén deskundige, één expertise per betrokken vak, moet de regel zijn (zie: PICARD, I, blz. 185, inzake onteigening te algemenen nut; Rb. Antwerpen, 5 febr. 1881, *Pas.*, 1882, III, 348; Luik, 29 jan. 1902, *Pas.*, 1903, II, 64; Kh. Gent, 21 jan. 1948, *R.W.*, 1947-48, 1093; Kh. Antwerpen, 24 maart 1958, *J. Port Ann.*, 164).

Artikel 303 van het thans afgeschafte Wetboek van burgerlijke rechtsvordering bepaalde dat er zou benoemd worden „één of drie deskundigen”. Die bepaling werd niet overgenomen in het Gerechtelijk Wetboek, en is dus afgeschafte als algemene regel.

140 Het Gerechtelijk Wetboek spreekt nu in de meeste artikelen die handelen over de expertise, van „deskundigen”, in het meervoud. Nochtans wordt ook de term „de deskundige” in diverse bepalingen gebezigd, zoals in artikel 964 „Indien de partijen op het ogenblik van het vonnis dat het deskundigenonderzoek beveelt, overeengekomen zijn omtrent de benoeming van de deskundige, bekrachtigt de rechter hun overeenkomst.”

De partijen, wanneer zij akkoord gaan over de naam of over de namen van deskundigen, en de rechter wanneer hij de deskundigen zelf kiest, volgens de reeds geziene regels (zie boven, nrs. 126 e.v.) bepalen volkomen vrij het aantal deskundigen, tenzij de wet zelf een speciaal aantal zou opleggen.

141 De speciale wetten die een bepaald aantal deskundigen voorzien, zijn de volgende:

- a) artikel 27, 5°, van de wet van 16 december 1951, thans vervangen door artikel 3/22 van de wet van 10 oktober 1967 (voorrecht van de aannemer; zie verder, nr. 635);
- b) artikel 126 van het Burgerlijk Wetboek (inbezitstelling van de goederen van de afwezige; zie verder, nr. 604);
- c) artikel 453 van het Burgerlijk Wetboek (schatting van de goederen van de minderjarige, wanneer de vader of de moeder als voogd, ze niet willen verkopen; zie verder, nr. 634);

d) artikel 1345 Ger. W. en artikel 1778, § 1, tweede en achtste lid, en § 6 van het Burgerlijk (inzake landpacht: vaststelling van de pachtprijs; zie verder, nrs. 613 en 614);

e) artikel 985 van het Gerechdelijk Wetboek (tegenwoordigheid van een deskundige beslist door de rechter die een onderzoeksmaatregel beveelt; zie verder, nr. 618);

f) artikel 7 *bis*, derde lid, van de wet van 28 februari 1882, op de jacht (zie verder, nr. 612);

g) artikel 59 *bis* van het Koninklijk Besluit van 15 september 1919 (mijnschade; zie verder, nr. 616);

h) artikel 989 van het Gerechdelijk Wetboek (mondeling verslag in zaken in hoger beroep; zie verder, nr. 423);

Eén of drie deskundigen worden geëist door:

i) artikel 4 van de wet van 25 augustus 1885 (koopvernietigende gebreken in de verkoop van dieren: „één of drie, volgens de noodzaak van het geval”; zie verder, nr. 629);

j) artikel 267 van de wet op de zeevaart (vervoer van goederen ter zee; zie verder, nr. 633);

Drie deskundigen zijn vereist door:

k) artikel 1678 van het Burgerlijk Wetboek (vernietiging wegens benadeling; dit aantal is verplicht; DE PAGE, IV, 356, 2°, en X, 196; *vgl.* VAN LENNEP, nr. 72; Dalloz, *Répertoire de droit civil*, 1955, Tw. *Vente*, nr. 591; BAUDRY-LACANTINERIE, *Vente*, nr. 708; zie verder, nr. 608);

l) een commissie van drie deskundigen is vereist door artikel 1778 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd door artikel 17/3 van de wet van 4 november 1969, inzake landpacht;

m) inzake onteigening ten algemenen nutte volgens de wetten van 17 april 1935 - 9 september 1907, voor zover het de rechter is die, bij gebreke aan aanwijzing van de deskundige door de partijen, zelf de deskundigen aanstelt (zie verder, nr. 619).

142 Vóór het Gerechdelijk Wetboek, doceerde VAN BAUWEL (nr. 574), dat de rechter nooit meer dan drie deskundigen zou mogen aanstellen om dezelfde opdracht uit te voeren (*vgl.* GARSONNET en CÉSAR-BRU, II, nr. 359, noot 12; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 16; Liège, 11 juli 1908, *Pand. Pér.*, 1909, 497).

Deze zienswijze is thans voorbijgestreefd. De rechter en de partijen mogen, buiten de gevallen waarin de wet het aantal oplegt, één of meer deskundigen aanstellen; de wetgever laat het over aan het gezond oordeel van de rechter die er niet meer zal aanstellen dan de belangrijkheid en de technische moeilijkheid van het geschil het rechtvaardigen.

Men moet dan ook aannemen, dat, buiten de speciale gevallen door de wet voorzien, de rechter en ook de partijen één enkele deskundige mogen benoemen, zelfs wanneer de wet spreekt van „deskundigen”. Wanneer de partijen het eens zijn nopens de aanduiding van de deskundigen, nadat een vonnis er reeds één of meer benoemd heeft, dan mogen die partijen één enkele deskundige aanstellen waar de rechter er drie had benoemd, en, omgekeerd, zij mogen er drie aanstellen wanneer de rechter er maar één had benoemd (Luik, 11 juli 1908, *Pand. Pér.*, 1909, 497).

143 Eenmaal echter dat, in verband met een bepaalde opdracht, een zeker aantal deskundigen bij vonnis of bij akkoord van de partijen werd aangesteld, mag de rechter dit aantal niet meer wijzigen zonder de toestemming van de partijen (zie: Mons, 13 jan. 1917, *Pas.*, 1917, III, 330; noot onder Cass., 10 maart 1924, *Pas.*, 1924, I, 20).

§ 2. Het even aantal

144 Volgens de vroegere wetgeving was het een omstreden kwestie te weten of de rechter deskundigen mocht benoemen in even aantal. Naar de mening van sommigen, mochten de partijen het doen doch de rechter niet (zie: VAN LENNEP, nr. 68; GARSONNET en CÉSAR-BRU, II, nr. 359, blz. 613-614; Gent, 15 juni 1929, *J. Comm. Fl.*, 1929, 244).

Andere hielden voor dat het wel mogelijk was inzake afpaling (DE BRUYNE, nr. 12; VAN LENNEP, nr. 75). Buiten dit geval was het aan de rechter niet toegelaten (Luik, 29 okt. 1938, *R.W.*, 1938-39, 703; zie nochtans: FRÉDÉRICQ, I, 389; Rb. Hasselt, 1 juli 1936, *R.W.*, 1938-39, 786; Brussel, 31 dec. 1957, *J.T.*, 1958, 111).

145 Het Gerechtelijk Wetboek laat deze kwestie onbesproken, zodat wettelijk gezien er geen bezwaar bestaat tegen de aanstelling van een even aantal deskundigen. Dit neemt niet weg dat het even aantal in principe te vermijden is omwille van de moeilijkheid die zich voordoet wanneer de helft van het even aantal deskundigen zich voor, en de andere helft zich tegen een bepaald besluit uitsprekt.

Deze toestand is niet noodzakelijk hopeloos. Het kan inderdaad voorvallen dat de rechter, die te maken heeft met twee tegenstrijdige adviezen, zich met één van beide kan verenigen; de rechter kan ook een nieuwe deskundige aanstellen, met opdracht zijn advies te geven nopens de waarde van beide tegenstrijdige standpunten (zie boven, nr. 110); het is ook mogelijk dat de rechter of de partijen de voorzorg hebben genomen te voorzien dat, in geval van afwezigheid van een meerderheidsbesluit, de aangestelde deskundigen in gemeen overleg een bijkomende deskundige zullen vragen deel uit te maken van hun college dat aldus uit een oneven aantal leden zal bestaan.

§ 3. Het College

146 In zijn commentaar van het „Gerechtelijk Wetboek” (blz. 1109), merkt VAN LENNEP op dat de nieuwe wet niet uitdrukkelijk zegt dat de deskundigen een college vormen wanneer er meer dan één is benoemd. Dit spruit nochtans ondubbelzinnig uit artikel 980 Ger. W. dat bepaalt dat de deskundigen één enkel verslag opmaken en één enkel advies geven bij meerderheid van stemmen.

Er is slechts een college van deskundigen wanneer verschillende deskundigen gelast worden samen dezelfde opdracht uit te voeren (zie verder, nr. 347). Wanneer nopens een brandschade twee deskundigen in hetzelfde vonnis worden aangesteld, de ene om te zeggen hoe de brand is ontstaan, de andere om de schade te begroten, dan zullen beide zeer waarschijnlijk de grondstoffen onderzoeken welke zich bevonden in het magazijn waar de brand ontstaan is, maar zij zullen het doen

uit twee volkomen verschillende standpunten, zodat er twee onderscheiden expertises voorhanden zullen zijn.

Het kan nochtans gebeuren dat de studie van beide deskundigen gemeenschappelijke bestanddelen bevat; daarom ook is het niet verboden en zelfs vaak wenselijk dat de rechter aan beide deskundigen de opdracht zou geven hun bevindingen aan elkaar mede te delen voor zover ze van gemeenschappelijk nut zijn.

147 De leden van een college van deskundigen vormen onderling een vereniging; wanneer zij hun gezamenlijke opdracht aanvaardden, zijn ze ook door die overeenkomst van vereniging gebonden.

148 Wat betreft de collegiale uitvoering van de opdracht, zie verder, nr. 347.

AFDELING IV

WRAKING VAN DESKUNDIGEN

§ 1. Algemeenheden

149 Er kunnen redenen bestaan die een deskundige verbieden de opdracht uit te voeren. Men kan die redenen verdelen in twee groepen: de gronden van wraking die verband houden met de verhouding tussen de deskundige en de partijen, en de onverenigbaarheden die kunnen bestaan onafhankelijk van die verhouding, b.v. redenen eigen aan de persoon van de deskundige, ongeacht de hoedanigheid van de partijen ter zake. De wettelijke gronden van wraking behoren meestal tot de eerste groep, de andere onverenigbaarheden vormen een tweede groep.

150 „Iedere deskundige die weet dat er enige reden van wraking tegen hem bestaat, is ertoe gehouden zulks onverwijld aan de partijen mee te delen en zich van de zaak te onthouden indien de partijen hem geen vrijstelling verlenen” (art. 967, Ger. W.).

Uit dit artikel blijkt dat de deskundige het initiatief moet nemen zich zelf te wraken (Rb. Charleroi, 10 nov. 1923, *R. Dr. Min.*, 1924, 140; Rb. Charleroi, 6 juni 1930, *R.G.A.R.*, 1932, 871). De deskundige die zou verzuimen de reden van wraking die op hem weegt kenbaar te maken, loopt het gevaar dat zijn verslag en derhalve het werk dat hij eraan besteed heeft, nutteloos wordt; hij kan bovendien eventueel een veroordeling tot schadevergoeding oplopen omwille van het tijdverlies dat aldus aan de partijen berokkend is en zelfs, wat erger is, omwille van het feit dat het voorwerp van de expertise niet meer met de nodige waarborgen onderzocht kan worden door niet-wraakbare deskundigen.

Er kan ook een fout bestaan in hoofde van de partij die jegens de andere partij een door haar gekende reden van wraking van de deskundige zou verzwijgen. Ook deze partij zou desgevallend ertoe kunnen gehouden zijn aan de andere een vergoeding te betalen en o.m. ook de kosten van de eerste nietige expertise te dragen (Luik, 15 maart 1899, *Pas.*, 1899, II, 353).

151 Uit hetzelfde artikel blijkt eveneens dat de partijen van de wraking mogen afzien. Het is daarom dat de deskundige de partijen en niet de rechter moet verwittigen dat hij wraakbaar is; de partijen dienen dan te beslissen welk gevolg zij aan deze toestand zullen geven. Zij kunnen in principe de deskundige vrijstelling verlenen (art. 967 *in fine*, Ger. W.).

Volgens VAN LENNEP (nr. 86), mogen de partijen van de wraking niet afzien wanneer de reden van wraking de openbare orde raakt, zoals dit het geval zou zijn indien de deskundige wettelijk geïnterdiceerd is of indien hij als openbaar ambtenaar geen expertise mag uitvoeren (zie boven, nr. 130-5).

Wanneer de partijen van de wraking afzien is het meer dan nuttig dat de deskundige hiervan een geschreven bewijs zou eisen.

152 De deskundige die door de partijen wordt gekozen kan alleen gewraakt worden om redenen ontstaan of bekend geworden sedert zijn aanwijzing (art. 968, Ger. W.; zie boven, nr. 65, en verder, nr. 182).

§ 2. Wettelijke gronden van wraking

153 „De deskundigen kunnen gewraakt worden om dezelfde redenen als de rechters” (art. 966, Ger. W.). De redenen tot wraking van de rechters worden opgesomd in de artikelen 828 en 829 van het Gerechtelijk Wetboek. Bij de bespreking van deze artikelen wordt hierna het woord „rechter” vervangen door het woord „deskundige”.

A. BELANG

154 De deskundige kan worden gewraakt (art. 828):

1. indien de deskundige of zijn echtgenoot **persoonlijk belang** bij het geschil heeft.

B. VERWANTSCHAP

155 De deskundige kan worden gewraakt:

2. Indien de deskundige of zijn echtgenoot **bloed- of aanverwant** van de partijen of van een hunner in de rechte lijn is, zelfs wanneer het een erkende natuurlijke verwantschap betreft, of in de zijlijn tot in de vierde graad, of indien de deskundige bloed- of aanverwant in de voormelde graad is van de echtgenoot van een der partijen. (Reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek, was het aangenomen dat de wraking zich tot de natuurlijke verwantschap uitstreckte: Brussel, 25 april 1956, *Pas.*, 1956, II, 107).

De bloed- of aanverwantschap met een vertegenwoordiger of orgaan van een rechtspersoon, is geen wettelijke reden tot wraking (zie: Gent, 29 maart 1877, *Pas.*, 1877, II, 180; Rb. Brussel, 13 juli 1957, *J.T.*, 1957, 682). *Vgl* verder, nr. 157 *in fine* en nr. 158.

De wet verbiedt niet dat de rechter een deskundige zou aanstellen die met hem verwant is. Het spreekt vanzelf dat dit te vermijden is al ware het maar omdat de

rechter zelf de schijn niet mag wekken dat hij een familielid begunstigt. Wel kan hij zijn aanverwanten aanstellen wanneer beide partijen hierop aandringen (Kh. Sint-Niklaas, 8 maart 1971, *R.W.*, 1972-73, 1726, nr. 76). In een dergelijk geval zal hij zich wraken als rechter, eerder dan kennis te nemen van het geschil na het neerleggen van het verslag om niet te kunnen verdacht worden zijn aanverwant eventueel in het ongelijk te stellen.

C. GESCHIL OF GEDING

156 De deskundige kan worden gewraakt:

3. Indien de deskundige, zijn echtgenoot, hun bloed- of aanverwanten in de opgaande en de nederdalende lijn een geschil hebben over een gelijksoortige aangelegenheid als waarover de partijen in geschil zijn;

4. indien in naam van de deskundigen een geding aanhangig is voor een rechtbank waarin één van de partijen rechter is; indien zij schuldeiser of schuldenaar van een partij zijn;

5. indien een crimineel geding is gevoerd tussen de deskundigen en één van de partijen, of hun echtgenoot, bloed- of aanverwanten in rechte lijn;

6. indien er een burgerlijk geding hangende is tussen de deskundige, zijn echtgenoot, hun bloedverwanten in de opgaande en de nederdalende lijn of hun aanverwanten in dezelfde lijn, en één van de partijen, en dat het geding, indien het door de partij is ingesteld, begonnen is vóór het geding waarin de wraking wordt voorgedragen; indien dat geding, ingeval het afgehandeld is, binnen zes maanden vóór de wraking afgedaan is (zie verder, nr. 163).

Vóór het in voege treden van het Gerechtelijk Wetboek, was als tegenstrever van de deskundige beschouwd, in verband met een gebeurlijke wraking ten overstaan van een nieuw onderzoek, de partij die het eerste verslag nietig had doen verklaren (zie: Kh. Antwerpen, 9 nov. 1905, *J.T.*, 1906, 122; Brussel, 7 maart 1925, *Par.*, 1925, II, 179; Rb. Antwerpen, 1 febr. 1944, *Rép. Fisc.*, 1946, blz. 30).

D. BEKLEDEN VAN EEN BEVOORRECHTE POSITIE

157 De deskundige kan worden gewraakt:

7. Indien de deskundige voogd, toezienende voogd of curator, voorlopige bewindvoerder of gerechtelijke raadsman, begiftigde of vermoedelijke erfgenaam, meester of vennoot van één der partijen is; indien hij beheerder of commissaris is van enigerlei instelling, vennootschap of vereniging die partij is in het geding; indien één der partijen zijn begiftigde of vermoedelijke erfgenaam is.

Die reden van wraking veronderstelt, in principe, dat de deskundige een van voormelde hoedanigheden zou bekleden rechtstreeks ten aanzien van een partij in het geding; het volstaat in principe niet dat hij verwant zou zijn met iemand die een van deze hoedanigheden zou bekleden. Dit wordt uitdrukkelijk bepaald door artikel 830 Ger. W. luidende als volgt: „Er is geen reden tot wraking in de gevallen waarin de (deskundige) verwant is aan de voogd, de curator, de voorlopige bewindvoerder of de gerechtelijke raadsman van een van beide partijen, of aan de beheerders of

commissarissen van een instelling, vennootschap of vereniging die partij is in de zaak, t e n z i j de bedoelde voogden, beheerders of betrokkenen een afzonderlijk of persoonlijk belang hebben" (zie boven, nr. 155 *in fine*, en verder, nr. 158).

E. VERBAND TUSSEN WERKNEMER EN WERKGEVER

158 Het betreft hier de uitbreiding tot de deskundige, van de redenen tot wraking die bij artikel 829 van het Ger. W. worden bepaald voor de rechter in sociale zaken of in handelszaken. Volgens dit artikel, kan de deskundige gewraakt worden „indien hij met één van de partijen verbonden is geweest door een arbeidsovereenkomst, of indien hij lid is geweest van het personeel, of van het bestuurs- of beheersorgaan van een rechtspersoon met wie één van de partijen verbonden is geweest door een arbeidsovereenkomst.”

Het lijkt wel dat de uitdrukking „arbeidsovereenkomst” niet alleen het arbeidscontract bedoelt, doch iedere verhuring van diensten in een band van ondergeschiktheid en derhalve o.m. ook het bediendencontract.

F. VROEGERE TUSSENKOMST BIJ RAADPLEGING, PLEIDOOI OF COMMENTAAR

159 De deskundige kan nog worden gewraakt volgens artikel 828 Ger. W.: „8. indien (de deskundige) raad gegeven, gepleit of geschreven heeft over het geschil; indien hij daarvan vroeger kennis heeft genomen als rechter of als scheidsrechter, ...”

Er is nochtans geen reden tot wraking indien de deskundige reeds voordien zou opgetreden zijn in een „soortgelijk” geval; anders zou een deskundige slechts éénmaal kunnen aangesteld worden in verband met een bepaald technisch probleem. Het opnieuw optreden van de deskundige moet het geschil zelf betreffen, m.a.w. hetzelfde geschil. Er is dus geen reden tot wraking wanneer de tussenkomst van dezelfde deskundige plaats had in een „ander geschil” tussen dezelfde partijen.

Er is, in feite, een „ander geschil” zodra de feiten tussen dezelfde partijen, dienen onderzocht te worden vanuit een andere gezichtshoek. Voorbeeld: wanneer een eerste opdracht aan de deskundige werd gegeven om te weten of de stabiliteit van een gebouw al dan niet degelijk „uitgerekend” was (fout in de conceptie), dan zou diezelfde deskundige kunnen optreden tussen dezelfde partijen en betreffende hetzelfde gebouw om te zeggen of de „uitvoering” van de aanneming gebeurde volgens de regels van de kunst. Het is dan in feite geen nieuwe expertise van dezelfde feiten, doch een andere expertise over andere feiten (zie nopens het begrip „nieuwe expertise”, verder, nr. 428).

Men kan zich bezwaarlijk inbeelden dat de rechter in dezelfde zaak tweemaal dezelfde expertise zou bevelen, m.a.w. een nieuwe expertise door dezelfde deskundige en met dezelfde opdracht. Wanneer aldus een deskundige in kort geding werd benoemd en zijn verslag heeft neergelegd, zal de rechter ten gronde geen tweede maal hetzelfde verslag willen zien neerleggen. Die deskundige zou wraakbaar zijn (in dezelfde zin: LURQUIN, 32, blz. 38).

Ten aanzien van een deskundige die reeds een verslag heeft neergelegd, is de toesatndus de volgende: indien zijn verslag geen volledige voldoening geeft, zal de rechter hem met een „aanvullend” onderzoek belasten zonder mogelijkheid van wraking,

omdat dit uitdrukkelijk wordt voorzien door artikel 987, eerste lid van het Ger. W., dat hier een uitzondering instelt op de regel van de wraakbaarheid van de deskundige die reeds een verslag heeft neergelegd. Indien integendeel het reeds neergelegd verslag volledig onbruikbaar is, zodat een „nieuwe” expertise zou dienen bevolen te worden, dan mag dezelfde deskundige niet meer aangesteld worden, vermits hij het bewijs heeft geleverd van zijn onkunde. Daarom ook verklaart voormeld artikel 987 dat de „nieuwe” expertise door andere deskundigen zal geschieden (zie verder, nrs. 408 e.v. en nr. 441; *vgl.* verder, nr. 488).

160 De wrakingsgrond moet een raadpleging of een geschrift gegeven vóór de neerlegging van het deskundig verslag betreffen (Rb. Brussel, 11 aug. 1923, *Pas.*, 1924, III, 166; Rb. Huy, 11 dec. 1913, *Pas.*, 1914, III, 299; Luik, 17 jan. 1936, *R.W.*, 1935-36, 1691).

G. DEEL NEMEN AAN EEN VONNIS IN EERSTE AANLEG

161 De deskundige zal verder nog kunnen gewraakt worden, luidens artikel 828, Ger. W.:

„9. indien hij heeft deelgenomen aan een vonnis in eerste aanleg en hij van het geschil kennis neemt in hoger beroep.” Deze bepaling vindt geen toepassing op de deskundige vermits hij als zodanig geen vonnis velt. Men zou dus moeten veronderstellen dat de deskundige tegelijk deskundige en rechter kan zijn, hetgeen zich misschien uitzonderlijk kan voordoen wanneer men aanneemt dat een rechter in handelszaken b.v. als deskundige kan worden benoemd (zie verder, nr. 172).

H. GETUIGENIS - RECEPTIE EN GESCHENKEN

162 De deskundige is wraakbaar luidens hetzelfde artikel:

„10. indien hij als getuige is opgetreden; indien hij, sedert de aanvang van het geding, door een partij op haar kosten ontvangen is of geschenken van haar heeft aangenomen.”

I. HOGE GRAAD VAN VIJANDSCHAP

163 Eindelijk, en steeds volgens het reeds vermeld artikel 828 (11°), „indien er tussen de deskundige en één van de partijen een hoge graad van vijandschap bestaat; indien er zijnerzijds aanrandingen, mondelinge of schriftelijke beledigingen of bedreigingen hebben plaats gehad sinds de aanleg van het geding of binnen de zes maanden vóór de voordracht van de wraking.”

Men ontmoet hier opnieuw de termijn van zes maanden, die de wetgever terzake voldoende acht, met tamelijk veel optimisme — voor het uitsterven van veten (*vgl.* nr. 156 - 6°).

J. GENEESHEER DIE DE GEKWETSTE VERPLEEGD HEEFT

164 Het principe, aangenomen door artikel 966, Ger. W., dat de deskundige kan gewraakt worden om dezelfde redenen als de rechter, is niet hermetisch. Men stelt inderdaad vast dat de wet van 10 oktober 1967, — d.i. de wet waarbij het Gerechtelijk Wetboek in voege wordt gebracht, aan dit principe een uitzondering brengt door een reden van wraking van de oude wetgeving over te nemen, die niet de „rechter” betreft. De wet van 10 oktober 1967, bepaalt inderdaad in artikel 3/61, laatste lid, dat: „Als deskundige kan worden gewraakt de geneesheer die de gekwetste heeft verzorgd of verbonden is aan de onderneming of aan de verzekeringsinstelling die deze dekt.”

Wanneer de deskundige, na zijn aanstelling als deskundige en vóór het neerleggen van het verslag, in dienst treedt van de werkgever van het slachtoffer dat hij als geneesheer moet onderzoeken, dient hij gewraakt te worden (Rb. Brussel, 10 maart 1960, *R.W.*, 1959-60, 1710 met noot; *Bull. Ass.*, 1960, 406 met noot).

§ 3. Andere wrakingsgronden

165 LURQUIN (nr. 32, blz. 39) is de mening toegedaan dat er geen andere wrakingsgronden zijn dan die welke de wet opsomt; hij steunt zijn zienswijze op het feit dat de Koninklijke Commissaris vóór de Commissie van de Senaat zou verklaard hebben: „...il ne faut pas procurer trop souvent au juge l'occasion de se récuser”. LURQUIN denkt dat de wettelijke redenen tot wraking alle nuttige gevallen omsluiten (*anders*: HORSMANS, nr. 11 en voetnoot, 32; zie boven, nr. 164). Uit voornoemde verklaring kan men echter geen wettelijke regel of richtlijn afleiden voor wat deskundigen betreft.

Vóór het Gerechtelijk Wetboek werden de wettelijke wrakingsgronden niet als limitatief beschouwd (Gent, 22 april 1868, *Pas.*, 1868, II, 347; Rb. Gent, 21 jan. 1903, *J. Comm. Fl.*, 1903, 2629). Men oordeelde dan ook dat, ofschoon er met andere dan wettelijke gronden van wraking moest rekening gehouden worden, een grote omzichtigheid nodig was wat deze laatste betreft (Rb. Brussel, 13 juli 1957, *J.T.*, 1957, blz. 682). Op dit gebied is een zekere strengheid in de eisen van onpartijdigheid te verkiezen boven een te grote laksheid.

§ 4. Onverenigbaarheden

A. UITSLUITING VAN DE RECHTSPERSOON

166 De deskundige moet een natuurlijke persoon zijn. De regels inzake wraking welke door de wetgever werden ingesteld zouden trouwens anders al te gemakkelijk kunnen omzeild worden.

De expertise, als verhuring van diensten (zie boven, nr. 4), veronderstelt overigens het *intuitus personae* in de strikte zin van het woord *persona* dat op het menselijk wezen wijst. Hoe gevestigd ook de goede naam moge wezen van een organisme, men moet toch rekening houden met het feit dat, vermits in de schoot van een vereniging of van een vennootschap, de opdrachten naamloos worden uitgevoerd en

tussen vele personen kunnen gesplitst worden, niemand ten slotte er de morele aansprakelijkheid van draagt. Maar niets belet dat de als deskundige aangeduide natuurlijke persoon deel zou uitmaken van een rechtspersoon, als lid van het personeel of als medevenoot, noch dat die deskundige gebruik zou maken van de onderzoeksmiddelen waarover de rechtspersoon beschikt.

Er is ook geen enkel beletsel dat de rechter die een natuurlijke persoon als deskundige heeft aangesteld, deze deskundige zou gelasten de door hem uitgevoerde verrichtingen (b.v. berekeningen) door een rechtspersoon (b.v. een ingenieursbureau) te doen controleren (Kh. Gent, 3 juni 1948, Dienst van het Sekwester t/ De Schep- per, *onuitg.*; zie verder, nr. 344). Bij uitzondering wordt de rechter door de wet verplicht het advies in te winnen van een „commissie” ingesteld krachtens de wet inzake landpacht (zie nr. 130, 7°).

B. RECHTSONBEKWAMEN

1. *Geïnterdiceerden*

167 Artikel 31 van het Strafwetboek, met betrekking tot de ontzetting, luidt: „alle arresten van veroordeling tot doodstraf of tot dwangarbeid, spreken tegen de veroordeelden de levenslange ontzetting uit van het recht... 4° deskundige te zijn...”. De personen die veroordeeld werden wegens incivisme vallen onder dezelfde ontzetting (art. 123 *sexies*, 1°, Sw.).

Artikel 33 Sw. laat aan de correctionele rechtbank toe dezelfde ontzetting uit te spreken voor een termijn van 5 tot 10 jaar.

168 Volgens GARSONNET en CÉZAR-BRU (II, blz. 601) zijn niet bekwaam de functie van deskundige te vervullen: „les personnes interdites judiciairement pour cause d'imbécillité, de démence ou de fureur habituelle, qui sont présumées ne pas jouir de leur raison”. Deze onbekwaamheid is volgens de auteurs niet van openbare orde. De partijen mogen, op hun eigen gevaar en risico, het deskundig onderzoek aan een gerechtelijke geïnterdiceerde toevertrouwen, wiens inzicht hen voldoende helder zou blijken (VAN BAUWEL, nr. 572).

2. *Minderjarigen*

169 De minderjarige, die voor het overige de nodige hoedanigheden zou bezitten, kan aangesteld worden als deskundige voor zover hij een verhuring van diensten mag aangaan (zie boven, nr. 61). Een dergelijk contract is een daad van zuiver beheer die de *ontvoogde* minderjarige bijgevolg zonder bijstand mag stellen (DE PAGE, II, nrs. 283 en 284-a).

De *niet ontvoogde* minderjarige mag het ook, indien hij hierdoor geen nadeel ondervindt (DE PAGE, II, nr. 22). Men zal opmerken dat de niet ontvoogde minderjarige of zijn wettelijke vertegenwoordigers, wanneer de minderjarige als deskundige optreedt, zich niet zouden kunnen beroepen op de wetten die het arbeids- of bediendencontract regelen (wet 10 maart 1900, art. 34, dat ook toepasselijk is op het bediendencontract: zie Tw. *Arbeidsovereenkomst - Handarbeiders en Bedienden*, nr. 204). Voormelde bepaling eist voor het aangaan van deze contracten

door een niet ontvoogde minderjarige, de toestemming van de vader, van de voogd, zoniet van de jeugdrechtbank. Deze regel is niet toepasselijk op de minderjarige die verzocht wordt als deskundige op te treden, vermits deze dienstverhuring geen band van ondergeschiktheid veronderstelt tegenover de opdrachtgever (zijnde de gedingvoerende partijen), zoals dit het geval is voor een arbeids- of bediendencontract.

3. *Gehuwde vrouw*

170 Sedert de wet van 30 april 1958 is de gehuwde vrouw bekwaam om als deskundige op te treden zonder echtelijke machtiging. De vrouw en de man bezitten het recht luidens artikel 215 e.v. van het B.W., er zich tegen te verzetten dat de andere echtgenoot een beroep zou uitoefenen dat strijdig zou zijn met hun belangen of met de belangen van de minderjarige kinderen.

Voormelde bepaling is toepasselijk op de uitoefening van het beroep van deskundige.

Weliswaar kan een echtgenoot zich niet verzetten tegen de uitoefening door de andere van openbare ambten en mandaten (art. 215, derde lid); doch zoals onder nr. 11 werd gezegd, is de deskundige geen ambtenaar ofschoon hij als gerechtelijke deskundige een taak vervult van openbaar nut (zie verder, nr. 479).

4. *Gefailleerden*

171 Niets belet dat een gefailleerde als deskundige zou worden aangesteld, indien zijn faillissement niet te wijten is aan zijn onervarenheid in het vak waarin hij zou moeten bevoegd zijn om nuttig als deskundige op te treden. Het faillissement dat voor de gefailleerde beperkingen in de uitoefening van sommige rechten medebrengt, veroorzaakt alleszins geen algemene onbekwaamheid.

C. TITULARISSEN VAN OPENBARE FUNCTIES

172 De rechters en griffiers kunnen, volgens CARRÉ (Q. 1163), en volgens GARSONNET en CÉZAR-BRU (II, blz. 601) niet aangeduid worden als deskundigen. De ministeriële omzendbrieven die in België aan dit verbod herinneren zijn talrijk (26 april 1889, 8 juli 1910, 5 april en 16 nov. 1912; Algemeen secretariaat, 2° Bur., nr. 18.163).

Een rechter mag niet als deskundige aangeduid worden (zie: VAN LENNEP, II, blz. 297, nr. 78; Cass. fr., 17 febr. 1888, I, 141). Dit is inzonderheid het geval voor een rechter in sociale zaken en een rechter in handelszaken (Gent, 5 juni 1959, R.W., 1960-61, 137). Dit laatste arrest ziet in de benoeming van een rechter in handelszaken een schending van het recht van verdediging, doordat de partijen zich praktisch niet volkomen vrij zullen voelen om het verslag te becritisieren van de deskundige, die tegelijkertijd een collega is van de rechters die de zaak zullen dienen te beslechten. Omgekeerd zou ook de rechter, collega van een deskundige-rechter, in een al te delikate situatie verkeren wanneer hij het verslag van zijn collega zou moeten tegenspreken in het vonnis, dat de rechtbank waarvan die collega deel uitmaakt, moet vellen.

Wanneer de deskundige zijn verslag heeft neergelegd en daarna rechter wordt benoemd, zal hij er zich vanzelfsprekend van onthouden deel uit te maken van de kamer die het geschil dient te beslechten aan de hand van zijn eigen verslag. Maar het lijkt niet uitgesloten dat de rechtbank hem, ondanks zijn hoedanigheid van rechter, nog zou aanhoren als deskundige om zijn verslag toe te lichten (Kh. Sint-Niklaas, 18 mei 1971, *R.W.*, 1972-73, 1726, nr. 77).

173 De ambtenaren van openbare besturen moeten, zolang zij in dienst zijn, al hun tijd en aandacht aan hun openbare dienst besteden. En het betaamt niet dat zij andere vakmensen concurrentie zouden aandoen (zie: rondschrijven dd. 9 mei 1932, nr. 1881 van de Eerste-voorzitter van het hof van beroep te Gent, tot de voorzitters van de rechtbanken van zijn gebied; zie ook o.m.: K.B. 31 maart 1936, art. 115; K.B. 30 nov. 1939, art. 193; K.B. nr. 87, 5 febr. 1935, art. 1: uitsluiting van alle winstgevende bezigheden behalve speciale toelating; wet 20 febr. 1939, art. 5: betreffende de architecten van de openbare besturen).

D. ONKUNDIGHEID

1. *Onkunde wat de taal van de procedure betreft*

174 De wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, eist (art. 33) dat de deskundigenverslagen opgesteld worden in de taal van de procedure (zie verder, nrs. 364 e.v.). Echter, vervolgt dit artikel, kan de rechter om bijzondere redenen en in bijzondere gevallen, de deskundige toelaten de taal van zijn keuze te gebruiken. De beslissing moet gemotiveerd zijn; ze is niet vatbaar voor verzet of hoger beroep.

De processen-verbaal en zittingsbladen moeten vermelden welke taal de deskundigen gebruikt hebben voor hun verklaringen (art. 34).

Die voorschriften zijn van openbare orde en de partijen kunnen geen vrijstelling verlenen; zij kunnen evenmin de miskenning van voorschriften dekken (zie verder, nr. 454).

De deskundige moet de taal van de rechtspleging persoonlijk machtig zijn derwijze dat hij geen beroep hoeft te doen op een vertaler die een ontwerp van verslag zou omzetten in de vereiste taal (Krijgsraad Antwerpen, 20 dec. 1949, *R.W.*, 1949-50, 1069; zie verder, nr. 461).

Uit hetgeen voorafgaat volgt dat de partijen het recht hebben zich te verzetten tegen de benoeming van een deskundige die niet bekwaam zou zijn om persoonlijk zijn verslag in de taal van de rechtspleging op te stellen.

De deskundige mag nochtans voor zijn mondelinge uitleggingen, de taal van zijn keuze gebruiken, omdat de wet op het taalgebruik alleen het geschreven verslag beoogt (*Tw. Taalgebruik in gerechtszaken*, eerste uitg., nr. 222, *in fine*).

2. *Technische onbevoegdheid*

175 Alleen in twee gevallen eist de wet vanwege de deskundige een bepaald bewijs van zijn technische bevoegdheid.

Inzake mijnschade, moet de deskundige een mijnningenieur zijn, of althans iemand die inzake mijnen beslagen en ervaren is (K.B. 15 sept. 1919, art. 123; zie: *Rép. P. Dr. B., Tw. Mines*, nrs. 1198 e.v.; Rb. Charleroi, 24 juni 1927, *R. Dr. Min.*, 1928, 82; zie verder, nr. 616).

Anderzijds, is een diploma van landmeter-deskundige vereist (K.B. 18 mei 1936) om over te gaan als deskundige „tot afpalingen, tot de regelingen van de overname van gemene scheidings tusschen erven, tot het opmaken van plans die moeten dienen tot de erkenning van grenzen tusschen erven en tot de processen-verbaal die als identificatie van grondeigendommen dienen.” Er dient genoteerd te worden dat HILBERT de wettelijkheid van dit koninklijk besluit betwist (blz. 52 e.v., vooral blz. 94 tot 99).

176 Voor het overige oordeelt de rechter soeverein over de al dan niet voldoende technische bekwaamheid van de deskundige. Het gebrek aan die bekwaamheid zou volgens sommige beslissingen geen reden van wraking zijn (Kh. Antwerpen, 8 nov. 1905, *J.T.*, 1906, 122; Brussel, 7 maart 1925, *Pas.*, II, 179). Het lijkt integendeel bezwaarlijk betwistbaar te zijn dat de partij die de last draagt van het bewijs, het recht heeft, wanneer zij toegelaten wordt dit bewijs door een expertise te leveren, in normale voorwaarden gesteld te worden om de waarheid van haar standpunt te doen blijken. Zij moet derhalve niet dulden dat, wanneer de onkunde van de deskundige dit zou beletten, haar recht van verdediging zou gekrenkt worden.

177 De technische bekwaamheid mag eventueel gesteund zijn op de ervaring, eerder dan op de wetenschappelijke kennis (Vred. Tournai, 11 maart 1937, *R. P. Not.*, 1937, 372; zie verder, nr. 345).

E. VERMOEDELIJKE PARTIJDIGHEID

178 Artikel 828, 4°, Ger. W., verklaart de deskundige wraakbaar wanneer hij schuldenaar of schuldeiser is van een partij (zie boven, nr. 156, 4°). Verder blijkt het dat een deskundige wraakbaar zou moeten zijn, minstens die omstandigheid ter kennis van de partijen moet brengen, wanneer hij als vriend, cliënt, leverancier of mededinger van een partij, in een toestand verkeert die twijfel kan wekken nopens zijn onpartijdigheid (zie: Luik, 13 nov. 1926, *Pand. Pér.*, 1928, 82). Artikel 828, 1°, Ger. W., is in dit opzicht niet ruim genoeg om die gevallen te omsluiten. Het beoogt alleen de gevallen waarin de deskundige (of zijn echtgenoot) een rechtstreeks belang heeft in het geschil zelf, waarin hij moet optreden; het blijft niettemin waar dat gelijklopende en tegenstrijdige belangen die ontstaan door drukke handelsrelaties, evengoed de onpartijdigheid van de deskundige in gevaar kunnen brengen.

Mocht de deskundige die zich in voormelde gevallen bevindt, toch optreden, dan loopt hij alleszins het gevaar dat zijn objectiviteit in twijfel wordt getrokken.

F. VERBLIJFPLAATS

179 De deskundige die door de rechter-commissaris wordt aangesteld inzake verzoeken tot uitstel van betaling (zie nrs. 86 en 610), moet het arrondissement bewonen van de rechtbank die bevoegd is om kennis te nemen van het verzoek (art. 602, *Fail. W.*).

Wanneer de expertise in de vreemde moet geschieden zal de rechter tussen twee oplossingen kunnen kiezen: hij zal Belgische deskundigen kunnen benoemen die zich naar het buitenland zullen begeven om de expertise uit te voeren (*vgl.* Brussel, 15 maart 1958, *J.T.*, 1958, 409); ofwel zal hij bij toepassing van artikelen 873 en 874 Ger. W. een ambtelijke opdracht richten tot een rechter in het vreemd land en hem verzoeken de onderzoeksmaatregel zelf te doen uitvoeren door aldaar de deskundige aan te duiden. Hierdoor delegeert de Belgische rechter zijn rechtsmacht niet.

G. VREEMDE DESKUNDIGEN

180 De deskundige mag, in principe, een vreemdeling zijn (art. 11 en 13 B.W.; BRAAS, II, nr. 541, blz. 1036; VAN BAUWEL, 572; BELVAUX, blz. 16; MOREL, nr. 503, blz. 539; Cass., 20 dec. 1948, *Pas.*, 1948, I, 735).

De aanstelling van vreemde deskundigen wordt nochtans meestal vermeden wegens redenen van opportuniteit (Brussel, 22 jan. 1955, *J.T.*, 1955, blz. 181; Brussel, 25 febr. 1955, *Bull. Ass.*, 1955, 268). In Frankrijk kan geen vreemdeling als deskundige benoemd worden luidens artikel 306 van het Franse wetboek van rechtsvordering (zie: *Petit Code Dalloz, Code de procédure civile*, 1970-71; *Le choix des experts qui, sous réserve des accords internationaux, appartiendra au tribunal*).

§ 5. De procedure tot wraking

A. ALGEMEENHEDEN

181 De wraking veronderstelt dat een deskundige reeds benoemd werd. Soms vragen de partijen aan de rechter, vooraleer het expertisevonnissen geveld wordt, dat deze of gene persoon niet zou aangeduid worden, omdat zij menen een wettelijke of andere reden tot wraking te hebben. Dit vormt geen formele wraking; de rechter zal nochtans vaak met een dergelijk verzoek kunnen rekening houden vooral wanneer er terzake een voldoende keuze van andere deskundigen bestaat. De rechter kan trouwens de ernst van de vraag tot uitsluiting onderzoeken.

De partijen kunnen ook na het vonnis dat een deskundige aanduidt, de procedure tot wraking vermijden, indien zij akkoord gaan om de aangeduide deskundige te vervangen door een andere die zij zelf kiezen. De door de rechter aangeduide deskundige verwerft inderdaad niet door zijn aanstelling het recht om tot de uitvoering van de opdracht over te gaan, indien niet ten minste één van de partijen het hem vraagt (zie verder, nr. 269).

B. TERMIJN OM HET VERZOEK IN TE DIENEN

182 De wraking is slechts mogelijk tot aan de neerlegging van het deskundig verslag. Wanneer een reden tot wraking wordt ontdekt na de neerlegging van het verslag, zal er geen aanleiding meer kunnen bestaan tot wraking, doch eventueel wel tot nietigheid van het verslag of zal men spreken van ontbreken aan bewijskracht van dit verslag (zie: FREDERICQ, I, 616; HILBERT, 163; Luik, 10 mei 1949, *Pas.*, 1949, II, 75; Rb. Brussel, 10 maart 1960, *Bull. Ass.*, 1960, 406 met noot)

Wanneer de deskundige door de partijen werd aangeduid, dan zullen alleen in aanmerking kunnen komen de redenen „die ontstaan zijn of bekend geworden zijn sedert zijn aanwijzing” (art. 968 Ger. W.). De partijen worden inderdaad geacht alle nuttige inlichtingen te hebben ingewonnen nopens de deskundige vooraleer hem hun vertrouwen te schenken door hem in gemeen akkoord aan te duiden (VAN LENNEP, nrs. 162 en 207; zie boven, zie nrs. 65 en 152).

Het verzoek moet ingediend worden binnen de acht dagen nadat de partij kennis heeft gekregen van de redenen van de wraking (art. 970, tweede lid, Ger. W.). Deze termijn is niet gesteld op straf van verval (art. 860, derde lid, Ger. W.). Wanneer de deskundige aangesteld werd bij een verstekvonnis, zal men aannemen dat de niet-verschijnende partij geen kennis heeft van enige oorzaak tot wraking vooraleer de termijn van verzet verstreken is (CLOQUET, 587; LURQUIN, nr. 33, blz. 40).

C. VORM VAN HET VERZOEK TOT WRAKING

183 Het verzoek tot wraking moet gebeuren in de vorm van een verzoekschrift. Reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek nam men aan dat de loutere verklaring van een partij dat zij het vonnis, waarbij een deskundige werd benoemd, niet aanvaardt, geen wraking uitmaakt (Kh. Sint-Niklaas, 10 april 1962, R.W., 1966167, 404).

LURQUIN (nr. 33, blz. 41) meent dat artikel 835 van het Ger. W. betreffende de neerlegging ter griffie van een akte van wraking, inzake wraking van de rechter, ook toepasselijk is op de wraking van de deskundige; dit artikel bepaalt o.m. dat de akte van wraking moet ondertekend worden door de partij of door haar bijzondere gemachtigde, wiens volmacht bij de akte zou moeten worden gevoegd. Dit standpunt kan men bezwaarlijk beamen; inderdaad het Gerechtelijk Wetboek wijst wel naar hetgeen voor de rechters geregeld is inzake wraking, doch alleen wat betreft de redenen van wraking, en niet wat betreft de rechtspleging. De rechtspleging voor de wraking van deskundigen is geregeld door de artikelen 970 en 971 Ger. W. Het is een rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift, zodat ook de artikelen 1025 e.v. Ger. W. van toepassing zijn.

Het verzoekschrift tot wraking moet derhalve door een advocaat ondertekend worden, tenzij men zou aannemen dat, ofschoon artikel 1027 Ger. W. geen onderscheid maakt, het niettemin alleen toepasselijk is op de verzoekschriften waarbij een eenzijdige vordering wordt ingesteld, en niet op een verzoekschrift strekkende tot regeling van een incident van een contradictoir proces.

D. HET VOORDRAGEN VAN DE REDENEN TOT WRAKING. BEVOEGDHEID

184 „De partij die middelen tot wraking wil aanvoeren, moet ze voordragen in een verzoekschrift aan de rechter die de deskundige heeft aangewezen, tenzij deze zich zonder formaliteit onthoudt” (art. 970, eerste lid, Ger. W.).

„De griffier zendt bij gerechtsbrief, een eensluitend afschrift van de akte van wraking aan de gewraakte deskundige, tevens bericht hij hem dat hij binnen acht dagen moet verklaren of hij in de wraking berust dan wel of hij ze betwist.” (art. 971, eerste lid, Ger. W.).

De rechter in hoger beroep is niet bevoegd om kennis te nemen van een vordering tot wraking, tegen een vonnis dat een deskundige heeft aangesteld, wanneer de aanvraag tot wraking niet eerst voor de eerste rechter werd ingesteld en door hem werd beslecht (Arbh. Gent, 18 jan. 1973, met advies O.M., R.W., 1972-73, 1190).

E. MEDELING AAN HET OPENBAAR MINISTERIE

185 De vordering tot wraking moet medegedeeld worden aan het openbaar ministerie (art. 764, 7°, Ger. W.).

F. BESLISSING NOPENS DE WRAKING. EVENTUELE VERGOEDING

186 „De wraking wordt toegestaan, indien de deskundige erin berust of ze onbeantwoord laat; wanneer de deskundige de wraking betwist, doet de rechter uitspraak, nadat hij de partijen en de deskundige in raadkamer heeft gehoord.”

„Wordt de wraking verworpen, dan kan de partij die ze heeft voorgedragen, veroordeeld worden tot schadevergoeding jegens de deskundige indien deze dit vordert; in dit laatste geval echter kan hij geen deskundige blijven in de zaak.” (art. 971 Ger. W.).

De toekenning van een schadevergoeding veronderstelt natuurlijk dat de wraking beledigend of lasterlijk was of minstens zeer lichtzinnig. De wet vermoedt dat wanneer de deskundige schadevergoeding bekomt, en daardoor tussen hem en de partij een voldoende graad van onenigheid tot stand is gekomen die elke onpartijdige medewerking van de deskundige onmogelijk maakt; dit geval is te vergelijken met de reden van wraking uit hoofde van het bestaan van een geding tussen de deskundige en de partij (zie boven, nr. 156).

De partij, die de deskundige niet heeft gewraakt, kan eventueel tegen de verzoeker tot wraking, eveneens schadevergoeding bekomen wegens roekeloze en tergende wraking (b.v. omdat de wrakende partij de deskundige zou beschuldigd hebben zich door de andere partij te hebben laten omkopen: zie VAN LENNEP, nr. 209). Het is volgens deze auteur (nr. 214), niet zozeer het bekomen van schadevergoeding na de verwerping van een verzoek tot wraking die de vervanging rechtvaardigt, maar wel de aanvraag tot schadevergoeding; daarom moet de deskundige vervangen worden zelfs wanneer hij geen schadevergoeding bekomt.

Wanneer de wraking aanvaard wordt, „dan wijst (het vonnis) ambtshalve de nieuwe deskundige aan, tenzij de partijen op het ogenblik van het vonnis overeengekomen zijn over de keuze van een deskundige” (art. 971, laatste lid, Ger. W.).

G. VERHAAL TEGEN DE BESLISSING INZAKE WRAKING

187 „Het vonnis inzake wraking is uitvoerbaar niettegenstaande voorziening.” (art. 971, vierde lid, Ger. W.). De meest gereede partij kan dus, wanneer de wraking verworpen werd, en ondanks het instellen van ieder verhaal tegen het vonnis, aan de deskundige vragen over te gaan tot uitvoering van zijn opdracht. Maar indien de deskundige b.v. in hoger beroep mocht gewraakt worden, wat zal het verslag waard zijn, dat hij inmiddels zou neergelegd hebben?

Wat kan men in zulke situatie doen?

Indien de zaak niet dringend is, zal men de uitspraak afwachten van de rechter in hoger beroep. Doch de zaak kan zodanig dringend zijn dat men die beslissing niet kan afwachten. Is er dan geen oplossing?

Toch wel, bij analogie met hetgeen inzake de wraking van rechters bepaald is, zoals hierna zal blijken.

188 Wanneer het gaat om de wraking van een rechter en dat er tegen het vonnis van wraking hoger beroep werd ingesteld, geeft artikel 842 Ger. W. als oplossing: „...indien de partij echter stelt dat een handeling wegens dringende noodzakelijkheid moet worden verricht zonder de uitspraak in hoger beroep af te wachten, roept de griffier de partijen voor de eerstkomende zitting op en kan de rechtbank die de wraking heeft verworpen, bevelen dat de handeling door een andere rechter zal verricht worden.”

In diezelfde geest moet het voor de belanghebbende partij die de wraking niet aanneemt, mogelijk zijn in kortgeding de aanstelling te vragen van een deskundige die uitsluitend zal gelast worden met de vaststelling van de feiten waarvan de sporen zouden kunnen verdwijnen, in afwachting van de beslissing in hoger beroep nopens de wraking.

189 Het vonnis inzake wraking is vatbaar voor hoger beroep voor zover de hoofdvordering voor hoger beroep vatbaar is (art. 621 Ger. W.; Vred. Charleroi, 30 juni 1953, *T. Vred.*, 1954, 171).

190 Wanneer de wraking in hoger beroep mocht bevestigd of aangenomen worden, dan zal de expertise die de gewraakte deskundige intussen mocht uitgevoerd hebben, van geen waarde zijn. Wanneer integendeel de wraking in hoger beroep verworpen wordt, zal deze inmiddels uitgevoerde expertise volkomen geldig zijn wat de persoon van de deskundige betreft. Wanneer, hangende het hoger beroep, een andere deskundige, aangesteld zoals gezegd in nr. 187 of nr. 192, een verslag neerlegt, dan bestaat de mogelijkheid dat men vóór twee geldige verslagen komt te staan, te weten het verslag van deze deskundige en het verslag van de deskundige die oorspronkelijk benoemd werd en waarvan de wraking uiteindelijk verworpen werd (VAN LENNEP, nr. 195; zie: Brussel, 19 jan. 1959, *Pas.*, 1960, II, 113; zie verder, nrs. 440 en 509).

AFDELING V

VERVANGING VAN DE DESKUNDIGE

191 Inzake vervanging van een deskundige hebben de partijen het recht zelf de nieuwe deskundige in der minne aan te duiden en de rechter is verplicht deze te benoemen (art. 977, tweede lid, Ger. W.; zie boven, nr. 131, 6°). Mocht, bij gebrek aan gemeen akkoord van de partijen de nieuwe deskundige ambtshalve aangeduid worden, dan zullen de partijen opnieuw het recht hebben hetzij de nieuwe deskundige te wraken in dezelfde voorwaarden als de eerste (art. 971, laatste lid,

Ger. W.; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Expert*, nr. 25; VAN LENNEP, nr. 206), hetzij in gemeen overleg zich te wenden tot een andere deskundige van hun keuze mits de voorwaarden na te leven, vermeld in nr. 131 hierboven.

192 De rechter moet in het vonnis van wraking, ambtshalve een nieuwe deskundige aanstellen (art. 971, laatste lid, Ger. W.), „tenzij de partijen op het ogenblik van het vonnis, overeengekomen zijn over de keuze van een deskundige”. Mocht de rechter verzuimen die nieuwe deskundige aan te stellen, dan zal iedere partij de andere mogen dagvaarden om een nieuwe deskundige te horen benoemen (FREDERICQ, I, blz. 616).

De vervanging dient aangevraagd te worden door de meest gereede partij (art. 977 Ger. W.). De aanvraag wordt bij verzoekschrift ingediend vóór dezelfde rechter die de te vervangen deskundige benoemd heeft (Kh. Luik, 8 mei 1948, *J. Liège*, 1947-48, 301; *Ing. Cons.*, 1948, 175, met noot; Kh. Brussel, 27 april 1950, *J. Comm. Br.*, 1952, 201; zie verder, nrs. 429 e.v.; de oorzaken van vervanging ander dan de wraking). Nochtans, wanneer er hoogdringendheid mocht bestaan, zou volgens VAN LENNEP de voorzitter in kort geding eveneens bevoegd zijn (VAN LENNEP, *Het kort geding*, blz. 600).

193 Buiten de verplichte vervanging van de gewraakte deskundige, is er in het Gerechtelijk Wetboek geen tekst gesteld die de gevallen vermeldt waarin de deskundige kan vervangen worden. De bepaling van artikel 977 volstaat. De redenen tot vervanging van de deskundige zijn talrijk: ziekte, overlijden, belet, onervarenheid die door alle partijen wordt geconstateerd... Wat de vertraging betreft die de deskundige bij het verrichten van zijn opdracht veroorzaakt, daarin wordt voorzien in artikel 976 (Verslag V.R., blz. 388; zie verder, nrs. 399, 404 e.v.).

De aanvraag kan uitgaan van de voorzitter van een college van deskundigen (VAN LENNEP, nr. 225), of zelfs van een ander lid van het College indien het de voorzitter is die moet vervangen worden.

194 Er werd gevonnist dat de vervanging van een overleden deskundige, lid van een deskundigencollege, niet nodig is indien de drie deskundigen het eens waren vóór het overlijden van hun collega, en dat er op dat ogenblik nog slechts diende overgegaan te worden tot enkele proeven die in feite, het gemeenschappelijk advies bevestigen (Brussel, 19 jan. 1888, *J.T.*, 1888, 171).

Dit standpunt lijkt vatbaar voor discussie; wie zou inderdaad kunnen beweren welke de reactie van de overledene zou geweest zijn tegenover de opmerkingen van de partijen ter gelegenheid van de voorlezing van het verslag?

Wanneer een lid van een college van deskundigen wordt vervangen, moeten in principe al de leden van dit college opnieuw overgaan tot de verrichtingen indien dit nog mogelijk is (zie boven, nr. 146, en verder, nrs. 347 e.v. en nr. 399).

De vonnissen van vervanging zijn vatbaar voor verzet vanwege de afwezige partij en tevens voor hoger beroep indien de hoofdvordering vatbaar is voor hoger beroep (zie boven, nr. 189).

VORDERING TOT EXPERTISE

195 De algemene voorwaarden van ontvankelijkheid moeten vervuld worden, wat betreft o.m. de nodige hoedanigheid en bekwaamheid in hoofde van de handelende partijen, om in rechte te staan; er moet ook een wettig belang bestaan (art. 17 Ger. W.). Bovendien moeten de voorwaarden voorhanden zijn welke hierboven uiteengezet werden in nrs. 87 e.v.

Zo bestaat er aanleiding tot het aanstellen van een deskundige om de staat van de onvoltooide werken op te nemen, op verzoek van een ondernemer die een gerechtelijk akkoord aanvraagt. Het is immers niet uitgesloten dat de verdere uitvoering van de onderneming in het gedrang komt (Kort ged. Kh. Leuven, 23 juni 1971, *B.R.H.*, 1972, I, 163).

De termen van de aanvraag mogen niet onzeker of dubbelzinnig zijn (zie verder, nr. 540).

AFDELING I

VORDERING IN KORTGEDING

§ 1. Algemeenheden

196 „De voorzitter van de arbeidsrechtbank en de voorzitter van de rechtbank van koophandel kunnen bij voorraad uitspraak doen in gevallen die zij spoedeisend achten”, in aangelegenheden die tot de respectieve bevoegdheid van die „rechtbanken behoren”. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg kan dit doen in alle zaken die niet aan de rechterlijke macht onttrokken zijn (art. 584 Ger. W.).

Wanneer een ondernemer een gerechtelijk akkoord aanvraagt, is het niet uitgesloten dat de verdere uitvoering van zijn onderneming in het gedrang zou komen. In verband hiermede kan er aanleiding bestaan tot aanstelling van een deskundige om de staat der werken op te nemen (Kort ged. Kh. Leuven, 23 juni 1971, *B.R.H.*, 1972, 163).

197 Destijds werd betwist of de opdracht van de deskundige in kortgeding kon slaan op het onderzoek naar de oorzaken van vastgestelde feiten, b.v. de oorzaken van beschadigingen. Dit onderzoek bracht de deskundige ertoe zijn advies te geven nopens begane fouten en sommigen verklaarden dat een dergelijk advies de grond van de zaak raakte. Voortaan is die controverse zonder voorwerp geworden, vermits artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek aan de rechter in kortgeding toelaat: „2° om het even welke vaststellingen of deskundige onderzoeken (te) bevelen, zelfs met raming van de schade en opsporing van de oorzaken ervan” (zie boven, nr. 108).

198 Er is geen verschil tussen de mogelijke opdrachten van de deskundige al naargelang hij door de rechter in kortgeding of door de rechter ten gronde is aangesteld. Dit was reeds zo vóór het Gerechtelijk Wetboek (Brussel, 27 nov. 1935, *Pas.*, 1936, II, 94; Gent, 25 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 539; zie boven, nr. 108). Het enig verschil tussen deze beslissingen is dat de rechter in kortgeding voorbehoud maakt wat de rechten van de partijen ten gronde betreft. Hij beslist „bij voorraad” (art. 584, tweede lid, Ger. W.), m.a.w. „voorlopig”. Bovendien zegt artikel 1039 Ger. W.: „De beschikkingen in kortgeding brengen geen nadeel toe aan de zaak zelf,...”. Trouwens de beoordeling van het deskundig verslag blijft zelf steeds aan de rechter ten gronde voorbehouden (Kort ged. Rb. Dendermonde, 5 mei 1911, *Pand. Pér.*, 1911, 890; *vgl.* Kh. Sint-Niklaas, 28 jan. 1957, *R.W.*, 1958-60, 1665; zie verder, nr. 487).

199 Voor de vrederechter is er in geen procedure voorzien in geval van hoogdringendheid of absolute noodzakelijk. Dit belet niet dat hij, in bepaalde gevallen, een expertise zal kunnen bevelen op eenzijdig verzoekschrift (zie verder, nr. 241).

§ 2. Dringende noodzakelijkheid

200 De voorwaarde om een expertise in kortgeding te mogen aanvragen is de urgentie. De „prompte célérité” is niet gelijk te stellen met de hoogdringendheid, die het bestaan veronderstelt van een werkelijk gevaar bij elke vertraging (Kort ged. Rb. Marche-en-Famenne, 21 april 1968, *J. Liège*, 1968-69, blz. 165). Zoals vóór het Gerechtelijk Wetboek, bestaat nu nog de dringende noodzakelijkheid alleen „wanneer de minste vertraging een onherstelbare schade kan veroorzaken” (Verslag V.R., blz. 235). Voorbeelden van de vroegere rechtspraak inzake dringende gevallen vindt men in: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 306 e.v. Er zal o.m. hoogdringendheid bestaan telkens wanneer een feitelijke toestand waarvan de vaststelling nodig is als bewijs voor een partij, gevaar loopt te verdwijnen of gewijzigd te worden.

201 De dringende noodzakelijkheid moet bestaan op het ogenblik van de eis. Een reeds oude toestand kan dringend geworden zijn. Zij kan ook dringend gebleven zijn ofschoon zij sedert lang dringend was. Dikwijls vermeerderd met de tijd het dringend karakter van de *ab ovo* dringende toestanden. De oorzaak van de vertraging om een expertise aan te vragen is hier zonder belang — onderhandelingen, zorgeloosheid van de belanghebbende, e.a. Die vertraging kan wel het gevaar doen lopen dat het voorwerp van de expertise verdwijnt; doch, indien dit voorwerp uitzonderlijk toch nog bestaat, mag men de zorgeloosheid van de belanghebbende niet bestraffen door de expertise te weigeren, indien er daartoe geen andere redenen bestaan (zie: Kort ged. Rb. Huy, 30 jan. 1913, *Pand. Pér.*, 1913, nr. 1212, blz. 257; Luik, 22 nov. 1913, *Pas.*, 1914, II, 16; Brussel, 27 nov. 1935, *Pas.*, 1936, II, 94; Kort ged. Kh. Brussel, 20 april 1938, *J. Comm. Br.*, 1939, 267 met noot; zie verder, nrs. 221 e.v.).

202 De rechter in kortgeding mag aan de deskundige de voorafgaande opdracht geven te zeggen of de gevraagde vaststellingen hoogdringend voorkomen, en zich aldus laten inlichten door de deskundige nopens bestanddelen die hem zullen toelaten te oordelen over zijn eigen bevoegdheid (MERIGNHAC, nr. 18; VAN LENNEP, *Kortgeding*, nr. 5, blz. 67; *Nov.*, Tw. *Compétence*, nrs. 571 en 578; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Référé*, 457; Brussel, 23 mei 1934, *R. Dr. Min.*, 1934, 201: het hervormde vonnis had de deskundige niet alleen gelast een advies te geven, doch ook te „beslissen” of er urgentie bestond; dit „beslissen” was vanzelfsprekend niet geoorloofd).

§ 3. Volstreckte noodzakelijkheid

203 Het Gerechtelijk Wetboek heeft een bijzondere graad van urgentie erkend en ingericht, wanneer het bepaalt, in artikel 584, derde lid: „de zaak wordt voor de voorzitter aanhangig gemaakt in kort geding of, in geval van volstreckte noodzakelijkheid, bij verzoekschrift.” Het verslag VAN REEPINGHEN (blz. 231) belicht deze bepaling door aan te tonen dat zij reeds in vroegere wetsontwerpen voorzien was „wanneer de aangevraagde maatregel zo dringend is of van zulke

aard dat er gevaar zou bestaan gebruik te moeten maken van de gewone procedure in kort geding."

„Volstreckte noodwendigheid," kan bestaan b.v. wanneer het gaat om uiterst bederfelijke waren, of wanneer een gebouw gevaar van onmiddellijke instorting zou opleveren" of wanneer een schade veroorzaakt werd door een onbekende wiens identificatie tijd kan vergen. „De dringende noodzakelijkheid moet zodanig zijn dat elke vertraging de rechten van de partij zo ernstig zou schaden dat zelfs de verkorting van de termijnen en het kort geding ten huize van de rechter niet zouden volstaan om een dreigend gevaar te keren" (Verslag V.R., blz. 239).

Reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek werd er aangenomen dat bij „uiterste hoogdringendheid" de deskundige kon ontslagen worden van de formaliteiten die bestemd waren om het tegensprekelijk karakter van de expertise te verzekeren, en dat een deskundige op eenzijdig verzoekschrift kon aangesteld worden (zie: *Pand. B.*, Tw. *Expertise civile*, nrs. 650 e.v.; *Pand. B.*, Tw. *Vente (agr ation)*, nr. 1021; Cass., 20 juni 1872, *Pas.*, 1872, I, 360; Brussel, 28 juli 1909, *Pas.*, II, 390; Kort ged. Rb. Brussel, 13 juli 1910, *Pas.*, 1911, III, 19; Kort ged. Kh. Antwerpen, 3 nov. 1962, *J. Port Anv.*, 1963, 356).

§ 4. „Voorlopige beslissing"

204 Een beslissing in kort geding wordt uitgesproken ten voorlopige titel (art. 584 Ger. W., „bij voorraad"; zie boven, nr. 198). Vóór het Gerechtelijk Wetboek werd dit karakter van voorlopigheid dikwijls begrepen in die zin dat de rechter in kort geding aan de deskundige geen opdracht kon geven die de grond van de zaak raakte. Voorbeelden van gevallen waarin men aannam dat de opdracht de grond van de zaak raakte, worden aangehaald in CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 311 tot 323.

Men beschouwde ten onrechte dat de deskundige aangesteld in kort geding niet kon belast worden te doen wat de rechter in kort geding zelf niet bevoegd is te doen. MERIGNHAC (nr. 34) en VAN LENNEP (Kort geding, blz. 143-144) huldigden terecht het tegenovergestelde standpunt; de opdracht van de deskundige in kort geding kan zeer goed de grond van de zaak raken, vermits het „advies" nooit de rechter ten gronde kan binden (zie boven, nrs. 108 en 198).

Het juiste begrip van het voorlopig karakter van de beslissingen in kort geding bestaat erin dat de rechter in kort geding geen punt dat de grond van de zaak raakt mag „beslechten". Hij moet het oordeel over die feiten volledig aan de feitenrechter overlaten. Hij overschrijdt echter de perken van zijn macht niet wanneer hij vaststellingen en adviezen nopens de grond van de zaak uitlokt. Niet alleen is de rechter ten gronde niet gebonden door het deskundig verslag; hij is zelfs niet gebonden wat de gepastheid betreft van het bevolen deskundigenonderzoek (zie: Brussel, 1 juni 1921, *Belg. Jud.*, 1921, 513; Brussel, 27 nov. 1935, *Pas.*, 1936, II, 94; Gent, 25 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 539).

205 De rechter in kort geding zou zich onbevoegd moeten verklaren omwille van zijn plicht de grond van de zaak niet te beslechten, indien hij mocht verzocht worden te zeggen dat het verslag van een door hem aangestelde deskundige geldig

is. De rechter ten gronde mag niet gebonden zijn door een beslissing van de rechter in kort geding betreffende de waarde van het deskundigenverslag (Kort ged. Kh. Brussel, 14 nov. 1963, *J.T.*, 1964, 47) noch zelfs nopens de ontvankelijkheid van het bewijs door expertise (Kort ged. Rb. Luik, 2 nov. 1967, *J.T.*, 1967, 684; zie verder, nr. 261). Wanneer twee partijen tot een expertise overgegaan zijn, zou men de grond van de zaak raken door te zeggen dat de kritiek gericht tegen het deskundigenverslag al dan niet gegrond voorkomt (Kh. Antwerpen, 12 okt. 1971, *R.H. Antw.*, 1971, 231).

§ 5. Gevolgen van de expertise in kort geding

206 Na de uitspraak waarbij een rechter in kort geding een deskundige heeft aangesteld, blijft hij bevoegd om die deskundige te vervangen wanneer deze deskundige in gebreke zou blijven zijn opdracht te vervullen. Hij zou integendeel niet bevoegd zijn om enig oordeel te vellen nopens de degelijkheid van het verslag (zie boven, nr. 205) en evenmin om de deskundige te vervangen wegens het gebrek aan degelijkheid van dit verslag (Brussel, 2 dec. 1902, *J.T.*, 1903, 692).

207 De aanstelling van een deskundige in kort geding laat de eiser volledig vrij de hoofdvordering ten gronde in te stellen voor om het even welke bevoegde rechter ten gronde; hij kan bijgevolg kiezen tussen de vordering vóór de burgerlijke rechtsmacht, of de vordering vóór de strafrechter als burgerlijke partij, indien deze dubbele mogelijkheid voor hem bestaat (Rb. Brussel, 23 mei 1911, *Belg. Jud.*, 1911, 826).

§ 6. Gezag van gewijsde van het bevelschrift

208 Het bevelschrift van expertise in kort geding dat definitief is geworden verkrijgt „gezag van gewijsde” in die zin o.m. dat de feitenrechter de uitwerking van het bevelschrift niet zou kunnen vernietigen met terugwerkende kracht (DE PAGE, III, 952; Cass., 21 jan. 1927, *Pas.*, 1927, I, 128; Cass., 6 febr. 1930, *Pas.*, 1930, I, 87). Maar de feitenrechter is niet gebonden door de adviezen van de deskundige, ook niet wat betreft het nut van het deskundigenonderzoek (zie: Kort ged. Rb. Arlon, 27 dec. 1902, *Pas.*, 1904, III, 36; Kh. Brussel, 15 maart 1921, *J. Comm. Br.*, 1921, 269; Kort ged. Rb. Brussel, 9 okt. 1930, *Pas.*, 1930, III, 167; Kh. Luik, 20 jan. 1938, *J. Liège*, 1938, 120; *vgl.*: MOREAU, nr. 34; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Référé*, nr. 488; Cass., 7 juli 1941, *Pas.*, 1941, I, 278 met noot).

De rechter ten gronde is evenwel gebonden door de materialiteit van de feiten die de deskundige in kort geding heeft vastgesteld, vermits deze feiten vaststaan tot inschrijving wegens valsheid (zie verder, nr. 479).

209 Het bevelschrift heeft slechts „gezag van gewijsde” voor de voorzitter die het verleend heeft en alleen ten opzichte van een nieuwe vordering in kort geding met hetzelfde voorwerp (Cass. fr., 16 april 1923, *Rec. Sirey*, 1924, I, 148; Kort ged. Kh. Brussel, 29 april 1938, *J. Com m. Br.*, 1939, 267, in het bijzonder blz. 269; zie verder, nr. 259).

210 Indien de feitenrechter niet gebonden is noch door het deskundigenverslag, buiten het voorbehoud vermeld in nr. 208, noch door de beslissing zelf van de rechter in kort geding, kan de rechter in kort geding daarentegen wel gebonden zijn door een vroegere beslissing van de rechter ten gronde. Wanneer b.v. de feitenrechter reeds een aanvraag tot expertise verworpen heeft, dan zou dezelfde vordering in kort geding niet meer ontvankelijk zijn (Kort ged. Rb. Brussel, 13 nov. 1948, *J.T.*, 1950, 610). Dit is nochtans alleen waar in zover het vonnis ten gronde, dat het deskundigenonderzoek verwerpt in kracht van gewijsde is gegaan. Mocht inderdaad tegen het vonnis hoger beroep zijn ingesteld, dan mag de rechter in kort geding nog steeds een expertise bevelen, zolang het onzeker blijft of het hof van beroep de verwerping van de expertise door de feitenrechter, al dan niet zal bevestigen (Kh. Sint-Niklaas, 10 okt. 1960, Van Kuyk t/ Brenetex-Scaldis, *onuitg.*). Wanneer twee beslissingen een deskundige hebben aangesteld, dan zal alleen in aanmerking komen het verslag van de deskundige die benoemd werd door het vonnis dat het eerst kracht van gewijsde verworpen heeft (Brussel, 19 jan. 1959, *Pas.*, 1960, II, 113; zie boven, nr. 190, en verder, nrs. 488 en 509).

AFDELING II

BEVOEGDHEID

§ 1. Ratione materiae

211 Op dit punt zijn de algemene regelen inzake bevoegdheid toepasselijk behalve wanneer speciale wetten ervan afwijken voor bijzondere materies (zie verder, nrs. 238 e.v., nrs. 603 e.v.).

Er weze hier aangestipt dat de burgerlijke rechter in kort geding bevoegd werd verklaard om een expertise te bevelen ten einde aan een partij die zich benadeeld achtte door een machtmisbruik van een openbaar bestuur, de mogelijkheid te geven zich de elementen van bewijs aan te schaffen met het oog op het instellen van een latere vordering vóór de bevoegde administratieve rechtsmacht (Rb. Antwerpen, 22 nov. 1957, *J.T.*, 132 met noot).

§ 2. Plaatselijke bevoegdheid

212 De wettelijke grondslagen van de plaatselijke bevoegdheid worden bepaald door artikelen 624 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek. Onder die grondslagen komt voor, de plaats waar de verbintenis is ontstaan (art. 624, 2°). De vraag rijst, waar de verbintenis ontstaat wanneer een expertise moet bevolen worden inzake daden van oneerlijke mededinging. Er werd aangenomen, dat naast de plaats waar het misbruik werd gepleegd, ook de woonst van de benadeelde persoon in aanmerking kon komen, omdat de schade die het gevolg is van de begane fout, zich in het patrimonium van de benadeelde laat gevoelen, patrimonium waarvan de plaats zou samenvallen met zijn woonplaats als centrum van zijn handelsactiviteit (Kh. Brussel, 9 juli 1929, *J. Comm. Br.*, 1929, 342; Kh. Brussel, 18 maart 1941, *Pas.*, 1946, III, 64; Brussel, 26 juli 1957, *R.W.*, 1957-58, 284; PIERSON, *Nov.*, Tw. *Organisation judiciaire et compétence*, nrs. 1118 e.v.; BERTAU, *Compétence territoriale en matière de quasi-délit*, *R.G.A.R.*, 1951, 4774).

213 Destijds werd door de rechtspraak vaak aangenomen dat de expertise van goederen steeds kon gevraagd worden vóór de rechter van de plaats waar de goederen zich bevinden (zie: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 387 en 391).

214 De partijen kunnen een andere plaatselijke bevoegdheid bij overeenkomst bepalen in de materies die de openbare orde niet raken, hetzij bij rechtstreekse aanwijzing hetzij door verwijzing naar gebruiken of algemene voorwaarden die deze aangelegenheid regelen.

AFDELING III

WIE MOET DE EXPERTISE UITLOKKEN ?

215 De geest van het Gerechtelijk Wetboek blijft getrouw aan het principe dat de burgerlijke procedure een accusatoire strekking en geen inquisitoriaal karakter vertoont (Verslag V.R., blz. 266; Verslag D.B., blz. 154). Dit betekent dat de leiding van het geding aan de partijen behoort en dat zij ook, in principe, het bewijs moeten leveren en voorleggen van de feiten die zij aanvoeren (art. 870 Ger. W.). Niettemin mag de rechter in de loop van het geding „aan iedere gedingvoerende partij „bevelen het bewijsmateriaal dat zij bezit, over leggen” (art. 871 Ger. W.). Deze verplichte medewerking in het leveren van het bewijs kan men zien als een versoepeling van het accusatoir karakter van de rechtspleging.

216 Inzake expertise mag de rechter de onderzoeksmaatregel ook van ambtswege bevelen. Artikel 962 Ger. W. laat dit zeker toe: „De rechter kan, ter oplossing van een... geschil... deskundigen gelasten...”. Ook vóór het Gerechtelijk Wetboek werd zulks aangenomen. Door aldus te handelen beslist de rechter niet *ultra petita* (Luik, 23 jan. 1954, *J.T.*, 1954, 369).

Deze tweede uitzondering op het principe dat wie een feit aanvoert, dit feit moet bewijzen, is gesteund op de noodzakelijkheid een zekere medewerking te bevorderen inzake bewijsvoering, tussen de partijen onderling, en tussen de rechter en de partijen (Verslag V.R., blz. 273). Het spreekt vanzelf dat het voor een partij steeds onvoorzichtig zou zijn op de mogelijkheid van een ambtshalve aanstelling van deskundige te rekenen. Het is geraadzaam het deskundigenonderzoek zelf te vragen, indien men zich daardoor een bewijs kan verschaffen dat anders zou ontbreken.

217 *Actori incumbit probatio*. Doch de belanghebbende is niet noodzakelijk de partij die de vordering inleidt. Iedere partij op haar beurt kan eiser worden, en de verweerder is namelijk gehouden — *reus fit actor* — het bewijs te leveren van zijn excepties, van zijn vrijstelling, van zijn wedereisen. Wanneer de wet een deskundigenonderzoek verplicht maakt in speciale rechtsplegingen (zie verder, nrs. 603 e.v.) bepaalt zij meestal, minstens impliciet, wie de expertise moet aanvragen.

218 Een fel omstreden vraag is te weten wie de expertise moet uitlokken inzake gebreken of gemis aan conformiteit van verkochte zaken.

Sommigen hebben gemeend dat dit initiatief steeds aan de verkoper behoort, anderen zeggen dat deze bewijslast slechts op de verkoper rust indien hij nog in het bezit is van de verkochte zaak, b.v. omdat de koper hem die zaak teruggezonden heeft (zie: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 112-114).

Met DE BERSAQUES (*J. Comm. Fl.*, 1927, nr. 4735) en anderen, dient terecht aangenomen te worden dat de verplichting om de expertise uit te lokken op de koper rust. Zoals DABIN het zegt (*Technique de l'élaboration du droit positif*, blz. 87), de last van het bewijs behoort „à celui qui, demandeur ou défendeur, allègue un fait contraire à la normalité juridique et matérielle...”.

De gebrekkige levering mag niet vermoed worden een normaal verschijnsel te zijn.

De verkoper wordt vermoed korrekt te leveren. Het is dus aan de koper dit vermoeden te weerleggen (DE PAGE, IV, nrs. 95 en 110; Tw. *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 82 e.v., nr. 1236; Cass., 13 juni 1932, *Pas.*, 1932, I, 189; noot in *Pas.*, 1951, I, 692; Kh. Brussel, 27 nov. 1948, *J. Comm. Br.*, 1949, 271; Gent, 17 juni 1952, *R.W.*, 1952-53, 550; Kh. Sint-Niklaas, 5 maart 1957, *R.W.*, 1957-58, 1913).

Het is trouwens de ondubbelzinnige wil van de wetgever dat de koper de expertise zou aanvragen inzake verkoop van huisdieren (zie verder, nr. 629) en inzake verkoop aan de gebruiker (zie verder, nr. 630). Ook artikel 1648 B.W. legt zeer algemeen aan de koper de verplichting op te „handelen” binnen een korte tijdspanne wanneer hij een vordering wil instellen die gesteund is op koopvernietigende gebreken. „Handelen” omvat de verplichting het bewijs van de aangevoerde gebreken te leveren, en derhalve de verplichting om de expertise uit te lokken.

Inzake verkoop, wanneer de koper wil handelen uit hoofde van zichtbare gebreken, zullen loutere protesten niet volstaan, en nog minder de verklaring bij de ontvangst van de waar, dat zij geschiedt onder „voorbehoud van alle rechten” (Kh. Brussel, 2 nov. 1967, *B. R. H.*, 1968, 648).

219 Inzake aannemingsovereenkomsten, zal de last om de expertise aan te vragen rusten op de meester van het werk tegenover de algemene aannemer en op de algemene aannemer tegenover de onderaannemer (DELVAUX, *Traité juridique des bâtisseurs*, nrs. 396 en 405; GEVERS, *La responsabilité de l'entrepreneur du chef de malfaçons...*, *Bull. Ass.*, 1958, blz. 141 e.v.; VAN HECKE, *R. Crit. J. B.*, 1951, blz. 100 e.v.; *R. Trim. Dr. Comm.*, 1950, blz. 105, nr. 5; Gent, 11 mei 1953 en advies advocaat generaal MATTHYS, *R.W.*, 1953-54, blz. 751 e.v.; Kh. Kortrijk, 10 mei 1958, *R.W.*, 1958-59, 1975).

220 Opdat de expertise nuttig zou kunnen zijn, zal hij die de expertise moet uitlokken, maatregelen dienen te nemen om de oorspronkelijke toestand in stand te houden. Eerst en vooral zal hij er zich van onthouden over de goederen of de werken te beschikken, of daden te stellen waaruit de aanvaarding van die goederen zou kunnen afgeleid worden. Hij zal bovendien alle nuttige maatregelen nemen om de zelfstandigheid van die goederen of werken te bewaren in dezelfde staat als die waarin hij ze ontving, desnoods door de goederen te plaatsen in een neutrale plaats, eventueel aangeduid door de rechter in kort geding (zie boven, nr. 102;

vgl. FREDERICQ, III, blz. 143, noot 2; Rb. Oudenaarde, 12 juli 1905, *J. Comm. Fl.*, 3122; Gent, 27 dec. 1905, *Pas.*, 1906, II, 212; Luik, 8 maart 1917, *Pas.*, 1918, II, 189; Kh. Antwerpen, 18 jan. 1921, *J. Port Anv.*, 1921, 56).

AFDELING IV

TERMIJN OM DE EXPERTISE AAN TE VRAGEN

221 De expertise moet aangevraagd worden, vóór het te niet gaan van het recht en b.v. vóór het verstrijken van de verjaring die het recht zou doen verdwijnen, of vóór het definitief afwijzen van het beweerd recht door het gerecht. Aldus mag inzake arbeidsongevallen de termijn van herziening niet verlopen zijn, indien de belanghebbende een expertise in verband met deze herziening wil uitlokken (Rb. Namen, 30 juni 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 723). De expertise moet ook gevraagd worden vóór de verdwijning van het te onderzoeken voorwerp of van de te onderzoeken toestand (zie boven, nrs. 101 e.v.; *vgl.* Kh. Luik, 21 maart 1952, *J. Port Anv.*, 1952, 56), of vóór elke wijziging in de staat van het voorwerp (POLLET, *L'abordage fluvial*, nr. 46; Kh. Gent, 10 juni 1913, *J. Comm. Fl.*, 1913, 4112). Zo moet ook inzake verkoop, de aanvraag gebeuren vóór elke daad van beschikking die als aanvaarding zou kunnen gelden.

222 De expertise betreffende koopvernietigende gebreken dient aangevraagd te worden binnen een korte termijn: dit wordt vereist door artikel 1648 B.W. (Toepassingen van dit principe: Tw. *Factuur*, nrs. 571 e.v., en 658 e.v.; zie ook: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Navire* (verkoop CIF), nr. 1239; Brussel, 14 juli 1903, *J. Port Anv.*, 1903, 173 (verkoop FOB); Kort ged. Kh. Antwerpen, 17 aug. 1911, *Pand. Pér.*, 1912, nr. 258; Brussel, 12 okt. 1925, *Belg. Jud.*, 1925, 605; Kh. Sint-Niklaas, 4 juni 1957, *R.W.*, 1957-58, 1457; Kort ged. Kh. Sint-Niklaas, 8 maart 1971, *R.W.*, 1972-73, 1727, nr. 78).

223 Wat betreft herstellingen aan het verhuurd huis, zie: Vred. Antwerpen, 20 maart 1937, *R.W.*, 1936-37, 1700; inzake bouwwerken: Rb. Brussel, 16 dec. 1920, *Rec. Bât.*, 1921, 12.

224 Bepaalde wetten stellen vaste termijnen voor het indienen van de aanvraag tot expertise, zoals:

- de wet van 25 augustus 1885, artikelen 2 en 4, inzake verkoop van dieren aangetast door bepaalde ziekten: 30 dagen (zie verder, nr. 629);
- de wet van 25 oktober 1919, artikel 18, inzake verkoop van koopwaren aan particulieren: één maand na de levering (zie verder, nr. 630). Deze termijn wordt onderbroken indien de verkoper overgaat tot herstellingen of omvormingen;
- het wetboek van koophandel, boek II, artikel 267, inzake vervoer ter zee: op het ogenblik van de ontvangst.

225 Inzake auto-ongevallen, laat de rechtspraak gewoonlijk een termijn van drie dagen toe opdat de partijen of hun verzekeraar tot de nodige vaststellingen en ramin-

gen van de schade zouden overgaan. Wanneer de expertise binnen die drie dagen niet minnelijk is gebeurd, dient de belanghebbende partij onmiddellijk een gerechtelijke deskundige te doen aanstellen. Bij gebrek aan spoedig optreden, stelt de belanghebbende zich bloot aan de verwerping van een later verzoek tot expertise (zie: Luik, 11 dec. 1909, *J. Liège*, 1910, 116; Kh. Brussel, 18 maart 1932, *R.G.A.R.*, 1932, 1034; Kh. Brussel, 14 nov. 1929, *J. Comm. Br.*, 1930, 325; Kh. Brussel, 6 maart 1934, *R.G.A.R.*, 1934, 1490; Vred. Sint-Joost-ten-Node, 9 mei 1941, *T. Vred.*, 1940-41, 516; Kh. Gent, 3 nov. 1949, *R.W.*, 1950-51, 227; Kh. Brussel, 4 dec. 1957, *Bull. Ass.*, 1958, blz. 620 met noot; Rb. Mons, 19 juni 1963, *Bull. Ass.*, 1964, 305; Kh. Brussel, 30 maart 1966, *Bull. Ass.*, 1966, 978; zie boven, nr. 51).

226 Een beoordeling van de nuttige termijn om de expertise aan te vragen inzake aanvaring en averij, vindt men o.m. in volgende beslissingen: Kh. Antwerpen, 17 nov. 1932, *J. Port Anv.*, 1933, 299; Kh. Antwerpen, 5 juni 1956, *J. Port Anv.*, 1956, 47; Rb. Antwerpen, 15 okt. 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 229 (aanvraag laattijdig geacht 18 maand na de aanvaring); en de rechtspraak aangehaald door POLLET, *L'abordage fluvial*, nrs. 633-634.

227 Er kunnen zich omstandigheden voordoen die de exceptie van laattijdigheid doen vervallen. Hij die zelf de oorzaak is van de laattijdigheid, zal op zijn nalatigheid geen beroep kunnen doen om te beweren dat de nuttige termijn voor het aanvragen van de expertise verstreken is. Aldus kan het de verzekeraar, die lang wacht om te melden dat hij de schade niet zal dekken, soms niet toegelaten zijn de laattijdigheid in te roepen (Scheidsr. besliss., 28 febr. 1955, *J. Port Anv.*, 1955, 312).

De duur van de onderhandelingen tussen partijen wordt eveneens vaak in aanmerking genomen (Kh. Antwerpen, 24 jan. 1958, *J. Port Anv.*, 1959, 316). Dit wil niet zeggen dat de partijen die onderhandelen geen gevaar lopen dat de duur van deze onderhandelingen de expertise onmogelijk zou maken; inderdaad het verlopen van de tijd kan tot gevolg hebben dat het te onderzoeken voorwerp intussen verdwijnt, of dat het recht dat betwist wordt, vervalst.

228 Er zijn nog andere gevallen van verval van het recht om de exceptie van laattijdigheid te doen gelden. In dit geval zou de verkoper verkeren, die, na zijn akkoord te hebben betuigd met een deskundigenonderzoek nopens de degelijkheid van geleverde goederen, naderhand zou beweren dat een expertise laattijdig zou voorkomen (Kh. Brussel, 2 nov. 1967, *B. R. H.*, 1968, blz. 648). Ook het feit dat deze verkoper de expertise slechts zou bijgewoond hebben, onder voorbehoud van alle rechten", zou hem niet toelaten naderhand deze expertise wegens laattijdigheid te verwerpen, vermits een dergelijke exceptie *in limine litis* dient opgeworpen te worden (zelfde beslissing).

229 De verzoeker mag echter door zijn talmen in het aanvragen van het deskundigenonderzoek, het recht van verdediging van de andere partij niet in gevaar brengen.

Voorbeeld: wanneer een expertise bevolen werd tussen A en B, en indien B deze expertise tegenstelbaar wil maken aan C, moet hij zeer spoedig C tot tussenkomst of vrijwaring in het geding roepen om de bedoelde tegenstelbaarheid tot stand te doen komen (zie: *Rép. P. Dr. B., Tw. Garantie*, nr. 227; Rb. Brugge, 20 nov. 1957, *R.W.*, 1959-60, 892).

230 Buiten de eventuele verwerping van het verzoek tot expertise, kan de laattijdigheid van de aanvraag nog andere gevolgen hebben. Zo werd er gevonnist dat de eigenaar van een beschadigde wagen, die nalaat de aansprakelijke tijdig aan te manen tot vaststelling van de schade, geen recht heeft op een vergoeding wegens gebruiksderiving voor de tijd die de vaststelling voorafging (Rb. Brussel, 24 juni 1969, *Bull. Ass.*, 1969, 649; zie ook verder, nr. 407).

231 Een deskundigenonderzoek kan tegenstelbaar worden aan personen die geen partijen waren in het beding tot benoeming van de deskundige: dit zal namelijk het geval zijn voor diegenen die zonder voorbehoud deel nemen aan de expertiseverrichtingen (zie verder, nr. 299).

Zulks veronderstelt echter dat de persoon die in de zaak wordt geroepen, door enig rechtsverband met de partijen verbonden is; is dit niet het geval, dan zal de oproeping niet ontvankelijk zijn (Rb. Luik, 23 juni 1963, *Pas.*, 1968, II, 130).

Behoudens deze uitzondering, is de gerechtelijke expertise slechts tegenstelbaar aan de partijen waren in het geding tot benoeming van de deskundige: dit zal namelijk het er belang bij heeft om de expertise tegenstelbaar te maken tegenover een derde, er goed aan doen die derde te dagvaarden tot gemeenverklaring van het tussen te komen vonnis. Dit geldt zowel voor de expertise gevraagd vóór de rechter in kort geding als voor de expertise gevraagd vóór de feitenrechter (Brussel, 9 maart 1912, *Pas.*, 1912, II, 195; Kort ged. Kh. Sint-Niklaas, 1 okt. 1957, *R.W.*, 1958-59, 184).

Wanneer die gemeenverklaring wordt gevraagd na de uitspraak van het expertisevonniss, moet het gemeen te verklaren vonnis betekend worden met de dagvaarding tot gemeenverklaring (Kort ged. Rb. Brussel, 8 febr. 1913, *Belg. Jud.*, 1913, 285, *Pand. Pér.*, 1913, 568).

Zolang de in kort geding bevolen expertise niet beëindigd is, blijft tussenkomst mogelijk, in het bijzonder onder de vorm van aanvraag strekkende tot de gemeenverklaring (Brussel, 13 dec. 1972, *J.T.*, 1973, 181).

232 De gemeenverklaring vergt dat de toestand nog gaaf bestaat ten opzichte van de derde tegen wie de gemeenverklaring wordt gevraagd (Brussel, 22 jan. 1951, *J.T.*, 1951, 522).

De rechten van de tot tussenkomst opgeroepen partij zouden kunnen geschaad worden b.v. wanneer die partij redenen had kunnen doen gelden om de vordering tot expertise te doen afwijzen, mocht zij *ab ovo* bij de vordering betrokken zijn geweest (Kh. Brussel, 14 maart 1972, *B. R. H.*, 1972, 175).

Volgens het vonnis van de Rechtbank te Brussel van 8 februari 1913, zou een reeds begonnen expertise niet kunnen gemeen verklaard worden. Deze zienswijze is te strak.

Het gaat veeleer om een feitenkwestie die volgens de gevallen te beoordelen is. Er zijn gevallen denkbaar waarin de deskundige verrichtingen kunnen herhaald worden, ditmaal in aanwezigheid van de inzake geroepen derde; in dit geval zou de gemeenverklaring niet noodzakelijk moeten geweigerd worden. Wie echter de gemeenverklaring met vertraging heeft gevraagd, zal de kosten dienen te dragen die uit een herhaald onderzoek voortvloeien. Aldus werd beslist dat de oproeping tot tussenkomst van een derde, voor de eerste maal in hoger beroep, niet ontvankelijk is, omdat het deskundigenonderzoek reeds plaats had gehad en dat de zaken niet meer in dezelfde staat waren gebleven (Luik, 7 juli 1938, *J. Liège*, 1938, 277; Brussel, 22 jan. 1951, *Par.*, 1951, II, 89). Wie integendeel vrijwillig tussenkomt, neemt de zaak aan in de staat waarin zij zich bevindt (Cass. fr., 19 juli 1905, *Rec. Sirey*, 1909, I, 319), ten minste indien hij tussenkomt zonder voorbehoud.

De oproeping tot tussenkomst blijft ontvankelijk wanneer de rechten van verdediging gevrijwaard worden (Brussel, 13 dec. 1972, *J.T.*, 1973, 181).

Wat de eenzijdig op verzoekschrift bevolen expertise betreft, zie verder, nrs. 236 e.v.

AFDELING VI

VORM VAN DE AANVRAAG

233 De expertise kan ambtshalve bevolen worden (zie boven, nr. 216). Zij kan ook door de partijen aangevraagd worden. Deze aanvraag kan dan ingediend worden:

- hetzij bij verzoekschrift, vóór de voorzitter van de rechtbank;
- hetzij bij dagvaarding vóór de rechtbank of vóór de voorzitter zetelend in kort geding;
- hetzij, incidenteel, bij besluiten in de loop van een hangend geding.

De aanvraag die het deskundigenonderzoek als hoofdvoorwerp heeft (zie boven, nr. 98), geschiedt bij dagvaarding of bij verzoekschrift; de incidentele aanvraag tot expertise geschiedt hetzij bij dagvaarding (de expertise wordt gevraagd in ondergeschikte orde voor het geval het hoofdvoorwerp van de vordering mocht worden betwist), — hetzij bij besluiten, door de verweerder als verweermiddel op de hoofdvordering of tot staving van een wedereis, of door de aanlegger die, tijdens de loop van het geding, tot de overtuiging komt dat een deskundigenonderzoek zich opdringt.

§ 1. Dagvaarding of besluiten

234 Er is geen „aanvraag” tot expertise, wanneer een partij in de dagvaarding of in haar besluiten alleen zou verklaren dat een expertise nodig blijkt, of dat zij een expertise niet vreest. Deze onderzoeksmaatregel dient gevraagd te worden in uitdrukkelijke en ondubbelzinnige termen in het beschikkend gedeelte van het exploit of van de besluiten. Anders zou de rechter er niet toe gehouden zijn de redenen aan te geven waarom hij de expertise niet beveelt (Cass., 5 juni 1953, *Par.*, 1953, I, 770; Cass., 15 dec. 1955, *Par.*, 1955, I, 369).

235 De incidentele aanvraag tot expertise geschiedt normaal bij middel van besluiten. Niets belet nochtans dat deze aanvraag bij een afzonderlijke dagvaarding zou gedaan worden, als vordering in kort geding, indien het geval hoogdringend mocht zijn (Gent, 13 jan. 1910, *Pas.*, 1910, II, 235; Rb. Huy, 28 jan. 1919, *Pas.*, 1919, III, 50).

§ 2. Eenzijdig verzoekschrift

1. *Dringende gevallen*

236 Reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek achtte de rechtspraak het mogelijk een deskundige op verzoekschrift aan te stellen, in de sfeer van de toen erkende willige rechtsmacht (zie CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 357 e.v.). Voortaan is die vorm uitdrukkelijk door de wet bepaald, in geval van volstreekte noodzakelijkheid (zie boven, nr. 203).

Voor dringende gevallen is thans de regel: de dagvaarding voor de voorzitter in kort geding (Verslag V.R., blz. 404) en het eenzijdig verzoekschrift in geval van volstreekte noodzakelijkheid (Verslag V.R., blz. 405).

De rechtspleging op verzoekschrift zal geschieden volgens de regelen bepaald bij de artikelen 1025 tot 1034 van het Gerechtelijk Wetboek.

237 Men mag niet uit het oog verliezen dat de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is in alle materies, terwijl de voorzitters van de arbeidsrechtbank en van de rechtbank van koophandel alleen bevoegd zijn in zaken die hen uitdrukkelijk door de wet toegewezen zijn.

2. *Andere gevallen*

238 De expertise kan, bij verzoekschrift, gevorderd worden vóór de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, inzake verkoop van een handelsfonds (art. 1199 Ger. W.), en inzake voorrecht van de aannemer (art. 585, 3°, Ger. W., en wet van 10 okt. 1967, art. 3/22). In die gevallen moeten er geen dringende redenen zijn.

239 Inzake namaak van octrooien dient de vraag tot expertise bij verzoekschrift gebracht te worden vóór de beslagrechter (art. 1481 Ger. W.).

240 Zij kan onder dezelfde vorm ingediend worden vóór de voorzitter van de rechtbank van koophandel:

- inzake verkoop aan de gebruiker (art. 588, 6°, Ger. W.);
- inzake vervoer te land (art. 588, 5°, Ger. W.);
- inzake vervoer langs binnenwateren (art. 588, 8°, Ger. W.);
- inzake vervoer ter zee (Maritieme wet, boek II, titel IX, wetboek van Koophandel, art. 267);
- inzake nazicht van de rekeningen van de naamloze vennootschap (art. 588, 11°, Ger. W.);
- inzake te gelde maken van het pand (art. 588, 4°, Ger. W.).

De bevoegdheid inzake rechtspleging op verzoekschrift wordt bepaald door het karakter van de rechtshandeling, commercieel of niet, in hoofde van de partij tegen wie de expertise wordt gevraagd.

241 Eveneens bij verzoekschrift richt men zich tot de vrederechter voor de benoeming van de deskundige:

- inzake vaststelling van de stand der plaatsen, bij pachtovereenkomst (wet 4 nov. 1969, art. I/45, en 6°; zie verder, nrs. 613 en 614);
- inzake kleine nalatenschappen (zie verder, nr. 611);
- inzake konijnenschade (zie verder, nr. 612);
- inzake verkoop van dieren aangetast door bepaalde ziekten (zie verder, nr. 629);
- inzake averij, wanneer er ter plaatse geen rechtbank van koophandel bestaat (zie verder, nr. 606);
- inzake minnelijke verdeling van onverdeelde goederen waarin minderjarigen betrokken zijn (zie verder, nr. 624).

Er weze hier aangestipt dat de vrederechter die een deskundige op verzoekschrift benoemt, de deskundige in beginsel alleen mag gelasten met een opdracht beperkt tot vaststellingen, en dat, zodra er sprake is van een onderzoek nopens de oorzaak en de omvang van de schade, de rechtspleging bij dagvaarding zich opdringt (Verslag H., nr. 105).

Daarentegen, vereist de benoeming op verzoekschrift van de deskundige door de vrederechter, geen hoogdringendheid.

242 De vordering tot aanwijzing van een deskundige in uitvoering van een overeenkomst waarbij de partijen die aanwijzing aan de bevoegde rechter overlaten, kan altijd gebracht worden voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, indien er hoogdringendheid bestaat (art. 584, eerste lid, Ger. W.).

De voorzitter van de arbeidsrechtbank en de voorzitter van de rechtbank van koophandel zijn in dezelfde voorwaarden bevoegd in aangelegenheden die tot de respectieve bevoegdheid van die rechtbanken behoren.

Aldus zal de voorzitter van de rechtbank van koophandel alleen bevoegd zijn wanneer de betwisting meer dan 25.000 fr. betreft en beide partijen of minstens de partij tegen wie de expertise wordt gevraagd, handelaar is.

De vrederechter kan eveneens bevoegd zijn om de deskundige aan te duiden, wanneer de partijen overeengekomen zijn die aanduiding door hem te laten geschieden. Dit is uitdrukkelijk voorzien door artikel 594 Ger. W.: „De vrederechter doet op verzoekschrift uitspraak: 1. op vorderingen tot aanwijzing van deskundigen..., wanneer dit hem toekomt krachtens overeenkomst tussen partijen of krachtens de wet, of wanneer het voorwerp van het deskundigenonderzoek tot zijn volstreekte bevoegdheid behoort”.

AFDELING VII

AANVRAAG TOT EXPERTISE EN VERJARING

243 De aanvraag tot expertise stuit de verjaring niet van de rechten tot bewijs waarvan het deskundigenonderzoek moet dienen (CLOQUET, M., Tw. *Deskundige - Deskundigenonderzoek*, eerste uitgave, nrs. 412 e.v.; LURQUIN, nrs. 6 en 7; Gent, 29 april 1966, *Pas.*, 1968, II, 257; Cass., 5 juni 1941, *Bull. Ass.*, 1941, 745).

HOOFDSTUK VI

DE BESLISSING DIE EEN EXPERTISE BEVEELT

AFDELING I

VERMELDINGEN: DESKUNDIGE - OPDRACHT - TERMIJN

244 Het vonnis waarbij een deskundige wordt benoemd zal, naast de beweegredenen die eventueel de beslissing staven, de naam en het adres van de deskundige vermelden, en gebeurlijk de andere elementen die nodig zijn voor zijn identificatie (beroep en wetenschappelijke titels), alsook de hem toevertrouwde opdracht (zie boven, nr. 116).

Luidens artikel 963 Ger. W., zou het vonnis bovendien een termijn moeten bepalen voor het indienen van het verslag. Die verplichting van de rechter zal nog verder onderzocht worden (zie verder, nr. 404).

Het is nochtans voor de rechter zeer moeilijk een nuttige termijn te bepalen binnen dewelke de deskundige zijn verslag zal dienen neer te leggen. De rechter leeft het voorschrift van de wet na wanneer hij een vaste termijn, b.v. vier maanden, voorziet en bepaalt dat de deskundige zelf het initiatief zal nemen de rechtbank ervan te verwittigen indien deze termijn ontoereikend zou zijn. De formule zou kunnen luiden als volgt: „Beveelt aan de deskundige, indien hij zijn verslag niet zou hebben neergelegd binnen de vier maanden na de aanvaarding van zijn opdracht, aan de rechtbank de redenen kenbaar te maken die hem verhinderen zulks te doen, alsmede een bijkomende termijn voor te stellen die vermoedelijk zal volstaan.” Zelfs wanneer de expertise bevolen wordt door de rechter ten gronde en niet in kort geding, kan de rechter in de motieven van zijn vonnis de aandacht van de deskundige vestigen op het spoedeisend karakter van de expertise.

AFDELING II

AARD VAN DE BESLISSING: ONDERZOEKSMAATREGEL

245 Het vonnis waarbij een deskundige wordt aangesteld, beveelt een onderzoeksmaatregel (BELVAUX, blz. 5; BRAAS, II, nr. 1034; VAN LENNEP, nrs. 20 e.v.). Dit is ook dan het geval wanneer de expertise het hoofdvoorwerp van de vordering was.

246 Wanneer in de dagvaarding de expertise alleen in ondergeschikte orde gevorderd wordt, kan het vonnis dat een deskundige aanstelt, voor het overige reeds bepaalde punten van de hoofdaanvraag beslechten en dus gedeeltelijk een interlocutoir vonnis zijn. Voorbeeld: de meester van het werk klaagt erover dat de werken slecht uitgevoerd zijn; de rechter stelt een deskundige aan om dit te onderzoeken, onder voorbehoud van alle rechten van de partijen; een dergelijke beslissing houdt niets meer in dan een onderzoeksmaatregel. Integendeel, indien dezelfde rechter aanneemt dat de werken inderdaad slecht uitgevoerd zijn, en in hetzelfde vonnis een deskundige aanstelt alleen om de waarde te schatten van de uit te voeren

herstellingen, dan zal de beslissing nopens de expertise genomen zijn krachtens een interlocutoir vonnis. Doch zelfs dan blijft de expertise een onderzoeksmaatregel wat betreft de punten die nog dienen beslecht te worden.

De beslissing nopens de gerechtskosten zal in het expertisevonnis — zoals in ieder onderzoeksvonnis —, steeds aangehouden worden, doch uitsluitend, wat betreft kosten verbonden aan de onderzoeksmaatregel (art. 1017, derde lid, Ger. W.).

AFDELING III

UITVOERBAARHEID BIJ VOORRAAD

247 Een vonnis waarbij een expertise bevolen wordt, is uitvoerbaar bij voorraad, gezien die uitvoerbaarheid aan alle onderzoeksmaatregelen van rechtswege toekomt krachtens artikel 1496 Ger. W.: „De voorlopige tenuitvoerlegging geschiedt van rechtswege wanneer een vonnis een onderzoeksmaatregel voorschrijft, en wat deze maatregel betreft.”

248 Tenzij de rechter er anders over beslist, zijn de bevelschriften welke verleend worden in kort geding niet alleen uitvoerbaar bij voorraad, doch bovendien uitvoerbaar zonder borgstelling (art. 1039, tweede lid, Ger. W.). Hetzelfde geldt trouwens voor de bevelschriften van expertise uitgesproken op verzoekschrift (art. 1029, tweede lid, Ger. W.).

249 Het spreekt vanzelf dat de uitvoerbaarheid steeds mogelijk is voor beslissingen die definitief geworden zijn, en dit vanaf de uitspraak indien zij niet vatbaar zijn voor enig rechtsmiddel (zie verder, nr. 251).

250 Het is duidelijk dat er steeds een gevaar verbonden is aan de uitvoering bij voorraad van een beslissing die vatbaar is voor verzet of hoger beroep. De partij die deze uitvoering doordrijft stelt zich eventueel bloot aan schadevergoeding, minstens aan de betaling van de expertisekosten, wanneer het expertisevonnis mocht worden herroepen of teniet gedaan (*vgl.* boven, nr. 190).

AFDELING IV

VERZET EN HOGER BEROEP

251 „Tegen ieder verstekvonnis kan verzet worden gedaan, onverminderd de bij de wet bepaalde uitzonderingen” (art. 1047 Ger. W.). „In alle zaken kan hoger beroep worden ingesteld zodra het vonnis is uitgesproken, zelfs al is dit een beslissing alvorens recht te doen of een verstekvonnis” (art. 1050 Ger. W.; Gent, 5 maart 1971, *R.W.*, 1971-72, 477).

Men zal niet uit het oog verliezen dat een verstekvonnis dat niet binnen het jaar is betekend, als onbestaande wordt beschouwd (art. 806 Ger. W.).

Tegen een veroordeling bij verstek, in zaken vatbaar voor hoger beroep, beschikt de partij die verstek liet gaan, naar keuze, over de rechtsmiddelen van verzet en van hoger beroep. Doch wanneer zij in verzet komt tegen het verstekvonnis, zal geen

hoger beroep meer mogelijk zijn tegen dat verstekvonnis, wel tegen het vonnis dat op het verzet zal geveld worden (Brussel, 15 dec. 1971, *R.W.*, 1971-72, 1692).

252 De bij de wet bepaalde uitzonderingen aan het recht om verzet en hoger beroep aan te tekenen, zijn de volgende.

253 *Geen voorziening.* De vonnissen die de partijen akte verlenen van hun gemeen akkoord, hetzij nopens het principe van het deskundigenonderzoek, hetzij nopens de naam van de deskundige, zijn wat deze punten betreft niet vatbaar voor enige voorziening (art. 1043 Ger. W.).

Zijn eveneens niet vatbaar voor verzet of hoger beroep de beslissingen waarbij de rechter een plaatsopneming beveelt, en waarbij hij tegelijk beveelt dat een deskundige hem bij die plaatsopneming zal vergezellen (art. 1008 en 985 Ger. W.).

Er is geen verzet of hoger beroep mogelijk tegen beslissingen waarbij een deskundige op verzoekschrift wordt aangesteld inzake vervoer van goederen door binnenschepen (wet 5 mei 1936, art. 58) en inzake vervoer van goederen te land (wet 25 okt. 1891, art. 8).

254 *Geen verzet.* Er is geen verzet, doch wel hoger beroep mogelijk tegen het bevelschrift inzake ophouding van daden van oneerlijke mededinging (K.B. 23 dec. 1934, art. 3).

Er is evenmin verzet mogelijk tegen het vonnis dat een getuigenverhoor beveelt (art. 919 Ger. W.); dit geldt ook wanneer hetzelfde vonnis aan een deskundige opdracht geeft om dit getuigenverhoor bij te wonen.

Er is geen verzet mogelijk tegen de bevelschriften verleend op eenzijdig verzoekschrift vanwege de partij die het verzoekschrift heeft neergelegd vermits die partij in de zaak was. De andere partij heeft de keus tussen het verzet en het hoger beroep (art. 1047 en 1050 Ger. W.). De derden hebben het recht tegen dit bevelschrift in derdenverzet te komen, indien de beslissing van aard is om hun rechten te schaden (art. 1122 e.v. Ger. W.). Het hof te Luik heeft beslist dat die derden ook beschikken over de rechtsmiddelen van verzet en van hoger beroep (Luik, 9 nov. 1972, *J. Liège*, 1972-73, 105). DE LEVAL, G., toont aan dat dit standpunt verkeerd is (*J. Liège*, 10 febr. 1973); zie: LE PAIGE, A., *Précis de droit judiciaire*, deel IV, *Les voies de recours*, nrs. 22 en 24).

255 Wanneer een in eerste aanleg bevolen onderzoeksmaatregel, zoals een expertise in hoger beroep bevestigd werd, moet de zaak naar de eerste rechter verwezen worden (art. 1068, tweede lid, Ger. W.).

256 Wanneer de eerste rechter de expertise had geweigerd en de rechter in hoger beroep de gevraagde expertise toestaat alsmede de zaak aan zich trekt, zal de beslissing ten gronde opgeschorst blijven tot de neerlegging van het deskundigenverslag. De beslissing in hoger beroep zal in dit geval dienen te bepalen wie van beiden, de eerste rechter of de rechter in hoger beroep, van de uitvoering van de expertise kennis zal nemen (art. 1072 Ger. W.).

AFDELING V

INTERPRETATIE EN GESCHILLEN. VERWIJZING

257 De geschillen nopens de interpretatie van het vonnis dat een expertise bevolen heeft en nopens de uitvoering van die beslissing, zijn, in feite, moeilijkheden die de expertise zelf betreffen; deze punten zullen worden onderzocht in het volgend hoofdstuk (zie verder, nr. 261).

AFDELING VI

GEZAG VAN HET GEWIJSDE

258 Wanneer een aanvraag tot expertise definitief werd afgewezen, is een tweede aanvraag met hetzelfde voorwerp niet meer ontvankelijk, al ware zij ingesteld in kort geding (zie boven, nr. 210).

Indien nopens hetzelfde voorwerp twee op mekaar volgende vonnissen deskundigen aanstellen, zal alleen in aanmerking komen het verslag van de deskundige die benoemd werd door het vonnis dat het eerst kracht van gewijsde verworven heeft (zie boven, nr. 210, en verder, nr. 509).

259 Geen gezag van gewijsde zou volgens sommige beslissingen van vóór 1967 toekomen aan het vonnis dat er zich toe beperkt een expertise te bevelen zonder te beslissen over de ontvankelijkheid of over de grond van de vordering (Cass., 4 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1063; Cass., 10 en 24 dec. 1914, *Pas.*, 1915-16, I, 152 en 163, alsook de referenties onder voormelde arresten aangehaald; Cass., 11 juli 1949, *Pas.*, 1949, I, 541; zie ook boven, nr. 209).

260 Er dient nochtans opgemerkt te worden dat wanneer een rechtbank een expertise beveelt vooraleer recht te doen, zij zich toch impliciet bevoegd verklaart en, wanneer dit vonnis door de partijen wordt uitgevoerd, de zaak derhalve tussen deze partijen definitief geweest is wat de bevoegdheid betreft, zelfs indien het mocht gaan om de bevoegdheid *ratione materiae* (Luik, 8 juni 1910, *Pas.*, 1910, II, 405; *vgl.* Kh. Oudenaarde, 23 okt. 1951, *R.W.*, 1952-53, 23).

HOOFDSTUK VII

DE UITVOERING VAN DE OPDRACHT

AFDELING I

INTERPRETATIE VAN HET VONNIS EN GESCHILLEN NOPENS DE UITVOERING

261 Wanneer de deskundige staat voor diverse mogelijke interpretaties van het vonnis, b.v. met betrekking tot de uitgestrektheid van zijn opdracht, dan zijn er voor hem drie houdingen mogelijk:

1. ofwel een antwoord geven dat aangepast is aan ieder van de mogelijke interpretaties;
2. ofwel zich beschouwen als rechter in zijn eigen bevoegdheid met het risico, indien zijn advies niet gedeeld wordt door de rechtbank, dat een nieuw deskundigenonderzoek zal moeten bevolen worden;
3. ofwel de expertise schorsen en de partijen verwijzen naar de rechter om vooraf over het incident te doen beslissen (Rb. Dendermonde, 12 jan. 1901, *Pas.*, 1901, III, 317; Rb. Dendermonde, 15 dec. 1930, *Pas.*, 1931, III, 52; zie boven, nr. 123).

262 Heeft de deskundige de partijen naar de rechter verwezen, dan zal de rechter die de expertise heeft bevolen, bevoegd zijn (art. 793 Ger. W.). „De rechter die een onduidelijke of dubbelzinnige beslissing heeft gewezen, kan die uitleggen, zonder evenwel de daarin bevestigde rechten uit te breiden, te beperken of te wijzigen.”

Er weze hier aangestipt dat de rechter in kort geding onbevoegd zou zijn om een expertisevonnis te interpreteren, dat door de rechter ten gronde uitgesproken werd (Rb. Brussel, 15 dec. 1930, *Pas.*, 1930, III, 52).

263 Benevens de gebeurlijke noodzakelijkheid om het vonnis uit te leggen, kunnen er zich allerhande moeilijkheden voordoen in verband met de uitvoering van de expertise. De rechter die de expertise bevolen heeft is bevoegd om die geschillen op te lossen. Weliswaar bepaalt artikel 569 Ger. W.: „De rechtbank van eerste aanleg neemt kennis: 5. van geschillen over de tenuitvoerlegging van vonnissen en arresten”.

Doch de tenuitvoerlegging waarvan er in dit artikel sprake is, lijkt wel uitsluitend te zijn de „middelen tot tenuitvoerlegging” die behandeld worden in het vijfde deel van het Gerechtelijk Wetboek. Inderdaad, het staat vast dat het Gerechtelijk Wetboek, in dit verband, niets heeft willen wijzigen aan het begrip van de categorieën opgesomd in artikel 569. Welnu, vóór het Gerechtelijk Wetboek, was het een vaststaand punt dat de rechtbanken bevoegd waren om kennis te nemen van de geschillen in verband met de uitvoering van hun vonnissen, vooral inzake onderzoeksmaatregelen, op één enkele uitzondering na, te weten de geschillen nopens de gedwongen uitvoering, m.a.w. nopens de middelen tot tenuitvoerlegging (GLASSON, *Précis*, I, 617; GARSONNET en CÉZAR-BRU, I, 504; VIII, 187).

264 Deze oplossing is bijzonder duidelijk wanneer de beslechting van het geschil dringend is (Kort ged. Gent, 22 maart 1905, *J. Comm. Fl.*, 1905, 2874 met noot; Brussel, 4 nov. 1931, *Pas.*, 1932, II, 34; Kort ged. Rb. Dendermonde, 25 sept. 1957, *J.T.*, 1957, 719; de rechter had aan een deskundige bevolen de neerlegging van zijn verslag uit te stellen ten einde aan een partij de tijd te laten om op de voorlezing van het ontwerp van verslag te kunnen antwoorden; Brussel, 31 dec. 1957, *J.T.*, 1958, 111; Brussel, 22 okt. 1968, *Res Jura Imm.*, 1970, blz. 155: de betwisting nopens de aanwezigheid van een technisch raadgever tijdens de verichtingen van het deskundigenonderzoek is een geschil nopens de uitvoering dat valt in de bevoegdheid van de rechter in kort geding).

265 Als voorbeeld van een geschil nopens de uitvoering haalt LURQUIN (nr. 34) het geval aan waarin een derde zijn medewerking zou weigeren voor het verrichten in zijn woning van de bevolen opdracht. Men zou eveneens het voorbeeld kunnen aanhalen van een derde aan wie de rechter, op grond van de artikelen 877 e.v. Ger. W., zou bevolen hebben een document voor te leggen en die zou weigeren het te doen. Volgens voornoemde auteur zou het in dergelijke gevallen gaan om geschillen over de tenuitvoerlegging, waarvoor de rechtbank van eerste aanleg alleen bevoegd is.

Het Gerechtelijk Wetboek zelf geeft een ander voorbeeld van een geschil nopens de uitvoering dat onder de bevoegdheid valt van de rechter die de expertise heeft bevolen, zelfs wanneer die rechter niet de rechtbank van eerste aanleg is. Het betreft de uitbreiding van de opdracht van de deskundige. Wanneer er nopens deze uitbreiding een betwisting ontstaat tussen de partijen, „kan iedere partij, indien daartoe grond bestaat, de zaak opnieuw ter zitting brengen om de opdracht van de deskundige te doen uitbreiden” (art. 974, tweede lid, Ger. W.).

Dergelijke geschillen zijn geen betwistingen betreffende de gedwongen tenuitvoerlegging. Zij vallen derhalve niet onder toepassing van artikel 569, 5°, Ger. W. De geschillen door dit artikel bedoeld moeten ontstaan tussen de partijen in de zaak en moeten verband houden met een der middelen van tenuitvoerlegging bepaald bij de artikelen 1386 e.v. Ger. W. In de gegeven voorbeelden bestaat er tegen de derde geen vonnis op het ogenblik dat de vereiste maatregelen gevraagd wordt. De rechtbank van eerste aanleg heeft dus niet de uitsluitende bevoegdheid om de overlegging te bevelen van een stuk door een derde. De arbeidsrechtbank, de rechtbank van koophandel en de vrederechter kunnen dit ook doen. Dat zulks kan gebeuren ter gelegenheid van de expertise of daarbuiten, verandert niets aan het gestelde probleem.

266 Wanneer de rechter in hoger beroep een vonnis bevestigt of hervormt dat een expertise beveelt of weigert, rijst de vraag wie bevoegd is om de uitvoeringsmaatregelen voor te schrijven of om de geschillen nopens de uitvoering te beslechten. De kwestie was vóór het Gerechtelijk Wetboek omstreden (CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 683).

Het Gerechtelijk Wetboek huldigt in dit verband de volgende regels. Wanneer de rechter in hoger beroep de beslissing bevestigt van de eerste rechter die een expertise beval, dan moet de zaak naar de eerste rechter verwezen worden (art. 1068, tweede

lid, Ger. W.). In de andere gevallen zal de rechter in hoger beroep zelf beslissen of de uitvoeringsmaatregelen van de expertise aan hem of aan de eerste rechter staat (art. 1072, tweede lid, Ger. W.).

AFDELING II

INITIATIEF - AANVAARDING OF WEIGERING

§ 1. Berusting en afstand

267 De partijen kunnen in het vonnis berusten. Deze berusting kan stilzwijgend zijn en uit ondubbelzinnige daden of feiten afgeleid worden (Cass., 22 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1161; zie ook verder, nr. 309).

De bekwaamheid om over zijn rechten te beschikken is vereist om geldig in het vonnis te kunnen berusten. De raadsman of ieder gevolmachtigde die in een vonnis berust namens en in de plaats van een derde, zal voorzichtig handelen door zich een bewijs te doen afleveren van die speciale volmacht (zie: DE BRUYNE, blz. 69; BELVAUX, blz. 20 en 21; Gent, 13 juli 1953, *R.W.*, 1953-54, 1631).

268 Het akkoord om over te gaan tot de expertise, m.a.w. de berusting in het expertisevonnis, kan de afstand inhouden van rechten die met dit akkoord niet te verenigen zouden zijn (Brussel, 29 dec. 1948, *R.W.*, 1949-50, 392).

269 De partijen kunnen ook van de uitvoering van de expertise afzien. De aanstelling bij vonnis van een gerechtelijke deskundige geeft deze niet het recht de expertise uit te voeren (zie boven, nr. 181). Het feit dat het vonnis definitief geworden is belet die afstand bij gemeen akkoord niet (BELVAUX, blz. 20; Doornik, 12 juni 1924, *T. Vred.*, 1925, 98). Die afstand kan stilzwijgend zijn en spruiten b.v. uit het zeer langdurig verzuim van de partij die de expertise vorderde, om de deskundige te verzoeken zijn opdracht uit te voeren (Cass., 29 mei 1882, *Pas.*, 1882, I, 298; Kh. Sint-Niklaas, 8 juli 1924, *Pas.*, 1925, III, 57; BRAAS, II, nr. 1039, noot 1; *anders*: Rb. Nivelles, 30 nov. 1943, *Pas.*, 1944, III, 72). Wanneer het expertisevonnis bij verstek werd uitgesproken, moet het vonnis binnen het jaar betekend worden, anders wordt het als niet bestaande beschouwd (art. 806 Ger. W.; zie boven, nr. 251). Welke zijn, buiten de wederkerige afstand of het verval van artikel 806, de andere gevolgen van het feit dat de expertise niet wordt uitgevoerd. „Wanneer een onderzoeksmaatregel door de rechter bevolen niet binnen de gestelde termijnen is uitgevoerd, kan de meest gerede partij in alle aangelegenheden de zaak opnieuw ter zitting brengen om te doen beslissen als naar recht” (art. 875 Ger. W.).

Zelfs indien de niet-uitvoering van de expertise te wijten is aan het onvermogen van de partij, zal de rechter de zaak moeten beslechten in de staat waarin zich bevindt (Brussel, 11 juli 1955, *J.T.*, 1955, 699). Dit geldt *a fortiori* wanneer de niet-uitvoering te wijten is aan de obstructie van een partij. Doch dan zal de andere partij eventueel het principe van artikel 1178 B.W. kunnen inroepen: „de voorwaarde wordt voor vervuld gehouden wanneer de schuldenaar, die zich onder die voorwaarde verbonden heeft, zelf de vervulling ervan verhinderd heeft.” Men

kan voorhouden dat wanneer een bewijs moet geleverd worden tegenover iemand die verplicht is tot die bewijsvoering mede te werken, het bewijs als geleverd mag beschouwd worden indien die partij niet alleen alle medewerking weigert doch bovendien aan obstructie doet (Charleroi, 15 dec. 1860, *Belg. Jud.*, 1862, 198).

§ 2. Verzoek tot uitvoering van de expertise

270 De deskundige — die door het feit van zijn benoeming nog niet het recht verwerft om de expertise uit te voeren —, mag niet uit eigen beweging de uitvoering van zijn opdracht aanvangen. Hij moet wachten tot hij daartoe door de partijen of minstens door één hunner wordt verzocht.

Dit kan geschieden door loutere brief, zelfs mondeling, b.v. per telefoon, doch de wet vraagt een vormelijk bericht waarvan het naleven gevolgen teweeg brengt: „Op verzoek van de meest gerede partij zendt de griffier bij gerechtsbrief aan de deskundigen een eensluitend verklaard afschrift van het vonnis. Binnen de acht dagen geven de deskundigen per brief aan de rechter kennis van de plaats, de dag en het uur waarop zij hun werkzaamheden zullen aanvangen” (art. 965 Ger. W., gewijzigd door art. 13 van de wet van 24 juni 1970).

De wet bepaalt geen termijn binnen dewelke de griffier de gerechtsbrief moet verzenden; dit kan gebeuren vanaf de uitspraak vermits het vonnis uitvoerbaar is bij voorraad (zie boven, nr. 247); het spreekt vanzelf dat de griffier de verzending met spoed zal dienen te verzekeren.

De griffier moet aan de deskundige laten weten welke partij hem verzocht heeft de deskundige te verwittigen; de deskundige heeft het recht dit te weten, vermits het van die partij is dat hij desgevallend de betaling van zijn ereloon zal dienen te vorderen (zie verder, nrs. 536 e.v.). Wanneer de partij die de expertise niet gevorderd heeft, via de griffie, de deskundige in kennis stelt van zijn opdracht, lijkt een tweede uitnodiging namens de andere partij, overbodig (zie verder, nr. 541).

271 Moet de meest gerede partij eveneens de deskundige doen verwittigen wanneer de rechter beslist dat een deskundige zal tegenwoordig zijn bij een onderzoeksmaatregel (getuigenverhoor of plaatsopneming b.v.) om technische toelichting te verstrekken (art. 985 Ger. W.)? LURQUIN antwoordt op die vraag bevestigend (nr. 26). Het lijkt niet zeker dat dit standpunt juist is. Inderdaad indien de aanwezigheid van de deskundige afhangt van de naarstigheid van de partijen, bestaat het gevaar dat de rechter zich nutteloos ter plaatse begeeft, of dat het getuigenverhoor zou moeten gehouden worden in andere voorwaarden dan voorzien.

272 De partij die de deskundige tot zijn werkzaamheden uitnodigt, erkent daardoor niet noodzakelijk dat zij de last van het bewijs draagt van de feiten die het voorwerp vormen van de opdracht van de deskundige. Zij kan de uitvoering van de expertise uitlokken in de hoop dat het deskundigenverslag haar zal toelaten de ongegrondheid aan te tonen — ofschoon zij dit tegenbewijs niet verschuldigd is — van de tegen haar ingestelde eis.

§ 3. Aanvaarding of weigering door de deskundige

273 Indien de deskundige in gebreke blijft zijn aanvaarding van de opdracht te betekenen binnen de acht dagen, zoals bepaald door artikel 965, tweede lid, Ger. W., of indien hij, na zijn aanvaarding te hebben betekend, nalaat de dag van de eerste samenkomst te laten kennen, dan zal de meest gereede partij zijn vervanging kunnen vragen. Het betaamt dat die partij nochtans eerst de deskundige zou aanmanen, want de inaktiviteit van deze laatste kan soms op een misverstand of op een geval van overmacht berusten.

274 De deskundige die de opdracht aanvaardt moet én de rechter én de partijen hiervan in kennis stellen binnen de acht dagen, door eenvoudige brief (art. 965, tweede lid, Ger. W.). Men moet met LURQUIN (nr. 29) betreuren dat dit bericht niet bij aangetekende brief moet geschieden. Men zou aldus de partij die niet aanwezig zou zijn, het voorwendsel kunnen ontnemen dat het bericht, waarbij de plaats, de dag en het uur van de eerste samenkomst kenbaar gemaakt werden, haar niet bereikt heeft. De deskundige zal dus voorzichtig handelen door de brief toch aangetekend te verzenden, vooral indien hij redenen heeft om de goede wil van één van de partijen te betwijfelen of wanneer een partij afwezig is geweest bij de eerste oproeping.

De partijen aan wie het vonnis gemeen werd verklaard, dienen eveneens uitgenodigd te worden.

275 Wanneer de deskundige gegronde redenen heeft om te denken dat beide partijen gewillig zullen verschijnen, is het hem niet verboden ze per telefoon of telegram uit te nodigen, mits een nieuwe uitnodiging te versturen, indien één van de partijen aan de mondelinge of telegrafische oproep geen gevolg heeft gegeven (Kh. Namen, 12 april 1889, *J.T.*, 1889, 1052; Cass., 16 okt. 1890, *Pas.*, 1890, I, 284).

276 De tijdsperiode die moet gelaten worden tussen het verzenden van de uitnodiging en het ogenblik van de belegde samenkomst zal afhangen van de feitelijke omstandigheden en namelijk van de afstand tussen de woonst van de partijen en de plaats van de samenkomst.

AFDELING III

ROL VAN DE RECHTER

277 Het Gerechtelijk Wetboek heeft de rechter met een zeker toezicht willen gelasten ten einde de degelijke uitvoering van de expertise te verzekeren. „Wat reeds nu te verwezenlijken is, en daar heeft men voor gezorgd, is dat rechter van dichterbij toezicht uitoefent op de vervulling van de opdracht die hij aan de deskundige heeft gegeven” (Verslag V.R., blz. 385).

HORSMANS schrijft in dit verband (nr. 17): „Toute partie qui a la moindre crainte de voir l'expert ne pas respecter, sur l'un ou l'autre point, les règles de l'expertise, peut ainsi, sans formalités, en saisir immédiatement le juge.”

§ 1. De voorlichting

278 „De deskundigen vervullen hun opdracht onder toezicht van de rechter” (art. 973, eerste lid, Ger. W.). Dit houdt in dat de rechter de deskundige mag en moet voorlichten wanneer hij voor moeilijkheden van rechtspleging staat, b.v. nopens de uitgestrektheid van de machten waarover hij beschikt voor de uitvoering van zijn navorsingen. De rechter moet zich weliswaar ervan onthouden met de deskundige contacten te hebben buiten het weten van de partijen, doch dit verbod geldt niet wanneer het er alleen om gaat de deskundige te helpen klaar te zien in de rechten waarover hij krachtens de wet beschikt voor de vervulling van zijn opdracht (zie boven, nr. 138, en verder, nr. 290).

Wanneer een betwisting ontstaat tussen de partijen en de deskundige aangaande de uitvoering van de opdracht, belet niets de rechter ze samen in raadkamer te ontbieden om een bevredigende oplossing te zoeken.

§ 2. Bijwonen van de verrichtingen door de rechter

279 „De deskundigen vervullen hun opdracht onder toezicht van de rechter. Deze kan ten alle tijde, ambtshalve of op verzoek, de verrichtingen bijwonen. De griffier verwittigt bij gewone brief de deskundigen en de advocaten van de partijen” (art. 973, eerste en tweede lid, Ger. W.).

Wanneer de rechter zijn bedoeling laat kennen om de deskundige verrichtingen bij te wonen, zal de deskundige hem moeten bericht geven van de plaats, dag en uur van die verschillende verrichtingen, zelfs wanneer de partijen de deskundigen mochten ontslagen hebben hen zelf te verwittigen.

280 De rechter die de samenkomst bijwoont, verzekert de politie van die zitting, zoals bepaald bij artikelen 759 e.v. Ger. W.

281 Er moet van de verklaringen die werden afgelegd tijdens de aanwezigheid van de rechter bij de verrichtingen, geen proces-verbaal opgesteld worden door de rechter (LURQUIN, 35), tenzij het een plaatsopneming zou betreffen (art. 985, derde lid, Ger. W.).

§ 3. Controle van de spoedige uitvoering

282 Een andere plicht van de rechter is er de hand aan te houden dat de deskundige zijn opdracht met de vereiste naarstigheid zou vervullen. Over de termijn voor de neerlegging van het deskundigenverslagen, die volgens het Gerechtelijk Wetboek, in het expertisevonnis dient bepaald te worden, zie boven, nr. 245, en verder, nrs. 404 e.v.

283 De partijen die vruchteloos herinneringsbrieven aan de deskundige zouden hebben laten geworden, en die, door verder bij hem aan te dringen, zouden vrezen de deskundige door nieuwe rappels te ontstemmen, moeten erop kunnen rekenen dat de rechter zelf zal optreden om de deskundige attent te maken op zijn plicht tot naarstigheid.

Dit is steeds een recht geweest voor de magistraat en vele rechters hebben er reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek een ruim gebruik van gemaakt. Indien men over de traagheid van vele expertises kon klagen, was het vaak aan de partijen zelf gelegen dat de rechter niet vroeger tussenkwam; te dikwijls waren de partijen te geduldig om de tussenkomst van de rechter in te roepen (zie verder, nrs. 404 e.v.).

§ 4. Plaats en tijd van de werkzaamheden

284 De omstandigheden bepalen waar de deskundige zijn werkzaamheden zal verrichten. Vaak wordt de eerste samenkomst belegd op de plaats waar het materieel voorwerp van de betwisting zich bevindt, b.v. inzake bouwwerken of afgekeurde goederen. De deskundige zal in andere gevallen de partijen aanhoren hetzij ten huize, hetzij op een neutrale plaats (zie: Kh. Antwerpen, 21 okt. 1954, *J. Port Anv.*, 1955, 68).

285 Wanneer het voorwerp van de expertise (machines, goederen, gebouw, comptabiliteit, e.a.) zich bij één van de partijen bevindt, zal de deskundige vermijden zich vóór het uur van de samenkomst aan te bieden om niet het verwijt te lopen de gelegenheid te hebben gezocht, minstens de gelegenheid aan die partij te hebben gegeven, om eenzijdige uitleg nopens het geschil te verschaffen.

286 De wet bepaalt niet op welke dagen en uren de deskundige de nodige samenkomsten of zijn verrichtingen mag beleggen. De deskundige zal die punten vrij regelen volgens de noodwendigheden van de uitvoering van zijn opdracht. Hij zal nochtans zoveel mogelijk rekening houden met hetgeen zowel voor de partijen als voor hem zelf gelegen voorkomt (zie verder, nr. 292).

AFDELING IV

AANWEZIGHEID OF AFWEZIGHEID

§ 1. Tegensprekelijk karakter

287 Men leest in het verslag VAN REEPINGHEN (blz. 389): „Dat het deskundig onderzoek op tegenspraak gebeurt, werd duidelijk gezegd (art. 973, 974, 978, 979, 983, 988, 989); het maakt deel uit van het gerechtelijk debat en een gelijke loyaleit moet er het kenmerk van zijn. Die regel is ook van toepassing op alle tussenkomsten van de deskundige.”

Het vereiste van tegensprekelijkheid spruit niet alleen uit voormelde artikelen, doch eveneens uit het artikel 6 van het Verdrag betreffende de Rechten van de Mens, ondertekend te Rome op 4 november 1950, en goedgekeurd door de Belgische wet van 13 mei 1955 (*Staatsblad*, 1955, blz. 5040): „...eenieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak...”.

De uitnodiging van de partijen om tegensprekelijk de deskundige verrichtingen bij te wonen raakt het recht van verdediging van de partijen (Rb. Mons, 3 jan. 1912, *Belg. Jud.*, 1912, 411; zie verder, nrs. 291, 435 en 457).

288 De wens van de wet dat alles steeds in aanwezigheid van alle partijen zou geschieden, betekent niet dat het mogelijk zou zijn voor een van die partijen, de expertise onmogelijk te maken door systematisch afwezig te zijn. Iedere partij moet in de gelegenheid gesteld worden om aanwezig te zijn, doch indien zij die gelegenheid niet gebruikt, dan zal de expertise kunnen doorgevoerd worden ondanks de afwezigheid van de regelmatig uitgenodigde partij (zie boven, nr. 269, en verder, nr. 297).

289 Het feit dat de partijen de deskundige vrijstelling verlenen wat de naleving van de wettelijke formaliteiten betreft, ontslaat hem niet het tegensprekelijk karakter van de expertise te verzekeren, want alles wat tot de loyauteit van het deskundig debat strekt, raakt de openbare orde.

§ 2. Verbod van eenzijdige contacten met een partij

290 De loyauteit verbiedt aan de deskundige eenzijdige contacten te nemen of te dulden met één enkele partij (zie boven, nrs. 278 en 285; zie ook: Rb. Antwerpen, 30 juni 1891, *J. Port Anv.*, 1891, 327). Wanneer een college van deskundigen werd benoemd, mogen één of twee van de drie deskundigen, in afwezigheid van hun collega evenmin aparte onderhouden hebben met de partijen, weze het met alle partijen. Ook zal de deskundige vermijden zich door een van de partijen te laten vervoeren, tenzij de andere partij hiervan op de hoogte is en er formeel mee akkoord zou gaan.

Er werd gevonnist, doch ten onrechte, dat er geen onregelmatigheid is wanneer „het niet bewezen is dat de eenzijdige contacten tot andere vaststellingen hebben geleid dan deze gedaan op andere tegensprekelijke zittingen” (Rb. Brugge, 10 juli 1934, *Pas.*, 1936, III, 47). Wanneer immers eenzijdige contacten plaatshebben, staat het vast dat de andere partij de waarborg niet heeft genoten die alleen tegensprekelijke contacten kunnen bieden. Men kan bovendien de partij die de eenzijdige contacten heeft gehad het bewijs niet opleggen van het overigens negatief feit dat noch zij noch de deskundige gebruik hebben gemaakt van die contacten om bewust of onbewust de rechten van de andere partij te krenken (zie boven, nr. 278).

§ 3. Oproeping van partijen

291 De deskundige is verplicht de partijen uit te nodigen en „die regel is ook van toepassing op alle verrichtingen van de deskundige” (art. 973, laatste lid, Ger. W.; Verslag V.R., blz. 389, vierde lid, *in fine*; zie boven, nr. 287, en verder, nrs. 435 en 457).

De verplichting voor de deskundige om de partijen uit te nodigen tot de expertise-verrichtingen en ze deze te laten bijwonen, gaf aanleiding tot een uitvoerige rechtspraak (zie: Rb. Veurne, 15 mei 1909, *Pas.*, 1909, III, 374; Kh. Luik, 23 april 1910, *J.T.*, 1910, 733; Kort ged. Rb. Brussel, 18 maart 1912, *Pas.*, 1912, III, 245; Rb. Huy, 28 okt. 1919, *Pas.*, 1920, III, 23; Brussel, 27 maart 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 187; Rb. Mons, 3 april 1933, *T. Vred.*, 1933, 295 met noot; Rb. Antwerpen, 10 april 1935, *Pas.*, 1936, III, 96; Cass., 5 aug. 1942, *Pas.*, 1942, I, 336; Rb. Brussel, 2 juli

1953, *J.T.*, 1954, 193 met noot; Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732 met noot; Rb. Antwerpen, 13 juni 1960, *J. Port Anv.*, 1960, 341).

Moeten de partijen ook uitgenodigd worden om de opzoekingen bij de wonen in het laboratorium wanneer de deskundige deze navorsingen door derden laat doen? (zie verder, nrs. 336 e.v., en nr. 343).

Vermits de partijen zich mogen laten vertegenwoordigen (zie verder, nr. 302) en bijstaan door een raadsman (zie verder, nr. 306), betaamt het dat de deskundige de raadsman eveneens zou uitnodigen tot de verrichtingen.

292 Er moet tussen de uitnodiging en de datum van de belegde samenkomst een voldoende tijdsruimte gelaten worden; de wet zelf bepaalt die tijdsperiode niet; de rechter zal in voorkomend geval oordelen of die termijn voldoende was.

Over de gevolgen in geval van een onvoldoende oproepingstermijn, zie verder, nr. 457.

Indien een partij op de uitnodiging verschijnt, zal zij zich er niet kunnen op beroepen dat de expertise onregelmatig zou zijn omwille van de volgens haar te korte termijn die haar gelaten werd (Rb. Gent, 25 okt. 1966, *T. Not.*, 1967, 100 met noot F.W.). Zij zal alleen kunnen protesteren voor de toekomst en eisen dat haar voortaan meer tijd zou gegund worden om de nodige schikkingen te nemen.

Een uitnodiging zonder bepaling van plaats, datum en uur, is gelijk te stellen met ontstentenis van uitnodiging (Kh. Antwerpen, 19 febr. 1957, *J. Port Anv.*, 1957, 276). Hetzelfde geldt wanneer de uitnodiging opgesteld is in een taal welke de partij niet verstaat (Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1956, II, 14).

293 Wegens redenen van dringende noodzakelijkheid kan het soms onmogelijk zijn de partijen tijdig uit te nodigen tot de deskundige verrichting (Cass., 20 juni 1872, *Pas.*, 1872, I, 360; Kh. Antwerpen, 19 nov. 1880, *J. Port Anv.*, 1881, 35; Rb. Oudenaarde, 10 april 1901, *J. Comm. Fl.*, 1902, 2418; *vgl.* Gent, 29 juli 1875, *Pas.*, 1876, II, 20; Kh. Brussel, 28 juli 1904, *J. Comm. B.*, 1904, 409; Kort ged. Rb. Brussel, 13 juli 1910, *Pas.*, 1910, III, 194).

Het is in dergelijk geval de plicht van de deskundige, de partijen te verwittigen zodra hij ze zal kunnen bereiken. Hij zal ze dan uitnodigen op alle verrichtingen die ze nog tijdig kunnen bijwonen en hem tevens onmiddellijk verslag uitbrengen over de reeds gedane vaststellingen.

294 De uitnodiging mag ondertekend zijn door een lasthebber of een aangestelde van de deskundige, mits deze handelt in naam van de deskundige (Kh. Antwerpen, 19 febr. 1957, *J. Port Anv.*, 1957, 276).

De uitnodiging moet, anderzijds, gericht zijn tot de partijen zelf en niet b.v. tot de raadsman van de partij. Weliswaar wordt de partij wettelijk vertegenwoordigd door haar raadsman wanneer zij er een heeft (art. 440, tweede lid, Ger. W.), doch vermits die lastgeving steeds kan herroepen worden, behoort het aan de deskundige in de eerste plaats de partij zelf uit te nodigen. In de praktijk zal hij ook de raadsman verwittigen indien er een is (zie: Rb. Hasselt, 7 febr. 1945, *J.T.*, 1945, 353; VAN LENNEP, blz. 235).

295 Het feit dat de deskundige die verwaarloosde een partij uit te nodigen, toch de bedoeling had de belangen van deze partij te behartigen, is vanzelfsprekend zonder enige invloed op de begane onregelmatigheid. Het behoort inderdaad niet aan de deskundige de belangen van één partij te behartigen (Brussel, 27 maart 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 187).

§ 4. Wijzigingen in de staat van de partijen

296 De regels die dienen toegepast te worden wanneer tijdens de expertise een partij overlijdt of een wijziging ondergaat in haar staat of hoedanigheid, zijn dezelfde, *mutatis mutandis*, als die waarin voorzien is door het Gerechtelijk Wetboek voor de hervatting van het geding (art. 815 e.v.). Uit die bepalingen volgt dat het overlijden, of de wijziging van staat of hoedanigheid zonder invloed of gevolg blijven op de voortzetting van de verrichtingen, „zolang daarvan geen kennis is gegeven”.

Integendeel wanneer de deskundige bericht ontvangt van een van voormelde feiten, dient hij zijn werkzaamheden te schorsen tot wanneer alle belanghebbenden hun akkoord hebben betuigd met de voortzetting van die werkzaamheden ondanks deze verandering. Bekomt hij het bewijs van dit eenparig akkoord niet, dan moet hij zijn werkzaamheden staken totdat de rechtspleging van hervatting van het geding voor de rechter ten gronde beëindigd is.

§ 5. Aanwezigheid bij de verrichtingen

297 Wanneer alle partijen regelmatig uitgenodigd werden, dient de expertise te worden beschouwd als gebeurende op tegenspraak (zie boven, nr. 288), zelfs indien het expertisevonnis werd uitgesproken bij verstek of op eenzijdig verzoekschrift werd verleend (zie verder, nr. 309).

Dit vermoeden van tegensprekelijkheid geldt voor iedere verrichting op voorwaarde dat de partijen telkens uitgenodigd worden. „De partijen worden opgeroepen om aanwezig te zijn bij alle verrichtingen van de deskundige, tenzij zij hem ervan ontslagen hebben hen te verwittigen” (art. 973, derde lid, Ger. W.). Die kwestie was vóór het Gerechtelijk Wetboek omstreden (CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 702).

Wanneer een uitgenodigde partij op de belegde samenkomst niet aanwezig is, moet de deskundige rekening houden met de mogelijkheid dat een misverstand of een geval van overmacht zich kan hebben voorgedaan; hij kan in dit geval de samenkomst uitstellen en de partijen tegen die nieuwe datum opnieuw uitnodigen.

298 Het recht uitgenodigd te worden strekt er toe aan de partij de mogelijkheid te verschaffen zowel om haar standpunt uiteen te zetten — zij heeft het recht de zaak „technisch” te pleiten voor de deskundige — als om de korrekte uitvoering van de opdracht te controleren.

Dit heeft tot gevolg dat de deskundige de partijen moet uitnodigen zelfs wanneer hij geen enkele vaststelling heeft te doen, doch alleen aangesteld werd om een advies uit te brengen (*anders*, vóór het Ger. W.: Cass., 13 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 399).

299 Er werd reeds gezegd dat een expertise gemeen kan verklaard worden aan personen die oorspronkelijk geen partij waren in de vordering strekkende tot het bevelen van de expertise (zie boven, nr. 231).

De tegenstelbaarheid van de expertise aan derden, en *a fortiori* aan de partijen zelf, spruit ook uit hun aanwezigheid zonder voorbehoud op de verrichtingen uitgevoerd door de deskundige (*vgl.* boven, nr. 49). Dit is het geval zelfs indien de gerechtelijke expertise bij een verstekvonnis werd bevolen.

300 De expertise zal eveneens tegenstelbaar zijn aan de afwezige partijen, indien zij de deskundige vrijgesteld hebben hen uit te nodigen (art. 973, *in fine*, Ger. W.; Luik, 19 juli 1899, *J. Liège*, 1908, 202; Rb. Luik, 9 mei 1903, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1903, 303; Brussel, 15 jan. 1913, *Pas.*, 1913, II, 60).

De deskundige zal goed doen een schriftelijk bewijs van die afstand te eisen.

301 Mag een partij eisen aanwezig te zijn en dus uitgenodigd te worden bij een geneeskundig lichamelijk onderzoek van de tegenpartij, of moet die aanwezigheid bij uitzondering uitgesloten worden omwille van het begrijpelijk schaamtegevoel en de eigenliefde van de te onderzoeken persoon?

Het is in dit verband te betreuren dat het Gerechtelijk Wetboek voor het geval van lichamelijk onderzoek in geen bepaling voorzien heeft, zoals in artikel 1244, laatste lid, inzake onbekwaamverklaring: „De verzoeker mag bij de ondervraging (*mutatis mutandis* zou moeten gezegd worden: „bij het onderzoek”) niet tegenwoordig zijn, maar hij kan worden vertegenwoordigd door een geneesheer”. Deze geneesheer zal trouwens gebonden zijn door het beroepsgeheim, althans voor zover zulks verenigbaar is met de belangen van zijn opdrachtgever; dit beroepsgeheim zal namelijk gelden voor alle vaststellingen die hij zou gedaan hebben op punten zonder verband met het geschil (zie verder, nr. 305; zie ook: Rb. Brussel, 25 juni 1902, *J.T.*, 1902, 901; Rb. Brussel, 31 dec. 1932, *T. Vred.*, 1934, 469; Rb. Dendermonde, 21 maart 1931, *R. Acc. Trav.*, 1931, 129; Rb. Antwerpen, 10 april 1935, *Pas.*, 1936, III, 96; Rb. Mons, 11 juli 1953, *J.T.*, 1953, 668; Luik, 15 juli 1954, *Pas.*, 1955, II, 75). Dezelfde kwestie rijst in zaken waarin het deskundigenonderzoek aan een partij de gelegenheid zou geven om kennis te nemen van industriële geheimen. „De partijen mogen aanwezig of vertegenwoordigd zijn bij de beschrijving indien zij daartoe bijzonder door de beslagrechter gemachtigd zijn.” Er wordt doorgaans aangenomen dat de aanwezigheid moet toegelaten worden tenzij het bewezen ware dat die partij handelt met de bedoeling aan de houder van deze geheimen, nadeel te berokkenen.

§ 6. Vertegenwoordiging

302 De partijen mogen worden bijgestaan door hun advocaat tijdens en bij de verrichtingen van het deskundigenonderzoek; zij kunnen zich ook door deze raadsman laten vertegenwoordigen. Zij kunnen zich bovendien doen vertegenwoordigen door om het even welke drager van een bijzondere volmacht (BELVAUX, blz. 30; Rb. Brussel, 31 dec. 1932, *T. Vred.*, 1934, 469; Luik, 15 juli 1954, *Pas.*, 1955, II, 75; Luik, 4 nov. 1954, *J. Liège*, 1954-55, 121).

De expertise is tegensprekelijk: de aanwezigheid van een raadsman is derhalve gegrond. In geval van betwisting, is de rechter in kort geding bevoegd (Brussel, 22 okt. 1968, *Res Jura Imm.*, 1970, 155).

De partij of haar technische raadgever mag aldus de deskundige verrichtingen volgen van het voorafgaandelijk onderzoek dat door de deskundige wordt ingesteld in de boekhouding van een derde (Brussel, 22 okt. 1968, *Pas.*, 1969, II, 14).

303 Het bestaan van de volmacht, zijnde een rechtshandeling, moet in geval van betwisting bewezen worden door de gewone bewijsmiddelen toegelaten inzake rechtshandelingen (Mons, 3 april 1933, *Belg. Jud.*, 1933, 433).

304 Inzake vervoer te lande of te zee, door verschillende vervoerders, die elk een deel van het vervoer hebben waargenomen, wordt aangenomen dat een gezamenlijke aansprakelijkheid, op allen en op ieder van hen kan rusten, en als gevolg daarvan, dat de laatste vervoerder van de reeks, de vorige op de expertise vertegenwoordigt, althans wat de beschrijving en de raming van de schade betreft (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Transport par terre*, nr. 2146; Rb. Antwerpen, 19 jan. 1956, *J. Port Anv.*, 1956, 153; zie boven, nr. 72, en verder, nr. 631; *vgl.* boven, nrs. 287 en 291, en verder, nrs. 435 en 457).

305 Het recht om zich te laten vertegenwoordigen mag niet op een tergende manier uitgeoefend worden, en kan beperkt worden wanneer iemand zou handelen met het doel de andere partij te benadelen of te ergeren, b.v. wanneer de aanwezigheid van die derde onverenigbaar is met het recht op bescherming van het meer intieme privaat leven (*Dalloz, Rép. de proc. civile*, Tw. *Expertise*, nr. 159; Luik, 15 juli 1954, *Pas.*, 1955, II, 75; zie boven, nr. 301).

§ 7. Bijstand van raadgever

306 De partijen hebben het recht zich te laten bijstaan door technische raadgevers, zowel op rechtskundig als op technisch gebied. Dit recht betreft de mogelijkheid om zich behoorlijk te verdedigen en vloeit voort uit het tegensprekelijk karakter van het deskundigenonderzoek (Brussel, 22 okt. 1968, *Pas.*, 1969, II, 14; *Res Jura Imm.*, 1970, 155; zie ook: Kort ged. Brussel, 18 maart 1912, *Pas.*, 1912, III, 245; Brussel, 31 dec. 1932, *T. Vred.*, 1934, 469).

307 Het is geraadzaam dat de partij die haar technische raadsman laat verschijnen op de expertiseverrichtingen, duidelijk bepaalt tegenover de deskundige en de andere partij, dat die raadgever niet als mandataris doch alleen als technisch raadgever optreedt. Door zijn verschijning zou die raadgever inderdaad kunnen laten geloven dat hij een schijnlasthebber is waarvan de opdracht verder gaat dan de macht om vaststellingen en ramingen bij te wonen (Rb. Brussel, 24 juni 1969, *Bull. Ass.*, 1969, 649).

308 De bijstand die een architect verleent aan zijn cliënt ter gelegenheid van een expertise, is geen prestatie die vervat is in de normale opdracht van de architect, zodat deze hiervoor op speciaal ereloon aanspraak kan maken (*DELVAUX, Traité des Bâtisseurs*, nr. 544).

§ 8. Gevolgen van de aanwezigheid of afwezigheid

309 Indien de partijen regelmatig werden uitgenodigd, dan zal het deskundigenonderzoek tegensprekelijk zijn, ongeacht of zij al dan niet verschijnen (BELVAUX, blz. 29; Kh. Antwerpen, 3 okt. 1930, *J. Port Anv.*, 1930, 368; Luik, 29 okt. 1931, *J. Liège*, 1931, 282; Kh. Oostende, 25 april 1935, *J. Port Anv.*, 1935, 260; zie boven, nr. 297).

De verschijning zonder voorbehoud geldt als berusting in het principe van het deskundigenonderzoek (zie boven, nr. 267).

Zelfs wanneer het expertisevonniss niet alle punten van het geschil beslecht, vormt de verschijning „zonder voorbehoud” het bewijs van de berusting op de punten die reeds beslecht zijn, voor zover de expertise met deze punten verband houdt (zie: Rb. Namen, 30 juni 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 723; *anders*: Gent, 27 nov. 1957, *R.W.*, 1957-58, 1852).

Als berusting geldt niet de verschijning „onder voorbehoud van hoger beroep”, zelfs wanneer het deskundigenonderzoek bevolen werd door een eindvonniss uitvoerbaar bij voorraad (Cass., 11 sept. 1958, *Pas.*, 1959, I, 40).

AFDELING V

VERKLARINGEN EN VORDERINGEN VAN DE PARTIJEN

310 De partijen hebben het recht vóór de deskundige de technische aspecten van het geschil te pleiten (zie boven, nr. 298), hun interpretatie van de opdracht uit te leggen, te vragen dat bepaalde methodes van onderzoekingen zouden aangewend worden, enz. Sommigen geven aan die opmerkingen de benaming van *faits directoires* (DE BRUYNE, nr. 175; zie verder, nr. 370, 10°).

De wet op het gebruik der talen beperkt dit gebruik niet wat de verklaringen van de partijen of hun raadsman vóór de deskundige betreft: dit gebruik blijft dus volledig vrij.

De partijen kunnen bij de eerste verschijning vóór de deskundige het detail opgeven van de schade of van andere bestanddelen die tot dan toe slechts *in globo* mochten zijn aangewezen (Kh. Antwerpen, 2 aug. 1921, *J. Port Anv.*, 1921, 663; zie boven, nr. 119).

311 Inzake konijnenschade bepaalt artikel 7 *bis* van de wet van 28 februari 1882, gewijzigd door de wet van 4 april 1900, dat de partijen ertoe uitgenodigd worden al hun middelen te laten gelden ten laatste bij het bezoek ter plaatse van de rechter vergezeld door de deskundige. Het betaamt niet — en dit is het geval voor ieder soort expertise — dat de partijen voor de deskundige, zoals voor de rechter, hun middelen en bewijzen één voor één voorleggen; zij mogen hierbij zeker niet de bedoeling hebben de uitvoering van de opdracht te vertragen, of de tegenpartij op een meer spectaculaire wijze te beschamen. Zie ook de termijnen die in dit opzicht bepaald zijn bij de wet op de jacht en bij de wet op de onteigening ten algemene nutte (zie hieromtrent verder, nrs. 387, 612 en 619).

Een mededeling van middelen en bewijs „druppelsgewijs” zou tot gevolg kunnen hebben dat de partij die aldus handelt, verwezen wordt in het deel van de kosten dat verband houdt met het meerder werk voor de deskundige, en eventueel tot de vergoeding van de schade die uit de vertraging van de oplossing zou voortspuiten.

312 Dezelfde opmerkingen gelden wanneer een partij de discussies zou doen onttaarden in een voortdurende en systematische betwisting van al hetgeen de deskundige onderneemt (Gent, 28 mei 1906, *Pas.*, 1906, II, 344; Rb. Brugge, 10 juli 1934, *Pas.*, 1936, III, 47).

313 Een partij die een omstandigheid die zij kende, verzwegen heeft, stelt er zich bovendien aan bloot dat de rechter haar daarna een eventuele nieuwe of aanvullende expertise zal weigeren (Rb. Antwerpen, 10 maart 1899, *Pas.*, 1900, III, 314).

314 De partijen kunnen overeenkomen dat de deskundige eerst hun dossiers zal onderzoeken vooraleer hun mondelinge uitleg te aanhoren. Zij kunnen echter die werkwijze aan de deskundige niet opdringen gezien hij meester is van zijn werkmethode.

De deskundige die deze werkwijze zou aanvaard hebben, mag evenwel zijn verslag niet neerleggen zonder de partijen te hebben gehoord en zonder gepoogd te hebben ze te verzoenen indien die poging deel uitmaakt van zijn opdracht. Hij mag zich niet beroepen op het voorwendsel dat de lezing van de dossiers hem toeliet definitief te besluiten (Kh. Brussel, 19 april 1924, *J. Comm. Br.*, 1924, 275).

315 De deskundige mag de partijen ondervragen (Brussel, 20 april 1892, *Pas.*, 1893, II, 49; Cass., 13 april 1893, *Pas.*, 1893, I, 167; Kh. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, III, 343). De partijen, integendeel mogen de deskundige niet ondervragen om reeds vóór de mededeling van het verslag terstond een antwoord te bekomen op de punten van de opdracht. De besluiten van de deskundige moeten rijp overwogen worden en het zou niet betamen oppervlakkige verklaringen van zijnenwege uit te lokken die hem daarna zouden kunnen tegengeworpen worden als zijnde in strijd met zijn definitieve besluiten. De gerechtelijke deskundige mag onder meer weigeren zich tegensprekelijk te laten ondervragen door de technische raadgevers van de partijen (Kh. Antwerpen, 28 sept. 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 437).

AFDELING VI

BEWIJSVOERING VOOR DE DESKUNDIGE

§ 1. Vrijheid van middelen en methodes

316 Het is onmogelijk alle soorten verrichtingen op te sommen waartoe een deskundigenonderzoek aanleiding kan geven. De deskundige kan onder meer monsters nemen, proeven en ontleding doen; hij kan een plan opmaken van de plaats, foto's nemen van de betwiste voorwerpen of ze aftekenen, b.v. wanneer het voorwerpen betreft waarvan beweerd wordt dat zij nagemaakt zijn (zie: Rb. Brussel, 10 okt.

1929, *J.T.*, 1929, 645). De deskundige gebruikt de methodes van onderzoek die hij gepast oordeelt (HILBERT, nr. 189, blz. 258; Rb. Neufchâteau, 19 nov. 1923, *R. P. Not.*, 1925, 88), tenzij de rechter aan de deskundige bepaalde methodes zou opgelegd hebben (Cass. fr., 16 nov. 1880, *Rec. Dall.*, 1881, I, 109; Rb. Vitry-le-François, 17 april 1902, *R. P. Not.*, 1903, 525).

Wat betreft eventuele ongeoorloofde methoden, zie verder, nr. 320.

§ 2. Verklaringen van de partijen

317 Een verslag kan eventueel steunen op de loutere verklaringen van de partijen, zonder dat de deskundige een enkel feit persoonlijk heeft kunnen vaststellen (Brussel, 15 nov. 1833, *J. Port Anv.*, 1933, 358). De verklaringen gedaan door de partijen vóór de deskundige, hebben inderdaad de waarde van buitengerechtelijke bekentenissen (zie: KLUYSKENS, I, nr. 328; CELIS, *Over gerechtelijke bekentenissen*, *R.W.*, 1955-56). Het feit dat de deskundige geen rechter is (zie: Rb. Antwerpen, 6 april 1927, *J. Port Anv.*, 1927, 190), heeft tot gevolg dat de door de deskundige geakteerde bekentenis geen „gerechtelijke” bekentenis is (DE PAGE, III, nr. 1011/A). De buitengerechtelijke bekentenissen hebben de bewijskracht die de rechter, in zijn soeverein oordeel, meent eraan te moeten hechten (DE PAGE, 110, nr. 1011/B; *vgl. Dalloz, Répertoire de droit civil*, *Tw. Preuve*, nr. 919).

318 De deskundige zal de verklaringen van de partijen akteren in zijn verslag, voor zover zij de oplossing van het geschil aanbelangen. Hij zal aldus akteren zowel de verklaringen gedaan met voorbehoud, de betwistingen als de bekentenissen. Daar er soms later betwisting kan ontstaan nopens de juiste bewoordingen waarin een partij zich heeft uitgedrukt, zal de deskundige eventueel, vooral wanneer de verklaring van die partij groot belang vertoont, eisen dat die verklaring schriftelijk, desnoods terstond, zou worden bevestigd.

319 Wanneer een partij verklaart als waar te beschouwen, een feit dat tegen haar zou kunnen worden ingeroepen, dan heeft de deskundige niet tot plicht nog de echtheid van dit feit op een andere wijze na te gaan (Brussel, 15 nov. 1933, *J. Port Anv.*, 1933, 358).

320 De deskundige mag, bij de ondervraging van de partijen, geen middel gebruiken dat de vrijheid van de menselijke persoon aantast, zoals het gebruik van narco-analyse, of „waarheidserum” (zie: *Répertoire bibliographique du droit belge*, 1946-1955, nrs. 3506 e.v.; en 1955-65, nrs. 184 e.v.; *Le droit à l'intégrité physique*, *J.T.*, 1952, 664; BOUCIQUÉ, L., *Le narco-analyse*, *R. Dr. Pén.*, 1960, 319-372).

§ 3. Overlegging van de nodige bescheiden

A. DOOR DE PARTIJEN

321 De overlegging van de nodige bescheiden door de partijen sluit in dat de partijen aan de deskundige alle nodige inlichtingen moeten verschaffen. „De par-

tijen stellen de deskundigen alle nodige stukken ter hand." (art. 973, eerste lid, Ger. W.).

Wanneer een partij mocht weigeren een dokument aan de deskundige over te leggen, zal de andere partij zich tot de rechter mogen wenden om de weigerende partij tot overlegging te verplichten, overeenkomstig artikelen 736 e.v. Ger. W.

Wanneer de expertise een schriftonderzoek betreft, dan zal eventueel het verzoek tot overlegging van vergelijkingsstukken van de deskundige zelf kunnen uitgaan (art. 891 Ger. W.).

322 Op grond van het principe *actori incumbit probatio*, zullen in de eerste plaats de nodige documenten dienen overgelegd te worden door de partij die langs de expertise om, een feit wil of moet bewijzen.

323 Aan de verplichting om bescheiden mede te delen, wordt afbreuk gedaan door de artikelen 21 e.v. van Titel III, Boek I, van het Wetboek van Koophandel, nl. wat de door de rechter bevolen overlegging van handelsboeken betreft; dezelfde uitzondering geldt tegenover de deskundige (Rb. Gent, 22 maart 1905, *J. Comm. Fl.*, 1905, 2874). De mededeling of overlegging van deze handelsboeken aan de andere partij is namelijk beperkt tot „de zaken van erfopvolging, gemeenschap, verdeling van vennootschap en in geval van faillissement". Met het faillissement wordt het geval van gerechtelijk akkoord gelijkgesteld (Cass., 5 febr. 1903, *Pas.*, 1903, I, 102). Buiten voormelde gevallen kan de deskundige, evenmin als de rechter, de overlegging eisen van de boeken, doch alleen de openbaring van bepaalde gedeelten uit deze boeken (Openlegging van boeken, art. 22 voornoemd).

B. DOOR DERDEN

324 Wanneer een stuk dat in het bezit is van een derde, nodig is voor de uitvoering van de opdracht, zal de deskundige dit laten weten aan de partijen. De meest gereede partij zal de rechtspleging kunnen volgen die strekt tot de overlegging van stukken door derden. Deze procedure is geregeld door de artikelen 877 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek. Mocht geen enkele partij deze rechtspleging instellen, dan blijft er de deskundige niets anders over dan een verklaring neer te leggen, in plaats van een verslag, waarbij hij zal bevestigen dat het hem onmogelijk is geweest het onontbeerlijk stuk te bekomen zodat hij de opdracht niet kan vervullen. Desgevallend, kan hij zijn besluit doen rusten op andere bestanddelen en de rechter wijzen op het conjecturaal karakter van dit besluit, bij gemis aan kennis van het stuk waarvan de mededeling niet kon bekomen worden.

C. VOORAFGAANDELIJKE MEDEDELING VAN BESCHIEDEN TUSSEN PARTIJEN

325 De gebruikte documenten en inlichtingen dienen medegedeeld te worden tussen de partijen, door elkander of door de deskundige, vooraleer te kunnen gebruikt worden, zoals dit voorgeschreven is door artikelen 736 e.v. Ger. W. Dit geldt ook voor de documenten die de partijen of de deskundige van een derde zouden bekomen (Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128).

326 Indien beide partijen een raadsman hebben, mag de deskundige zich erop betrouwen dat de hem ter hand gestelde stukken en verstrekte inlichtingen, voorafgaandelijk tussen de partijen medegedeeld zijn geworden overeenkomstig de beroepsregelen van de balie. Hij mag, m.a.w., die mededeling vermoeden. Integendeel wanneer de partijen geen raadsman hebben, zal hij zich ervan moeten vergewissen dat de nodige mededeling is gebeurd. Wanneer een stuk aan de deskundige door een partij werd gezonden zonder voorafgaande mededeling aan de tegenpartij, of wanneer de deskundige zelf wil gebruik maken van een stuk dat niet vooraf medegedeeld werd, is het geraadzaam dat de deskundige de partij die de mededeling moet krijgen, zou uitnodigen om bij hem van het origineel stuk inzage te komen nemen, tenzij de belanghebbende partij genoeg zou nemen met een fotokopie (zie: Kh. Gent, 3 dec. 1927, *J. Comm. Fl.*, 1928, 28).

327 Het recht van verdediging zou geschonden worden wanneer de bescheiden waarop het deskundigenverslag is gesteund aan de andere partij niet medegedeeld werden (Rb. Brussel, 4 april 1938, *Pas.*, 1939, III, 60; zie verder, nr. 458).

§ 4. Inwinnen van inlichtingen en adviezen bij derden

328 De deskundige mag adviezen inwinnen bij derden voor zover hij daardoor zich niet ontlast van zijn eigen opdracht. Hij zou b.v. de fabrikant van een toestel kunnen ondervragen nopens de karakteristieken van dit werktuig. De partijen moeten, in dit geval verzochten worden aanwezig te zijn bij het opnemen van de mondelinge verklaring van de derde, en zij moeten mededeling krijgen van de geschreven verklaringen.

De om inlichtingen verzochte derden die de deskundige mag raadplegen kunnen desgevallend de vroegere deskundigen zijn die reeds de zaak onderzocht hebben (art. 987, tweede lid, Ger. W.; zie: Rb. Charleroi, 1 dec. 1926, *R. Acc. Trav.*, 1928, 147; Cass. fr., 22 dec. 1932, *Belg. Jud.*, 1932, 480). De nieuwe deskundige moet ten laatste bij de mededeling van het ontwerp van zijn verslag, aan de partijen de vragen mededelen die hij aan de derde stelde alsook de gegeven antwoorden.

§ 5. Verhoor van getuigen

A. PRINCIPE

329 De deskundige mag, met het akkoord van de partijen, getuigen aanhoren. De redenen die LURQUIN aanvoert tot staving van zijn tegenovergestelde zienswijze, lijken niet gegrond.

Eerste reden: het getuigenverhoor zou slechts kunnen gebeuren in het raam van de art. 915 tot 961 Ger. W. Dit lijkt wel een *petitio principii* te zijn; de kwestie is juist of het aanhoren van getuigen kan gebeuren door een deskundige, buiten die voorschriften die bepaald zijn voor de rechter.

Tweede reden: de rechter die aan een deskundige het recht zou toekennen om getuigen te aanhoren, zou daardoor afstand doen van zijn rechtsmacht. Dit is een andere vorm van hetzelfde argument. De rechtsmacht van de rechter bestaat erin het geschil te beslechten, en niet bewijsmiddelen in te zamelen. Indien de wet nopens één van deze middelen bepaalde

waarborgen stelt — (aflegging van de verklaringen vóór de rechter en onder eed) — is de openbare orde nochtans niet geraakt wanneer de partijen, zonder die waarborgen, getuigen door de deskundige laten aanhoren.

Derde reden: de deskundige weet niet of in het hem onderworpen geval, het bewijs door getuigen toelaatbaar is. Hieromtrent dient in de eerste plaats opgemerkt te worden, dat waar de deskundige alleen vaststellingen doet en adviezen uitbrengt nopens materiële feiten en niet over rechtshandelingen, het bewijs steeds door alle middelen van recht toegelaten is. Trouwens, mocht het anders zijn, dan nog valt op te merken dat de regelen van toelaatbaarheid van de middelen van bewijs niet van openbare orde zijn zodat de partijen er kunnen van afwijken.

Het is dus wel aan de deskundige toegelaten met het akkoord van de partijen over te gaan tot het onderhoren van getuigen. En het is ook hetgeen dagelijks gebeurt in zaken van aanvaring ter zee of in de binnenwateren.

Inzake zeevaart en binnenvaart is het recht van de deskundige om over te gaan tot getuigenverhoren door een vaste rechtspraak erkend (CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 787 en 1344).

De deskundige mag getuigen verhoren wanneer dit nodig is voor de vervulling van zijn eigen opdracht, m.a.w. wanneer het verhoor slechts een bijkomstigheid is van die opdracht (Luik, 10 dec. 1902, *Pas.*, 1903, II, 167; Rb. Marche, 26 juli 1916, *Pas.*, 1919, III, 121; Kort ged. Kh. Brussel, 24 febr. 1920, *J. Comm. Br.*, 1920, 265; Brussel, 27 nov. 1935, *Pas.*, 1936, II, 94; Kh. Antwerpen, 25 april 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 53; *Dalloz, Enc. Procedure*, Tw. *Expertise*, nr. 184; GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, 362).

Het aanhoren van getuigen komt in feite neer op het inwinnen van inlichtingen bij derden. Het enig verschil is dat bij de ondervraging, in het geval van een getuigenverhoor, een opeenvolging van vragen worden gesteld en het verhoor wettelijk geregeld is.

330 Het Hof van Cassatie beslist dat de rechter, in zover hij hieraan niet de waarde hecht van regelmatig opgenomen gerechtelijke getuigenissen, rekening mag houden met de door de deskundige ingewonnen inlichtingen die, gevoegd bij de persoonlijke vaststellingen van de deskundige, bijdragen tot de vorming van de overtuiging van de rechter (13 juli 1950, *Pas.*, 1950, I, 831; zie verder, nr. 511).

Hier dient ook het arrest vermeld te worden van 4 februari 1972 (Cass., 4 febr. 1972, *Pas.*, 1972, I, 527) waarbij beslist wordt dat de rechter de deskundige mag gelasten bij de uitvoering van zijn opdracht, inlichtingen bij derden in te winnen, en dat een dergelijke ondervraging door de deskundige geen enkwest is zoals geregeld door de wetsbepalingen die de processuele bewijsvoering door getuigen betreffen.

331 Sommige beslissingen leggen er de nadruk op dat het aanhoren van getuigen niet het uiteindelijk voorwerp mag zijn van de opdracht van de deskundige, doch alleen een middel voor hem om zijn eigen advies beter te kunnen staven. Met andere woorden, de deskundige mag niet gelast worden verklaringen van getuigen op te nemen alleen maar om aan de rechter toe te laten er gebruik van te maken. In die zin is het waar dat de deskundige zich niet mag beperken tot het louter akteren van verklaringen van getuigen (Kh. Antwerpen, 22 okt. 1901, *J.T.*, 1901, 1226; Rb. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, III, 343; Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92;

Luik, 23 maart 1939, *J. Liège*, 1939, 177; Luik, 30 nov. 1943, *Pas.*, 1944, II, 33; Kh. Doornik, 19 jan. 1956, *J.T.*, 1956, 567; *vgl.* BRAAS, II, 1034; VAN LENNEP, nr. 248).

332 Het is niet mogelijk de rechtspraak te beamen die de toelaatbaarheid van het bewijs door getuigen beperkt tot de gevallen waarin er reeds andere vormen van bewijs bestaan (Gent, 1 april 1911, *Pand. Pér.*, 1911, 585; Kh. Doornik, 19 jan. 1956, *J.T.*, 1956, 567). Waar het erom gaat feiten vast te stellen en niet rechtshandelingen, zijn inderdaad alle middelen van bewijs toegelaten.

En het is ook onjuist te beweren dat verklaringen van getuigen nooit technische gegevens kunnen inhouden (zie: Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92).

333 De rechter kan bevelen dat een getuigenverhoor voor hem zal gehouden worden en dat de deskundige er aanwezig zal zijn (art. 985 Ger. W.): „wanneer de rechter een onderzoeksmaatregel beveelt, kan hij beslissen dat een deskundige daarbij tegenwoordig zal zijn om technische toelichting te verstrekken”). Bijgevolg, wanneer de deskundige of een partij meent dat de deskundige getuigen zou dienen te aanhoren, en dat de andere partij er niet mede akkoord gaat dat dit zou gebeuren zonder de wettelijke waarborgen van een gerechtelijk enkwest, dan zal de belanghebbende partij steeds aan de rechter kunnen vragen dat het getuigenverhoor vóór hem zou gebeuren in aanwezigheid van de deskundige, die aldus de gelegenheid zal hebben de vragen te doen stellen die nodig blijken voor de vervulling van zijn opdracht (zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 78; zie verder, nr. 618).

B. UITVOERING

334 Wanneer de partijen akkoord gaan nopens het aanhoren van getuigen rechtstreeks door de deskundige, zal deze laatste dit akkoord schriftelijk doen bevestigen. Hij moet de partijen uitnodigen om bij het getuigenverhoor aanwezig te zijn (Kh. Antwerpen, 25 april 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 53). Om zich ieder verwijt van miskennis van het recht van verdediging te besparen, zal hij op voorhand aan de partijen de naam laten kennen van de personen die hij zinnens is te ondervragen. Hij zal aan de getuigen niet alleen zijn eigen vragen stellen doch eveneens de pertinente vragen welke de partijen hem zouden willen doen stellen (Rb. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, III, 343; Cass., 18 jan. 1912, *Pas.*, 1912, I, 88; Kh. Antwerpen, 25 april 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 53).

335 In principe moeten de verklaringen van derden, en dus van de getuigen, waarop de deskundige steunt, geakteerd worden in zijn verslag (Brussel, 15 juni 1900, *J. Port Anv.*, 1900, I, 195; Brussel, 20 nov. 1901, *J. Port Anv.*, 1902, I, 152; Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92; Brussel, 28 dec. 1928, *J. Port Anv.*, 1928, 384; Kh. Antwerpen, 25 april 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 53).

De partij die verlangt dat de verklaringen van de getuigen *in extenso* in het verslag zouden worden opgenomen, moet dit verlangen spoedig laten kennen (Rb. Antwerpen, 26 juni 1899, *J.T.*, 1899, 858 en 1284). Indien een partij bij de voorlezing bemerkt dat de verklaringen niet getrouw opgenomen werden, moet hij zulks onmiddellijk laten opmerken (Kh. Antwerpen, 12 nov. 1910, *Pand. Pér.*, 1911, 375).

§ 6. Bijstand door derden

336 De deskundigen moeten hun opdracht persoonlijk vervullen. Het is in hun persoon dat de partijen of de rechter vertrouwen hebben gesteld. B.v. wanneer er stalen dienen genomen te worden, mag de deskundige dit niet laten doen door derden, en nog minder door een van de partijen (Kh. Antwerpen, 25 april 1921, *J. Port Anv.*, 1921, 428; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128). Hij mag zich voor de werkzaamheden van de expertise niet op derden verlaten, zelfs niet op zijn collega's wanneer hij als lid van een college van deskundigen zou optreden (GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, 353). De deskundige moet er zich van onthouden voor de bijstand die hij mocht nodig hebben, een beroep te doen op één van de partijen of een persoon die niet onafhankelijk staat tegenover de partijen (Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1954, II, 14). Hij doet er beter aan zich niet te doen vervangen door een bediende, zelfs wanneer het eenvoudige vaststellingen betreft, zoals het opnemen van afmetingen (LOSSIER, blz. 288; Rb. Brussel, 11 jan. 1893, *Belg. Jud.*, 1893, 348; Rb. Antwerpen, 19 juli 1904, *J.T.*, 1904, 1044; Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128; laboratoriumanalyses; zie verder, nr. 457).

337 Het wordt nochtans doorgaans aangenomen dat de deskundige zich op een bepaald punt mag doen voorlichten door een specialist en b.v. door een gespecialiseerd laboratorium (Rb. Antwerpen, 19 juli 1904, *J.T.*, 1904, 1044; Rb. Luik, 11 juli 1908, *J. Liège*, 1908, 374; Rb. Luik, 3 juli 1929, *J. Liège*, 1930, 101, omtrent de toepassing van een nieuw procédé; Cass. fr., 29 mei 1937, *Rec. Dalloz*, 1937, 393, om te bepalen welk toestel parasieten kan uitschakelen; Rb. Mons, 11 juli 1953, *J.T.*, 1953, 668, geneesheer; Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1956, II, 14; Vred. Peer, 12 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 416; Rb. Antwerpen, 12 febr. 1970, *R.W.*, 1969-70, 1304, berekeningen en technische vaststellingen).

338 Het is vanzelfsprekend dat de deskundige op de meest objectieve wijze de inlichtingen moet gebruiken die hij bij derden inwint (Brussel, 12 okt. 1961, *J. Port Anv.*, 1962, 207; Kh. Antwerpen, 23 juli 1963, *J. Port Anv.*, 1964, 256; Gent, 14 jan. 1966, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1966, blz. 493).

339 De bijstand van een derde mag er nooit in bestaan dat de deskundige zich door die derde zou doen vervangen voor de uitvoering van zijn opdracht. In dit geval zou het verslag onregelmatig zijn (Rb. Charleroi, 6 juni 1931, *R.G.A.R.*, 1932, 871; Rb. Mons, 11 juli 1953, *J.T.*, 1953, 668; Kh. Brussel, 17 jan. 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 335). Die bijstand is slechts toegelaten voor zover de deskundige de nodige bevoegdheid bezit om het werk van de derde te verstaan en te controleren, en wanneer hij daadwerkelijk die controle uitoefent. Het werk van de derde moet geschieden onder zijn rechtstreeks toezicht (Rb. Antwerpen, 19 juli 1904, *J.T.*, 1904, 1044; Rb. Luik, 11 juli 1908, *J. Liège*, 1908, 374; Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1956, II, 14; Kh. Brussel, 17 jan. 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 335; Brussel, 1 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 170; Brussel, 24 jan. 1973, *J.T.*, 1973, 330).

Wanneer de deskundige de adviezen en besluiten van de derde overneemt zonder de minste persoonlijke motivatie doet hij afstand van zijn opdracht, en komt hij tekort

aan zijn controleverplichting (Rb. Antwerpen, 12 febr. 1970, *R.W.*, 1969-70, 1304).

340 Er werd aangenomen dat de partijen niet dienen opgeroepen te worden om aanwezig te zijn bij opzoekingen in laboratorium, door derden. Maar het verslag van de derde moet bij de expertise gevoegd worden (Kh. Brussel, 15 nov. 1962, *J. Comm. Br.*, 1963, 178).

341 Het verslag van de derde die door de deskundige werd geraadpleegd, vormt geen expertiseverslag van dezelfde aard als het verslag van de aangeduide gerechtelijke deskundige, zelfs indien de derde op het einde van zijn verslag de eedformule mocht geplaatst hebben (Cass., 28 jan. 1965, *Pas.*, I, 530).

Het verslag van de specialist die geraadpleegd werd door de aangestelde deskundige verbindt deze laatste trouwens niet.

342 De deskundige mag voor materieel werk, zoals grondvesten blootleggen, goederen verplaatsen, een motor uit elkaar nemen, steeds de hulp van derden aanwenden voor zover dit alles onder zijn toezicht geschiedt (Kh. Antwerpen, 28 maart 1903, *J.T.*, 1903, 610; zie: *R. Crit. J. B.*, 1949, blz. 86, nr. 50). Zelfs voor dit soort prestaties mag hij zich niet verlaten op de partijen en moet hij de werkzaamheden van de door hem aangestelde persoon van dichtbij volgen.

343 De deskundige zal de naam van de geraadpleegde derde in zijn verslag kenbaar maken alsook de punten nopens dewelke de derde is tussengekomen. Het advies van de derde moet ten laatste bij de mededeling van het ontwerp van het deskundigenverslag, aan de partijen kenbaar gemaakt worden (Mons, 11 juli 1953, *J.T.*, 1953, 668).

344 De deskundige kan steeds zijn eigen werk, zoals de juistheid van zijn berekeningen, door een derde laten controleren (Kh. Gent, 3de Kamer, 3 juni 1948, Dienst van het Sekwester t/ De Schepper, *onuitg.*; zie ook: Vred. Peer, 12 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 416; zie boven, nr. 166). De rechter kan hem een dergelijke controle opleggen.

§ 7. Eigen ervaring

345 Het is aan de rechter verboden zijn beslissingen te steunen op gegevens die hij buiten het tegensprekelijk debat zou verworven hebben (Cass., 15 maart 1963, *Pas.*, 1963, I, 775; Cass., 24 sept. 1964, *Pas.*, 1965, I, 78; Cass., 12 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 724; Cass., 6 sept. 1965, *Pas.*, 1966, I, 76; Cass., 20 juni 1966, *Bull. Ass.*, 1968, 172; Cass., 28 maart 1968, *Pas.*, 1968, I, 925; Cass., 4 jan. 1966, *Pas.*, 1966, I, 584; Cass., 4 jan. 1968, *Pas.*, 1968, I, 594).

Hetzelfde principe is op de deskundige toepasselijk. Het verslag zou niet regelmatig zijn indien het mocht gesteund zijn op vaststellingen betreffende het litigieus voorwerp die de deskundige zou gedaan hebben vóór zijn benoeming en waartoe de partijen niet werden uitgenodigd (Kh. Antwerpen, 23 juli 1963, *J. Port Anv.*, 1964, 256).

De deskundige mag, integendeel, in een bepaald geval, gebruik maken van ontdekkingen die hij opgedaan heeft ter gelegenheid van soortgelijke gevallen; de vroegere vaststellingen waarvan hij aldus zou gewag maken zouden nochtans niet dezelfde bewijskracht hebben als hetgeen hij vaststelt in de zaak zelf (zie verder, nr. 479). Hij mag natuurlijk gebruik maken van de vaststellingen die hij zou gedaan hebben in een vroegere fase van hetzelfde geschil tussen dezelfde partijen (Kh. Antwerpen, 5 maart 1927, *J. Port Anv.*, 1927, 77; Douai, 30 juli 1931, *Pand. Pér.*, 1931, 398; Cass., 20 juli 1966, *Bull. Ass.*, 1968, 172; zie verder, nr. 376).

346 Er mag geen rekening gehouden worden met een verslag opgesteld op grond van bescheiden en inlichtingen die onderworpen zijn aan het beroepsgeheim en waarvan de deskundige slechts kennis heeft gekregen ten gevolge van een schending van dit beroepsgeheim (Brussel, 11 maart 1969, *Pas.*, 1969, II, 132).

AFDELING VII

UITVOERING VAN DE OPDRACHT DOOR HET COLLEGE

347 In principe moeten de deskundigen, die een college vormen, gemeenschappelijk handelen en samen tot alle verrichtingen overgaan. Geen lid van het college mag zich de overige leden een der verrichtingen overlaten die nodig zijn om de gezamenlijke opdracht uit te voeren (VAN LENNEP, II, blz. 236, nr. 260; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nrs. 66-68; GARSONNET en CÉZAR-BRU, 1912, II, 362; GLASSON en TISSIER, *Précis*, I, blz. 1098, nr. 286; TISSIER en DARRAS, *Code de procédure annoté*, art. 317, nr. 20; Brussel, 19 jan. 1888, *Rec. Dall.*, 1888, 1364; Luik, 19 juli 1899, *J. Liège*, 1908, 202; Rb. Antwerpen, 17 febr. 1972, *R. H. Antw.*, 1972, 228: er bestaat geen bezwaar tegen individueel uitgevoerde taken wanneer blijkt dat die taken in het college onderzocht en besproken werden).

348 Daarom moet ieder lid van het college de bevoegdheid bezitten om zelf de opdracht te kunnen vervullen (zie boven, nrs. 146 en 194). Niets belet echter dat drie afzonderlijke deskundigen, benoemd in dezelfde zaak en eventueel door hetzelfde vonnis, gelet op speciale vakkennissen van ieder van hen, zouden verzocht worden gemeen overleg te plegen en zich dus in college te verenigen om te zien of hun afzonderlijke besluiten hen niet toelaten tot een gemeenschappelijk besluit te komen.

349 Voorbeeld: Ten einde de oorzaak te bepalen van de schade aan geweven stoffen benoemt de rechter:

1. een architect om te onderzoeken of de schade niet voorkomt van waterinzijpelingen in de fabriek;
2. een mechaniker om te onderzoeken of die schade niet voorkomt van defekten aan de machines;
3. een vakman in textieltechniek om te onderzoeken of de schade niet voortkomt van de veredelingsverrichtingen bij de verver. Het zijn drie afzonderlijke expertises, doch niets belet dat de rechter de drie deskundigen zou verzoeken, vooraleer hun

respectieve verslagen neer te leggen, samen te komen om elkaar kennis te geven van hun respectieve ontwerpen van verslagen, en, hetzij tot een gemeenschappelijk besluit te komen, indien er daartoe aanleiding bestaat, hetzij hun respectieve besluiten te toetsen aan de besluiten van de andere deskundigen.

350 Op de verplichting tot collegiale samenwerking, zijn er uitzonderingen:

1. Mits toestemming van de partijen kunnen de deskundigen ervan ontslagen worden gezamenlijk op te treden (Cass., 2 febr. 1957, *J.T.*, 1957, 415).

2. De deskundigen, in college benoemd, duiden in de praktijk veelal één voorzitter aan, meestal de oudste onder hen, en één secretaris. De voorzitter neemt het initiatief van de verrichtingen en van de samenkomsten tussen deskundigen, of tussen de deskundigen en de partijen. De secretaris voert die beslissingen uit, m.a.w. schrijft en verzendt de uitnodigingen.

Meer bepaald, wordt het ontwerp van verslag dikwijls opgesteld door een enkel lid van het college. Dit is geoorloofd mits de anderen met de termen van het verslag akkoord gaan (Cass. fr., 13 april 1908, *Rec. Dall.*, 1908, I, 438).

3. Iedere deskundige mag natuurlijk het dossier afzonderlijk instuderen.

4. Het voorbereidend werk, de voorafgaande verrichtingen en bijzonderheden die gemakkelijk naderhand door de andere leden van het college kunnen nagegaan worden, mogen door één enkel lid van dit college uitgevoerd worden, mits de anderen er naderhand een werkelijke controle op uitoefenen (BELVAUX, blz. 30; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 68; Rb. Brussel, 13 juli 1910, *Pas.*, 1911, III, 194).

5. Er is gezamenlijke uitvoering van de opdracht wanneer de leden van het college, achtereenvolgens, in gelijke en controleerbare voorwaarden, elk voor eigen rekening tot de verrichtingen overgaan (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 69).

351 Er wordt afgeweken van de regel van het collegiaal advies, wanneer de rechter een deskundige, lid van een college, aanhoort ter zitting, bij toepassing van artikel 987, derde lid, of van artikel 989 Ger. W. Dit is wellicht eerder een uitzondering op het anoniem karakter van het advies dan op het collegiaal karakter ervan, doch de twee zijn innig met elkaar verbonden (VAN LENNEP, II, nrs. 343-345; BONCENNE, 1939, II, 307; GARSONNET en CÉZAR-BRU, blz. 629, noot; RODIÈRE, I, 419; BONNIER, *Eléments de procédure civile*, nr. 668).

HOOFDSTUK VIII

VERSLAG

AFDELING I

BERAADSLAGING EN STEMMING

§ 1. Geheim

352 De leden van het college zijn ertoe gehouden het geheim van hun beraadslagingen te eerbiedigen (BELVAUX, blz. 38). De partijen hebben niet het recht aanwezig te zijn bij die beraadslaging, noch te eisen verwittigd te worden van de plaats en van de datum waarop het college zal samenkomen om te beraadslagen (Cass. fr., 16 juli 1900, *Pas.*, 1901, IV, 48; zie verder, nr. 596).

§ 2. Collegiaal advies

Artikel 980 Ger. W. luidt: „De deskundigen maken één enkel verslag op; zij geven één enkel advies bij meerderheid van stemmen. Bij verschil van mening, vermelden zij de onderscheiden meningen met de gronden ervan.”

353 Wanneer twee deskundigen het eens zijn nopens een besluit en de derde geen standpunt kiest, lijkt het dat de meerderheid volstaat voor het nemen van dit besluit, ofschoon het advies van de derde niet bekend is (Rb. Arlon, 16 maart 1876, *Cloes et Bonjean*, XXVI, 1249).

Kan er geen meerderheid bekomen worden, en is elk van de drie deskundigen een verschillende mening toegedaan, dan zullen zij dit feit vaststellen in hun verslag en de beslissing aan de rechtbank overlaten. Die beslissing zal kunnen bestaan in de benoeming van andere deskundigen, m.a.w. in een nieuwe expertise; de rechter kan ook de eerste deskundigen verzoeken ieder hun eigen besluit mede te delen alsof er geen collegiale expertise meer voorhanden is doch drie afzonderlijke expertises. De rechter kan ten slotte tussen de drie adviezen kiezen indien hij redenen heeft om één van deze adviezen bij te treden.

§ 3. Uiteenlopende adviezen. Anonimiteit

354 „Bij verschil van mening, vermelden (de deskundigen) de onderscheiden meningen met de gronden ervan” (art. 980, tweede lid, Ger. W.). Er zijn uiteenlopende adviezen wanneer andersluidende antwoorden worden gegeven door ieder deskundige op de door de rechter gestelde vragen; verschillen in de motivering van een gelijkkluidend advies zijn hiermede niet gelijk te stellen (VAN LENNEP, nr. 273; PIGEAU, nr. 572).

355 Artikel 318 van het thans afgeschafte Wetboek van burgerlijke rechtspleging voegde aan de tekst zoals die is overgenomen in artikel 980, tweede lid, Ger. W., nog toe: „...zonder bekend te maken wat het persoonlijk advies van ieder van hen is” (BELVAUX, nr. 33; BONGENNE, II, 302). Die laatste voorwaarde vindt men in het Gerechtelijk Wetboek niet terug. Betekent dit dat de oude regel van de anonimiteit wordt prijsgegeven? Het antwoord lijkt bevestigend te zijn. Het staat de deskundigen van een college nochtans vrij onder hen overeen te komen dat zij, wat hen betreft, de regel van de anonimiteit zullen eerbiedigen. Alleen in het geval van het artikel 1679 van het B.W. (inzake vernietiging van de overeenkomst wegens benadeling van zeven twaalfden), is het voortaan verboden het advies van ieder deskundige te laten kennen (zie: Rb. Antwerpen, 17 febr. 1972, *R. H. Antw.*, 1972, 228).

356 De nieuwe regeling heeft ook tot gevolg dat in de andere gevallen dan de vorderingen gesteund op artikel 1679 van het B.W., én de anonimiteit, én de eenheid van verslag en van advies, krachtens de wet zelf worden opgeheven, wanneer de rechter de deskundigen ter zitting aanhoort, tenzij de rechter alleen de verschijning zou eisen van een deskundige van de meerderheid; maar hoe zal hij die kunnen kennen, indien het advies anoniem blijft (zie hiervoor ook verder, nr. 418)?

AFDELING II

OPSTELLEN VAN HET VERSLAG

§ 1. Algemeenheden

357 Wanneer artikel 980, eerste lid, Ger. W., voorschrijft dat de deskundigen één enkel verslag opmaken, is het normaal dat één en dezelfde tekst door alle leden van het college ondertekend wordt, al weze het in meerdere exemplaren. Wanneer nochtans ieder deskundige een verschillend exemplaar van dezelfde tekst ondertekend heeft en de drie exemplaren met de diverse alleenstaande handtekeningen, worden neergelegd, dan zou dit evenzeer geldig zijn als één enkel exemplaar dat de drie handtekeningen naast elkaar zou dragen.

Het zou integendeel tegen het wettelijk voorschrift indruisen, mocht ieder deskundige, wanneer de adviezen uiteenlopend zijn, een apart verslag neerleggen, zelfs indien dit verslag ook het advies van zijn collega's vermeldt. De identiteit van de tekst waarborgt inderdaad de werkelijkheid van een beraadslaging op alle punten (Kh. Luik, 5 dec. 1900, *Pas.*, 1903, II, 64; zie boven, nrs. 351 e.v.).

358 Er werd hierboven gezegd (nr. 145), dat de rechter of de partijen twee deskundigen kunnen benoemen met opdracht in gemeen overleg een derde aan te stellen wanneer de eerste twee tot geen gemeenschappelijk besluit kunnen komen. In dit geval moet er geen afzonderlijk verslag opgesteld worden alleen om die toestand te akteren. De oorspronkelijke onenigheid tussen de eerste deskundigen zal uit andere elementen kunnen blijken, uit de briefwisseling tussen de twee oorspronkelijke en de derde deskundige, en uit de vermeldingen van het verslag van de drie, dat zal neergelegd worden (Rb. Verviers, 14 nov. 1900, *Pas.*, 1900, III, 242).

359 Het deskundigenverslag is in principe geschreven. Het wordt inderdaad „opgemaakt” (art. 980, eerste lid, Ger. W.) en het wordt „ondertekend” (art. 979, derde lid, Ger. W.).

Die regel is natuurlijk niet van toepassing wanneer een deskundige de rechter bij een plaatsopneming vergezelt (zie verder, nr. 618), noch wanneer een deskundige geroepen wordt mondelinge verklaringen voor de rechtbank af te leggen (zie verder, nr. 418).

360 Het verslag mag geschreven worden op papier van om het even welk formaat. Aantal exemplaren zal normaal als volgt bepaald worden: één origineel dat ter griffie zal neergelegd worden (art. 981, eerste lid, Ger. W.); één exemplaar voor het archief van de deskundige; x aantal exemplaren voor het archief van zijn collega's indien er een college benoemd werd; x aantal exemplaren zodat iedere partij er één zou ontvangen (art. 983 Ger. W.); x aantal exemplaren voor de raadslieden van de partijen (zie verder, nr. 414).

Het origineel of de minuut wordt ondertekend door de deskundige of door de deskundigen. De kopieën moeten het niet zijn luidens de wet, doch een gezond gebruik heeft de gewoonte in voege gebracht ook de kopieën te tekenen en met name de kopieën bestemd voor de andere leden van het college, in voorkomend geval. Wanneer de deskundigen in college hebben gefungeerd, heeft ieder er belang bij het bewijs te bewaren van het akkoord van zijn collega's.

361 De deskundige zal aan zijn verslag een klare materiële voorstelling geven. Vooral bij lange verslagen, is er niets nadeliger voor een goede verstaanbaarheid dan ellenlange teksten zonder onderverdeling, waarin niets uitkomt en die de lezer ertoe verplichten een heel aantal bladzijden te herlezen om een enkel passus terug te vinden.

Inzonderheid zal de deskundige zorgen voor een klaar onderscheid in de typografie, tussen de verklaringen en opmerkingen van de partijen, enerzijds, en zijn eigen verklaringen en antwoorden, anderzijds.

362 De deskundige moet sereen en objectief blijven in zijn uitdrukkingen. Het verslag mag geen rekvisitorium worden tegen deze of gene partij noch tegen derden. „Het past niet,” schrijft VINNAIS (G.3), „dat de deskundige aan ironie zou doen, noch dat hij zich zou verontwaardigen, noch dat hij medelijdend zou optreden; dit alles zou slechts de kracht van zijn besluit kunnen verzwakken.”

363 Ofschoon het verslag soms zal moeten uitweiden over gegevens van wetenschappelijke en technische aard die noodzakelijkerwijze het gebruik van zeer gespecialiseerde termen veronderstellen, moet de deskundige er nochtans voor zorgen dat zijn verslag, in de mate van het mogelijke, voor niet-ingewijden verstaanbaar zou zijn (Gent, 10 nov. 1955, R.W., 1955-56, 704; zie verder, nr. 377).

§ 2. Taal van het verslag

364 Volgens de termen van artikel 33 van de wet van 15 juni 1935, betreffende het taalgebruik in gerechtszaken, moeten de verslagen van de deskundigen gesteld

zijn in de taal van de rechtspleging. Dit is de taal van de rechtspleging op het ogenblik waarop de deskundige wordt aangesteld (Tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, eerste uitgave, nr. 222). Deze regel is van toepassing zowel bij aanduiding van de gerechtelijke deskundige door de partijen, als bij aanduiding door de rechter (Kh. Antwerpen, 19 nov. 1940, *J. Port Anv.*, 1941, 68; zie boven, nr. 174, en, wat de sanctie betreft, verder, nr. 454).

Een deskundigenverslag was opgesteld in de taal van de rechtspleging. Een partij die deze taal niet machtig was vocht dit verslag aan, omdat de deskundige de taal van deze partij niet kende. De rechtbank besliste dat de partijen hun opmerkingen aan de deskundige dienen te onderwerpen in de taal van de rechtspleging wanneer de deskundige er geen andere kent (Kh. Luik, 24 april 1972, *J. Liège*, 1972-73, 6).

365 Gezien het karakter van openbare orde van de wet van 15 juni 1935 (art. 40 van deze wet; art. 862, § 1, 10°, Ger. W.), is het niet geoorloofd de deskundige vrij te stellen van de verplichting zijn verslag in de taal van de rechtspleging op te stellen (Cass., 28 jan. 1957, *Pas.*, 1957, I, 626). De nietigheid spruitende uit de miskennis van deze verplichting kan dan ook niet gedekt worden, buiten het geval door de wet zelf bepaald, d.i. wanneer de rechter ondanks de overtreding van de wet, een beslissing op tegenspraak zou vellen die niet louter voorbereidend is (zie Tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, eerste uitgave, nrs. 263 e.v.).

366 De deskundige die ter zitting gehoord wordt, mag de taal van zijn keuze gebruiken mits de gebruikte taal vermeld wordt in het zittingsblad (art. 34, wet 15 juni 1935).

Nopens de verklaringen van de deskundige die als getuige wordt gehoord, zie: Tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, eerste uitgave, nr. 157; Corr. Brussel, 6 febr. 1937, *R.W.*, 1936-37, 1315.

367 De deskundige moet persoonlijk het verslag in de taal van de rechtspleging opstellen. Het zou niet volstaan dat hij een door een derde vertaald verslag zou neer leggen (Krijgsraad Antwerpen, 20 dec. 1949, *R.W.*, 1949-50, 1069). Maar niets belet de deskundige een verslag dat hij zelf in de vereiste taal zou hebben opgesteld, door een derde te laten nazien en verbeteren op taalgebied.

368 Bij wijze van uitzondering op het verplicht gebruik van de taal van de rechtspleging, bepaalt artikel 33 van de wet van 1935 dat de rechter de deskundige „voor buitengewone vakken en wegens bijzondere redenen”, de toelating kan geven de taal van zijn keuze te gebruiken. Beide voorwaarden zijn goed te onderscheiden en moeten samen vervuld zijn. Het vonnis moet het bestaan ervan vaststellen (zie: Rb. Antwerpen, 30 sept. 1935, *R.W.*, 1935-36, 120; Kort ged. Kh. Sint-Niklaas, 26 okt. 1935, *R.W.*, 1935-36, 267; Rb. Tongeren, 14 nov. 1936, *R.W.*, 1936-37, 1569; Kh. Gent, 7 juli 1938, *J. comm. Fl.*, 1938, 265; Cass., 10 jan. 1949, *Pas.*, 1949, I, 15).

§ 3. Inhoud van het verslag

369 Zelfs wanneer de deskundige moet vaststellen dat het voor hem onmogelijk is zijn opdracht te vervullen of volledig te vervullen, b.v. door de onwil van een

partij, zal hij een verslag moeten opstellen waarin hij de feiten zal vermelden welke tot die toestand leiden.

A. SCHEMA: EERSTE DEEL: BEVINDINGEN

370 Hier volgt een schema van het eerste deel van het verslag (bevindingen).

1. — *Ik (Wij) ondergetekende(n), (naam, voornaam, adres, beroep, en/of wetenschappelijke titels),*
2. — *aangesteld als deskundige(n) bij (vonnis, bevelschrift) van (datum), van (rechtsmacht),*
3. — *in de zaak van (naam van de eerste partij), tegen (naam van de tweede partij)*
4. — *met opdracht (overnemen van de beslissing)*
5. — *werd (werden) in kennis gesteld van mijn (onze) aanstelling bij gerechtsbrief van (datum) verzonden door de griffier van (rechtsmacht)*
6. — *en werd(en) verzocht de opdracht uit te voeren bij brief van (datum) van (de partij of haar raadsman).*
7. — *(eventueel) Ik (Wij) heb(ben) aan de (rechtsmacht) en aan de partijen bij brief van (datum) laten weten dat er bij mijn (ons) weten geen reden van wraking of van onverenigbaarheid bestaat die mij (ons) zou beletten de opdracht te aanvaarden en dat de eerste samenkomst zou plaats hebben op ..... te ..... uur, op het volgend adres: .....
(eventueel) De samenkomst diende uitgesteld te worden omdat ....., en een nieuwe datum werd gesteld op .....*
8. — *Op de gestelde datum, waren aanwezig: (naam van de rechter indien hij aanwezig is, van de partijen en hun raadslieden, technische raadgevers, vertegenwoordigers) en ik (wij) zelf.
(eventueel) De partijen hebben mij(ons) ervan vrijgesteld ze opnieuw uit te nodigen bij de verdere verrichtingen (eventuele andere vrijstellingen).*
9. — *Ik (wij) ontving(en) de volgende bescheiden:*
— *van de partij A ..... (opsomming)*
— *van de partij B ..... (opsomming)*

Het verslag vermeldt „de stukken en nota's die de partijen aan de deskundige hebben overhandigd; het mag de tekst ervan slechts overnemen in zoverre dat nodig is voor de bespreking” (art. 979, tweede lid, Ger. W.). De wetgever wil hier te keer gaan tegen de gewoonte die door sommige deskundigen was aangewend om aan hun bericht de schijn te geven dat de belangrijkheid van hun werk in verhouding was met de lijvigheid van het verslag.

De nodige passussen kunnen overgenomen worden hetzij in de loop van het verslag, hetzij als bijlage achteraan.

10. — *De partijen werden gehoord in hun verklaringen en vorderingen. Samengevat, stelt de partij A dat ..... De partij B van haar kant houdt voor dat ..... (art. 979, eerste lid, Ger. W.; zie boven, nrs. 310 e.v.).*

De deskundige moet in zijn verslag de mondelinge verklaringen en vorderingen van de partijen vermelden, minstens samengevat (art. 979, eerste lid, Ger. W.; VAN LENNEP, nr. 234; Brussel, 27 jan. 1905, *Pas.*, 1906, II, 11).

(eventueel) *De partijen verklaarden de opdracht te willen uitbreiden tot de volgende punten en hebben dit schriftelijk bevestigd (zie boven, nrs. 116 en 264).*

11. — *Ik ben (wij zijn) overgegaan in tegenwoordigheid van ..... (of buiten de tegenwoordigheid van de partijen, gezien de verleende vrijstelling), tot het onderzoek van ..... (beschrijving van de plaatsen en/of voorwerpen, onderzoeksmaatregelen, opname, opmetingen, schattingen, ontleding, vergelijkingen, geraadpleegde bronnen, rechtvaardiging van de keuze van de methodes betreffende de vaststellingen, enz.).*

De deskundige zal de wetenschappelijke werkzaamheden beschrijven die hij heeft gedaan, de voorwaarden vermelden waarin zij zijn geschied (Brussel, 1 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 128) alsmede hun resultaat.

12. — (eventueel) *Ik (wij) heb(ben) stalen genomen in de volgende voorwaarden ..... en deze stalen gezonden met het oog op hun ontleding (op proeven van weerstand, enz.) naar het laboratorium ..... Het proces-verbaal van ontleding (van de proeven) wordt als bijlage nr. .... gevoegd bij dit verslag.*
13. — (eventueel) *Met het akkoord van de partijen, werden de volgende personen als getuigen gehoord: ..... en hun verklaringen worden vermeld (in extenso of samengevat) in de bijlage nr. .... aan onderhavig verslag.*
14. — *De volgende poging tot verzoening van de standpunten van de partijen werden aangewend: ..... De partijen zijn op die voorstellen niet ingegaan (of hebben zich akkoord verklaard op de volgende dading). Er werd hiervan onmiddellijk een akkoord getekend (de partijen hebben verklaard hieromtrent een geschreven akkoord door hunne raadslieden te willen laten opstellen; zij zijn van zin dit akkoord voor de rechter te doen vaststellen).*
15. — *De termijn om het deskundigenverslag neer te leggen zoals die bepaald werd door het vonnis, is onvoldoende gebleken; er werd een verlenging gevraagd van ..... dagen (weken of maanden). Deze verlenging werd vrijwillig door de partijen toegestaan (of door de rechter verleend) (zie verder, nr. 404).*

371 Hier eindigt het schema van het eerste deel van het deskundigenverslag. Het is dit deel waarvan de wet de mededeling eist. Er zal over het tweede deel van het verslag en over de kwestie van de mededeling verder gehandeld worden (zie nrs. 379 e.v.).

B. MOTIVERING

Over de motivering wordt er hier gehandeld, d.i. tussen het eerste (zie nr. 370) en het tweede deel (zie nr. 374) van het verslag, omdat de motivering deel kan uitmaken hetzij van het eerste deel dat in „voorlezing” moet gegeven worden, hetzij van het tweede deel dat aan de partijen niet medegedeeld wordt vóór de neerlegging van het verslag.

De motivering zal deel uitmaken van het eerste of van het tweede deel van het verslag:

1. naargelang het voor de deskundige al dan niet mogelijk zal blijken de vaststellingen te scheiden van het besluit dat er kan uit getrokken worden;
2. naargelang de deskundige oordeelt dat het voor hem al dan niet nuttig is zowel de korrektheid van zijn redeneringen als die van zijn bevindingen, te onderwerpen aan de partijen opdat zij hem op gebeurlijke missingen en vergissingen zouden kunnen wijzen.

372 Het deskundigenverslag moet met redenen omkleed zijn. Dit om dezelfde redenen die gelden voor een gerechtelijke beslissing; het recht van verdediging is miskend wanneer een partij niet weet waarop een advies waarmee de rechter waarschijnlijk rekening zal houden, gesteund is.

Reeds zal het eerste deel van het verslag dat beperkt is tot de bevindingen kunnen aanleiding geven tot een motivering, o.m. nopens de keuze van de methodes gebruikt voor de vaststellingen.

Dubbelzinnige, tegenstrijdige, onduidelijke of onvoldoende motieven zijn gelijk te stellen met ontstentenis van motieven.

De deskundige is niet verplicht de redenen van zijn motieven aan te geven; de motieven alleen volstaan (zie: Gent, 4 maart 1966, *J. Comm. Fl.*, 1916, 69).

Zie eveneens nopens gevallen waarin de motivering nu eens voldoende, dan eens onvoldoende werd geacht: Kh. Gent, 4 maart 1916, *J. comm. Fl.*, 1916, 69; Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92; Kh. Gent, 3 dec. 1934, *J. Comm. Br.*, 1934, 307; Rb. Dinant, 19 dec. 1942, *Bull. Ass.*, 1943, 80; Rb. Brussel, 25 nov. 1948, *Res Jura Imm.*, 1949, blz. 252, 2072; Rb. Luik, 26 febr. 1952, *J.T.*, 1953, 262; Rb. Huy, 12 febr. 1958, *Bull. Ass.*, 1958, 530.

Wanneer de deskundige gebouwen schat bij wijze van vergelijking van hun ligging en hun staat, „met zelfde elementen van vergelijkingspunten”, terwijl geen enkel ander gebouw dienstig is als vergelijkingspunt, dan is de schatting niet gerechtvaardigd en het is onmogelijk te raden met welke redenering de deskundige zijn advies staft. De rechtvaardiging naderhand per brief door de deskundige gegeven, kan dat niet verhelpen; het verslag blijft volkomen ongeldig (Gent, 23 april 1971, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1972, 142).

373 De motivering bestaat in de beredeneerde technische beschouwingen nopens ieder punt van de opdracht en de ontmoeting van de opmerkingen van de partijen. Zij kan ook bestaan in de redenen die de deskundige ertoe hebben bewogen een bepaalde methode van schatting aan te wenden (Rb. Luik, 26 febr. 1952, *J.T.*, 1953, 262).

Het lijkt wel dat de partijen de deskundige niet zouden kunnen vrijstellen zijn advies te motiveren zonder de expertise eventueel te doen ontaarden in een scheidsgerecht (zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Arbitrage*, nr. 340; doch ook een scheidsrechterlijke beslissing moet gemotiveerd worden) — of in voorkomend geval in een conventionele vaststelling van de prijs door een derde (zie boven, nrs. 20 e.v.).

374 De motieven zijn nodig om aan de rechter toe te laten zijn controle uit te oefenen; hij moet zich rekenschap kunnen geven van de overwegingen die aan de

basis liggen van de besluiten van de deskundige (VAN BAUWEL, 1936, nr. 571; Kh. Antwerpen, 21 juli 1928, *J. Port Anv.*, 1928, 408; Brussel, 28 dec. 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 394; Rb. Antwerpen, 14 jan. 1933, *J. Port Anv.*, 488; Rb. Brussel, 11 maart 1928, *Pas.*, 1949, III, 52; Kh. Liège, 12 nov. 1948, *J. Liège*, 1948-49, 80).

375 Wanneer de overtuiging van de deskundige niet rust op een volledige zekerheid, zal hij de graad van zijn overtuiging uitdrukken door te verklaaren b.v. dat dit of dat besluit twijfelachtig voorkomt of mogelijk, aannemelijk, waarschijnlijk of uiterst waarschijnlijk, of volstrekt zeker.

Er mag aan herinnerd worden dat een oorzaak voldoende bewezen wordt geacht wanneer zij waarschijnlijk voorkomt en dat niet ingezien kan worden welke andere oorzaak het beschouwd feit zou kunnen verklaren (DE PAGE, III, nr. 734; Rb. Brussel, 1 juli 1950, *Pas.*, 1950, III, 123; Vred. Mons, 26 okt. 1889, *J.T.*, 1890, 728; Vred. Godinne, 14 juli 1948, *Bull. Ass.*, 1948, 565; Rb. Mechelen, 19 dec. 1949, *R.W.*, 1949-50, 905; zie verder, nr. 500).

376 Inzake schatting kan de persoonlijke ondervinding van de deskundige als gemotiveerde grond dienen, mits die ondervinding eventueel controleerbaar weze, b.v. door het voorleggen door de deskundige van de bewijzen van de door hem, of door een derde bij zijn weten, verrichte zaken tegen de prijs die hij vermeldt (zie boven, nr. 345).

377 De deskundige die, in een zeer gespecialiseerd vak, theorieën uitlegt die moeilijk te begrijpen zijn voor niet-ingewijden, zal trachten een eenvoudige taal te gebruiken (zie boven, nr. 363). Desondanks kan het nog gebeuren dat de rechter de redeneringen en berekeningen van de deskundige niet zal kunnen volgen. In dit uiterste geval, zal de rechter wel een blind geloof moeten hechten aan het besluit van de deskundige die hij aangesteld heeft omwille van zijn gekende bevoegdheid. Het zou dan aan de belanghebbende partij behoren het verslag van de gerechtelijke deskundige door een even bevoegde specialist te doen bestrijden, waarna de rechter eventueel van een derde zeer gezagvolle deskundige, een oordeel zou kunnen vragen over de eerste twee uitlopende besluiten (zie verder, nr. 431).

378 Er wordt aangenomen dat de rechter, wanneer hij vaststelt dat iedere controleerbare grond om iets te waarderen, ontbreekt, het recht heeft de schatting *ex aequo et bono* te doen, d.i. door zijn gevoel te volgen, dus zonder zijn oordeel te moeten motiveren (Cass., 2 febr. 1959, *Pas.*, 1959, I, 564). Dit zou b.v. het geval zijn wanneer er iets zo subjectiefs moet geschat worden als een *valeur de conve-nance*. Het lijkt dat dezelfde regel ook voor de deskundige moet gelden (zie verder, nr. 519).

C. SCHEMA: TWEEDE DEEL: DISCUSSIE EN BESLUIT

379 Het tweede deel van een deskundigenverslag kan luiden als volgt:
Daar de partijen tot geen verzoening konden gebracht worden, werd hun het eerste deel van het verslag medegedeeld met verzoek hun opmerkingen te laten geworden

binnen ..... dagen. Op ..... heb(ben) ik (wij) van de partij X ..... de volgende opmerkingen ontvangen (samenvatting). Er bestaat aanleiding om op deze opmerkingen als volgt te antwoorden (beaming - gemotiveerde afwijzing).

(Wanneer een college werd benoemd)

De deskundigen zijn samen gekomen op ..... te ..... om te beraadslagen over het te nemen besluit. Zij zijn akkoord gekomen op het volgend besluit. (Beschouwingen in verband met het onderzoek van de beoordeling van de verschillende punten waarover een advies was gevraagd.) (Of: Het volgend besluit werd bij meerderheid van stemmen aangenomen. De minderheid huldigt de volgende afwijkende mening: .....).

Onderhavig verslag werd gesloten te ....., op ..... (datum). Ik zweer dat ik mijn opdracht in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk vervuld heb, zo helpe mij God. (Handtekening van de deskundige of van de verschillende deskundigen)

AFDELING III

KENNISGEVING VAN DE BEVINDINGEN

380 „Na afloop van de verrichtingen geven de deskundigen kennis van hun bevindingen aan de partijen, wier opmerkingen zij aantekenen. Partijen kunnen de deskundigen van die formaliteiten vrijstellen.” (art. 978 Ger. W.).

Voormelde wetsbepaling spreekt alleen van de kennisgeving van de „bevindingen”.

De mededeling van het eerste deel van het verslag (de bevindingen) werd destijds de „voorlezing” genoemd. Deze mededeling heeft tot doel aan de partijen de gelegenheid te geven hun opmerkingen te laten gelden, en de deskundige attent te maken op de gebeurlijke missingen welke hij zou begaan hebben, evenals te protesteren b.v. nopens het aanwenden van bepaalde methodes of werkwijze, nopens het feit dat de deskundige bepaalde argumenten van de partij niet heeft ontmoet, enz. Het is zeker dat eventuele rechtzettingen van materiële vergissingen des te belangrijker kunnen voorkomen daar de oorspronkelijke vaststellingen van de deskundige zullen gelden als authentiek bewijs, geldend tot inschrijving van valsheid (zie verder, nr. 479).

381 Is het verboden mededeling te geven niet alleen van de „bevindingen” (*preliminaria*), doch ook van het ganse verslag? Niets verplicht de deskundige de voorlezing te beperken tot de vaststellingen, maar hij kan tevens kennis geven van zijn volledig ontwerp van verslag, in zijn geheel, met discussie, adviezen en besluit.

De kwestie was omstreden vóór het verschijnen van het Gerechtelijk Wetboek. In de zin van de beperking van de mededeling tot de „preliminaires”, zie: GLASSON, I, 826; Brussel, 4 juli 1901, *J.T.*, 1901, 950; Kh. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, III, 343; Rb. Brussel, 5 febr. 1952, *J.T.*, 1952, 202; Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1956, II, 14; Kort ged. Rb. Dendermonde, 25 sept. 1957, *J.T.*, 1957, 719; zie ook verder, nr. 460.

382 In de praktijk werd niettemin meestal het volledig ontwerp van verslag medegedeeld. Er zijn meerdere goede redenen om het te doen:

1. Het is een feit dat de vaststellingen vaak niet kunnen gescheiden worden van het besluit of alleszins dit besluit impliceren. B.v. de deskundige-boekhouder die de sommen aangeeft die volgens zijn vaststellingen de posten vormen van het debet en van het krediet, wijst noodzakelijk tevens aan welk het saldo zal zijn van de balans en bijgevolg welke de schuld is van de ene of van de andere partij (zie boven, nr. 112). Op dezelfde wijze laat ook de architect die vaststelt dat een mortel slechts zoveel procent cement inhoudt, waar het lastkohier het dubbel voorschrijft, ongetwijfeld op voorhand weten welk besluit daaruit door hem zal dienen getrokken te worden.

2. Het komt bijna nooit voor dat de deskundige zuivere vaststellingen kan doen die geen onmiddellijk oordeel eisen om over te gaan tot een volgende verrichting van de expertise. Wanneer b.v. een deskundige een machine onderzoekt om te weten of zij de oorzaak kan zijn van het gebrekkig weven van garens, zal hij misschien eerst de defekte staat vaststellen van een bepaald onderdeel; maar hij zal onmiddellijk een beoordeling moeten doen en een besluit nemen, indien blijkt dat dit defekt geen oorzakelijk verband kan hebben met het ondegelijk weven van de garens. Die bevinding moet deel uitmaken van het eerste deel van zijn verslag. Hij zal dan alleen overgaan tot het onderzoek van de andere stukken. Intussen heeft hij niet alleen feiten vastgesteld doch eveneens adviezen gegeven en besluiten getrokken.

3. Indien een missing in een advies of in een besluit wordt begaan, is het van even groot belang als voor een missing in een opmeting dat de partijen de verbetering van die missing zouden kunnen vragen vooraleer het verslag wordt neergelegd.

383 Als reden voor de beperking van de mededeling van het verslag tot de bevindingen of preliminaria wordt soms ingeroepen dat dit nodig zou zijn om de vrijheid van de deskundige te vrijwaren (LURQUIN, 59). Het kan inderdaad uitzonderlijk gebeuren dat het advies niet uit de vaststellingen af te leiden is en dat, anderzijds, de deskundige een reden heeft om het besluit slechts op het laatste moment kenbaar te maken, al ware het maar b.v. om te vermijden dat de partij die voelt dat het advies voor haar ongunstig zal zijn, van de mededeling gebruik zou maken om terug de hele zaak te pleiten en de opmerkingen te vermenigvuldigen. Met het oog op deze uitzonderlijke eventualiteit was het wijs dat de wet aan de deskundige de mogelijkheid gegeven heeft alleen de bevindingen mede te delen. Doch niets verbiedt dat ook het besluit zou medegedeeld worden, vooral wanneer de partijen hieromtrent akkoord zouden gaan.

384 Volgens de vrederechter te Nijvel (30 okt. 1970, *J.T.*, 1970, 748), moet de mededeling schriftelijk gebeuren en de voorlezing van de bevindingen zou niet volstaan. Het is juist dat een loutere voorlezing de rechten van verdediging niet waarborgt, vooral wanneer het gaat om een verslag dat alleen ingewijden kunnen aanvechten.

Het aldus medegedeeld verslag moet niet getekend zijn door de deskundige, maar moet dan toch vergezeld worden van een brief die aantoonst dat het stuk wel uitgaat van de deskundige.

385 Het verzuim het verslag mede te delen heeft de sancties tot gevolg waarover verder zal gesproken worden (zie verder, nr. 460). Bovendien kan het gemis aan mededeling tot gevolg hebben dat bij ontdekking, na de neerlegging van het verslag, van gebeurlijke missingen in de bevindingen, er misschien aanleiding zal bestaan tot het bevelen van een aanvullende of van een nieuwe expertise voor de beantwoording van de opmerkingen van de partij die ze voordien niet heeft kunnen doen gelden. De deskundige die zijn bevindingen niet mededeelde zou desgevallend kunnen aansprakelijk gesteld worden voor de schade spruitende uit deze vertraging en voor de kosten van de nieuwe expertise.

386 Tegelijk met de mededeling van het verslag laat de deskundige weten binnen welke termijn de partijen hem hun opmerkingen moeten laten geworden. De rechter mag aan de deskundige gebiedten een verlenging van die termijn aan de partijen te verlenen (Kort ged. Rb. Dendermonde, 25 sept. 1957, *Res Jura Imm.*, 1957, 595, *R. Crit. J. B.*, 1958, blz. 310, nr. 13; zie verder, nr. 406).

AFDELING IV

OPMERKINGEN VAN DE PARTIJEN

387 De partij die zonder aannemelijke reden haar opmerkingen op het ontwerp van verslag niet heeft laten gelden binnen de redelijke termijn die de deskundige toegestaan heeft, loopt het gevaar dat haar latere opmerkingen als laattijdig zullen beschouwd worden (Brussel, 13 jan. 1940, *J. Port Anv.*, 1940, 174), of dat de kosten van een aanvullend of nieuw onderzoek te haren laste zullen worden gelegd?

388 Wat hierboven gezegd werd onder nr. 311, nopens de plicht van de partijen hun verklaringen en vorderingen ineens, en niet stuk voor stuk, aan de deskundige te laten kennen, geldt eveneens voor de opmerkingen die zij willen doen gelden na mededeling van het verslag. Het betaamt niet dat de deskundige zou verplicht worden de zaak die hij meende afgehandeld te zijn, telkens zoveel malen opnieuw te moeten onderzoeken.

389 De deskundige moet de opmerkingen van de partijen beantwoorden in zijn definitief verslag (art. 978, eerste lid, Ger. W.). Hij is niet verplicht zijn antwoord op deze opmerkingen aan de partijen mede te delen. Dit is hem nochtans niet verboden, en hij zal er goed aan doen die mogelijkheid te gebruiken telkens wanneer de opmerking hem niet van iedere grond ontbloot schijnt te zijn, doch integendeel geschikt lijkt om verder uitgediept te worden. Hetgeen dient vermeden te worden, zijn de systematische discussies die eindeloos kunnen voortgezet worden zonder dat een werkelijk nieuw element wordt aangebracht (Gent, 28 mei 1906, *Par.*, 1906, II, 344; Brugge, 20 juli 1934, *Par.*, 1936, III, 47).

390 De deskundige moet er zich van vergewissen, in de voorwaarden uiteengezet onder nr. 325, dat iedere partij tijdig kennis krijgt van de opmerkingen van de andere partij, derwijze dat zij er ook kan op antwoorden.

391 Het is vanzelfsprekend dat de deskundige, na mededeling te hebben gegeven van zijn ontwerp van verslag, er niets meer mag aan veranderen (zie verder, nr. 408). Dit verbod belet de deskundige nochtans niet de vergissingen te verbeteren welke hij na de mededeling van het ontwerp in zijn verslag zou ontdekken. Hij mag ook zijn besluiten wijzigen op grond van nieuwe bestanddelen die te zijner kennis gebracht worden na de kennisgeving van het ontwerp. In dit geval moet de deskundige zijn verbeterd ontwerp opnieuw aan de partijen mededelen.

Raadpleeg, wat betreft het wijzigen van de verdeling van de aansprakelijkheid tussen twee of meer personen: Rb. Brussel, 27 mei 1949, *T. Vred.*, 1949, 335.

AFDELING V

EED

392 De ondertekening door de deskundigen wordt voorafgegaan door hun als volgt gestelde eed: „Ik zweer dat ik mijn opdracht in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk heb vervuld, zo helpe mij God.” (art. 979, derde lid, Ger. W.). De deskundigen die een college vormen, mogen allen onder dezelfde eedformule tekenen, zonder dat elk deze formule opnieuw moet schrijven (Rb. Luik, 26 febr. 1952, *J.T.*, 1953, 262; Cass., 24 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 817).

Het feit dat de eedformule geplaatst is in het begin van het verslag in de plaats van achteraan, maakt het verslag niet ongeldig, wanneer uit de bewoordingen van het verslag blijkt dat de eed afgelegd werd kort vóór de ondertekening van het verslag (Luik, 8 okt. 1969, *R.G.A.R.*, 1969, 8350; Cass., 25 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 1028).

393 De eedaflegging moet in bepaalde gevallen uitzonderlijk mondeling zijn en de werkzaamheden voorafgaan. De formule zou dan logischerwijze moeten luiden: „Ik zweer dat ik mijn opdracht... zal vervullen...”. Die gevallen zijn:

1. inzake kleine nalatenschappen (zie verder, nr. 611);
2. inzake verkoop van de meubelen van een minderjarige door zijn voogd (zie verder, nr. 634);
3. inzake verkoop van huisdieren die door bepaalde ziekten zijn aangetast (zie verder, nr. 629);
4. inzake konijnenschade (zie verder, nr. 612);
5. wanneer de deskundige de rechter bijstaat bij een onderzoeksmaatregel, b.v. bij een plaatsopneming (art. 985 Ger. W.; zie verder, nr. 618);
6. wanneer de deskundige door de rechter in hoger beroep ter zitting wordt gehoord (art. 987, achtste lid, en art. 989, Ger. W.; zie verder, nr. 421).

394 De bewoordingen van de eed zijn niet sacramenteel. Gelijkaardige termen volstaan (Vred. Sint-Joost-ten-Node, 30 okt. 1952, *Res Jura Imm.*, 1953, 195, nr. 3068; Cass., 24 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 817; Cass., 6 dec. 1962, *Pas.*, 1963, I, 429; Rb. Verviers, 16 jan. 1968, *R.G.A.R.*, 1968, 8060 met noot). Maar de aanroeping van de godheid is een essentieel element van de eed, welke vorm deze eed

ook moge aannemen (Cass., 24 dec. 1931, *Pas.*, I, 350; Brussel, 7 april 1964, *Pas.*, 1965, II, 115; Rb. Verviers, 16 jan. 1968, *R.G.A.R.*, 1968, 8060, met noot *J. Liège*, 1967-68, 270 met noot; Luik, 8 okt. 1969, *R.G.A.R.*, 1969, 8350).

De kwestie of de woorden: „ik verklaar... zo helpe mij God,” gelijk staan met de woorden: „ik zweer... zo helpe mij God,” werd in discussie gebracht. Volgens de auteur, W.G., van de noot onder Cass., 25 juni 1971 (*Pas.*, 1971, I, 1028 e.v.), is iedere gelijkstelling tussen die twee formules, uitgesloten (*vgl. ECKHOUT, J., La formule du serment, J.T.*, 1973, 504).

395 Iedere nieuwe expertise vereist een nieuwe eed, zelfs indien de nieuwe expertise door dezelfde deskundige wordt uitgevoerd. Daarentegen vereist een aanvullend onderzoek in voortzetting van dezelfde zaak geen nieuwe eed (Cass., 1 juli 1880, *Pas.*, 1880, I, 259; Brussel, 13 febr. 1926, *Pas.*, 1926, II, 57).

396 Het nut van de eed werd eveneens ter discussie gesteld. Zal de deskundige minder eerlijk zijn omdat hij geen eed zou hebben afgelegd? Is de vormelijke aanroeping van de godheid voor een ongelovige een waarborg van zijn eerlijkheid? Moet men van oordeel zijn dat de eed alleszins onrechtstreeks een waarborg biedt, doordat in geval van oneerlijkheid, de deskundige kan gestraft worden wegens valse eed? (Strafwetboek, art. 221 Sw.; zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Faux témoignage et faux serment*, nr. 87; zie verder, nr. 599 wat betreft de valse eed).

397 De partijen kunnen in gemeen overleg de deskundige vrijstellen de eed af te leggen, doch in dit geval zou de expertise niet meer gelden als „gerechtelijke”, wel nog als minnelijke expertise (*vgl. boven*, nr. 329, tweede reden). Wanneer de partijen het verslag willen invoeren als „gerechtelijke” expertise, dan moet de eed beschouwd worden als geldigheidsvereiste, zeker wanneer één van beide partijen niet bereid is de deskundige van de eed te ontslaan (zie verder, nrs. 452 en 611).

AFDELING VI

ONDERTEKENING

398 Het verslag wordt getekend door alle deskundigen (art. 979, derde lid, Ger. W.). Die ondertekening is onontbeerlijk: zonder haar is er geen werkelijk geldend verslag doch alleen een ontwerp van verslag (zie verder, nrs. 443 en 451). Het gebrek aan ondertekening door één enkel lid van het college, heeft normaal de nietigheid van het verslag tot gevolg.

399 *Quid* wanneer de deskundige in de onmogelijkheid verkeert om te ondertekenen? In de veronderstelling dat een deskundige het gebruik van zijn hand zou verloren hebben, zou hij nog bij authentieke akte een volmacht kunnen geven aan een derde om in zijn plaats te ondertekenen.

De kwestie is minder theoretisch bij overlijden van een deskundige juist vóór de ondertekening van het verslag. Er bestaat in feite slechts een ontwerp van verslag, zodat de overledene zal dienen vervangen te worden. De nieuwe deskundige zou alle verrichtingen opnieuw moeten uitvoeren (zie boven, nrs. 193 en 194).

De partijen kunnen evenwel, in gemeen overleg, steeds een niet getekend verslag beschouwen als een geldige expertise.

400 De vraag vertoont een speciaal aspect wanneer men staat voor een college van deskundigen. Het geval gelijkt enigszins op dit van een college van scheidsrechters waarvan één weigert de beslissing te tekenen; artikel 1701 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat in dit geval de scheidsrechters van de meerderheid de weigering van hun collega zullen vermelden. De beslissing zal dezelfde waarde hebben als mocht zij door allen getekend zijn. Die oplossing kan evenwel niet uitgebreid worden tot de expertise.

Niettemin kunnen de partijen in gemeen overleg ook in dit geval het verslag als volwaardig beschouwen met twee handtekeningen in de plaats van drie (*vgl.* boven, nr. 194; zie: BELVAUX, blz. 32; VAN LENNEP, nr. 236; Rb. Charleroi, 1 dec. 1926, *R. Acc. Trav.*, 1928, 543; Kh. Verviers, 8 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 79).

Het verslag VAN REEPINGHEN (blz. 389), sprekende van de deskundigen in college, verklaart dat „indien er enige omstandigheid van overmacht bestaat, de rechtbank daarover zal oordelen, zoniet zal er reden zijn om de deskundige te vervangen.”

AFDELING VII

NEERLEGGING

§ 1. Algemeenheden

401 „De minuut van het verslag en de nota's van de partijen worden op de griffie ingeleverd” (art. 981, eerste lid, Ger. W.). De beoogde griffie is die van de rechtbank die de expertise bevolen heeft. De neerlegging kan gebeuren door een lid van het college. Zij kan geschieden bij verzending door de post of door welke bode ook. De partijen mogen de deskundige vrijstellen van de neerlegging. Bij gebrek aan gemeen akkoord hieromtrent zou het verslag niet tegenstelbaar zijn aan de partij die de officiële neerlegging verlangt (zie verder, nr. 413).

402 De griffier dient ervoor te zorgen dat het verslag met zijn bijlagen gevoegd wordt bij het dossier van de rechtspleging van de zaak waarop de expertise betrekking heeft. Het feit van deze voeging valt onder de controle van het Hof van Cassatie (*Cass.*, 30 okt. 1967, *Pas.*, 1968, I, 299).

403 „De staat van ereloon en kosten van het deskundigenonderzoek wordt onderaan het verslag gesteld” (art. 981, tweede lid, Ger. W.) en wordt dus eveneens en tegelijk neergelegd (zie verder, nrs. 548 e.v.).

§ 2. Termijn voor de neerlegging

404 Wanneer de deskundige de termijn overschrijdt die hem door de rechter werd gesteld, vervalt daarom zijn opdracht niet. Hij blijft aangesteld en verkeert eenvoudig in staat van vertraging (zie boven, nr. 191, en verder, nrs. 530, 562, 591 en 595 wat betreft de gevolgen van die vertraging). De oorspronkelijke termijn kan trouwens verlengd worden.

Maar wanneer de neerlegging niet gebeurd is vooraleer de deskundige (of het college van deskundigen) vervangen werd, zal die neerlegging laattijdig voorkomen als zijnde geschied op een moment dat de deskundige zijn hoedanigheid had verloren (Brussel, 19 jan. 1959, *Pas.*, 1960, II, 113).

„Indien de deskundigen het verslag niet kunnen inleveren binnen de termijn, zoals die in het vonnis is bepaald of in voorkomend geval door de partijen is verlengd, zijn zij ertoe gehouden de rechter bij een met redenen omkleed schrijven om verlenging van die termijn te verzoeken; zij zenden een afschrift van dat verzoek aan de partijen of hun advocaten.”

Op de dag door de rechter bepaald, hoort de rechter in raadkamer de door de griffier verwittigde deskundigen en partijen, tenzij het incident voordien geregeld is” (art. 975 Ger. W.).

„Indien de rechter weigert aan de deskundigen een nieuwe termijn toe te staan voor het inleveren van hun verslag, ontslaat hij hen van hun opdracht en benoemt bij hetzelfde vonnis nieuwe deskundigen.” (art. 976 Ger. W.). Het is de rechtbank die de deskundige heeft benoemd die bevoegd is om hem te vervangen (zie boven, nr. 192).

Wanneer de deskundige in gebreke blijft de verlenging van de inleveringstermijn te vragen, mag de meest gerede partij om zijn vervanging verzoeken bij verzoekschrift (zie boven, nr. 191).

405 Bijzondere wetten stellen een bepaalde termijn vast voor de neerlegging van het verslag. Zo b.v. de wet van 30 april 1951 betreffende de handelshuur (art. 32): het verslag moet neergelegd worden binnen dertig dagen nadat de deskundigen het bericht van hun benoeming ontvangen hebben (zie verder, nr. 626). Ook in die gevallen is verlenging mogelijk (Brugge, 10 juli 1934, *Pas.*, 1936, III, 47; zie ook verder, nr. 619, de termijnen bepaald door de wetten inzake onteigening ten algemene nutte).

406 De deskundige mag niet dermate haastig zijn om zijn verslag neer te leggen, dat de partijen praktisch geen mogelijkheid zouden hebben om hun verklaring en vorderingen, of hun opmerkingen op de mededeling van het ontwerp van verslag, te doen. Het recht van verdediging zou in dit geval geschonden worden (Kh. Brussel, 11 juni 1921, *J. Comm. Br.*, 1921, 719; Kh. Brussel, 19 april 1924, *J. Comm. Br.*, 1924, 275; Kort ged. Rb. Dendermonde, 25 sept. 1957, *Res Jura Imm.*, 1957, blz. 595; *R. Crit. J. B.*, 1958, blz. 310, nr. 13).

Een bijzondere naarstigheid wordt integendeel vereist van de deskundige die in vertraging is en een verlenging van de hem toegestane termijn wil bekomen (Brussel, 2 febr. 1938, *Pas.*, 1939, II, 25).

407 Wanneer de vertraging te wijten is aan de deskundige zelf, kan dit één of meer van de volgende sancties tot gevolg hebben:

- de vervanging van de deskundige (zie boven, nrs. 192 en 404);
- de vermindering van zijn ereloon (zie verder, nrs. 530 en 562);
- de toekenning van een schadevergoeding aan de partij die door de vertraging enig nadeel zou lijden (zie verder, nrs. 562 en 595).

Indien, integendeel, de vertraging te wijten is aan een der partijen, kan dit ook voor haar gevolgen hebben. Zo werd er gevonnist dat wanneer de neerlegging van het verslag vertraagd werd door het verzuim en de inactiviteit van het slachtoffer, deze partij geen recht zal hebben op de interesten vanaf de dag van het ongeval, doch slechts vanaf de dag van de neerlegging van het deskundigenverslag (Rb. Dinant, 7 febr. 1966, *R.G.A.R.*, 1966, 7.644).

Alleszins is de vertraging geen reden van nietigheid (Gent, 23 april 1971, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1972, 142; *vgl.* boven, nr. 230).

§ 3. Gevolgen van de neerlegging

408 De neerlegging zelf doet de interesten niet lopen op het ereloon dat aan de deskundige verschuldigd is (Brussel, 2 mei 1944, *J.T.*, 1945, 186), maar het aangekend bericht van de neerlegging van de staat van ereloon mag worden beschouwd als een aanmaning tot betaling (zie verder, nr. 549). Voor wie aanneemt dat de aanstelling van de deskundige de stuiting van de verjaring kan teweeg brengen, betekent de neerlegging van het verslag het einde van die stuiting (zie boven, nr. 243).

409 Door zijn verslag neer te leggen verliest de deskundige in beginsel zijn hoedanigheid van deskundige. Vanaf die neerlegging is de deskundige ontlast en het verslag behoort van dan af aan de partijen in de staat waarin het is neergelegd (VAN LENNEP, nrs. 289 en 326).

De deskundige zou dus geen ander verslag geldig kunnen neerleggen, noch het neergelegd verslag kunnen wijzigen of aanvullen (Luik, 21 nov. 1889, *Pas.*, 1890, II, 101; Kh. Antwerpen, 5 mei 1899, *J. Port Anv.*, 1899, 272; Kh. Antwerpen, 23 dec. 1930, *J. Port Anv.*, 1930, 12; Kh. Brussel, 25 mei 1934, *J. Comm. Br.*, 1934, 307; zie boven, nrs. 159 en 391, en verder, nrs. 441 en 488).

410 De deskundige mag altijd, en moet zelfs, ook na het neerleggen van zijn verslag, de vergissingen kenbaar maken die hij zou ontdekt hebben (GLASSON, 1908, I, 827; HILBERT, blz. 327, nr. 207; Luik, 24 dec. 1906, *Pas.*, 1907, II, 163; zie boven, nr. 391).

De rechter kan trouwens de materiële vergissingen van het verslag zelf rechtzetten, zonder daardoor de bewijskracht te schenden die aan de akten verschuldigd is (Rb. Brussel, 11 dec. 1942, *Bull. Ass.*, 1943, 164). Indien de rechter niet bij machte is de vergissing die hij ontdekt, zelf recht te zetten zal hij een aanvullend onderzoek bevelen of de deskundige ter zitting aanhoren (Rb. Brussel, 15 jan. 1944, *Bull. Ass.*, 1944, 62; Cass., 22 febr. 1894, *Pas.*, 1894, I, 125; Luik, 23 juli 1912, *Pas.*, 1917, II, 157; Rb. Luik, 26 febr. 1952, *J.T.*, 1953, 262).

De rechtzetting van een materiële vergissing raakt de openbare orde niet; alleen de partij die er schade door lijdt, mag ze inroepen (Gent, 23 april 1971, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1972, 142: de vergissing van de deskundige betrof de oppervlakte van gebouwen).

Het is minder zeker dat de deskundige, na de neerlegging, nog zijn verslag mag verdedigen (in ontkennende zin: Rb. Huy, 11 dec. 1913, *Pas.*, 1914, III, 299).

Hij mag wel op gemeen verzoek van de partijen, of indien de andere partij zich daartegen niet verzet, de ophelderingen en de uitleg verschaffen die hem zouden gevraagd worden. Dergelijke ophelderingen hebben slechts de waarde van gewone inlichtingen (Brussel, 20 juni 1963 en 17 april 1964, *Pas.*, 1966, II, 273).

AFDELING VIII

DE KENNISGEVING VAN HET DEFINITIEF VERSLAG

§ 1. Kennisgeving aan de partijen

411 Destijds moest het neergelegd verslag door de ene partij bij exploit van een gerechtsdeurwaarder betekend worden aan de andere om haar tegenstelbaar te worden. Dit was een toepassing van het adagium *idem est non esse et non significari*. Voortaan volstaat het volgens het Gerechtelijk Wetboek dat het verslag om tegenstelbaar te worden aan beide partijen als volgt ter kennis wordt gebracht: „Op de dag van de inlevering van het verslag zenden de deskundigen bij ter post aangetekende brief aan de partijen een eensluitend afschrift van het verslag en van de daarin opgenomen staat van ereloon en kosten” (art. 983 Ger. W.). Dit is de kennisgeving bepaald door artikel 32 van het Gerechtelijk Wetboek.

412 Indien de aangetekende toezending door de bestemming wordt geweigerd, zal men kunnen beschouwen dat de kennisgeving toch gebeurd is (*vgl.* art. 1178 B.W.). Indien zij de bestemming niet bereikt heeft om een andere reden, zal die bestemming mogen beweren dat het verslag hem nog niet tegenstelbaar is. Een nieuwe toezending kan dan de toestand regulariseren.

De deskundige die reeds aan de partijen het eerste deel van zijn verslag („bevindingen”) medegedeeld heeft per aangetekende zending, zou zich mogen vergenoegen naderhand alleen het tweede deel (besluit) aan de partijen te laten geworden overeenkomstig artikel 983 Ger. W., mits te verklaren dat dit tweede deel het vervolg is van hetgeen de partijen reeds hebben ontvangen. Het definitief verslag moet, evenals de preliminaria, ook aan de niet-verschijnende partij medegedeeld worden in voormelde vorm.

413 De partijen mogen de deskundige ervan vrijstellen hen het verslag te betekenen (Kh. Antwerpen, 14 jan. 1905, *J.T.*, 1905, 481; Rb. Luik, 3 april 1939, *J. Liège*, 1940, 37). Die vrijstelling ontslaat de deskundige niet van de verplichting om zijn verslag ter griffie neer te leggen. Indien de partijen de deskundige zelfs van die neerlegging ontslaan, moet het verslag beschouwd worden zoals om het even welk stuk waarvan een partij gebruik wil maken in het geding, d.w.z. dat een partij er geen gebruik mag van maken zonder het vooraf aan de andere partij medegedeeld te hebben.

§ 2. Mededeling aan derden

414 Het is een lofwaardig gebruik en een praktische noodzakelijkheid dat de deskundige een kopie van het neergelegd verslag aan de raadsman van de respectieve partijen laat worden, zowel wat betreft de bevindingen als het besluit.

De mededeling van het verslag aan andere derden is in principe niet toegelaten, noch door de deskundige, noch door de griffier.

AFDELING IX

HOMOLOGATIE VAN HET VERSLAG

415 In geval van schatting van de goederen van een afwezige dient het deskundigenverslag gehomologeerd te worden (zie verder, nr. 604).

AFDELING X

BERUSTING IN HET VERSLAG

416 De partijen kunnen overeenkomen het besluit van de deskundige te aanvaarden. Dit besluit wordt dan een integrerend deel van hun overeenkomst. In dit geval zijn de partijen in werkelijkheid niet rechtstreeks gebonden door het verslag doch wel door de overeenkomst waarbij zij in het verslag berusten (Rb. Antwerpen, 7 juni 1895, *J.T.*, 1895, 841; Scheidsr. besliss., 27 okt. 1896, *J. Port Ann.*, 1897, I, 15; Scheidsr. besliss., 22 dec. 1897, *J. Port Ann.*, 1898, I, 34).

Op zijn beurt, in hetzelfde geval, zal de rechter niet gebonden zijn door het besluit van de deskundige, doch door de overeenkomst van de partijen die dit besluit tot het hunne hebben gemaakt.

Wanneer de belanghebbende partij vóór de rechter besluit dat zij het advies van de deskundige volgt, is het vonnis dat het deskundigenverslag beaamt, wat die partij betreft, definitief (Rb. Luik, 23 dec. 1968, *Bull. Ass.*, 1969, blz. 49, met noot V.H.; zie verder, nr. 492).

AANVULLINGEN EN NIEUWE EXPERTISE

417 Er werd gezegd onder nr. 410, dat de deskundige na de neerlegging van zijn verslag, alleen op rechtstreeks verzoek van de partijen, hen nog uitleggingen en ophelderingen kan verschaffen nopens dit verslag.

De rechter, van zijn kant, mag, na de neerlegging van het verslag, indien hij er geen voldoende opheldering in vindt: 1. de deskundige zelf of de technische raadgever van de partijen ter zitting aanhoren; 2. een aanvullende expertise bevelen; en 3. een nieuwe expertise bevelen. De eerste manier om meer opheldering te bekomen dient gebruikt te worden vóór de sluiting van de debatten; de rechter mag zijn beslissing niet staven op elementen die hem zouden bezorgd zijn door de deskundige tijdens het in beraad houden van de zaak (Cass., 16 sept. 1965, *Pas.*, 1966, I, 76).

Het feit dat de rechter in het verslag geen voldoende opheldering vindt, is een *quaestio facti* onderworpen aan het soeverein oordeel van de feitenrechter (Cass., 4 juni 1870, *Pas.*, 1870, I, 397).

AFDELING I

ONDERHOOR VAN DE DESKUNDIGE TER ZITTING

418 „Indien de rechter in het verslag niet voldoende opheldering vindt, kan hij... ook, tijdens het gehele verloop van de debatten, de deskundigen ter zitting horen...” (art. 987, eerste en derde lid, Ger. W.).

De rechter mag dit middel alleen gebruiken om meer klaarheid te bekomen over het verslag, doch niet om een nietig of onregelmatig verslag geldig te maken. Het horen van de deskundige is niet van toepassing wanneer het verslag onregelmatig is; het dient alleen om een regelmatig verslag aan te vullen (Cass., 6 dec. 1962, *Pas.*, 1963, I, 429; Kh. Doornik, 5 mei 1967, *B.R.H.*, 1970, 177; Cass., 1 dec. 1967, *Pas.*, 1968, I, 441; zie verder, nr. 426).

Het is natuurlijk niet uitgesloten dat het verhoor van de deskundige tot resultaat kan hebben dat het verslag nog onduidelijker wordt, of zelfs dat bij die gelegenheid een reden van onregelmatigheid aan het licht komt.

419 „De partijen of hun advocaten worden eveneens bij deze verrichtingen opgeroepen” (art. 987, zevende lid, Ger. W.). De partijen moeten ook het recht hebben aan de deskundige die ter zitting wordt gehoord, vragen te stellen althans in verband met de punten waarvan de rechter ophelderingen zoekt. „De verklaringen van de deskundigen worden aangetekend in een proces-verbaal, dat de rechter, de griffier en zij zelf ondertekenen na lezing en eventuele opmerkingen.” (art. 987, vierde lid, Ger. W.).

420 De deskundigen „mogen zich bij dat verhoor van stukken bedienen” (art. 987, tweede lid, Ger. W.). Tijdens de bespreking van het Gerechtelijk Wetboek, werd die bepaling bestreden. De aangegeven reden was dat, indien de rechter hen

zou mogen bevelen plans, foto's en boekhoudkundige stukken voor te leggen, er gevaar kan bestaan dat hij gebruik zou maken van niet medegedeelde bescheiden (Verslag H., blz. 144; zie verder, nr. 423).

421 „De deskundigen worden ter zitting opgeroepen door de griffier. Alvorens te worden gehoord leggen zij de volgende eed af: „Ik zweer dat ik in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk verslag zal doen, zo helpe mij God.” (art. 987, achtste lid, Ger. W.).

Men stelt hier vast dat de deskundige in feite opnieuw de opdracht krijgt waarvan hij ontheven was geworden ten gevolge van de neerlegging van zijn verslag; daarom moet een nieuwe eed afgelegd worden (zie boven, nr. 393).

422 De rechter mag eveneens aan de deskundige vragen stellen per brief, zulks met de toestemming van de partijen, en mits de partijen op de hoogte gehouden worden van de door hem gestelde vragen en van de antwoorden die door de deskundige gegeven worden.

Volgens een vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk (18 april 1957, *Bull. Ass.*, 1959, 343), zouden de inlichtingen die door de deskundige ter zitting worden gegeven, nopens vastgestelde feiten, gelden zoals feiten die door de rechter zelf *propriis sensibus* zijn vastgesteld; deze feiten zouden derhalve bewezen zijn als bij authentieke akte (zie verder, nr. 479).

423 „In zaken in hoger beroep kan de rechter een deskundige benoemen om mondeling verslag te doen op de daartoe vastgestelde zitting; de rechter kan die deskundige ook gelasten tijdens zijn verhoor staten van beschrijving, plans of foto's over te leggen, die dienstig zijn voor de oplossing van het geschil. Alvorens verslag te doen, legt de deskundige de eed af, die in artikel 987 voorgeschreven is. De deskundige mag zich van stukken bedienen.

Van de eedaflegging en van de verklaringen van de deskundige wordt proces-verbaal opgemaakt.” (art. 989 Ger. W.).

Vermits de wet het niet anders bepaalt, moet worden aangenomen dat de rechter in hoger beroep, met het oog op de mondelinge uitleg waarvan hier sprake is, zowel een nieuwe deskundige als de deskundige die reeds in eerste aanleg was aangesteld, mag benoemen.

AFDELING II

ONDERHOOR TER ZITTING

VAN DE TECHNISCHE RAADGEVER VAN EEN PARTIJ

424 Luidens artikel 987, zesde lid, van het Gerechtelijk Wetboek kan „op verzoek van de partijen, de rechter, onder dezelfde voorwaarden (als de deskundigen) hun technische raadgevers horen, die hij erkent maar wier ereloon en kosten niet worden begroot”. Die technische raadgevers leggen geen eed af; artikel 987, achtste lid, Ger. W., spreekt inderdaad in dit verband alleen van de deskundigen.

In feite komt het verhoor van de raadgevers er op neer, aan de partijen toe te laten, via hun technische raadgever, hun technisch standpunt vóór de rechter te verdedigen. Het geheel van de bepalingen van artikel 987, impliceert dat de rechter de deskundige met de technische raadgevers van de partijen mag confronteren.

AFDELING III

AANVULLENDE EXPERTISE

425 De rechter mag een „aanvullende” expertise bevelen, wanneer hij in het verslag geen voldoende opheldering vindt (art. 987, eerste lid, Ger. W.), of omdat een partij een tegenverslag voorlegt waarin kritiek voorkomt nopens het verslag van de gerechtelijke deskundige (Brussel, 23 juni 1971, *J.T.*, 1972, 86). Gezien de deskundige door de neerlegging van zijn verslag zijn hoedanigheid verliest, is het nodig dat een nieuw vonnis hem terug met die hoedanigheid zou bekleden (VAN LENNEP, nr. 290; Gent, 28 mei 1906, *Pas.*, 1906, II, 344; Brussel, 16 juli 1914, *Pas.*, 1915, II, 45; Rb. Mons, 15 jan. 1934, *Pas.*, 1935, II, 45; Rb. Brugge, 10 juli 1934, *Pas.*, 1934, III, 47).

426 De oorzaak van de noodwendigheid om een aanvullende expertise te bevelen kan liggen bij de rechter of bij de deskundige: bij de rechter b.v. wanneer deze de opdracht van de deskundige niet breed genoeg had opgevat; bij de deskundige, wanneer deze b.v. zou nagelaten hebben een antwoord te geven op een van de gestelde vragen (Vred. Aarschot, 23 febr. 1939, *Bull. Ass.*, 1939, 443), of een blijk-bare vergissing zou hebben begaan (Kh. Antwerpen, 19 jan. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1519), of wanneer het wenselijk is dat de deskundige zelf nog zou antwoorden op de schijnbaar gegronde opmerkingen die tegen zijn verslag worden aangevoerd (Kh. Antwerpen, 17 juni 1913, *Pand. Pér.*, 1914, 722).

Volgens de rechtbank te Luik (20 jan. 1937, *R. Dr. Min.*, 1937, 146), kan de aanvullende expertise een middel worden om alle leemten te herstellen die niet voortspruiten uit onverschoonbare nalatigheid, of uit gemis aan bekwaamheid en onpartijdigheid. In die zin zou de deskundige die zou vergeten hebben de eed te plaatsen op zijn reeds neergelegd verslag, ter gelegenheid van een aanvullende expertise, hetzelfde verslag kunnen herschrijven, deze maal met de eed, en een aldus geldig gemaakt verslag neerleggen (zie verder, nr. 452).

Het recht een aanvullend onderzoek te bevelen, is in feite de tegenhanger van het recht de deskundige te onderhoren ter zitting (zie boven, nr. 418). Alle vragen die de rechter aan de deskundige ter zitting mag stellen, mogen ook het voorwerp worden van een aanvullend verslag.

427 Het is normaal dezelfde deskundige die aangesteld wordt voor het aanvullend onderzoek (VAN LENNEP, nr. 328). Men zou anders te doen hebben met een nieuwe expertise (zie verder, nr. 428, II; *vgl. boven*, nr. 159). Alle regels die toepasselijk zijn op een eerste expertise zijn toepasselijk op het aanvullend onderzoek. Het vonnis waarbij een aanvullend onderzoek wordt bevolen, is een beslissing alvorens recht te doen, die vatbaar is voor hoger beroep (art. 1050 Ger. W.) en die geen gezag van gewijsde bezit (Cass., 17 okt. 1968, *Pas.*, I, 181).

AFDELING IV

DE NIEUWE EXPERTISE

428 Een nieuwe expertise dient bevolen te worden:

I. *door dezelfde deskundige* te verrichten:

a) wanneer dezelfde feiten in een ander opzicht dienen onderzocht te worden;

b) wanneer nieuwe feiten door dezelfde deskundige dienen onderzocht te worden;

c) wanneer dezelfde deskundige dezelfde feiten dient te onderzoeken ten aanzien van een andere partij die tot gemeenverklaring opgeroepen werd na de neerlegging van het verslag (zie boven, nrs. 231 en 299) of zelfs tijdens de uitvoering van het deskundigenonderzoek.

II. *door een andere deskundige* te verrichten:

telkens wanneer de eerste deskundige vervangen wordt, hetgeen o.m. kan gebeuren omdat het verslag van de eerste deskundige niet geldig is of omdat de eerste deskundige op onaannemelijke wijze de zaak laat aanslepen (zie boven, nr. 191).

429 De vervanging kan bevolen worden wegens onregelmatigheid van het neergelegd verslag (Gent, 11 maart 1908, *Pas.*, 1909, II, 92; Brussel, 21 jan. 1910, *Pand. Pér.*, 1912, 134; Rb. Dendermonde, 21 maart 1931, *R. Acc. Trav.*, 1931, 129; Rb. Brussel, 4 juni 1938, *Pas.*, 1939, III, 60; *T. Vred.*, 1939, 132; Rb. Kortrijk, 27 april 1939, *Pas.*, 1940, III, 75; *Vred. Mechelen*, 13 juni 1952, *T. Vred.*, 1952, 50; Rb. Brussel, 10 maart 1960, *Bull. Ass.*, 1960, 406 en noot R.V.G.; Arbrb. Brussel, 21 dec. 1972, *Bull. Ass.*, 1973, 77, gebrek aan tegensprekelijk karakter).

430 Vervanging kan ook gebeuren omdat het neergelegd verslag de onbekwaamheid van de eerste deskundige bewijst. Dit veronderstelt dat er sedert de neerlegging geen andere overtuigende bewijzen worden voorgelegd (zie: Gent, 11 maart 1908, *Pas.*, 1909, II, 92; Brussel, 21 jan. 1910, *Pand. Pér.*, 1912, 134; Rb. Brussel, 18 maart 1912, *Belg. Jud.*, 1912, 631; Kh. Antwerpen, 8 febr. 1971, *R. H. Antw.*, 1973, 20).

431 Vervanging is ook mogelijk omdat de opmerkingen van zeer bekwame tegenexperten twijfel laten over de juistheid van het eerste verslag. Het zou niet opgaan te zeggen dat het advies van tegenexperten niet in aanmerking kan komen omdat de tegenexpert door een partij voor zijn prestatie wordt betaald. Men mag inderdaad niet veronderstellen dat een verdiende bezoldiging noodzakelijk de eerlijkheid van de tegenexpert in het gedrang brengt (zie: Luik, 9 april 1913, *Pas.*, 1913, II, 327; Luik, 2 febr. 1917, *Pas.*, 1917, II, 177; Rb. Charleroi, 27 jan. 1923, *T. Vred.*, 1924, 278; Rb. Charleroi, 26 maart 1926, *R. Dr. Min.*, 1926, 209).

Het volstaat natuurlijk niet dat het verslag van de gerechtelijke deskundige het voorwerp is van kritiek opdat de rechter zijn vertrouwen zou verliezen in de deskundige die hij aanstelde (Brussel, 4 dec. 1956, *J.T.*, 1957, 530). Doch de aard

van de kritiek en het aanzien of de bekwaamheid van de tegenexpert kunnen de rechter ertoe bewegen de tegenstrijdige standpunten van deze vakmensen nader te laten onderzoeken. Hij kan dan op twee manieren handelen:

1. ofwel een nieuwe deskundige aanstellen die dezelfde opdracht zal uitvoeren, indien het nog mogelijk is, zonder rekening te houden met het verslag van de eerste deskundige en met de opmerkingen van de tegenexpert;
2. ofwel integendeel de nieuwe deskundige belasten met de opdracht kennis te nemen van het bestreden advies en van de argumenten van de tegenexpert en te zeggen welke gegronde redenen er zijn om de voorkeur te geven aan één van beide zienswijzen (zie boven, nr. 376, en verder, nr. 504).

432 Wordt er tot een nieuwe expertise besloten, dan moeten er nieuwe deskundigen aangesteld worden (art. 987, eerste lid, Ger. W.). De procedure tot nieuwe expertise is dezelfde als voor de oorspronkelijke expertise. De partijen hebben derhalve het recht de nieuwe deskundigen in gemeen akkoord zelf te kiezen (zie boven, nr. 191). Indien de eerste deskundige door de partijen werd gekozen en blijkt heeft gegeven van onbekwaamheid, dan zullen de partijen de tweede maal veel meer aandacht moeten besteden aan de keuze van volwaardige deskundigen om de eerste te vervangen.

433 Principieel dienen alle verrichtingen opnieuw *ab ovo* te worden uitgevoerd door de nieuwe deskundige, voor zover dit nog mogelijk is. De vervangen deskundige heeft tot plicht de nieuwe op de hoogte te houden van hetgeen hij zelf gedaan heeft; de nieuwe deskundige heeft de plicht al die bestanddelen te controleren, te meer daar de toestand intussen kan gewijzigd zijn. De rechter kan eventueel met de geldige delen van het eerste verslag rekening houden (Brussel, 5 maart 1910, *J. Port Anv.*, 1910, 17; Rb. Brussel, 18 maart 1912, *R. Adm.*, 1913, 93).

434 De rechter in kort geding mag geen nieuwe expertise bevelen alleen omdat de eerste expertise slecht zou uitgevoerd zijn, indien er tegelijkertijd geen hoogdringendheid bestaat (Brussel, 2 dec. 1902, *J.T.*, 1903, 692).

ONGELDIGE VERSLAGEN. SANCTIES

AFDELING I

ONBESTAANDE VERSLAGEN

§ 1. Niet tegenstelbare verslagen

435 Een verslag dat tegenover een partij niet tegenstelbaar is, bestaat in feite voor die partij niet. En dit is het geval voor de partijen die bij de verrichtingen van de expertise niet werden opgeroepen (zie boven, nrs. 287 en 291).

Destijds was de sanctie in dergelijk geval, volgens diverse beslissingen, de nietigheid van het verslag (zie CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1053 en 1054). Volgens andere en meer overtuigende vonnissen en arresten, reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek, was de sanctie beperkt tot de niet-tegenstelbaarheid (Brussel, 26 dec. 1922, *J. Port Anv.*, 1923, 15; Kh. Antwerpen, 24 dec. 1924, *J. Port Anv.*, 1925, 158; Kh. Antwerpen, 30 nov. 1928, *R.G.A.R.*, 1928, 357; Kh. Brussel, 14 nov. 1929, *R.G.A.R.*, 1930, 604; Kh. Brussel, 18 maart 1932, *R.G.A.R.*, 1932, 1034; Rb. Dendermonde, 20 mei 1939, *J. Comm. Fl.*, 1939, nr. 5981; Rb. Brussel, 28 febr. 1948, *Bull. Ass.*, 1948, 608; Rb. Mons, 14 okt. 1959, *J.T.*, 1959, 654; Rb. Brussel, 2 juli 1953, *J.T.*, 1954, 193; Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732; Rb. Antwerpen, 13 juni 1960, *J. Port Anv.*, 1960, 341).

De niet-tegenstelbaarheid is thans meer dan ooit, de echte sanctie voor het ontbreken van het tegensprekelijk karakter van een expertise (Corr. Luik, 4 dec. 1968, *Bull. Ass.*, 1971, 209; Arbrb. Brussel, 21 dec. 1972, *Bull. Ass.*, 1973, 77 en opmerkingen, onderlijnende dat zowel de nietigheid als de niet-tegenstelbaarheid de noodzakelijkheid een nieuwe expertise te bevelen tot gevolg hebben).

De rechter mag geen rekening houden met een niet-tegenstelbaar verslag.

Dit is nochtans alleen juist voor het verslag dat in zijn geheel niet tegenstelbaar is en dat derhalve ten aanzien van de niet opgeroepen partij, niet bestaat. Indien integendeel het verslag slechts voor een deel niet-tegenstelbaar is, bestaat het niettemin voor het overige; dit geval wordt behandeld onder nr. 457.

436 Opdat de rechter met een verslag zou mogen rekening houden tegenover een partij, moet dit verslag haar tegenstelbaar zijn in de hoedanigheid waarin zij uitgenodigd werd de expertise bij te wonen of waarin zij feitelijk deze expertise heeft bijgewoond. De rechter zal tegenover die partij het verslag niet in aanmerking nemen in verband met de andere hoedanigheden waarin deze partij zou kunnen optreden. B.v. wanneer een partij de expertise bijwoont in de hoedanigheid van voogd van een minderjarige, zal het verslag haar niet mogen tegengesteld worden in verband met haar persoonlijke belangen en rechten (Luik, 18 juni 1930, *Pas.*, 1930, III, 68; Brussel, 5 juni 1954, *J. Port Anv.*, 1954, 317).

Vermoedelijk werd om dezelfde reden aangenomen dat een deskundigenverslag van een expertise die in een strafzaak bevolen werd, niet kan tegengesteld worden in een burgerlijk geding tegen een partij die vervolgd was in die strafzaak doch buiten vervolging werd gesteld (Kh. Gent, 7 sept. 1960, Cobar t/ Camerlynck, *onuitg.*). De oplossing is juist indien de betrokken partij bij de strafrechtelijke expertise opgeroepen was geworden als beklaagde en niet als aansprakelijke persoon.

437 De verslagen die tegenstelbaar zijn aan de lasthebber zijn *ipso facto* tegenstelbaar aan de lastgever, krachtens de principes van de vertegenwoordiging (zie boven, nrs. 302 e.v.). Het volstaat dus dat de lasthebber opgeroepen werd om de expertise bij te wonen.

De kwestie is te weten wanneer een lastgeving voorhanden is.

Er werd hierboven gezegd, dat het bestaan van een lastgeving wordt vermoed inzake vervoer van goederen te land of ter zee, tussen de opeenvolgende vervoerders en de laatste vervoerder (zie boven, nr. 72). Dit vermoeden dat door de rechtbank wordt aangenomen inzake minnelijke expertise, geldt *a fortiori* inzake gerechtelijk deskundigenonderzoek.

438 Een andere vraag die wel eens gesteld wordt is te weten of de expertise die plaats heeft gehad tussen een partij en de verzekeraar van een derde, tegen deze derde, m.a.w. tegen de verzekerde, kan ingeroepen worden. Anders gezegd moet de verzekeraar al dan niet beschouwd worden als de vertegenwoordiger van de verzekerde inzake expertise? Men vindt hierover rechtspraak *pro* en *contra*.

Een gedeelte van de rechtspraak stelt dat, bij afwezigheid van de vervoerder, het deskundigenonderzoek gedaan tussen de bestemming en de verzekeraar van de vervoerder, aan deze laatste niet kan tegengesteld worden (Kh. Antwerpen, 14 okt. 1952, *J. Port Anv.*, 1953, 387; Kh. Antwerpen, 28 okt. 1953, *J. Port Anv.*, 1953, 469; Brussel, 9 nov. 1953, *J. Port Anv.*, 1953, 391; Brussel, 21 nov. 1953, *J. Port Anv.*, 1953, 394; Kh. Antwerpen, 21 okt. 1954, *J. Port Anv.*, 1955, 61; Kh. Antwerpen, 24 okt. 1955, *J. Port Anv.*, 1956, 185; Brussel, 30 nov. 1961, *J. Port Anv.*, 1962, 117; Brussel, 8 febr. 1962, *J. Port Anv.*, 1962, 149).

In dezelfde zin werd gevonnisd dat de expertise die plaats vond tussen de verzekeraar en het slachtoffer van een arbeidsongeval, niet tegenstelbaar is aan de aansprakelijke derde (Corr. Luik, 4 dec. 1968, *Bull. Ass.*, 1971, met noot).

De tegenstelbaarheid aan de verzekerde van de expertise uitgevoerd tussen de verzekeraar en een derde, b.v. de auteur van de schade of de garagist die de schade zal herstellen, werd integendeel aangenomen door de talrijke beslissingen inzake verkeersongevallen (Kh. Antwerpen, 30 dec. 1929, *R.G.A.R.*, 1930, 605; Kh. Antwerpen, 20 april 1932, *R.G.A.R.*, 1933, 1164; Kh. Antwerpen, 12 aug. 1932, *R.G.A.R.*, 1935, 1732; Kh. Brussel, 6 maart 1934, *R.G.A.R.*, 1934, 1490; Kh. Brussel, 8 okt. 1946, *Bull. Ass.*, 1946, 340; Gent, 25 juni 1952, *Bull. Ass.*, 1953, 85 met noot; Kh. Mons, 28 mei 1955, *Bull. Ass.*, 1956, 83 met noot; Gent, 30 maart 1966, *Bull. Ass.*, 1966, 978: de tegenstrijdigheid van belangen die bestaat tussen de verzekeraar „omnium” en benadeelde vormt een voldoende waarborg van objectiviteit om de expertise die tussen beiden plaats vond, tegenstelbaar te maken jegens de verzekerde derde, auteur van de schade, die niet opgeroepen werd de expertise bij te wonen; Rb. Brussel, 24 juni 1969, *Bull. Ass.*, 1969, 649: een gelijkaardige beslissing werd geveld ten aanzien van de verzekerde waarvan de verzekeraar de verdediging in rechte waarneemt).

Dezelfde oplossing werd meermaals gehuldigd inzake vervoer ter zee (Kh. Antwerpen, 16 dec. 1948, *Bull. Ass.*, 1949, 432; Brussel, 21 april 1951, *J. Port Anv.*, 1953, 259; Kh. Antwerpen, 5 jan. 1953, *R.W.*, 1952-53, 1374 met noot; Kh. Antwerpen, 4 febr. 1955, *J. Port Anv.*, 1955, 127).

Voormelde beslissingen zijn bezwaarlijk te beamen als algemeen geldende oplossing. Het is inderdaad gewaagd het bestaan van een lastgeving op een vermoeden te vestigen, en de expertise waarbij de verzekerde niet aanwezig is geweest, te beschouwen als een voldoende bewijs tegen hem. De reden die wordt aangegeven om aan een dergelijke expertise het karakter van tegenstelbaarheid te hechten, is dat de belangen van de verzekeraar en van zijn verzekerde zouden samenvallen, wanneer het er om gaat zo weinig mogelijk te betalen aan de hersteller ofwel integendeel het hoogste bedrag te eisen van de auteur van de schade, wanneer de verzekeraar de schade laat expertiseren. VAN RIJN merkt terecht op dat dit beweerd samenvallen van de belangen niet zo duidelijk is; het is weliswaar in het belang zowel van de verzekeraar als van de verzekerde dat de waarde van de herstelling niet wordt overdreven door de hersteller, doch de verzekeraar heeft er niettemin een eigen belang bij, de oorzaak van het ongeval te zien toeschrijven aan overmacht of aan de schuld van de verzekerde (*Examen de jurisprudence, R. Crit. J. B.*, 1958, blz. 227; zie boven, nrs. 72 en 302).

§ 2. Afwezigheid van hoedanigheid van deskundige

439 Om te kunnen beschouwd worden als gerechtelijk deskundigenverslag, moet het verslag dat opgesteld en neergelegd wordt, uitgaan van iemand die werkelijk de hoedanigheid van deskundige bezit.

Dit is niet het geval wanneer een deskundige, onder voorwendsel dat hij zich heeft moeten doen bijstaan, zich in feite heeft laten vervangen door een derde bij de uitvoering van zijn opdracht (zie boven, nr. 367, en verder, nr. 461). Destijds werd een dergelijke expertise als nietig beschouwd; het ware juister geweest te zeggen dat er geen expertise bestond vanwege de gerechtelijk aangestelde deskundige (zie: Rb. Charleroi, 6 juni 1931, *R.G.A.R.*, 1932, 871; Rb. Mons, 11 juli 1953, *J.T.*, 1953, 668; Kh. Brussel, 17 jan. 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 335; Brussel, 26 sept. 1959, *Pas.*, 1961, II, 61).

Dit zou ook het geval zijn, volgens sommigen, wanneer de deskundige de rechtsmacht van de rechter zou usurperen (zie verder, nr. 449).

440 Er is evenmin een deskundigenverslag voorhanden wanneer een deskundige die vervangen werd, toch een verslag mocht neerleggen (Brussel, 19 jan. 1959, *Pas.*, 1960, II, 113).

Wanneer een verzoek tot wraking van een deskundige nog niet beslecht is, zal de rechter die zich over de bewijskracht van het verslag moet uitspreken, die beslechting afwachten, om te weten of hij al dan niet het verslag als bestaande zal beschouwen (zie boven, nr. 190, en verder, nr. 461).

De kwestie te weten welk verslag in aanmerking komt wanneer twee verslagen werden neergelegd door twee deskundigen die achtereenvolgens in dezelfde zaak werden aangesteld, wordt verder behandeld (zie verder, nr. 509).

441 Een deskundige die zijn verslag heeft neergelegd, heeft hierdoor zijn opdracht beëindigd. Een tweede verslag dat diezelfde deskundige nadien zou neerleggen in dezelfde zaak, dient als niet bestaande beschouwd te worden.

De neerlegging in deze omstandigheden van een tweede verslag dat in strijd zou zijn met het eerste, kan bovendien tot gevolg hebben, dat ook aan de geloofwaardigheid van het eerste dient getwijfeld te worden als zijnde het werk van een weinig ernstige deskundige (zie boven, nrs. 159, 408-410; *vgl.* verder, nr. 488).

442 Destijds was de kwestie omstreden of het verslag van een deskundige die benoemd werd door een onbevoegde rechter of bij een nietig vonnis, als bestaande en geldig kon beschouwd worden. Het verslag is nietig wanneer het opgemaakt is krachtens een nietig vonnis (Gent, 21 febr. 1949, *R.W.*, 1949-50, 326), of krachtens een onbestaand vonnis (Rb. Gent, 2 april 1919, *Pas.*, 1920, III, 5).

Toch kan men wijzen op het feit dat een nietig vonnis niettemin een vonnis blijft (Cass., 8 juni 1925, *Pas.*, 1925, I, 274), zodat wanneer dit vonnis kracht van gewijsde bekomen heeft, het, volgens meerdere auteurs, als een geldige beslissing dient beschouwd te worden (VAN LENNEP, V, blz. 11, nr. 54; MOREL, *Procédure*, nr. 602 *bis*; Kh. Aalst, 11 okt. 1906, *J. comm. Fl.*, 1907, 193; Kh. Antwerpen, 8 jan. 1929, Boey t/ Cort, *onuitg.*; Luik, 9 dec. 1931, *R. Dr. Min.*, 1931, 270; Parijs, 10 mei 1947, *Dall. Hebd.*, 1948, 129; Rb. Oudenaarde, 23 okt. 1951, *R.W.*, 1952-53, 23; Rb. Luik, 28 jan. 1958, *R. Dr. Min.*, 1958, 381: het verslag van de deskundige die aangewezen werd door een onbevoegde rechter kan weerhouden worden als inlichting, *élément d'information*).

In dit geval moet thans *mutatis mutandis* het principe toegepast worden dat door het Gerechtelijk Wetboek wordt aangenomen inzake getuigenverhoor (art. 957: „De nietigheid van de rechtspleging, zelfs wegens onbevoegdheid van de rechter, heeft niet tot gevolg dat het getuigenverhoor dat op tegenspraak is gehouden tijdens deze rechtspleging, nietig is.”).

§ 3. Afwezigheid van ondertekening

443 Het verslag moet ondertekend zijn (zie boven, nr. 397). Wanneer een verslag niet ondertekend is, is het nietig, volgens artikel 862, 2°, Ger. W., en deze nietigheid kan ingeroepen worden zelfs bij ontstentenis van enige schade in hoofde van wie de exceptie opwerpt. Het was voor de auteurs van het Gerechtelijk Wetboek niet nodig hier een nietigheid te voorzien. Immers, een niet getekend geschrift is geen akte; men staat in dergelijk geval alleen vóór een „dood” ontwerp; de sanctie is het niet-bestaan van de akte (DE PAGE, III, 788; MALLARD, blz. 91), tenzij de partijen het eens zijn om te verklaren dat zij het niet getekend verslag beschouwen als uitgaande van de deskundige.

De kwestie zal verder opnieuw onderzocht worden in verband met de nietigheden (zie verder, nr. 451).

AFDELING II

ONREGELMATIGE VERSLAGEN

§ 1. Welke nietigheden?

444 De rechter mag geen rekening houden met nietige verslagen die de belangen van de partijen schaden. Hij moet de volstreekte nietigheden ambtshalve opwerpen (zie verder, nr. 446).

Er werd voorgehouden (HORSMANS, *J.T.*, 1968, blz. 216, nr. 17, derde kolom en voetnoot 50; LURQUIN, blz. 88, nr. 80), dat er geen andere oorzaken van nietigheid van het deskundigenverslag zijn dan de oorzaken opgesomd door artikel 862 van Gerechtelijk Wetboek, d.i. het gebrek aan ondertekening (zie boven, nr. 443) en de ontstentenis van de eed (zie verder, nr. 452), waarbij LURQUIN nog voegt de overtreding van de voorschriften van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Die beperking is niet gegrond. Er zijn inderdaad nog andere wetsbepalingen en rechtsbeginselen in te roepen naast de gevallen van onregelmatigheid in artikel 862 Ger. W. Het zijn de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de wilsgebreken (zie verder, nr. 445), — het principe van de ongeldigheid van de overeenkomsten die tegen de openbare orde indruisen, — en het principe van het recht van verdediging waarvan niemand ooit het bestaan heeft betwist als regel van nationale en zelfs internationale openbare orde (zie boven, nr. 288).

Het Gerechtelijk Wetboek heeft geenszins die oorzaken van nietigheid opgeheven. Wat betreft het niet beperkend karakter van artikel 862 inzake nietigheden onafhankelijk van iedere schade, zie de noot W.G. onder Cass., 25 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 1028 e.v.

§ 2. Wilsgebreken

445 Vermits het Gerechtelijk Wetboek niets gewijzigd heeft aan de regelen van het Burgerlijk Wetboek nopens de nietigheden spruitende uit een wilsgebrek, kan het deskundigenverslag nietig zijn wegens *d w a l i n g*, *b e d r o g* of *g e w e l d* (art. 1109 e.v. B.W.). Gezegde nietigheden betreffen inderdaad niet alleen de wederkerige akten of overeenkomsten, doch eveneens de eenzijdige akten (DE PAGE, I, 52, blz. 62 onderaan; PLANIOL en RIPERT, IV, 179 en 204).

De deskundige kan in *d w a l i n g* verkeerd hebben, b.v. wanneer hij de waarde geschat heeft van een schilderwerk dat hem werd voorgesteld als het werk van een beroemd schilder waar het in werkelijkheid slechts ging om een kopie van het meesterwerk. Deze *d w a l i n g* maakt *b e d r o g* uit indien een partij de onjuiste identiteit van het werk opzettelijk bevestigd heeft. De *d w a l i n g* kan ook bestaan in hoofde van de partijen, wanneer zij betrekking heeft op de identiteit van de persoon van de deskundige. *G e w e l d* is voorhanden b.v. indien de deskundige gedwongen werd een verslag, dat hij niet beaamt, te schrijven en te ondertekenen onder bedreiging of met gebruik van welke vorm ook van geweld.

De expertises die wegens wilsgebrek nietig zijn, kunnen bekrachtigd worden volgens het gemeen recht, doch dit vereist het akkoord van alle partijen (zie boven, nr. 27).

§ 3. Nieuwe theorie van de nietigheid inzake proceshandelingen

446 Het Gerechtelijk Wetboek heeft het systeem van de nietigheden tamelijk diepgaand gewijzigd wat betreft de proceshandelingen. Die nieuwe regelen zijn niet toepasselijk op vonnissen die geen rechtshandelingen zijn (Kh. Luik, 7 sept. 1971, *B.R.H.*, 1972, 44). De bedoeling van de wetgever wordt uiteengezet in het verslag VAN REEPINGHEN, blz. 34, en vooral blz. 348 e.v. Het nieuw systeem verwerpt het

begrip van de „nietigheid wegens miskenning van een substantiële formaliteit”, waarvan de rechtspraak nooit een preciese bepaling heeft kunnen geven (Verslag V.R., blz. 350; *vgl.* CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, nrs. 1001 e.v.). Het nieuw systeem van nietigheden verwerpt de ergerniswekkende nietigheden (Verslag V.R., blz. 34: „dit werd niet behouden daar de ergerniswekkende aard ervan tot gevolg heeft gehad dat de bepaling dode letter werd”). Het systeem blijft getrouw aan de idee dat er geen nietigheid zonder tekst bestaat. Bovendien kan in principe geen nietigheid ingeroepen worden indien het aangeklaagd verzuim of de aangeklaagde onregelmatigheid de belangen niet schaadt van de partij die de exceptie opwerpt (art. 861 Ger. W.).

Nopens de kwestie of er een vermoeden van schade bestaat, zie: VAN LENNEP, II, blz. 294, nr. 52 (*vgl.* Brussel, 27 jan. 1905, *Pas.*, 1906, II, 11; Cass., 4 maart 1955, *J.T.*, 1955, 397; Cass., 13 dec. 1957, *J.T.*, 1958, 73; Cass., 27 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1211).

De volstreekte nietigheid is thans de nietigheid die bestaat zelfs wanneer geen partij er schade door lijdt. De gevallen van volstreekte nietigheid zijn opgesomd in artikel 862 Ger. W. De volstreekte nietigheden moeten door de rechter van ambtswege opgeworpen worden maar zij kunnen gedekt worden. Zij zijn gedekt, volgens een formule overgenomen uit de wet op het taalgebruik in gerechtszaken, wanneer een vonnis of arrest op tegenspraak, behalve datgene dat een maatregel van inwendige aard inhoudt, gewezen is zonder dat het verval of de nietigheid door de partij is voorgedragen... Zij zijn gedekt, indien zij niet worden opgeworpen vóór enig ander middel (art. 864 Ger. W.).

Hieruit volgt ook dat de partijen de nietigheid kunnen dekken door zich bij gemeen akkoord ervan te onthouden de nietigheid voor te dragen, op voorwaarde dat de rechter de exceptie niet ambtshalve opwerpt.

De volstreekte nietigheid is tijdelijk en voorwaardelijk.

Voorwaardelijk in die zin dat, wanneer de partijen ze niet opwerpen, zij alleen uitwerking zal hebben voor zover de rechter ze zelf ambtshalve opwerpt vooraleer een vonnis te vellen dat verder gaat dan een maatregel van inwendige orde.

En tijdelijk, omdat zij, na een dergelijke beslissing, volledig gedekt is (zie in die zin, de noot W.G. onder Cass., 25 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 1028 e.v.).

Voormelde regeling is toepasselijk op de *proce-shandelingen* (*actes de la procédure*) (art. 860 Ger. W.).

Naast de volstreekte nietigheden kunnen er andere bepaald zijn door de wet. Het is in verband met deze laatste oorzaken van nietigheid dat artikel 864, tweede lid, Ger. W., bepaalt: „De andere nietigheden die kunnen worden ingeroepen tegen een proceshandeling, moeten tegelijk worden voorgedragen. Zij zijn gedekt, indien zij niet worden opgeworpen vóór enig ander middel.” Het zijn ook die andere nietigheden die zonder gevolg blijven wanneer zij de belangen van de partij die ze opwerpt, niet schaadt.

§ 4. Is het deskundig verslag een akte van rechtspleging?

447 Is een deskundig verslag een akte van de rechtspleging? De kwestie was vóór het Gerechtelijk Wetboek omstreden.

Bevestigend: GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, nr. 363, blz. 626; CARRÉ en CHAUVÉAU, *Q.*, 1199; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 12; Rb. Charleroi, 14 maart 1888, *Pas.*, 1888, III, 200; Kh. Antwerpen, 11 april 1962, *J. Port Anv.*, 1963, 254.

Ontkennend: VAN LENNEP, II, nrs. 9, 237 en 293; BRAAS, II, 981, blz. 175; GARSONNET, uitgave 1898, nr. 497, blz. 175; CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 998, 999 en 1100.

Men heeft beweerd dat het verslag niets anders was dan een bewijs onderworpen aan bepaalde vormen, zoals een notariële akte, die daarom geen proceshandeling wordt.

Het is voortaan moeilijk dit standpunt te handhaven, daar artikel 862, 6° van het Gerechtelijk Wetboek de eed opgelegd aan de deskundigen beschouwt als bestanddeel van akten die als proceshandeling nietig kunnen verklaard worden (HORMANS, nr. 17).

§ 5. Schending van de openbare orde, o.m. wegens afstand van rechtsmacht

448 Een deskundigenverslag kan nietig zijn omdat het een of andere regel van openbare orde schendt. Aldus kan een verslag dat steunt op bescheiden en inlichtingen die het voorwerp waren van het beroepsgeheim, niet in aanmerking komen (Brussel, 11 maart 1969, *Pas.*, 1969, II, 132).

449 **Afstand van rechtsmacht:** Heeft de deskundige die de opdracht ontving het geschil te beslechten, hieraan gevolg gegeven, dan zal het verslag evenals het vonnis volgens sommigen nietig, volgens anderen onbestaande zijn (zie boven, nr. 442). Men zou dan immers niet te doen hebben met een verslag, doch met een ongeldig ontwerp van vonnis vanwege iemand die niet de macht bezit om een vonnis uit te spreken (zie ook boven, nrs. 15, 100, 111 en 439).

Wanneer echter de deskundige die met een normale opdracht werd belast, bij de uitvoering hiervan termen gebruikt die aan zijn advies de vorm geven van een beslissing, dan mag de rechter, van dit verslag wel gebruik maken.

Het zijn inderdaad niet de door de deskundige gebruikte termen die van belang zijn, doch wel de werkelijke toedracht van het verslag: beslist de deskundige iets al dan niet?

Wanneer een deskundige terloops een oordeel velt over een rechtsvraag die in het geding is gerezen, dan moet de rechter daarom niet noodzakelijk het verslag verwerpen. Hij kan die passus van het verslag als niet geschreven beschouwen. De kontekst zal uitwijzen of de deskundige door het geveld oordeel, al dan niet blijk heeft gegeven van partijdigheid.

Er werd gevonnist dat, wanneer de deskundige de perken van zijn opdracht heeft overschreden of wanneer hij juridische beschouwingen heeft uitgebracht die niet tot zijn bevoegdheid hoorden, zijn verslag daarom niet nietig is; in dit geval zal de rechter alleen geen rekening houden met die delen van het verslag (Brussel, 1 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 170).

450 Voor wie meent dat een deskundige geen getuigen mag horen omdat hij hierdoor de macht van de rechter zou usurperen, zou het verslag nietig moeten zijn

voor zover het gesteund is op de verklaringen van die getuigen. Boven werd echter reeds aangetoond dat het verhoor van getuigen door een deskundige geoorloofd is (zie boven, nrs. 329 e.v.).

§ 6. Gebrek aan ondertekening als nietigheid

451 Er werd hierboven gezegd dat het gebrek aan ondertekening tot gevolg heeft dat er geen verslag bestaat (zie boven, nrs. 397 en 443). Doch, indien men dit gebrek toch beschouwt als een oorzaak van nietigheid van het verslag, dan mag deze nietigheid slechts aanvaard worden op voorwaarde dat ze geen „ergerniswekkende” gevolgen heeft; anders oordelen ware tegenstrijdig met de geest van de nieuwe wetgeving (zie boven, nr. 445).

Het gebrek aan ondertekening kan zeer goed het gevolg zijn van een verstrooidheid. De deskundige kan bij onachtzaamheid vergeten hebben te tekenen of vergeten hebben de laatste bladzijde waarop zijn handtekening geplaatst was bij zijn verslag te voegen. In dergelijke gevallen gaat het om een materiële vergissing die mag hersteld worden. Alle materiële vergissingen kunnen steeds hersteld worden in de vonnissen (art. 795 Ger. W.). Waarom zou dit in een deskundigenverslag niet kunnen? De deskundige mag dus het verslag ter griffie gaan tekenen nadat het neergelegd werd. De sanctie is dan alleen dat de datum van de neerlegging slechts deze zal kunnen zijn waarop het verslag door het aanbrengen van de handtekening volledig werd gemaakt.

De nietigheid wegens ontstentenis van ondertekening blijkt aldus veeleer gelegen te zijn in de moedwillige weigering om het verslag te tekenen en niet in een loutere vergetelheid.

Indien men aanneemt dat de verstrooide deskundige zijn missing uit eigen beweging niet mag herstellen, wat dient er dan te gebeuren?

In de eerste uitgave van dit trefwoord (nr. 1100) werd voorgesteld dat, bij ontbreken van de eed, de oplossing erin bestaat dat de deskundige door een nieuw vonnis zou aangesteld worden om die leemte aan te vullen. Dit levert geen moeilijkheid op wanneer beide partijen het daarover eens zijn; doch dit moet ook kunnen gebeuren zelfs wanneer één van de partijen niet akkoord gaat. Niets belet immers de rechter dezelfde deskundige aan te stellen met dezelfde opdracht. Nochtans blijft er het feit dat die deskundige zou kunnen gewraakt worden omwille van het feit dat hij reeds over de zaak geschreven heeft in zijn eerste verslag. Men zou aldus tot dit eigenaardig resultaat komen dat het zozegd nietig en zelfs onbestaande verslag, toch als bestaand zou beschouwd worden in verband met de wraking, hetgeen aantoon hoe ergerniswekkend deze exceptie wordt, indien men een nietigheid wil steunen op een louter materiële onachtzaamheid.

Men spreekt hier al te gemakkelijk van openbare orde, waar alleen het algemeen belang bepaalde eisen stelt; het moet de partijen toegelaten worden een dergelijke nietigheid te laten herstellen of afstand te doen van de exceptie die erop gesteund is. Zij kunnen het doen voor de rechter aan wie zij verklaren dat zij het verslag aannemen als regelmatig. Waarom zou hun akkoord niet even geldig zijn zonder die tussenkomst van de rechter? Indien het verslag integendeel nietig ware omwille van een reden van openbare orde, dan kan de rechter, evenmin als de partijen, iets ondernemen tegen die beweerde schending van een regel van openbare orde.

Wat betreft de materiële onmogelijkheid om de handtekening van de deskundige te bekomen, zie boven, nrs. 399 e.v.

§ 7. Ontstentenis van eedformule

452 Alle beschouwingen hierboven uitgebracht inzake gebrek aan ondertekening van het verslag, gelden eveneens bij ontstentenis van eedformule. Dan is de expertise nietig, zelfs wanneer de onregelmatigheid geen schade heeft veroorzaakt (Luik, 17 febr. 1970, *J. Liège*, 1969-70, 282).

Vóór het Gerechtelijk Wetboek, mochten de partijen de deskundige van het afleggen van de eed vrijstellen, daar zij meester waren over hun rechten (Cass., 5 febr. 1954, *Pas.*, 1954, I, 497; Cass., 12 nov. 1954, *Pas.*, 1955, I, 225; Cass., 6 dec. 1962, *Pas.*, 1963, I, 429; Cass., 27 nov. 1964, *J.T.*, 1965, 173 met noot; *R. Crit. J. B.*, 1966, 98 met noot; Luik, 17 febr. 1970, *J. Liège*, 1969-70, 282; HORSMANS, nr. 17; zie boven, nr. 426).

Deze vrijstelling zou thans onmogelijk geworden zijn volgens de auteur van de noot onder Cass., 25 juni 1971 (*Pas.*, 1971, I, 1028 e.v.).

Nochtans verbiedt het Gerechtelijk Wetboek nergens de partijen van een gerechtelijke expertise af te zien om een beroep te doen op een minnelijke expertise die ook van waarde is voor de rechter.

Het enig gevolg van de vrijstelling van de eed of van het akkoord van de partijen om de ontstentenis van de eed niet in te roepen, is dat het deskundigenverslag niet kan gelden als „gerechtelijke expertise”. Dit belet niet dat dit verslag de waarde kan behouden van een minnelijke expertise.

Als minnelijke expertise kan het verslag desgevallend dezelfde overtuigingskracht hebben (zie boven, nr. 72), behalve dat er geen authentieke bewijskracht zal kunnen toegekend worden aan de vaststellingen gedaan in deze akte (zie verder, nr. 479). Wanneer de nietigheid niet gedekt is dan kan de exceptie spruitende uit de ontstentenis van een regelmatige eed, voor de eerste maal worden voorgedragen zelfs vóór het Hof van Cassatie (Cass., 29 april 1957, *Pas.*, 1957, I, 1028).

453 De afwezigheid van de vermelding van de eedformule in het verslag wil niet zeggen dat de eed niet werd afgelegd. „Wanneer de vermelding van een vorm verzuimd of onregelmatig is geschied, kan zulks geen nietigheid van de rechtspleging ten gevolge hebben, indien uit de gedingstukken blijkt dat die vorm werkelijk in acht is genomen” (art. 867 Ger. W.).

Dit is toepasselijk wanneer de eedformule door de deskundige geplaatst werd op de verzendingsbrief die het verslag vergezelt.

Er werd gevonnist weliswaar in verband met de regelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering dat een verslag geldig is wat de aflegging van de eed betreft, wanneer de deskundige vooraf de eed aflegde en in zijn verslag naar die eedaflegging verwijst vooraleer het verslag te tekenen (Cass., 25 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 1028; *R.W.*, 1971-72, 1058).

§ 8. Taalgebruik

454 Wanneer de wet op het gebruik der talen niet werd nageleefd (zie boven, nrs. 364 e.v.), is het verslag nietig (art. 40, wet 15 juni 1935). Bedoelde nietig-

heid dient door de rechter ambtshalve uitgesproken te worden (zelfde artikel). Zij is van openbare orde (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Procédure civile*, nrs. 617 e.v.; Brussel, 23 april 1937, *J.T.*, 1937, 519; Rb. Hasselt, 26 maart 1947, *R.W.*, 1946-47, 1326; Rb. Oudenaarde, 9 mei 1951, *R.W.*, 1951-52, 561; Rb. Ieper, 5 mei 1954, *R.W.*, 1954-55, 381; Vred. Berchem, 7 nov. 1967, *R.W.*, 1967-68, 68; Rb. Tongeren, 20 dec. 1963, *R.W.*, 1963-64, 1379).

455 Deze nietigheid kan door de partijen niet gedekt worden. Zij wordt gedekt krachtens de wet zelf, indien de exceptie niet wordt opgeworpen en dat spijs de overtreding, een definitief vonnis, behalve een van inwendige orde, is tussengekomen (zie hierboven: Tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, nrs. 260 e.v.).

§ 9. Schending van het recht van verdediging

456 Dit recht, waarvan de grondslag vermeld werd onder nr. 287, neemt tal van vormen aan. De miskennis van dit recht brengt de nietigheid mee van het gedeelte van het verslag dat met miskennis van dit recht tot stand kwam, en van geheel het verslag indien het nietig gedeelte innig samenhangt met al het overige. De nietigheid kan alleen ingeroepen worden *in limine litis* en voor zover de schending van het recht van verdediging aan de belanghebbende partij schade heeft berokkend. Zij kan gedekt worden door het akkoord van de partijen en hersteld worden voor zover die herstelling in feite mogelijk is.

A. GEBREK AAN OPROEPING

457 Het recht van verdediging wordt geschonden wanneer een partij niet werd opgeroepen op een of meer bepaalde verrichtingen van de expertise. Dit geval dient goed onderscheiden te worden van de volledige ontstentenis van oproeping (zie boven, nr. 435). In dit laatste geval is er geen tegenstelbaar verslag voor de niet uitgenodigde partij. Wanneer integendeel de partij wel uitgenodigd werd, is het verslag haar tegenstelbaar in principe. Zij kan beweren dat het verslag haar niet tegenstelbaar is voor de delen betreffende de verrichtingen waarop zij niet werd uitgenodigd. Doch zij kan ook gewag maken van de nietigheid spruitende uit de miskennis van haar recht om zich te kunnen verdedigen in alle fasen van een expertise waarvan zij niet totaal onwetende is. Aldus is het verslag nietig wanneer de partij in de onmogelijkheid werd gesteld haar verklaringen en vorderingen kenbaar te maken, dit voor zover haar belangen geschaad werden. Zie nopens deze nietigheid: Cass., 13 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 399; *vgl.* Brussel, 25 juni 1902, *J.T.*, 1902, 901; Brussel, 19 nov. 1906, *J. Comm. Br.*, 1907, 36; Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732; Cass., 27 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1211; Vred. Andenne, 19 april 1963, *Bull. Ass.*, 1964, 42; Vred. Landen, 31 okt. 1969, *Bull. Ass.*, 1969, 764.

Wat betreft de gedeeltelijke niet-tegenstelbaarheid, zie: Cass. fr., 19 febr. 1907, *Belg. Jud.*, 1908, 321; Cass., 18 jan. 1912, *Pas.*, 1912, I, 88; Brussel, 18 maart 1959, *Res Jura Imm.*, 1959, 27; Kh. Antwerpen, 16 maart 1922, *J. Port Anv.*, 1922, 477; Brussel, 26 dec. 1922, *J. Port Anv.*, 1923, 15; Kh. Antwerpen, 24 dec. 1924, *J. Port Anv.*, 1925, 158; Gent, 3 juni 1926, *J. Comm. Fl.*, 1926, 4691; Rb. Luik, 18 juni 1930, *Pas.*, 1931, III, 68; Rb. Dendermonde, 20 mei 1939, *J. Comm. Fl.*, 1939, 5981; zie ook boven, nr. 435.

Met het gebrek aan uitnodiging kan gelijk gesteld worden het feit dat de uitnodiging te laat uitgezonden werd om aan de partij toe te laten aanwezig te zijn. De rechter beoordeelt soeverein of de tijd gelaten tussen de uitnodiging en de bij te wonen deskundige verrichting al dan niet voldoende is. Het is vanzelfsprekend dat de korthed van de termijn van oproeping zonder gevolg zal blijven indien de partijen in feite toch aanwezig waren en hun opmerkingen hebben kunnen laten gelden (Rb. Gent, 25 okt. 1966, *T. Not.*, 1967, 100 met noot).

Het ontbreken van een uitnodiging kan te wijten zijn aan de derden die de deskundige bijstaan. Een gerechtelijke deskundige had zich doen bijstaan door specialisten voor het onderzoek van een gekwetste; het onderzoek door deze specialisten was niet tegensprekelijk gebeurd. De rechter verklaarde de expertise nietig wegens schending van de rechten van de verdediging (Vred. Landen, 31 okt. 1969, *Bull. Arr.*, 1969, 764; zie boven, nr. 336).

B. GEBREK AAN MEDEDELING VAN STUKKEN EN ARGUMENTEN

458 Het recht van verdediging is eveneens geschonden wanneer er gebruik werd gemaakt van bescheiden die niet medegedeeld werden (Rb. Brussel, 4 april 1938, *Pas.*, 1939, III, 60; zie boven, nr. 326). HORSMANS (nr. 17, derde kolom van blz. 266) vestigt terecht de aandacht op het feit dat het artikel 736 van het Ger. W. hier zou dienen toegepast te worden, waarbij wordt voorgeschreven dat de partijen hun stukken aan elkaar overleggen, en dat „anders de rechtspleging ambtshalve wordt geschorst”.

Het recht van verdediging is ook gekrenkt wanneer de deskundige geen kennis heeft genomen van de bescheiden en vorderingen of opmerkingen die hem onderworpen werden (Rb. Brussel, 2 juli 1953, *J.T.*, 1954, 193 met noot), — wanneer de partij niet in de gelegenheid werd gesteld om haar vorderingen te expliciteren, — wanneer er een onvoldoende termijn werd gelaten tussen de datum van de oproeping om aanwezig te zijn bij een deskundige verrichting en de datum van deze verrichting (Rb. Gent, 25 okt. 1966, *T. Not.*, 1967, 100, met noot F.W.), — wanneer de deskundige eenzijdige contacten met een partij heeft gehad (Rb. Brugge, 10 juli 1934, *Pas.*, 1936, III, 47).

C. GEBREK AAN MOTIVERING EN VERMELDINGEN

459 Wat betreft het gebrek aan motivering van het verslag, of aan voldoende motivering, wordt er aangenomen dat deze onregelmatigheid het recht van verdediging in het gedrang kan brengen; het is immers niet mogelijk een besluit te bestrijden waarvan de motieven onbekend en dus oncontroleerbaar zijn; de motieven moeten bekend zijn opdat de partij eventueel zou kunnen aantonen dat zij op verkeerde gronden berusten. Het verslag moet vatbaar zijn voor discussie (Kh. Brussel, 11 dec. 1937, *Pas.*, 1937, III, 46). Deze onregelmatigheid betreft eveneens de geloofwaardigheid van het deskundigenverslag, vermits de rechter de gegrondheid van het advies moet toetsen aan de hand van de motieven (zie boven, nr. 372).

Zie nopens de motivering: CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1050 e.v.; Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92; Kh. Gent, 3 dec. 1927, *J. Comm. Fl.*, 1928, 28; Brussel, 28 dec. 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 394; Kh. Brussel, 11 okt. 1937, *Pas.*, 1938, III, 46.

Er bestaat aanleiding tot een aanvullende opdracht wanneer de motivering niet voldoende is om overtuigend te zijn (Rb. Brussel, 25 nov. 1948, *Res Jura Imm.*, 1949, blz. 252, nr. 2072; zie verder, nrs. 475 en 498).

V e r m e l d i n g e n . Wanneer de deskundige verzuimt een feit te vermelden in zijn verslag dat hij had dienen te vermelden, kunnen er redenen van nietigheid zijn in zover hierdoor het recht van verdediging in gevaar werd gebracht.

Het verzuim de verklaringen en vorderingen in het verslag te vermelden is alleszins geen reden van nietigheid wanneer het verslag in feite een antwoord geeft op deze verklaringen en vorderingen; het verzuim veroorzaakt in dit geval inderdaad geen schade (Rb. Luik, 6 jan. 1967, *Pas.*, 1967, III, 67; Rb. Verviers, 16 jan. 1968, *R.G.A.R.*, 8060 met noot; Luik, 8 okt. 1969, *R.G.A.R.*, 1969, 8350; Brussel, 24 jan. 1973, *J.T.*, 1973, 390).

De sanctie van het verzuim bestaat hierin dat de partijen een nieuwe expertise zullen mogen vragen op de punten waarvan zij voor de deskundige gewag zouden hebben gemaakt, ware de voorlezing gebeurd.

De mededeling van bescheiden kan gelijk staan met een bewering van de partij, indien het voorgelegd bescheid het standpunt van die partij staft. Indien hij van de medegegeelde documentatie geen kennis neemt blijft de deskundige in die mate in gebreke zijn advies te motiveren (Rb. Brussel, 2 juli 1953, *J.T.*, 1954, 193).

D. GEBREK AAN KENNISGEVING VAN HET ONTWERP

460 Het recht van verdediging is ook miskend wanneer aan de partijen, of aan één hunner, geen mededeling werd gegeven van het ontwerp van verslag (zie boven, nrs. 380 en 411). Zonder die kennisgeving kan deze partij immers haar opmerkingen niet doen gelden. Het nadeel dat uit deze krenking volgt kan meestal hersteld worden: de neerlegging van het definitief verslag wordt dan beschouwd als een mededeling van de préliminaires en de deskundige kan steeds gelast worden, door een vonnis dat een aanvullende expertise beveelt, een antwoord te geven op de opmerkingen die de benadeelde partij na de neerlegging heeft geformuleerd; deze opmerkingen kunnen in dit geval zeker niet laattijdig genoemd worden.

Zie hieromtrent: Kh. Antwerpen, 9 juli 1899, *J. Port Anv.*, 1899, I, 207; Kh. Gent, 9 juli 1907, *Pas.*, 1907, III, 343; Kh. Brussel, 11 juni 1921, *J. Comm. Br.*, 1921, 364; Rb. Kortrijk, 27 april 1939, *Pas.*, 1940, III, 75; Rb. Brussel, 5 febr. 1952, *Pas.*, 1953, III, 91; Rb. Kortrijk, 18 april 1957, *Bull. Ass.*, 1959, 343; Brussel, 20 juni 1958, *Pas.*, 1959, II, 129; Kh. Antwerpen, 28 nov. 1959, *J. Port Anv.*, 1960, 437; Brussel, 10 maart 1960, *Pas.*, 1961, II, 97; Rb. Huy, 4 juni 1961, *Res Jura Imm.*, 1965, 163; Rb. Brussel, 14 april 1964, *R.W.*, 1964-65, 485; Kh. Brussel, 13 febr. 1965, *J.T.*, 1965, 662; Kh. Brussel, 30 juni 1965, *J. Comm. Br.*, 1965, blz. 273; Vred. Nivelles, 30 okt. 1970, *J.T.*, 1970, 748: het verslag is volgens deze beslissing niet nietig, maar de rechter mag er geen rekening mee houden; *vgl.* Rb. Arlon, 10 nov. 1955, *J. Liège*, 1955-56, 261.

De mededeling van een geschreven ontwerp van verslag mag niet vervangen worden door een mondelinge voorlezing omdat de partijen de bewoordingen van het ontwerp rijp moeten kunnen overwegen, en zelfs, eventueel, een technische raadgever of een raadsman moeten kunnen consulteren, hetgeen niet mogelijk is wanneer zij niet

over een geschreven verslag beschikken. Volgens de Vrederechter te Nijvel schendt het verzuim aan mededeling van een geschreven verslag, de rechten van de verdediging van de partijen; de rechter mag in die omstandigheden het verslag niet in acht nemen (Vred. Nijvel, 5 mei 1971, *J. Niv.*, 1971, 118).

Volgens de Arbeidsrechtbank te Brussel (21 dec. 1972, *Bull. Ass.*, 1973, 77) is de expertise nietig wegens ontstentenis van mededeling van het ontwerp, en dient de rechter een nieuwe expertise te bevelen.

Wanneer de deskundige niet alleen zijn bevindingen mededeelt doch eveneens zijn besluiten, dan is zijn verslag daarom niet nietig (Arbrb. Luik, 23 febr. 1973, *J. Liège*, 1972-73, 237; zie boven, nr. 381).

E. GEBREK AAN PERSOONLIJKE UITVOERING

461 De deskundige dient zijn opdracht persoonlijk uit te voeren. Het verslag is onregelmatig wanneer de deskundige bepaalde delen van zijn verslag door iemand anders heeft laten opmaken (zie boven, nrs. 367 en 439), of wanneer hij zich doet bijstaan door derden waarvan hij de prestaties niet volgt en niet controleert (zie boven, nr. 336).

Zo is het deskundigenverslag nietig wanneer de deskundige die een derde met berekeningen en technische vaststellingen heeft belast, deze gegevens louter overneemt zonder zijn eigen advies te uiten (Rb. Antwerpen, 12 febr. 1970, *R.W.*, 1969-70, 1304).

Zie nopens de door de deskundigen niet of niet collectief uitgevoerde werkzaamheden of nopens de door hem niet gecontroleerde verrichtingen: Rb. Charleroi, 6 juni 1930, *R.G.A.R.*, 1932, 871; Brussel, 20 jan. 1954, *Pas.*, 1956, II, 14; Kh. Brussel, 17 jan. 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 335 e.v.

F. VERZUIM VAN POGING TOT VERZOENING

462 Het nalaten om over te gaan tot een verzoeningspoging zou, volgens sommigen, de rechter toelaten geen acht te slaan op het verslag (Rb. Brussel, 2 juli 1953, *J.T.*, 1954, 193 met noot: er waren in het geval beslecht door dit vonnis, nog andere onregelmatigheden door de deskundige begaan; *T. Vred.*, 1954, 356 met noot).

Deze zienswijze is te streng en kan thans zeker door niets gestaafd worden. De nietigheid wordt door de wet nergens voorzien als sanctie voor dit verzuim (Brussel, 1 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 170). Niets belet de rechter zelf over te gaan tot de poging tot verzoening, of een aanvullende expertise te bevelen met het oog op een dergelijke poging door de deskundige.

Men zou tevergeefs aanvoeren dat de kansen op verzoening verminderd zijn wanneer het verslag neergelegd is en dat de partijen derhalve niet meer in dezelfde onzekerheid verkeren nopens hun kansen in het geding. De poging tot verzoening werd inderdaad niet voorgeschreven als een speculatie op de onzekerheid van de partijen; ze is integendeel alleen gezond indien de partijen tot een akkoord komen in het volle besef van de werkelijkheid.

AFDELING III

GEVOLGEN VAN DE NIETIGHEID. HERSTELBAARHEID

§ 1. Algemeenheden

463 Tenzij de nietigheid of de onregelmatigheid herstelbaar mocht zijn, is de sanctie ervan dat de rechter geen rekening mag houden met het onregelmatig verslag en eventueel een nieuwe expertise kan bevelen (Arbrb. Brussel, 21 dec. 1972, *Bull. Ass.*, 1973, 77 met noot).

464 Vóór het Gerechtelijk Wetboek werd dikwijls door de rechtspraak beslist dat het vonnis dat de nietigheid niet uitsprak, zelf nietig was (zie de rechtspraak vermeld in CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1019 e.v.). Voortaan kan hiervan geen sprake meer zijn; het huidig nieuwe systeem beoogt immers de dekking van de nietigheden in hoge mate mogelijk te maken (zie boven, nr. 445). Het hoeft verder geen uitvoerig betoog dat, nu zoals vroeger, de nietigheid van het verslag zonder invloed is op de ontvankelijkheid van de vordering waarvan zij slechts een incident is (Brussel, 17 mei 1932, *J. Port Anv.*, 1932, 241).

§ 2. Nietigheid als fout van een partij

465 Gelijk welke partij mag altijd de volstreckte nietigheid inroepen (zie boven, nr. 446). In de andere gevallen mag de nietigheid alleen ingeroepen worden door de partij waarvan de belangen geschaad werden. De nietigheid kan niet ingeroepen worden door de partij die ze zelf heeft veroorzaakt (GLASSON, 1908, I, 23).

Wie in feite bewust een geval van nietigheid heeft tot stand gebracht zal bezwaarlijk kunnen beweren dat hij schade lijdt (*vgl.* boven, nr. 407).

§ 3. Nietigheid en residuale bewijskracht

466 Destijds verhielp menige beslissing de ongezone gevolgen van de talrijke nietigheden, door de rechter toe te laten de nietig verklaarde verslagen nog te gebruiken als inlichtingen. De kwestie van de eventuele residuale waarde van een nietig verslag was omstreden (zie CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1024 e.v.). Thans rijst de vraag heel anders. Inderdaad de onoverkomelijke nietigheden zijn thans alleen nog die welke werkelijk aan de rechter verbieden acht te slaan op het nietig verslag of de gedeelten ervan. De onregelmatigheden die niet tot die categorie behoren zullen alleen de geloofwaardigheid, m.a.w. de bewijskracht van de expertise beïnvloeden. Verslagen met zulke onregelmatigheden kunnen steeds als inlichtingen dienen (Kh. Gent, 26 jan. 1971, *B.R.H.*, 1971, 563; Cass., 5 febr. 1971, *R.W.*, 1970-71, 1653; zie ook Brussel, 3 febr. 1960, *Bull. Ass.*, 1962, 497).

Indien men integendeel staat voor een volstreekte nietigheid die niet gedekt kan worden, dan kan het verslag niet meer dienen, zelfs niet als inlichting of als begin van bewijs (Brussel, 7 april 1964, *Pas.*, 1965, II, 115; *anders*: Vred. Schaarbeek, 13 juli 1956, *T. Vred.*, 1956, 358).

§ 4. Nietigheid en herstelbaarheid

467 Het herstel van de nietigheid kan vooreerst het werk zijn van de partijen. Zo kunnen zij zich uitdrukkelijk op voorhand akkoord verklaren om de deskundige vrij te stellen een pleegvorm na te leven, waarvan het verzuim anders de nietigheid tot gevolg zou hebben; zij kunnen ook naderhand verklaren als geldig te beschouwen het verslag waarvan zij de onregelmatigheid zouden kunnen inroepen; verder nog kunnen zij zich ervan onthouden een nietigheid in te roepen in *limine litis* of vooraleer een andere beslissing dan een van inwendige orde tussenkomt (zie boven, nrs. 446 en 455).

De rechter van zijn kant kan, bij wijze van een beslissing van aanvullende expertise, m.a.w. door een aanvullende opdracht (zie: Cass., 31 jan. 1935, *Pas.*, 1935, I, 133; Rb. Mons, 14 okt. 1959, *J.T.*, 1959, 654), of van een beslissing van nieuwe expertise (zie boven, nr. 470), de deskundige verzoeken de leemten aan te vullen en de vergissingen te verbeteren, die de openbare orde niet schenden, of die de belangen van een partij niet schaden (HORSMANS, nr. 17, blz. 217, eerste kolom).

Wat betreft het rechtzetten van materiële vergissingen, zie boven, nr. 410.

468 Het herstel is niet meer mogelijk wanneer de toestand of de in aanmerking komende belangen niet ongewijzigd zijn gebleven (BELVAUX, blz. 30; VAN LENNEP, II, 49 en 293; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 13; Kh. Luik, 7 okt. 1929, *J. Liège*, 1929, 311; Rb. Mons, 3 jan. 1933, *R.G.A.R.*, 1304 en 1330; Luik, 28 okt. 1937, *J. Liège*, 1937, 307; Rb. Aarlen, 10 nov. 1955, *J. Liège*, 1955-56, 156 met noot). Een ongewijzigde toestand veronderstelt dat het in voorkomend geval mogelijk is opnieuw, geheel of gedeeltelijk, over te gaan tot de nodige vaststellingen. Deze mogelijkheid houdt verband met het feit dat beide partijen inzake bewijsvoering een zekere plicht tot samenwerking hebben (zie boven, nrs. 215 e.v.), en zeker geen obstructie mogen voeren (Kh. Brussel, 28 juli 1904, *J. Comm. Br.*, 1904, 409; Cass., 5 aug. 1842, *Pas.*, 1842, I, 336; Brussel, 22 juni 1896, *J.T.*, 841; Vred. Aalst, 20 okt. 1953, *R.W.*, 1954-55, 395).

469 De expertise wordt geldig wanneer de onregelmatigheden konden hersteld worden en het ook werden (Rb. Tongeren, 20 jan. 1961, *R.W.*, 1960-61, 1491).

§ 5. Gedeeltelijke nietigheid

470 Het verslag kan voor een deel geldig en voor een deel nietig zijn (Cass., 18 jan. 1912, *Pas.*, 1912, I, 88). Wanneer de onregelmatigheid niet kan gelocaliseerd worden, m.a.w. wanneer de geldige delen van het verslag niet kunnen bepaald worden, dan is het verslag nietig voor het geheel (Cass., 1 dec. 1967, *R.W.*, 1968-69, 645). Betreffende verslagen die geldig blijven ondanks bepaalde materiële vergis-

singen, zie: VAN LENNEP, *a.w.*, nr. 336; Kh. Brussel, 15 april 1922, *J. Comm. Br.*, 1922, 210.

Nopens het splitsen van het verslag in geldige en ongeldige delen, zie: in een zin: Doornik, 5 febr. 1900, *J.T.*, 1900, 471; Rb. Brussel, 18 maart 1912, *Belg. Jud.*, 1912, 631; Brussel, 21 jan. 1931, *Pas.*, 1931, II, 116; Brussel, 26 febr. 1956, *J. Port Anv.*, 1957, 315; in een andere zin, ten onrechte: Rb. Luik, 22 mei 1907, *Pas.*, 1907, III, 214; Brussel, 21 jan. 1913, *Pas.*, 1913, II, 14; Brussel, 30 april 1952, *J.T.*, 1953, 383.

BEWIJSKRACHT VAN DE REGELMATIGE VERSLAGEN

AFDELING I

ALGEMEENHEDEN

471 Een verslag kan geldig zijn op het gebied van de vorm en van de voorwaarden gesteld door de regelen van de rechtspleging, zonder daarom volwaardig te zijn op het gebied van overtuigingskracht bij de rechter. Een verslag dat niet met een nietigheid behept is of waarvan de nietigheid hersteld of gedekt is, heeft niet in al zijn delen dezelfde bewijskracht. Er is in dit opzicht een onderscheid te maken tussen de vaststellingen en de adviezen. Bovendien hangt de waarde én van de vaststellingen én van de adviezen af van de ernst, de bevoegdheid, de onpartijdigheid, de zorg en alle andere hoedanigheden waarvan de deskundige in de loop van de expertise blijk gegeven heeft (Brussel, 13 maart 1937, *R.W.*, 1936-37, 1235).

472 De rechter mag bij het beoordelen van het deskundigenverslag niet uit het oog verliezen wie de last droeg van het bewijs en van het tegenbewijs (Vred. Namen, 8 okt. 1954, *Bull. Ass.*, 1957, nr. 165; zie boven, nrs. 215 e.v.).

473 Zoals er, behalve enkele uitzonderingen, geen nietigheid kan ingeroepen worden zonder geschade belangen, zullen ook sommige vergissingen van de deskundige zonder gevolg blijven, wanneer de begane fout een prestatie van de deskundige betreft die overbodig was of zonder verband met de opdracht. Voorbeeld: het feit dat een analyse aan de partijen of aan één hunner niet werd medegedeeld, zal zonder invloed zijn op de beoordeling van het besluit door de rechter, indien het blijkt dat deze analyse overbodig was. Ten minste rechtstreeks, want de nalatigheden van de deskundige kunnen eventueel het bewijs leveren dat deze deskundige in 't algemeen niet voldoende nauwgezet zijn taak heeft volbracht.

De nutteloze beschouwingen die de deskundige in zijn verslag heeft ontwikkeld, zijn zonder invloed op de geldigheid van dit verslag (Brussel, 24 dec. 1970, *J.T.*, 1971, 132).

De vertraging in het neerleggen van het deskundigenverslag heeft op zich zelf geen invloed op de geloofwaardigheid van het verslag (Scheidsr. besliss., 14 febr. 1938, *Bull. Ass.*, 1938, 254).

474 De verslagen van de gerechtelijke deskundige hebben geen verminderde waarde omdat zij zouden bevolen zijn in den vreemde of aldaar zijn uitgevoerd (Rb. Charleroi, 14 april 1896, *J.T.*, 1896, 864). Die verslagen hebben hun volle waarde ook voor de Belgische rechter wanneer de expertise bevolen werd door het Hof van Justitie van de Europese Economische Gemeenschap (Verdrag van Rome, art. 187 en 192).

475 Tussen de partijen bewaart het geldig verslag zijn bewijswaarde zonder beperking in de tijd. Het kan later ingeroepen worden in andere geschillen dan hetgeen aanleiding gaf tot de expertise (DE PAGE, III, blz. 662, nr. 721-A; GLASSON, 1908, I, 830; Cass., 13 april 1893, *Ing. cons.*, 1954, 112; Brussel, 31 dec. 1896, *J. Port Anv.*, 1897, I, 281).

AFDELING II

EERBIEDIGING VAN DE BEWIJSKRACHT VAN DE AKTE

476 De rechter moet geloof hechten aan de akten, d.w.z. dat hij de bewoordingen van het verslag niet mag vervormen en dat hij zich moet houden aan hun normale betekenis (Cass., 29 maart 1926, *Pas.*, 1926, I, 327; Cass., 23 jan. 1947, *Pas.*, 1947, I, 23; Cass., 9 juli 1951, *Pas.*, 1951, I, 771; Cass., 9 okt. 1953, *Pas.*, 1954, I, 99; Cass., 16 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 408; Cass., 17 nov. 1955, *Pas.*, 1956, I, 252; *vgl.* Cass., 5 mei 1952, *Pas.*, 1952, I, 548).

Aldus mag de rechter aan de deskundige geen mening toeschrijven die hij niet heeft uitgebracht, noch vaststellingen die hij niet heeft gedaan (Cass., 11 dec. 1967, *Pas.*, 1968, I, 486); noch beweren dat het verslag een leemte vertoont wanneer dit niet het geval is (Cass., 5 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 879); noch aan het verslag een interpretatie geven die onverenigbaar is met de bewoordingen ervan (Cass., 6 okt. 1960, *Pas.*, 1961, I, 130; Cass., 2 sept. 1960, *Pas.*, 1960, I, 1; Cass., 6 maart 1967, *Pas.*, 1967, I, 822; Cass., 24 sept. 1971, *Pas.*, 1972, I, 85).

477 Mochten de bewoordingen van het bericht vatbaar zijn voor verschillende interpretaties, dan mag de rechter aan de deskundige vragen, bij middel van een aanvullende expertise of bij middel van zijn verhoor ter zitting, de juiste interpretatie aan te duiden (zie boven, nrs. 417 e.v.).

Anderen menen dat de rechter zich die moeite niet moet geven en het verslag wegens onduidelijkheid mag verwerpen. Dit zal afhangen van de omstandigheden; indien het verslag verschillende gebreken vertoont, zodat het geloof van de rechter aan het wankelen wordt gebracht door een geheel van onregelmatigheden en onvolmaaktheden, dan inderdaad doet hij er soms beter aan een nieuwe expertise uit te lokken.

De onduidelijkheid van de vermeldingen van een verslag kan een oorzaak zijn van nietigheid indien zij het recht van verdediging schendt; in andere gevallen is de dubbelzinnigheid van die vermeldingen reeds *per se* een reden om er geen rekening mede te houden ten gronde (Brussel, 9 maart 1961, *J. Port Anv.*, 1961, 300 betreffende op dubbelzinnige wijze vermelde vaststellingen).

478 Schendt de aan de akten verschuldigde geloofwaardigheid:

— de rechter die, zich steunende op de vaststellingen van het verslag, zelf andere besluiten eruit afleidt dan de deskundige (Cass., 5 mei 1952, *Pas.*, 1952, I, 548, beslissing in een strafzaak);

- niet: de rechter die het verslag interpreteert op een wijze die met de bewoordingen ervan kan verenigd worden (Cass., 1 april 1954, *Pas.*, 1954, I, 679; Cass., 10 maart 1958, *Pas.*, 1958, I, 755);
- niet: de rechter die uit het verslag andere gevolgen afleidt die niet onverenigbaar zijn met de vaststellingen van de deskundige (Cass., 29 nov. 1954, *Pas.*, 1955, I, 277);
- niet: de rechter die zich vergist nopens de draagwijdte van het verslag (Cass., 30 nov. 1933, *Pas.*, 1934, I, 88);
- niet: de rechter die afwijkt van het advies van de deskundige (Cass., 11 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 795; *T. Vred.*, 1954, 153 met noot);
- niet: de rechter die rekening houdt met een besluit van de deskundige dat alleen verband hield met louter veronderstelde feiten waarvan de werkelijkheid niet bewezen was, wanneer naderhand en door andere bewijsmiddelen, de werkelijkheid van deze feiten bewezen werd (Cass., 13 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 509);
- niet: de rechter die bepaalde elementen van het verslag wel, en andere niet in acht neemt en die voor het overige steunt op omstandigheden die vreemd zijn aan de inhoud van het verslag (Cass., 1 maart 1973, *J.T.*, 1973, 461);
- niet: de rechter die materiële vergissingen van de deskundige rechtzet (zie boven, nr. 410).

AFDELING III

AUTHENTICITEIT VAN DE VASTSTELLINGEN

479 Er wordt doorgaans aangenomen dat, ofschoon de deskundige geen openbaar ambtenaar is, hij niettemin een ambt van openbaar nut uitoefent (zie boven, nr. 10). Hieruit volgt dat er authentieke bewijskracht toekomt aan zijn verklaringen betreffende de feiten die hij persoonlijk, en *propriis sensibus* heeft waargenomen en die behoren tot de gegevens die hij tot plicht had vast te stellen (DE BRUYNE, 210; VAN LENNEP, nrs. 347-348; BELVAUX, blz. 35; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 85; BONNIER en LARNAUDE, *Traité des preuves*, nr. 119; *R. Crit. J. B.*, 1955, blz. 153, nr. 17; Kh. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, II, 343; Kh. Gent, 4 maart 1916, *J. comm. Fl.*, 1916, 69; Cass., 29 maart 1926, *Pas.*, 1926, I, 327; Brussel, 20 mei 1931, *Pas.*, 1931, II, 111; Cass., 11 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 795; Rb. Kortrijk, 18 april 1957, *Bull. Ass.*, 1959, 343).

480 De authentieke bewijskracht behoort alleen aan de vaststellingen die voorkomen in een gerechtelijk verslag. Doch de authenticiteit blijft behoren aan de van nietigheid verdachte akte zolang deze niet nietig werd verklaard (DE PAGE, III, 765; *Rép. Carpentier*, Tw. *Expert*, nr. 543; Gent, 11 maart 1908, *Pas.*, 1909, II, 92).

481 Opdat de vaststellingen de authentieke bewijskracht zouden genieten, moet het gaan om materiële en preciese feiten, die geenszins vermengd zijn met beoordelingen die deze vaststellingen tot adviezen zouden omvormen (Kh. Brussel, 11 okt.

1937, *Pas.*, 1938, III, 46). Maar de feiten moeten niet noodzakelijk actueel zijn; zij kunnen vroeger gebeurd zijn, b.v. ter gelegenheid van vroegere opdrachten (Kh. Antwerpen, 5 maart 1927, *J. Port Anv.*, 1927, 77; zie ook boven, nr. 345).

482 Hierna volgen een reeks vaststellingen waarvan de rechtspraak erkend heeft dat zij, in de deskundigenverslagen, de bewijskracht hebben eigen aan de authentieke akten:

- a) de bewering dat de partijen werden uitgenodigd (Rb. Luik, 9 mei 1903, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1903, 303);
- b) de bewering dat de partijen aanwezig waren (GLASSON, 1908, I, 826; Kh. Gent, 29 juni 1907, *Pas.*, 1907, III, 343; noot in *Rec. Dall.*, 1913, II, 268);
- c) de bewering dat een partij zich akkoord heeft verklaard (*Rép. Carpentier*, Tw. *Expert*, nr. 547: in casu ging het om een kwestie van verdeling; het zou ook kunnen gaan b.v. om een akkoord op een voorstel van minnelijke schikking, of om een akkoord om de deskundige van enige formaliteit vrij te stellen);
- d) de bewering dat stukken door de partijen aan de deskundige werden overgelegd (Kh. Gent, 4 maart 1916, *J. Comm. Fl.*, 1916, 69);
- e) de bewering betreffende hetgeen de partijen ten titel van „verklaringen en vorderingen” naar voor hebben gebracht (GLASSON, 1908, I, nr. 826; Brussel, 6 febr. 1889, *J.T.*, 459; zie nochtans: Cass., 11 dec. 1941, *Pas.*, 1941, I, 454);
- f) de vermeldingen door de deskundigen omtrent hun verrichtingen en controles (GLASSON, I, 826);
- g) de bewering dat het verslag in mededeling werd gegeven (VAN LENNEP, nr. 348; Brussel, 6 febr. 1889, *J.T.*, 1889, 459);
- h) wanneer het gaat om een college van deskundigen, de bewering dat het besluit aangenomen werd bij eenparigheid of bij meerderheid van de stemmen;
- i) de bewering nopens de plaats waar het verslag werd opgesteld (DE PAGE, III, nr. 758);
- j) de bewering dat de eed werd afgelegd (Cass., 29 april 1957, *Pas.*, 1957, I, 208);
- k) de bewering betreffende de datum van het verslag (BELVAUX, blz. 34; DE PAGE, III, nrs. 758 en 789 *bis*).

483 Het karakter van authentiek bewijs betreffende de vermeldingen van het gerechtelijk deskundigenverslag in verband met de bevindingen van de deskundige, wordt slechts verworven door de neerlegging van dit verslag. Wanneer dus een partij aangaande het medegedeeld verslag haar opmerkingen laat kennen en de deskundige hierop ingaande zijn verslag, dat tot nog toe slechts een ontwerp is, wijzigt, zal niet kunnen beweerd worden dat hij de inhoud van een authentiek bewijs heeft gewijzigd.

484 Hetgeen authentiek bewezen is mag niet bestreden worden door een niet-authentiek bewijsmiddel, b.v. door getuigenissen (Cass., 11 febr. 1892, *Pas.*, 1892, I, 98; Brussel, 3 febr. 1905, *Belg. Jud.*, 1905, 225; Kh. Gent, 11 maart 1908, *Pas.*, 1909, III, 92; Rb. Mons, 3 april 1933, *T. Vred.*, 1933, 295).

Het authentiek bewijs bestrijdt integendeel wel een niet authentiek bewijs (Cass., 14 mei 1956, *Pas.*, 1956, I, 971). Zo kunnen loutere attesten, vooral afgeleverd buiten de waarborggevende vorm van de gerechtelijke enkwesten, niet weerhouden worden om de bewijskracht van een deskundigenverslag te ontzenuwen (Gent, 16 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 66).

Om ontkracht te kunnen worden, moet het authentiek bewijs vals worden bevonden, hetgeen alleen kan blijken door het instellen van een valsheidsprocedure (art. 895 e.v. Ger. W.). Tijdens deze procedure wordt de uitspraak over de hoofdvordering in beginsel uitgesteld (art. 897 Ger. W.). De rechter mag eventueel het tussengeschil betreffende de valsheid *de plano* beslechten (art. 889 en 902 Ger. W.; zie verder, nr. 511).

Wanneer de authentieke vaststellingen van een gerechtelijk deskundigenverslag zouden worden tegengesproken door een ander authentiek bewijs, moet de procedure van valsheid tegen beide akten ingesteld worden indien het ander authentiek bewijs betwist wordt door een van de partijen (zie verder, nr. 488).

485 Wanneer het deskundigenverslag onberispelijk voorkomt op het gebied van de authenticiteit van de vaststellingen, kan de belanghebbende partij alleen nog nopens die vaststellingen beweren, dat de deskundige verzuimd heeft bepaalde andere vaststellingen te doen of dat hij zijn vaststellingen had dienen te doen bij middel van andere methodes of in andere voorwaarden, of dat hij een materiële vergissing heeft begaan.

AFDELING IV

HET VERSLAG BINDT NIET

486 Behalve wat gezegd werd betreffende het authentiek karakter van de vaststellingen van de deskundige en de verplichting om geloof te hechten aan de akten, bindt voor het overige het verslag noch de rechter, noch de partijen die er zich niet hebben bij neergelegd.

§ 1. Het bindt de rechter niet

487 „De rechters zijn niet verplicht het advies van de deskundigen te volgen, indien het strijdig is met hun overtuiging” (art. 986 Ger. W.; zie ook: Charleroi, 18 nov. 1961, *Bull. Ass.*, 1962, 643; Rb. Antwerpen, 12 jan. 1971, *Bull. Ass.*, 1971, 218). Deze regel betekent niet dat de rechter reeds een overtuiging heeft en dat hij in het verslag alleen een bevestiging ervan zoekt. De overtuiging waarvan sprake is juist die welke de rechter zich vormt wanneer hij inzage neemt van het verslag. Deze regel lag ook vervat in artikel 323 van het thans afgeschafte Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De rechter wordt geacht geen voorafbestaande vaste overtuiging nopens bepaalde feiten te hebben; anders ware het niet nodig een expertise te bevelen (zie: Brussel, 4 mei 1966, *J.T.*, 1966, 423).

Het oordeel van de rechter blijft vrij zelfs wanneer de expertise verplicht was (BELVAUX, blz. 9; *vgl.* VAN LENNEP, nrs. 6, 7, 21 tot 23, 28, 59, 349, 351 en 360).

488 De rechter mag, volgens diverse auteurs, vrij kiezen tussen de geldige verslagen van twee deskundigen die opeenvolgend met dezelfde opdracht werden aangesteld en zich steunen op het verslag dat in zijn ogen de meeste waarde vertoont (GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, blz. 631, nr. 365; Brussel, 5 maart 1910, *J. Port Ann.*, 1910, I, 7; Brussel, 20 april 1926, *J. Port Ann.*, 1926, 285; Kh. Antwerpen, 14 mei 1929, *J. Port Ann.*, 1929, 119; Rb. Namur, 13 jan. 1937, *Pas.*, 1937, III, 82).

Anderen menen dat alleen in aanmerking mag komen het verslag van de deskundige die benoemd werd door de beslissing die het eerst in kracht van gewijsde is gegaan (zie boven, nr. 210).

Wat betreft het tweede verslag dat neergelegd wordt door „dezelfde deskundige”, zie boven, nrs. 159, 408 e.v. en 441.

489 De vrijheid van beoordeling van de rechter ten aanzien van het deskundigenverslag gaat zover dat de rechter zelfs door het principe van de expertise niet gebonden wordt door de neerlegging van het verslag. Hij kan er zelfs toe gebracht worden te erkennen dat door het voorleggen van andere en nieuwe bewijzen het bevolen deskundigenonderzoek overbodig werd gemaakt (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Jugements et arrêts*, nr. 42).

§ 2. Normaal dient het verslag gevolgd te worden

490 Ondanks die volstreckte vrijheid van de rechter, is het vanzelfsprekend dat hij normaal het advies zal volgen van de vakman die hij zelf of de partijen in gemeen akkoord aangeduid hebben omwille van zijn hoedanigheden als deskundige, indien er tegen het neergelegd verslag geen geldige kritiek kan uitgeoefend worden (zie: BRAAS, II, nr. 1045 en de bestendige rechtspraak aangehaald door CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, nrs. 1149 en 1150, waarvan hierna alleen de meest recente beslissingen vermeld worden: Vred. Namur, 19 jan. 1945, *Bull. Ass.*, 1945, 120; Rb. Brussel, 17 mei 1946, *Ing. cons.*, 1947, 95 met noot; Vred. Lochristi, 9 juli 1949, *R.W.*, 1950-51, 231; Gent, 2 april 1957, *R.W.*, 1957-58, 23; Vred. Fleron, 6 maart 1959, *Bull. Ass.*, 1959, 219).

491 Allezins is het louter feit dat een partij kritiek uitoefent op het verslag geen reden om van het besluit van de deskundige af te wijken, vooral wanneer deze kritiek niet zou gesteund zijn op het advies van een gezaghebbende technische vakman (zie verder, nr. 504).

Is evenmin een reden om het verslag te verwerpen het bestaan van materiële vergissingen in een verslag, dat voor het overige menigvuldige en precieze inlichtingen bevat van aard om de rechter toe te laten zich een opinie te vormen nopens het geschil (Brussel, 7 juni 1947, *Bull. Ass.*, 1947, 299).

De bewijskracht van het verslag wordt in principe niet verzwakt door het feit dat de deskundige zijn opdracht zou te buiten zijn gegaan, indien zijn verslag overtuigend is nopens de zaken die hij wel te onderzoeken had (Kh. Brussel, 15 april 1922, *J. Comm. Br.*, 1922, 210), noch door het feit dat de deskundige zijn verslag met overvloedige redenen zou omkleed hebben (zie boven, nr. 473).

492 De vrijheid van oordeel van de rechter ten overstaan van het deskundigenverslag hangt niet af van de houding van de partijen. Die vrijheid blijft bestaan ongeacht of de partijen aanbieden te bewijzen dat het deskundigenverslag al dan niet geloof verdient (Cass., 11 febr. 1892, *Pas.*, 1892, I, 98; Cass. fr., 24 okt. 1938, *Res Jura Imm.*, 1939, 221).

493 Wanneer deskundigen een college vormen en verschillende adviezen hebben uitgebracht, dan blijft de rechter vrij het advies te volgen van de meerderheid of van de minderheid, zonder de redenen te moeten aangeven die hem ertoe brengen de voorkeur te geven aan het ene advies boven het andere tenzij een partij besluiten zou genomen hebben om het standpunt te staven dat er redenen bestaan om de voorkeur te geven aan een bepaald advies (Cass., 26 nov. 1928, *Pas.*, 1929, I, 30; beslissing geveld in strafzaken).

Wanneer de rechter tussen verscheidene adviezen kiest, moet hij, in ieder geval, vermelden dat er nog andere adviezen werden uitgebracht, en de inhoud van die andere adviezen samenvatten.

§ 3. Het bindt de partijen niet

494 Niet alleen de rechter doch eveneens de partijen die in het verslag niet berusten, blijven volkomen vrij voor de rechter alle opmerkingen, middelen en argumenten te laten gelden die zij voor de deskundige hebben of hadden kunnen inroepen (DE PAGE, III, nr. 758).

495 Indien een partij integendeel voor de rechter, na de neerlegging van het verslag, kritiek van technische aard inbrengt tegen het verslag, zal die laattijdigheid haar kunnen verweten worden. Zij had inderdaad haar opmerking moeten doen gelden op het ogenblik van de mededeling. Indien het voorwerp van de kritiek toekomstig is, loopt zij het gevaar dat de rechter er eenvoudig geen rekening mede zal houden (Brussel, 21 jan. 1910, *Pand. Pér.*, 1912, 134; Kh. Aalst, 30 april 1929, *J. Comm. Fl.*, 1929, 261). Indien de opmerking integendeel van essentieel belang is, zal de rechter normaal een aanvullende expertise bevelen om het antwoord van de deskundige op deze laattijdige kritiek te kennen; doch tegelijk kan de rechter deze weinig diligente partij in de kosten van het aanvullend onderzoek verwijzen, vermits het door haar fout is dat die aanvulling achteraf moet gebeuren.

496 Vermits het deskundigenverslag niet bindend is, zal het als zodanig niet kunnen gelden als bewijs dat een schuldvordering „zeker” is, en daardoor vatbaar voor wettelijke compensatie (Kh. Brussel, 23 jan. 1958, *J. Comm. Br.*, 1958, 135).

AFDELING V

AANNEMING OF VERWERPING VAN HET ADVIES

§ 1. Niet overtuigende adviezen

497 Zodra het verslag voldoende gemotiveerd is opdat de redeneringen vatbaar zouden zijn voor eventuele discussie, blijft te bezien of de motieven een voldoende overtuigingswaarde hebben opdat het besluit zou dienen gevolgd te worden.

498 Wanneer de motieven duidelijk zijn, doch verkeerd voorkomen, dan bestaat de sanctie eenvoudig in het gemis aan bewijskracht van het verslag van de deskundige (Gent, 30 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 92; Kh. Gent, 3 dec. 1927, *J. Comm. Fl.*, 1928, blz. 28; Brussel, 28 dec. 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 394).

Het verslag is om die reden zeker niet nietig (Kh. Brussel, 25 mei 1934, *J. Comm. Br.*, 1934, 307).

Een aanvullende of een nieuwe expertise kan in dit geval eventueel noodzakelijk blijken (Rb. Brussel, 25 nov. 1948, *Res Jura Imm.*, 1949, blz. 252, nr. 2072; zie boven, nr. 459).

499 Wanneer het advies twijfelachtig is, of wanneer de adviezen van de leden van een college van deskundigen uiteenlopend zijn, zal de rechter doorgaans aannemen dat het feit dat door de expertise diende bewezen te worden, niet vaststaat (POLLET, *L'abordage fluvial*, nr. 44; Brussel, 27 maart 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 187; Luik, 8 juli 1948, *J.T.*, 1949, 545).

500 Het advies moet precies en zeker zijn. Het advies dat een feit slechts „waarschijnlijk” noemt, werd vaak beschouwd als geen voldoende bewijs van dit feit (Kh. Brussel, 25 mei 1956, *Bull. Ass.*, 1956, blz. 642; Kh. Antwerpen, 10 juli 1956, *J. Port Anv.*, 1957, 338; anders: Vred. Gedinne, 14 juli 1948, *Bull. Ass.*, 1948, 565; Kh. Gent, 6 okt. 1956, *Bull. Ass.*, 1957, blz. 100).

Meermaals werd nochtans aanvaard dat een feit als bewezen kan beschouwd worden wanneer dit feit als de enige mogelijke oorzaak voorkomt van een ander feit, b.v. een bepaalde schade (zie boven, nr. 375).

§ 2. Adviezen alleen gesteund op verklaringen van getuigen of bekentenissen van de partijen

501 Werden zonder waarde beschouwd, adviezen die alleen steunden op verklaringen van getuigen (Luik, 18 maart 1913, *Pand. Pér.*, 1913, 627). Die beslissing lijkt niet gegrond. Niets verbiedt de deskundige het bestaan van feiten op die wijze na te gaan (zie boven, nr. 329), en daarvan, als één onder vele elementen, gebruik te maken om zijn eigen advies te geven. Indien weliswaar diezelfde feiten nog rechtstreeks door de deskundige konden waargenomen worden, dan kan hij het verwijt oplopen niet tot die rechtstreeks vaststelling te zijn overgegaan. Het behoort trouwens aan de rechter te oordelen of de deskundige al dan niet terecht geloof gehecht heeft aan de verklaringen van de getuigen.

502 De bekentenis kan ook het enig middel zijn om een bepaald feit te bewijzen. Indien de deskundige aan die bekentenis geloof hecht, dan kan hij voor zijn advies, zoals de rechter trouwens voor zijn beslissing, er van uitgaan dat dit feit bewezen is en wel evengoed als wanneer het het voorwerp ware geweest van een persoonlijke bevinding; de deskundige — zoals de rechter — eigent zich in dit geval, de verklaring van de partij toe, en maakt ze tot de zijne.

§ 3. Redenen tot verwerping van het besluit. Enkele voorbeelden

503 Het moge hier volstaan enkele voorbeelden te geven van dergelijke redenen zoals die in de rechtspraak voorkomen.

Redenen gesteund op intrinsieke gebreken van het advies

— Omdat de deskundige zich heeft laten leiden door de mogelijke terugslag van zijn verslag op de belangen van een confrater of op de beroepsregelen (Rb. Kortrijk, 23 juni 1960, *R.W.*, 1961-62, 1912).

— Omdat de deskundige zijn besluit steunt op verkeerde juridische gegevens (Rb. Brussel, 18 maart 1912, *Belg. Jud.*, 1912, 631; Vred. Namen, 8 okt. 1954, *Bull. Ass.*, 1957, nr. 165).

— Omdat het advies op een *petitio principii* berust (Kh. Antwerpen, 8 dec 1922, *J. Port Anv.*, 1922, 646-650).

— Omdat het verslag de onderzochte hypothesen niet uitput (Kh. Antwerpen, 1 april 1927, *J. Port Anv.*, 1927, 136; zie: CLOQUET, A., Tw. *Deskundigen - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 1163, c en d).

— Omdat het advies steunt op gegevens die ter kennis kwamen van de deskundige, ten gevolge van een schending van het beroepsgeheim (Brussel, 11 maart 1969, *Pas.*, 1969, II, 132).

Redenen gesteund op extrinsieke gebreken

— Omdat een geval van overmacht het onmogelijk heeft gemaakt de schade te herstellen binnen de termijn geschat door de deskundige (Corr. Luik, 31 okt. 1950, *J. Liège*, 1950-51, 93; Rb. Brussel, 22 okt. 1970, *Bull. Ass.*, 1971, 480 met noot; Brussel, 8 nov. 1972, *Bull. Ass.*, 1973, 197 en opmerking (de deskundige had de duur van herstellingen bepaald op 5 dagen, in de mening dat de nodige wisselstukken voorhanden waren, hetgeen in feite niet het geval was).

— Omdat een tussengekomen devaluatie ertoe verplicht de vergoeding, zoals bepaald door de deskundige, aan te passen (Brussel, 18 maart 1950, *J.T.*, 1950, 293).

§ 4. Twijfel spruitende uit een tegenexpertise

504 Het gebeurt zelden, maar het gebeurt, dat de rechter de voorkeur geeft aan het verslag van een tegenexpert, boven het advies van de gerechtelijke deskundige (Vred. Bilzen, 6 dec. 1926, *R. Acc. Trav.*, 1929, 25). Gewoonlijk kan de partij die een tegenexpertise voorlegt alleen hopen dat de rechter een aanvullende of een nieuwe expertise zal bevelen (Brussel, 23 juni 1971, *J.T.*, 1972, 86; zie boven, nrs. 376 en 431).

505 Wanneer een partij nagelaten heeft op de mededeling opmerkingen te laten gelden, en later een tegenexpertise voorlegt, loopt zij het gevaar dat de tegenexpertise van de hand wordt gewezen wegens laattijdigheid, zoals ook haar eigen opmerkingen laattijdig kunnen zijn (zie boven, nrs. 387 en 388; *vgl.* Brussel, 13 jan. 1940, *J. Port Anv.*, 1940, 174; Brussel, 4 dec. 1956, *J.T.*, 1957, 530). Dit betreft vooral tegenexpertises die klaarblijkelijk worden voorgebracht in de hoop

tijd te winnen met een aanvullend onderzoek. In dit verband heeft de partij, die zich niet bekwaam acht om zelf behoorlijk de standpunten van de gerechtelijke deskundige te weerleggen op het ogenblik van de mededeling van zijn ontwerp van verslag, de verplichting zich tot haar technische raadgever te wenden om door hem de nodige opmerkingen te laten formuleren.

506 Wanneer integendeel de partijen op het ogenblik van de „voorlezing” niet konden gissen waarin het definitief advies zou bestaan en welke argumenten de gerechtelijke deskundige zou aanvoeren, dan blijft het advies van een gezaghebbende tegenexpert het beste middel om het verslag van de gerechtelijke deskundige te bestrijden (Brussel, 21 jan. 1910, *Pand. Pér.*, 1912, 134; Rb. Luik, 11 dec. 1933, *R. Dr. Min.*, 1934, 48; Rb. Oudenaarde, 5 febr. 1958, *Bull. Ass.*, 1958, 352).

507 Er werd gevonnist dat een tegenexpertise moet verworpen worden wanneer zij klaarblijkelijk vergissingen inhoudt (Brussel, 4 dec. 1956, *J.T.*, 1957, 530). Alles zal, in dit verband, een feitenkwestie zijn; het ware nochtans onredelijk een tegenexpertise niet in aanmerking te nemen omwille van een of andere bijkomstige vergissing, die aan een „gerechtelijke” deskundige niet ten kwade zou geduid worden.

Om de waarde van de tegenexpertise te beoordelen, zal de rechter vooral nagaan of zij gebeurde in omstandigheden die voldoende waarborg bieden en die eventueel genoegzaam overeenkomen met die van de eerst bevolen gerechtelijke expertise om de vergelijking mogelijk te maken (Rb. Charleroi, 14 febr. 1913, *J.T.*, 1913, 1303; Brussel, 11 okt. 1933, *J. Port Anv.*, 1933, 315; Rb. Dinant, 4 jan. 1950, *Bull. Ass.*, 1954, 140; Rb. Mons, 20 febr. 1957, *J.T.*, 1957, 281).

508 Een reeks beslissingen geeft de voorkeur aan het verslag van de gerechtelijke deskundige boven dit van de tegenexpert, hetzij omdat de tegenexpert niet even geloofwaardig zou zijn vanwege zijn eenzijdige aanstelling en bezoldiging (zie boven, nr. 431, waardit standpunt wordt weerlegd), — hetzij omdat de tegenexpert geen gerechtelijk ambt bekleedt, — hetzij omdat de tegenexpertise geen onomstotelijk bewijs levert van de ondegelijkheid van het verslag van de gerechtelijke deskundige (Rb. Luik, 11 jan. 1936, *Bull. Ass.*, 1936, 53; Luik, 19 maart 1936, *J. Liège*, 1936, 266; Vred. Lochristi, 9 juli 1949, *R.W.*, 1950-51, 231; Vred. Sint-Joost-ten-Node, 7 maart 1941, *T. Vred.*, 1941, 249; Brussel, 31 okt. 1953, *J. Port Anv.*, 1953, 251).

In feite is de kwestie niet te weten of de tegenexpertise zonder meer moet verkozen worden boven het gerechtelijk verslag, zoals overigens uiterst zelden werd aangenomen; doch wel of die tegenexpertise voldoende ernst vertoont om in de geest van de rechter „twijfel” te verwekken en hem aan te sporen verder uitleg te bekomen vanwege de door hem aangestelde deskundige.

AFDELING VI

SAMENLOOP VAN HET BEWIJS DOOR EXPERTISE
MET ANDERE BEWIJSMIDDELEN

§ 1. Opeenvolgende verslagen

509 Hierboven werd gezegd dat, volgens sommigen, de rechter mag kiezen tussen twee deskundigenverslagen uitgaande van twee verschillende deskundigen (zie boven, nr. 488). Anderen menen dat de rechter alleen in aanmerking mag nemen het verslag van de deskundige die benoemd werd door de beslissing die het eerst in kracht van gewijsde is gegaan (zie boven, nr. 210).

Wordt een deskundige vervangen vooraleer hij een verslag heeft neergelegd, dan zal alleen het verslag in acht genomen worden van de nieuwe deskundige. Dit geldt ook voor een college van deskundigen. Het feit dat reeds twee van de drie deskundigen het verslag zouden neergelegd hebben belet niet dat alleen het verslag van het tweede college in aanmerking komt (Brussel, 19 jan. 1959, *Pas.*, 1960, II, 113).

Wanneer de vervangen deskundige een verslag heeft neergelegd, moet dit verslag in aanmerking genomen worden wat de vaststellingen betreft die de deskundige gedaan heeft van feiten waarvan de sporen sedertdien verdwenen zijn, zodat de in vervanging benoemde deskundige deze feiten niet meer persoonlijk kan waarnemen, tenzij de reden van de vervanging van die aard was dat het verslag van die eerste deskundige in alle opzichten te verwerpen is.

Er kan samenloop bestaan tussen het verslag van de deskundige benoemd in kort geding en het verslag van de deskundige die nadien benoemd wordt door de rechter ten gronde in dezelfde zaak (b.v. omdat die rechter de opdracht verwerpt zoals zij door de rechter in kort geding geformuleerd werd). Het is zeker dat in dit geval de expertise bevolen in kort geding niet meer in aanmerking kan komen, en dat de rechter in kort geding eventueel zal dienen te zeggen dat zijn bevelschrift niet meer mag uitgevoerd worden (Kort ged. Rb. Brussel, 9 febr. 1963, *J.T.*, 1963, 421).

§ 2. Expertise en aanvullende eed

510 Is de expertise vatbaar voor verder bewijs door de aanvullende eed? Op die vraag werd ontkennend geantwoord, omdat de aanvullende eed veronderstelt dat de vordering onvoldoende bewezen zou voorkomen (art. 1367, 1°, B.W.), terwijl integendeel het bewijs door expertise er toe strekt een op zich zelf voldoende en volledig bewijs te leveren (Brussel, 29 nov. 1957, *Pas.*, 1958, II, 281).

Die reden lijkt niet overtuigend; de expertise strekt wel tot een volledig bewijs binnen de perken van de opdracht, doch het gebeurt niet zelden dat dit deskundigenonderzoek de feiten niet met een volstrekte zekerheid aan het licht brengt doch ze enkel als waarschijnlijk doet voorkomen; in dat geval moet de aanvullende eed als hulpmiddel kunnen aangewend worden.

§ 3. Expertise en getuigenverhoor

511 Het bewijs door getuigen kan natuurlijk aangewend worden om bepaalde gebreken van het deskundigenverslag te bewijzen (valsheid, partijdigheid, e.a.), maar in dit geval gaat het dan niet om de keuze tussen twee bewijsmiddelen, doch wel om de middelen ter bestrijding van de waarde van een bepaald bewijs, *in casu* de expertise.

Nopens het recht van de gerechtelijke deskundige om getuigen te horen, zie boven, nr. 329.

512 Wanneer de zeer preciese vaststellingen van een feit alleen door technische middelen of door technische ervaring kan gebeuren, moet een vaststelling door deskundige verkozen worden boven de vaststelling door getuigen (Brussel, 9 nov. 1909, *Pand. Pér.*, 1910, 62).

Integendeel voor feiten die niet te meten of te ontleden zijn, zoals inzake auto-ongevallen, kan de getuigenis van personen die met klaarheid en zonder merkbare tegenspraak, de omstandigheden van een botsing hebben beschreven, de voorkeur genieten, als verklaring van rechtstreeks ooggetuigen, boven een deskundigenonderzoek (Luik, 12 febr. 1931, *Pas.*, 1932, II, 80).

513 De rechter kan alleszins een getuigenverhoor bevelen als aanvullend bewijsmiddel op een punt waar de expertise geen volledige klaarheid heeft gebracht (Brussel, 28 dec. 1928, *J. Port Anv.*, 1929, 394). Omgekeerd, kan het nuttig blijken de verklaringen van getuigen te toetsen aan de beoordeling van een deskundige (Kh. Antwerpen, 24 mei 1912, *Pand. Pér.*, 1913, 134).

514 Wanneer de deskundige reeds getuigen heeft gehoord, moet, volgens sommigen, de rechter geen ander getuigenverhoor meer bevelen (Kh. Oostende, 12 nov. 1910, *Pand. Pér.*, 1911, 375; Brussel, 17 jan. 1912, *R.T.*, 1912, 782).

§ 4. Expertise en plaatsopneming

515 Een plaatsopneming door de rechter kan zich opdringen eerder dan een expertise, wanneer het erom gaat de tekenen van gemeenheid (mandeligheid) van een muur vast te stellen (HILBERT, blz. 175). Maar zodra een speciale technische bevoegdheid nodig is om geldige vaststellingen te doen, zal de voorkeur aan de expertise gegeven worden boven een bezoek van de rechter ter plaatse (Kh. Gent, 25 maart 1916, *J. Comm. Fl.*, 1916, nr. 4438).

§ 5. Expertise en attest

516 Inzake geschiktheid tot varen van een schip, levert een expertise meer waarborg dan een eenzijdig getuigschrift van classificatie (Kh. Antwerpen, 14 juni 1928, *J. Port Anv.*, 1928, 382).

§ 6. Expertise en faktuur of bestek

517 Wanneer er een betwisting ontstaat nopens de schatting van een schade, of van een uitgevoerd werk, enz., is het geraadzaam dat de rechter een expertise zou bevelen eerder dan zich te betrouwen op eenzijdige fakturen of bestekken, die eventueel kunnen opgeschroefd zijn door de hersteller van de schade, met of zonder het akkoord van de benadeelde partij, en die geenszins de waarborgen bieden van het deskundigenverslag. Dit werd meermaals gevonnist, niet alleen door de strafrechter in verband met de burgerlijke belangen van een slachtoffer, doch ook door burgerlijke rechtsmachten (Corr. Luik, 5 dec. 1950, *Bull. Ass.*, 1951, 277 met noot; Pol. Seraing, 20 okt. 1950, *Bull. Ass.*, 1951, 286; Rb. Brussel, 27 juni 1951, *Bull. Ass.*, 1952, 235; Corr. Luik, 2 april 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 812 met noot; *J. Liège*, 1953-54, 54 met noot).

Het tegenovergestelde standpunt werd ook gehuldigd. De politierechter van Beveren-Waas verklaarde dat de eigenaar van een beschadigde wagen, als een goed huisvader had gehandeld, wanneer de schuldlige de schade niet was komen vaststellen, door de wagen te herstellen om de schade wegens gebruiksderving te beperken (Pol. Beveren-Waas, 3 nov. 1966, *R.W.*, 1966-67, 1876). De faktuur zou dan volgens deze beslissing als bewijs kunnen gelden en een expertise ware dan niet nodig (zie ook: Rb. Mons, 19 juni 1963, *Bull. Ass.*, 1964, 305). Die handelwijze druist in tegen het recht van de tegenpartij op een tegensprekelijke vaststelling. De juiste handelwijze is wellicht de benoeming van een deskundige in kort geding uit te lokken.

518 Men vindt beslissingen die het bedrag van de fakturen van de hersteller verkiezen boven het advies van een deskundige, omdat de faktuur, zo wordt gezegd, de werkelijke onkosten weerspiegelt, terwijl de expertise alleen een schatting *in abstracto* uitmaakt (Mons, 12 dec. 1930, *R.G.A.R.*, 1931, 835; *vgl.* Kh. Antwerpen, 28 aug. 1924, *J. Port Anv.*, 1924, 361; Kh. Antwerpen, 16 juli 1931, *J. Port Anv.*, 1933, 403; Gent, 3 febr. 1949, *R.W.*, 1948-49, 1101).

In werkelijkheid is het een redelijke en gezonde werkwijze het bedrag van de faktuur aan te nemen indien de schade degelijk werd hersteld tegen een mindere prijs dan die geraamd door de deskundige, en integendeel alleen de prijs van de expertise in aanmerking te nemen als zijnde een normale prijs, wanneer de faktuur deze prijs overschrijdt.

Doch dit veronderstelt dan dat de faktuur naast de expertise is voorgelegd aan de rechter die nog uitspraak moet doen; indien de rechter alleen over een deskundigenverslag beschikt, mag hij erop steunen om de door de deskundige voorgestelde vergoeding toe te kennen, zonder de goede wil van de benadeelde partij af te wachten om eventueel een faktuur met een minder bedrag voor te leggen.

§ 7. Expertise en schatting *ex aequo et bono*

519 Er wordt doorgaans aangenomen dat de rechter alleen zijn toevlucht mag nemen tot de schatting volgens eigen gevoel (zie boven, nr. 378), *ex aequo et bono*, wanneer er volstrekt geen ander middel bestaat om op een beredeneerde wijze de

werkelijke omvang van de schade vast te stellen. De rechter heeft vaak een neiging om aldus zelf een slag te slaan in de toe te kennen vergoeding, wanneer het hem lijkt dat de expertisekosten hoger zouden belopen dan de som die hij volgens zijn eigen niet beredeneerde schatting wenst toe te kennen (zie: Vred. Brussel, 12 juli 1949, *T. Vred.*, 1950, 42), of wanneer de bestanddelen van de schade zo menigvuldig en ingewikkeld zijn dat het praktisch onmogelijk blijkt de weerslag van ieder van deze elementen te bepalen.

Zelfs in dit geval zal de rechter wijs handelen met te overleggen of een deskundige niet beter dan hijzelf geplaatst is om, gelet op zijn ervaring, na te gaan of er toch geen elementen zijn om de vergoeding anders vast te stellen dan door een begroting *ex aequo et bono*.

HOOFDSTUK XII

HET VONNIS NA EXPERTISE

AFDELING I

ALGEMEENHEDEN

520 De rechter mag, na de neerlegging van het deskundigenverslag, geen uitspraak doen over de zaak, zonder aan de partijen opnieuw de gelegenheid te hebben gegeven in hun opmerkingen gehoord te worden (PIERRET, nr. 155; Gent, 8 mei 1964, *J. Port Anv.*, 1964, 246; Cass., 16 sept. 1965, *J.T.*, 1966, 190), en zonder opnieuw de zaak te hebben medegedeeld aan het openbaar ministerie wanneer de zaak mededeelbaar is.

AFDELING II

DE RECHTER BEAAMT HET BESLUIT

521 Wanneer de rechter het verslag van de deskundige tot het zijne maakt, delegeert hij daardoor geenszins zijn rechtsmacht (*vgl.* Rb. Mons, 10 okt. 1932, *Pas.*, 1933, III, 60; zie boven, nr. 100).

522 Mocht de rechter bedrogen zijn geweest door de deskundige, die de waarheid handig zou verborgen hebben of die zich plichtig zou hebben gemaakt aan valsheid, dan zou de beaming van het verslag door de rechter niet zonder verhaal blijven. Artikel 1133, 4° van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt inderdaad dat er aanleiding bestaat tot herroeping van het gewijsde „indien recht gedaan is op stukken, getuigenissen, verslagen van deskundigen of eden, die na de beslissing vals zijn bevonden of verklaard”.

523 De rechter moet niet motiveren waarom hij het deskundigenverslag bijtreedt. Het vertrouwen dat hij aan de deskundige schenkt en dat de partijen door hun keuze van deskundigen eventueel hebben versterkt, is een voldoende reden om de beaming te rechtvaardigen. De rechter wordt geacht de redenen van het verslag tot de zijne te maken. Hij moet die beweegredenen van de deskundige niet uitdrukkelijk overnemen. Hij moet integendeel wel de besluiten die hij goedkeurt vermelden (bestendige rechtspraak van het Hof van Cassatie; zie: Cass., 25 febr. 1924, *Pas.*, 1924, I, 128; Cass., 10 april 1924, *Pas.*, 1924, I, 299; Cass., 3 dec. 1925, *Pas.*, 1926, I, 98; Cass., 26 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 35; Cass., 7 okt. 1926, *Pas.*, 1927, I, 64).

524 Het feit dat de rechter niet moet motiveren waarom hij met het verslag akkoord gaat, stelt hem niet vrij de verwerping te motiveren van de opmerkingen die tegen het deskundigenverslag bij besluiten worden geformuleerd (Cass., 27 april 1956, *Pas.*, 1956, I, 907). Wanneer een partij de bewijslast draagt, heeft de andere

niet de last te bewijzen dat het verslag onjuist is; de rechter mag zich er niet toe beperken de vordering gegrond te verklaren alleen omdat de verweerder niet bewijst dat het deskundigenverslag onjuist is (Cass., 7 aug. 1941, *Pas.*, 1941, I, 319; Cass., 14 nov. 1957, *Pas.*, 1958, I, 263; Cass., 13 dec. 1957, *Pas.*, 1958, I, 403).

525 De rechter is niet verplicht het verslag in zijn geheel aan te nemen of te verwerpen. Hij kan een deel van het verslag bijtreden en een ander deel verwerpen; hij kan de besluiten van de deskundige aanpassen of verbeteren indien hij daartoe over de nodige elementen beschikt (Brussel, 3 april 1867, *Pas.*, 1867, II, 273; Rb. Antwerpen, 30 dec. 1926, *Pas.*, 1929, III, 43).

AFDELING III

DE RECHTER VERWERPT HET BESLUIT

526 Wanneer de rechter geen bewijskracht toekent aan het deskundigenverslag, zal hij de vordering of de wedereis kunnen afwijzen ten aanzien van de partij die de feiten diende te bewijzen bij middel van de expertise. In strijd met hetgeen gebeurt wanneer de rechter het deskundigenverslag beaamt, moet hij, wanneer hij dit verslag verwerpt, zijn beslissing motiveren (Cass., 10 febr. 1947, *Pas.*, 1947, I, 41: in strafzaken; Rb. Brussel, 27 mei 1949, *T. Vred.*, 1949, 335). De motivering kan bestaan in het aangeven van redenen die met de beschouwingen van het deskundigenverslag onverenigbaar zijn (CARRÉ, Q. 1219, 2; Cass., 30 nov. 1933, *Pand. Pér.*, 1933, 404).

De rechter kan natuurlijk een nieuwe expertise bevelen (zie boven, nr. 428) of andere bewijzen in acht nemen van de feiten die moeten bewezen worden, wanneer dergelijke bewijzen voor hem aangebracht worden naast het deskundigenverslag.

AFDELING IV

MEDEDELING VAN HET VONNIS AAN DE DESKUNDIGE

527 Het is wenselijk dat de deskundige een kopie zou ontvangen van het vonnis dat geveld wordt op het door hem neergelegd verslag, derwijze dat hij aldus kan vernemen welk gevolg en welk nut zijn soms zeer belangrijk werk heeft kunnen vertonen. Het lijkt dat die mededeling hem reeds uit louter hoffelijkheid verschuldigd is. Hieraan dient toegevoegd dat het voor de deskundige nuttig is te weten of zijn werkmethodes en zijn optreden al dan niet geldig en doelmatig werden bevonden, om eventueel zijn verslagen in de toekomst nog meer precies en waardevoller te maken.

KOSTEN

AFDELING I

SCHULD VAN DE PARTIJEN TEGENOVER DE DESKUNDIGE

§ 1. Wanneer is ereloon verschuldigd ?

528 Het recht op ereloon voor de deskundige hangt niet af van het feit dat de rechter het besluit van de deskundige al dan niet zou bijtreden. Wanneer de rechter het deskundigenverslag niet volgt, bewijst dit niet dat de deskundige zijn opdracht niet gewetensvol heeft uitgevoerd. Door af te wijken van het advies van de gerechtelijke deskundige, kan ook de rechter zich vergissen (Luik, 7 maart 1914, *J. Liège*, 1914, 146).

Het recht op ereloon hangt evenmin af van de uitvoering van dat deel van de opdracht dat in verband staat met de beslechting van de zaak door de rechter. Zelfs wanneer de deskundige niets anders gedaan heeft dan de partijen tot verzoening te brengen, heeft hij recht op ereloon (Cass., 16 jan. 1959, *Pas.*, 1959, I, 485).

De deskundige heeft niet het recht te eisen dat de partijen zouden overgaan tot de uitvoering van de expertise, of tot de voortzetting van een begonnen expertise. De partijen kunnen op elk ogenblik afzien van het deskundigenonderzoek, zonder tegenover de deskundige meer verschuldigd te zijn dan zijn kosten en zijn ereloon voor de reeds geleverde prestaties.

529 Er is geen ereloon verschuldigd wanneer de prestaties van de deskundige wegens gebrek aan degelijkheid van het verslag, niet het minste nut opleveren en overbodig blijken (Kh. Namen, 7 april 1960, *J. Liège*, 1959-60, 285), of wanneer het verslag in geen opzicht kan dienen omdat de deskundige de hem gestelde vragen niet heeft beantwoord of er alleen onbruikbare antwoorden op gegeven heeft (Rb. Brussel, 17 febr. 1886, *Pas.*, 1888, III, 192).

§ 2. Berekening van het ereloon

530 „De staat (van de expertisekosten) wordt opgemaakt met inachtneming van de hoedanigheid der deskundigen, de moeilijkheden en de duur der verrichte werkzaamheden en de waarde van het geschild” (art. 982, tweede lid, Ger. W.).

Wat de duur van de werkzaamheden betreft zal de deskundige slechts de normale tijd in acht nemen die nodig is om zijn taken uit te voeren; indien hij door gebrek aan ervaring en wetenschap, buitengewoon veel tijd aan een verrichting moet besteden, mogen de partijen hiervan het slachtoffer niet worden.

De deskundige zal het aantal uren noteren dat hij besteed heeft aan het horen van de partijen en desgevallend van de getuigen, aan de bezoeken van de plaatsen, de opmetingen, de studie van de bescheiden, de ontledingen, de briefwisseling, enz.

Het totaal van die uren zal hij vermenigvuldigen met het bedrag dat hij per uur meent te mogen aanrekenen volgens zijn hoedanigheid, zijn technische bevoegdheid en de moeilijkheid van de zaak (Vred. Kortrijk, 17 febr. 1913, *Pas.*, 1913, III, 106; Rb. Brussel, 17 mei 1932, *Pas.*, 1932, III, 185; Rb. Brussel, 11 maart 1948, *Pas.*, 1949, III, 52).

De ervaring die de deskundige verworven heeft, b.v. ten gevolge van de vroegere behandeling door hem van dezelfde of van gelijkaardige problemen, is geen reden om een minder ereloon te vragen (Rb. Brussel, 19 dec. 1927, *Rec. Bât.*, 1928, 23; Kh. Luik, 7 april 1938, *J. Liège*, 1938, 230; Rb. Brussel, 2 mei 1944, *J.T.*, 1945, 186).

Daarentegen kan de vertraging in de uitvoering van de opdracht een reden zijn om een minder bedrag aan te rekenen. De rechter kan een vermindering uit dien hoofde opleggen (zie boven, nr. 407, en verder, nrs. 562, 592 en 619). De deskundige die zelf zijn ereloon beperkt omdat hij in vertraging is, zal er goed aan doen dit feit aan te stippen, om aldus het gevaar niet te lopen dat de rechter het ereloon nog een tweede maal zou verminderen zonder weet te hebben van de reeds vrijwillig toegepaste vermindering.

Men zou, aldus werd beslist, meer belang moeten hechten aan de omvangrijkheid van de werkzaamheden dan aan de omvangrijkheid van het bedrag van het geschil (Rb. Brussel, 10 okt. 1960, *Res Jura Imm.*, 1961, 117).

531 Soms kan er aanleiding bestaan tot de toepassing van vaste wettelijke barema's (b.v. inzake mijnschade: K.B. 15 sept. 1919, art. 126; inzake verzekering tegen ziekte en invaliditeit, ereloon van de deskundigen-geneesheren: K.B. 23 april 1964, *Staatsblad* 28 april 1964; zie boven, nr. 131, 6°, en nr. 136; inzake landpacht, in de geschillen betreffende het recht van voorkoop: zie verder, nr. 613), of van private gebruikelijke tarieven aangenomen door de leden van bepaalde beroepsverenigingen (zie: Vred. Schaarbeek, 24 okt. 1904, *J.T.*, 1905, 11; Vred. Schaarbeek, 1 febr. 1907, *Rec. Bât.*, 1907, 189; Rb. Brussel, 5 nov. 1908, *Belg. Jud.*, 1908, 1373; Vred. Kortrijk, 17 febr. 1913, *Pas.*, 1913, III, 106; Kh. Lyon, 13 juli 1950, *R. faill.*, 1950-51, 9 met noot).

De rechtbank schat vrij het ereloon van een deskundige geneesheer die hij aangesteld heeft (Arbrb. Gent, 19 okt. 1971, *Pas.*, 1971, III, 84).

De hoedanigheid van „wetsdokter” geeft geen recht op een hoger ereloon (Arbh. Luik, 11 april 1972, *J. Liège*, 1972-73, 299).

De diverse mogelijkheden van vaststelling van het ereloon van de deskundige kunnen als volgt samengevat worden (Arbrb. Luik, 22 maart 1973, *J. Liège*, 1972-73, 284):

— zijn de partijen het eens nopens de staat van de deskundige, dan taxeert de rechter de kosten en het ereloon onderaan de minuut van het verslag (art. 984 Ger. W.);

— gaan de partijen niet akkoord met deze staat, dan beslist de rechter op verzoekschrift wanneer er een wordt neergelegd;

— buiten deze twee gevallen begroot de rechter de gerechtskosten, na gebeurlijk de deskundige te hebben gehoord over zijn ereloon (art. 1017 Ger. W.).

§ 3. Berekening van de kosten

532 „De staat vermeldt... de voorschotten... van iedere deskundige en de totale kosten van het deskundigenonderzoek” (art. 982, derde lid, Ger. W.). Deze kosten zullen omvatten o.m. de verplaatsingskosten, de verblijfkosten en de uitschotten die verband houden b.v. met de briefwisseling, telefoon, proeven, ontleding, fotokopieën, sekretariaat, enz. De kosten van een getuigenverhoor gehouden door de deskundige worden ook aanvaard door sommige beslissingen (Kh. Antwerpen, 3 juni 1936, *J. Port Anv.*, 1936, 269).

§ 4. Staat van het college

533 „Voor verscheidene deskundigen in een zelfde zaak wordt een gezamenlijke staat opgemaakt” (art. 982, eerste lid, Ger. W.). „De staat vermeldt, behalve een omstandige opgave van die werkzaamheden (de verrichte werkzaamheden), de voorschotten en het ereloon van iedere deskundige...” (art. 982, derde lid, Ger. W.).

De bewoordingen van art. 73 van het Burgerlijk Tarief, thans afgeschaft wat de deskundigen betreft, waren enigszins strenger: „De deskundigen maken een staat op met de omstandige opgave, in de volgorde van de data en voor iedere deskundige, van de gedane verrichtingen, uitschotten en reizen. De staat die collectief is indien er verscheidene deskundigen zijn voor een zelfde rechtszaak, vermeldt het globaal bedrag van het door ieder der deskundigen geëiste honorarium en de totale kostprijs van het onderzoek.”

534 Hoe moet de verdeling van het ereloon tussen de leden van het college gebeuren?

In principe zal die verdeling per hoofd geschieden, doch de leden van het college kunnen overeenkomen nopens een andere basis die rekening houdt met de ongelijke waarde van hun prestaties, met hun respectieve leeftijd, ervaring, diploma's en faam, of met het feit dat één of ander lid van het college meer tijd heeft besteed aan de uitvoering van de opdracht. Het verschil mag integendeel niet gegrond zijn op het feit dat één lid van het college slechts een deel van de opdracht zou uitgevoerd hebben (zie boven, nrs. 347 e.v.).

535 Meermaals werd aangenomen dat wie het verslag opstelt recht heeft op de helft van het totaal ereloon (zie: HILBERT, blz. 396; Rb. Brussel, 17 mei 1932, *Pas.*, 1932, III, 185; Brussel, 18 okt. 1933, *Pas.*, 1934, II, 120; Rb. Brussel, 2 mei 1944, *J.T.*, 1945, 186).

§ 5. Wie moet de deskundige betalen ?

536 De deskundige die zijn opdracht heeft volbracht en zijn verslag heeft neergelegd, heeft het recht onmiddellijk betaald te worden wat zijn kosten en ereloon betreft. Hij mag zelfs tijdens de expertise een voorschot eisen op die kosten en ereloon (art. 990 Ger. W.; zie verder, nr. 564). Tot welke partij mag hij zich wenden om die betalingen te bekomen? Artikel 984, eerste en tweede lid, telkens *in fine*, van het Gerechtelijk Wetboek, geeft het antwoord op die vraag. Het vonnis

van taxatie is uitvoerbaar tegen de partij die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd, of die het, ingeval het ambtshalve bevolen is, heeft doen uitvoeren. Het zijn haast letterlijk de bewoordingen van artikel 319 van het thans afgeschafte Wetboek van burgerlijke rechtsvordering.

Het taxatievonnis is uitvoerbaar tegen de partij die de ambtshalve bevolen expertise heeft doen uitvoeren (Rb. Brussel, 16 febr. 1971, *Pas.*, 1971, III, 33).

537 Verder wordt gezegd dat uiteindelijk de partij die in het ongelijk wordt gesteld, normaal verwezen wordt in de gerechtskosten waaronder de expertisekosten (zie verder, nrs. 576 e.v.). Die partij is natuurlijk nog niet gekend op het ogenblik dat de deskundige zijn verslag neerlegt en het is trouwens slechts na inzage te hebben genomen van dit verslag, dat de rechter zijn overtuiging zal vormen nopens de kwestie wie gelijk en wie ongelijk heeft in het geschil.

Het is niet redelijk de deskundige op de betaling van zijn ereloon te doen wachten tot de uitspraak van het vonnis ten gronde, dat meteen bepaalt wie de gerechtskosten moet dragen; nog minder kan men op dat vonnis wachten om te weten wie een voorschot op het ereloon dient te storten. Daarom werd bovenstaande regel aangenomen.

Nochtans is er bij uitzondering in een reeks gevallen op voorhand bepaald wie de expertisekosten uiteindelijk en in ieder geval dient te betalen, in het ongelijk gesteld of niet. Er zijn inderdaad bepaald gedingvoerende partijen die *al t i j d* in de gerechtskosten moeten verwezen worden, zelfs wanneer zij het proces winnen (zie verder, nr. 565).

De wetgever heeft met die gevallen rekening gehouden voor de betaling van het voorschot op ereloon (zie verder, nr. 565), doch niet voor de betaling van het definitief ereloon en de kosten, bij de neerlegging van het deskundigenverslag. Men staat aldus vóór die eigenaardige toestand dat, wanneer één van die op voorhand gekende uiteindelijke schuldenaars van de expertisekosten geen voorschot zal hebben gestort, hij de betaling van de begrote staat aan de deskundige zal kunnen weigeren, telkens hij de expertise niet zal gevorderd hebben of ze niet zal hebben doen uitvoeren, dit ofschoon hij uiteindelijk in de expertisekosten zal verwezen worden.

538 Elders werd voorgehouden dat het steeds de partij is die de expertise heeft „doen uitvoeren”, en niet zij die de expertise alleen „gevorderd” heeft, die de schuldenaar is van de deskundige (CLOQUET, A., Tw. *Deskundige, Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1381 e.v.). LURQUIN beweert dat deze zienswijze onverenigbaar is met de tekst van de wet (LURQUIN, nr. 102). Dit blijkt ten onrechte, en wel om de volgende redenen. Zoals LURQUIN het zelf aanstipt (nr. 141, blz. 153), treedt de deskundige niet op ten verzoeken van de rechter, doch wel op aanvraag van de partijen. De deskundige heeft niet het recht de expertise uit te voeren, zonder verzoek van de partijen, zelfs niet wanneer hij ambtshalve is aangesteld (zie boven, nr. 26, blz. 33, en nr. 270). De partij die de opdracht niet „doet uitvoeren”, heeft met de deskundige geen rechtsverband; hij wordt niet de huurder van de diensten van de deskundige (zie boven, nr. 4) en is hem dus rechtstreeks niets verschuldigd.

In de tweede plaats, bepaalt de wet uitdrukkelijk dat wanneer een voorschot door de deskundige geëist wordt, dit voorschot moet betaald worden door „de meest gereede partij”. De meest gereede partij is niet noodzakelijk de partij die de expertise „gevorderd” heeft; het is veeleer de partij die de expertise wil „doen uitvoeren” (zie verder, nr. 565).

De derde reden om te beschouwen dat het niet volstaat de expertise te hebben „gevorderd” om schuldenaar te worden van de deskundige, is in de tekst zelf van de wet te vinden.

539 De tekst van artikel 984 Ger. W. maakt een duidelijk onderscheid tussen de expertise die ambtshalve bevolen wordt en de expertise die door een partij gevorderd werd. Het volstond inderdaad niet te zeggen dat de deskundige de betaling zou kunnen eisen van zijn staat tegen de partij die het onderzoek had doen uitvoeren wanneer zij het ook gevorderd had; er moest ook gezegd worden wie hij zou kunnen aanspreken wanneer de expertise door niemand gevraagd was. Het lijkt duidelijk dat wanneer de wetgever spreekt van het eerste geval, d.i. het geval waarin de expertise gevorderd werd, hij meteen ervan uitgaat dat wie de expertise vraagt ook zinnens is die expertise te doen uitvoeren; waarom anders zou hij ze vorderen? De verzoeker tot expertise wordt aldus zeer oordeelkundig vermoed ook te willen dat zij zou uitgevoerd worden. Dit vermoeden strookt trouwens volkomen met hetgeen *plerumque fit*.

Er bestaat in feite geen probleem wanneer de partij die de expertise „gevorderd” heeft, het onderzoek niet „doet uitvoeren”. Om tot het besluit te komen dat die partij door de deskundige kan aangesproken worden voor de betaling van zijn staat, moet men een onredelijke veronderstelling maken. Er zijn inderdaad twee mogelijkheden. Vooreerst: de partij die „gevorderd” heeft, „doet niet uitvoeren”, doch de andere partij doet evenmin uitvoeren; in dat geval verdwijnt het probleem, vermits de deskundige niets zal gepresteerd hebben. De tweede mogelijkheid bestaat erin dat de partij die de expertise „niet heeft gevorderd” de expertise wel „doet uitvoeren”, ofschoon de andere partij die de expertise wel „vorderde”, erkent dat zij het ten onrechte heeft gedaan. Men mag de vraag stellen of het, in die veronderstelling, redelijk is, het ereloon te doen voorschieten of betalen door de partij die er zich thans tegen verzet, en niet tegen diegene die ze nu wil doorvoeren?

540 Wat is overigens „vorderen” en wat is „doen uitvoeren”?

Het is soms zeer moeilijk te bepalen wie de expertise werkelijk heeft gevraagd. De expertise kan alleen beschouwd worden als gevraagd door een partij, voor zover de rechter aan de deskundige de opdracht heeft gegeven gelijkvormig met hetgeen die partij had verzocht. Doch de zaken zijn vaak niet zo klaar. In de dagvaardingen en in de besluiten komen dikwijls dubbelzinnige of vage uitdrukkingen voor, waaruit men soms bezwaarlijk een werkelijke en nog minder een precies vraag tot expertise kan vinden, zoals b.v. „de verweerder vreest niet dat een deskundige zou worden aangesteld...”, of „een expertise zou bewijzen dat...”.

541 Wat is „doen uitvoeren”?

De normale uiting van de wil om de bevolen expertise te doen uitvoeren bestaat in het feit dat de meest gerede partij de griffier verzoekt de deskundige van zijn benoeming te verwittigen overeenkomstig artikel 965 Ger. W. Wanneer de partij die de expertise niet gevorderd heeft, de eerste is om de uitvoering ervan te vragen, is het niet nodig noch nuttig dat de andere partij, die de expertise wel heeft gevraagd, op haar beurt een tweede verzoek laat richten aan de deskundige, tot uitvoering. Het ware in dit geval paradoxaal dat hij die „gevorderd” heeft doch niet uitdrukkelijk heeft „doen uitvoeren”, in die omstandigheden geen schuldenaar van het ereloon zou zijn. Daarom is het volkomen redelijk dat de wet in de wil om te „vorderen” ook de wil ziet om te „doen uitvoeren”.

Er bestaat een vermoeden dat een partij de expertise „doet uitvoeren”:

— wanneer zij haar akkoord heeft gegeven nopens de naam van de deskundige die minnelijk door beide partijen aangeduid wordt (GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, 364; Luik, 1 febr. 1940, *J. Liège*, 1940, 105);

— wanneer zij de expertise zonder voorbehoud bijwoont (CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 1387);

— wanneer zij medewerkt aan de expertise, b.v. door het overmaken van stukken of door te vragen tijdens de expertise, dat de opdracht zou gewijzigd of aangevuld worden, enz. (Cass., 9 maart 1936, *Pas.*, 1936, I, 209). In feite, om te kunnen beweren dat zij de uitvoering van de expertise niet heeft gevraagd, mag de partij er geen deel aan nemen of moet zij dienaangaande een uitdrukkelijk voorbehoud formuleren (Rb. Brussel, 22 dec. 1905, *J.T.*, 1906, 263; Brussel, 7 april 1911, *J. Comm. Br.*, 1911, 328; Rb. Luik, 11 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 100; Rb. Luik, 17 febr. 1938, *J. Liège*, 1938, 126; Luik, 3 nov. 1938, *J. Liège*, 1939, 33).

§ 6. Zijn de schuldenaars solidair gehouden tegenover de deskundige?

542 Vóór het in voege treden van het Gerechtelijk Wetboek, hebben sommige auteurs voorggehouden dat de medeschuldenaars van de expertisekosten solidair gehouden zijn krachtens artikel 2002 B.W., als zijnde medelastgevers (zie deze auteurs, aangehaald in CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 1390). Dit standpunt is te verwerpen vermits de expertise niets te zien heeft met een lastgeving (zie boven, nr. 7).

Anderen hebben het bestaan van de solidariteit aangenomen wanneer de expertise gebeurde in het gemeenschappelijk belang van de partijen (Scheidsr. besliss. Charleroi, 18 jan. 1907, *T. Vred.*, 1909, 50).

De hoofdelijkheid vindt hier geen toepassing, tenzij nochtans wanneer de expertise uitgevoerd werd op verzoek van verschillende handelaars en in het belang van hun handel. Handelaars die zich samen verbinden, worden immers geacht zich solidair te hebben verbonden (Kh. Gent, 7 april 1949, *R.W.*, 1950-51, 361; Cass., 3 april 1952, *Pas.*, 1952, I, 498; Gent, 16 mei 1961, *R.W.*, 1961-62, 1291).

Wat betreft de hoofdelijke veroordeling in de gerechtskosten, van verschillende verweerders tegenover de eiser, of van verschillende eisers tegenover de verweerder, zie verder, nr. 583.

543 Ofschoon er tussen de medeschuldenaars van de expertisekosten jegens de deskundige geen solidariteit bestaat, zijn zij niettemin *in solidum* gehouden omdat iedere partij die de uitvoering van de expertise heeft gevorderd, deze uitvoering in haar „geheel” doet uitvoeren; met andere woorden vormt de expertise een ondeelbaar voorwerp van de verbintenis vanwege diegenen die zich tegenover de deskundige door een verhuring van diensten hebben verbonden (VAN LENNEP, II, 292; CARRÉ, Q. 1207, 2; Kh. Brussel, 7 april 1911, *J. Comm. Br.*, 1911, 328; Rb. Luik, 11 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 100).

§ 7. Procedure tot betaling volgens het gemeen recht

544 De deskundige beschikte vóór het Gerechtelijk Wetboek over niet minder dan zeven verschillende procedures om de betaling van zijn ereloon te vorderen (CLOQUET, A., *Tw. Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1413 e.v.). Een deel van die procedures is thans verdwenen ten gevolge o.m. van de afschaffing van het „Burgerlijk Tarief”.

Het Gerechtelijk Wetboek richt een speciale procedure in tot betaling van de expertisekosten (zie verder, nrs. 547 e.v.).

LURQUIN huldigt het standpunt dat deze procedure voortaan de enige is die mag aangewend worden (LURQUIN, nr. 127). Deze mening kan niet gedeeld worden. Nergens wordt gezegd dat de procedures van het gemeen recht uitgesloten zijn. Zij waren het niet vóór het Gerechtelijk Wetboek ondanks het bestaan van speciale rechtsplegingen; waarom zouden zij nu uitgesloten zijn, omdat de vele speciale procedures van destijds door één enkele speciale rechtspleging vervangen werden? Het argument dat de rechter die de expertise bevolen heeft normaal kennis moet nemen van de geschillen betreffende het ereloon is evenmin overtuigend; het scheidt wel een probleem van bevoegdheid (zie verder, nr. 545, *in fine*), doch hindert geenszins de mogelijkheid van een vordering volgens het gemeen recht. De speciale procedure bepaald bij artikelen 984 e.v. Ger. W. is niet voorgeschreven op straffe van verval van het recht op betaling.

545 De deskundige kan dus, in de voorwaarden bepaald bij artikel 731 Ger. W., de partijen in verzoening laten oproepen ten einde hun akkoord te bekomen nopens het door hem gevorderd bedrag (art. 972, vierde lid, Ger. W.) of op elk ander aanvaardbaar bedrag. Hij zal eventueel de afgifte van het proces-verbaal van akkoord kunnen laten bekleden met de formule van tenuitvoerlegging (art. 733 Ger. W.). De deskundige kan ook met de partijen ter zitting vrijwillig verschijnen om een akkoordvonnis te vragen (art. 706 en 972, vijfde lid, Ger. W.).

Hij kan de partij of de partijen die jegens hem de expertisekosten verschuldigd zijn, bij hoofdvordering dagvaarden. Mocht hij door een van de partijen gedagvaard worden, dan kan hij de betaling van de expertisekosten tegen die partijen bij wedereis vorderen.

Behalve in dit laatste geval, waar het voor hem van belang is zich onmiddellijk tegen de eis van zijn schuldenaar te verweren, zal de deskundige in de praktijk voormelde procedures van het gemeen recht niet verkiezen boven de speciale procedure die minder zwaar en ingewikkeld is.

De bevoegde rechter voor die rechtsplegingen van gemeen recht is normaal de rechter die de expertise bevolen heeft, omdat het geschil nopens de expertisecosten een geschil is nopens een onderzoeksmaatregel waarvan de rechter van de hoofdvordering kennis mag nemen (zie boven, nr. 263).

546 In de veronderstelling dat de deskundige de betaling van zijn ereloon niet vordert vooraleer het vonnis, tussen de partijen, over de grond van de zaak is geveld, zal dit vonnis normaal één van de partijen in de gerechtskosten en derhalve in de expertisecosten verwijzen. De vraag rijst dan of de deskundige zich op die veroordeling mag steunen om die partij te dagvaarden tot betaling van de expertisecosten tegenover hem, zelfs indien deze partij de expertise niet had gevorderd en ze evenmin had doen uitvoeren. Het antwoord is ontkennend, omdat de veronderstelde veroordeling van een partij geen enkel rechtsverband schept tussen die partij en de deskundige (zie nochtans: BELVAUX, blz. 40; GARSONNET en CÉZAR-BRU, II, blz. 364, nr. 627; Rb. Luik, 11 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 100).

§ 8. Speciale procedure tot betaling

547 Het Gerechtelijk Wetboek heeft de vroegere talrijke speciale procedures herleid tot één enkele die toepasselijk is zowel wanneer de deskundige door de partijen werd aangeduid als wanneer hij door de rechter werd benoemd; zij is eveneens toepasselijk wanneer de deskundige mondeling verslag heeft uitgebracht in zaken in hoger beroep (art. 989, vijfde lid, Ger. W.; zie boven, nr. 423). Deze procedure veronderstelt dat de deskundige een staat van kosten en ereloon heeft opgemaakt op de wijze door de wet voorgeschreven. De taxatieprocedure is alleen toepasselijk op de staat van deskundigen die door de rechter werden benoemd of die door de partijen werden aangesteld in de vormen bepaald bij artikel 964, tweede lid, Ger. W. (zie boven, nrs. 77 en 126).

A. STAAT VAN KOSTEN EN ERELOON

548 De deskundige stelt onderaan zijn verslag zijn staat van ereloon en kosten (art. 981, tweede lid, Ger. W.). Dit heeft tot gevolg dat de partijen kennis krijgen van deze staat tegelijk met het verslag waarin hij is opgenomen. Deze staat moet omstandig zijn (Cass., 27 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1211; *Res Jura Imm.*, 1958, blz. 417 met noot), vermits de rechter anders de taxatie niet kan beoordelen (Kh. Brussel, 23 sept. 1960, *J.T.*, 1961, 318). De sanctie van die verplichting kan de schorsing zijn van de taxatie tot wanneer het gewenste detail zal voorgelegd worden.

De staat is gezamenlijk voor verscheidene deskundigen in dezelfde zaak (art. 982, tweede lid, Ger. W.). Hier wordt een college van deskundigen bedoeld. Elke deskundige moet integendeel een aparte staat van expertisecosten opstellen, wanneer verschillende deskundigen door hetzelfde vonnis werden aangesteld met onderscheiden opdrachten (zie boven, nr. 146).

De deskundige kan de minuut van de staat schrijven hetzij onderaan het origineel van zijn verslag, hetzij op een apart blad.

549 „Op de dag van de inlevering van het verslag zenden de deskundigen bij ter post aangetekende brief aan de partijen een eensluidend verklaard afschrift van het verslag en van de daarin opgenomen staat van ereloon en kosten” (art. 983 Ger. W.). Dit bericht moet beschouwd worden als een aanmaning tot betaling van de staat, zodat de interesten wegens verwijl van dan af beginnen te lopen (Kh. Antwerpen, 7 sept. 1937, *J. Port Anv.*, 1938, 148). De neerlegging van het verslag integendeel brengt dat gevolg niet teweeg (Rb. Brussel, 2 mei 1944, *J.T.*, 1945, 186; zie boven, nr. 408).

550 Wanneer de deskundige verslag heeft uitgebracht voor de rechter in hoger beroep overeenkomstig artikel 989, eerste lid, Ger. W., dan zal hij na de zitting zijn staat van ereloon neerleggen ter griffie van de rechtsmacht in hoger beroep, en er zal voor het overige worden „gehandeld overeenkomstig artikel 984” (art. 989, vijfde lid, Ger. W.). Wat betreft het voorschot in hetzelfde geval, zie verder, nr. 564.

De partij die de expertise heeft doen uitvoeren zal worden verwezen tot betaling van de staat van de deskundige en eveneens tot de kosten van de taxatie (minuut, uitgifte, betekening en uitvoering) (Rb. Brussel, 16 febr. 1971, *Pas.*, 1971, III, 33).

B. PARTIJEN GAAN AKKOORD MET HET GEVORDERD BEDRAG

551 Zelfs wanneer partijen akkoord gaan met het gevorderd bedrag, kan het voor de deskundige nog nuttig zijn om over een titel te beschikken om de partij die zijn schuldenaar is tot betaling te dwingen. Daarom bepaalt artikel 984, eerste lid, Ger. W.: „Indien de partijen binnen vijftien dagen na de inlevering van het verslag schriftelijk aan de rechter hebben meegedeeld dat zij het eens zijn met het bedrag van het ereloon en de kosten door de deskundigen gevorderd, worden deze door de rechter begroot onderaan op de minuut van de staat en wordt daarvan een bevel tot tenuitvoerlegging uitgegeven tegen de partij die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd, of die het, ingeval het ambtshalve bevolen is, heeft doen uitvoeren.” De deskundige blijft vrij meer dan vijftien dagen te wachten om het bevel van tenuitvoerlegging uit te lokken, zonder daardoor zijn rechten te verliezen (Verslag H., 144).

Het akkoord waarvan sprake moet uitgaan van alle partijen. Indien één enkele partij de staat mocht betwisten, dan moet de taxatieprocedure gevolgd worden die hierna in nrs. 555 e.v. wordt behandeld.

552 De procedure in geval van aanvaarding van de staat door alle partijen, bestaat in feite in twee beslissingen: de begroting of taxatie, en het bevel van tenuitvoerlegging. De begroting houdt *per se* geen veroordeling in, en duidt zelfs de schuldenaar niet aan (Luik, 29 jan. 1940, *J. Liège*, 1940, 106). De taxatie kan in feite het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke aanvraag waarover bij een afzonderlijk bevelschrift wordt beslist (argument: art. 990, vierde lid, Ger. W. inzake voorschot). Dit bevelschrift dient ingeschreven te worden in het repertorium van de bevelschriften, zelfs indien er nog geen tenuitvoerlegging mede gepaard gaat tegen een bepaalde partij.

553 De formule van taxatie kan zijn: „Gezien bovenstaand deskundigenverslag en de staat van ereloon en kosten, Wij, leden van de rechtbank (of vrederechter) begroten deze staat op de som van ..... fr. (eventueel: waarover de partijen hebben verklaard het eens te zijn).

554 De beslissing van taxatie is niet uitvoerbaar zonder de formule van tenuitvoerlegging. Dit bevel duidt aan wie de staat dient te betalen; deze beslissing moet eveneens ingeschreven worden in het repertorium van de beslissingen, indien het bevelschrift van begroting apart werd verleend en ingeschreven. Niets belet dat de taxatie en de tenuitvoerlegging het voorwerp uitmaken van één enkel bevelschrift. De formule van tenuitvoerlegging zou kunnen luiden, als volgt: „zeggen voor recht dat voormeld bedrag zal dienen betaald te worden (eventueel: *in solidum*) door ..... en verwijzen voornoemde partij(en) dit bedrag te betalen aan de heer (deskundige) met de wettelijke interesten vanaf (datum van het bericht waarvan sprake in nr. 549). *Gelasten en bevelen aan alle...*”

C. PARTIJEN BETWISTEN HET BEDRAG

De betwisting of de weigering van betaling van de ereloonstaat van de deskundige laat de deskundige niet toe de neerlegging te weigeren van zijn verslag. Hij moet zijn verslag neerleggen en om taxatie verzoeken. In dit zelfde geval kan de eiser de verweerder niet provisioneel doen verwijzen tot de betaling van de betwiste staat (Rb. Huy, 16 okt. 1972, *J. Liège*, 1972-73, 101).

555 Wanneer de partijen hun akkoord met het door de deskundige gevorderd bedrag niet hebben kenbaar gemaakt aan de rechter binnen de vijftien dagen nadat zij bericht kregen van de inlevering van het verslag, bepaalt het Gerechtelijk Wetboek in artikel 984, tweede lid, dat de deskundige of één van de partijen een verzoekschrift mag indienen strekkende tot taxatie en tot verwijzing van de partij in het aldus bepaald bedrag van het ereloon en de kosten.

556 Het betreft een procedure op verzoekschrift die onderworpen is aan de voorschriften van artikelen 102 e.v. Ger. W. Die regelen zijn inderdaad toepasselijk „behoudens in de gevallen waarin de wet er uitdrukkelijk van afwijkt” (art. 1025). Een dergelijke uitdrukkelijke afwijking is noch in artikel 984 noch elders te vinden in verband met de begroting van het ereloon van de deskundige. Het verzoekschrift dient derhalve door een advocaat ondertekend te zijn (*anders*: LURQUIN, nr. 120, blz. 127). Het moet ook alle bestanddelen vereist bij artikel 1026 Ger. W. vermelden. Indien het verzoekschrift uitgaat van de deskundige, zal het o.m. vermelden tegen wie de taxatie en tegen wie de betaling gevorderd wordt; wie de expertise heeft doen uitvoeren (met aanhaling van de omstandigheden waaruit dit blijkt); welke sommaties tot betaling de deskundige reeds aan de partijen zou hebben gericht, buiten het bericht van inlevering van het verslag (zie boven, nr. 549).

557 Zoals, *mutatis mutandis*, bepaald is bij artikelen 1027 en 1028 Ger. W. voor alle zaken op eenzijdig verzoekschrift „hoort de rechter... in raadkamer de deskundige en de partijen, door de griffier bij gerechtsbrief opgeroepen, en hij bepaalt het

bedrag van het ereloon en de kosten; dat vonnis is uitvoerbaar tegen de partijen die het deskundigenonderzoek hebben gevorderd of tegen die welke, ingeval het ambts-halve bevolen is, het hebben doen uitvoeren" (art. 984, tweede lid, Ger. W.).

D. DE DESKUNDIGE HEEFT GEEN STAAT INGEDIEND

558 „Indien de deskundigen hun staat van ereloon en kosten niet indienen, kunnen de partijen in een verzoekschrift aan de rechter vragen deze te begroten. De deskundigen en de partijen of hun advocaten worden in de raadkamer opgeroepen door de griffier" (art. 988, eerste en tweede lid, Ger. W.).

De partijen moeten inderdaad in staat zijn om een einde te stellen aan hun geschil ook wat betreft de gerechtskosten met inbegrip van expertisekosten.

559 Het kan gebeuren dat de deskundige nog geen staat heeft ingediend en misschien zelfs nog geen verslag heeft neergelegd, omdat er tussen de partijen onderhandelingen aan de gang waren met het oog op een minnelijk akkoord. Het Gerechtelijk Wetboek heeft dit geval voorzien en bepaalt in artikel 988, derde en laatste lid: „Indien de zaak in der minne is geregeld, mag het... verzoekschrift (van de partijen) niet vroeger worden ingediend dan vijftien dagen nadat die schikking ter kennis gebracht is van de deskundigen”.

Het betaamt inderdaad dat de deskundige voor de betaling van zijn staat zoveel mogelijk de speciale procedure gebruikt, hetgeen veronderstelt dat hij een staat neerlegt. Doch hoe zou hij een staat kunnen neerleggen wanneer hij niet weet dat een akkoord tussengekomen is dat zijn verdere werkzaamheden nutteloos kan maken, en dat in feite een einde stelt aan de opdracht. Er worden hem dus vijftien dagen gegund om zijn staat op te stellen en neer te leggen vanaf het bericht dat hij ontvangt betreffende de afstand door de partijen van de expertise.

De partijen die verzuimen de deskundige van het akkoord te verwittigen, stellen zich er aan bloot, de nutteloos uitgevoerde werkzaamheden van de expertise te moeten betalen.

560 Wanneer de deskundige ter zitting wordt gehoord zoals bepaald bij artikel 987 Ger. W. (zie boven, nr. 418), wordt er door hem geen staat neergelegd voor de bijkomende kosten en ereloon in verband met dit verhoor. Deze aanvullende kosten en ereloon worden door de rechter „definitief" begroot onderaan op het proces-verbaal van het verhoor van de deskundige en „daarvan wordt een bevel tot tenuitvoerlegging uitgegeven tegen de partij die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd of heeft doen uitvoeren" (art. 987, vijfde lid, Ger. W.).

Er wordt ook geen staat neergelegd wanneer de deskundige gehoord wordt ter gelegenheid van een plaatsopneming of van een getuigenverhoor (zie verder, nr. 619). Ook in die gevallen worden de expertisekosten begroot onderaan het proces-verbaal en dit „definitief" (art. 985, vierde lid, Ger. W.). Het bevel tot tenuitvoerlegging wordt eveneens verleend zoals in het hierboven vermeld geval. De deskundige die ter zitting gehoord wordt in hoger beroep, moet wel een staat neerleggen (zie boven, nr. 550). De begroting en de tenuitvoerlegging geschieden dan zoals dit geregeld is voor de gewone expertise (art. 989, vijfde lid, Ger. W., dat verwijst naar art. 984).

561 De deskundige kan vervangen worden ten gevolge van de weigering van de rechter om de termijn te verlengen die aan de deskundige werd toegestaan om zijn opdracht uit te voeren (zie boven, nrs. 193 en 404). Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de rechter in het vonnis waarbij hij nieuwe deskundigen benoemt tegelijkertijd bepaalt „het bedrag van de kosten en erelonen die de partijen, naar zijn oordeel, verschuldigd zijn aan de deskundigen, ondanks hun vervanging en onverminderd de schadevergoeding waartoe deze mochten gehouden zijn” (art. 976). Deze oplossing lijkt te kunnen gelden wanneer de vervanging geschiedt om een andere reden, zoals de wraking tijdens de verrichtingen van de expertise.

E. REDENEN TOT VERMINDERING VAN HET ERELOON

562 De rechter hoeft het ereloon dat de deskundige vordert, niet van ambtswege te verminderen, wanneer de partijen met het gevorderd bedrag akkoord gaan. Men ziet inderdaad niet in op welke grond de rechter een akkoord tussen de partijen en de deskundige over het hoofd zou zien, indien dit akkoord niet met een wilsgebrek is behept. De rechter zal echter het bestaan van een akkoord nopens het ereloon alleen aannemen wanneer het onbetwistbaar vaststaat. Het louter gebrek aan protest is in dit verband niet voldoende. De raadsman die zich namens zijn cliënt akkoord verklaart nopens het gevorderd ereloon kan verzocht worden het bewijs te leveren dat een dergelijke opdracht hem wel opgedragen werd.

De rechter die het ereloon van de deskundige begroot, kan dit ereloon verminderen wegens het gebrek aan naarstigheid van de deskundige, zelfs wanneer hij de deskundige omwille van zijn vertraging niet vervangt (Luik, 10 juni 1958, *Pas.*, 1959, III, 62; Rb. Brussel, 31 juli 1959, *J.T.*, 1959, 637; Brussel, 22 jan. 1962, *J.T.*, 1963, 11; zie boven, nrs. 407 en 530, *in fine*).

Volgens een andere beslissing zou het ereloon ook mogen verminderd worden wegens onvoldoende motivering van het deskundigenverslag (Rb. Brussel, 11 maart 1948, *Res Jura Imm.*, 1949, blz. 249, nr. 2071).

F. RECHTSMIDDELEN TEGEN DE TAXATIE

563 De beslissingen geveld op een verzoek tot begroting of tot tenuitvoerlegging van de staat van de deskundige, zijn in principe vatbaar voor verzet en hoger beroep volgens de artikelen 616, 1047 en 1050 van het Gerechtelijk Wetboek (Verslag V.R., blz. 389; Verslag Kamer, 144). Er staat echter geen rechtsmiddel open tegen de „definitieve” begrotingen waarvan sprake hierboven in nr. 557, vermits in dit geval de partijen met het gevorderd bedrag akkoord zijn.

Er is integendeel wel verhaal mogelijk tegen het bevel van „tenuitvoerlegging” dat met de definitieve begroting verband houdt, zelfs wanneer de partijen het bedrag van het ereloon niet betwisten. Zij kunnen inderdaad nog betwisten wie het aanvaard bedrag moet betalen. Het bevel van tenuitvoerlegging kan inderdaad alleen gegeven worden tegen de partij die het deskundigenonderzoek gevorderd heeft of die het heeft doen uitvoeren (art. 984, eerste lid, *in fine*, Ger. W.). Heeft de rechter de tenuitvoerlegging verleend tegen een partij die betwist deze initiatieven te hebben genomen, dan bestaat er geen reden om die partij de gewone middelen van verhaal te ontzeggen.

Verzet is mogelijk tegen een bevelschrift of vonnis van begroting of van tenuitvoerlegging uitgaande van de vrederechter zoals van de andere rechters. Destijds was er over dit punt betwisting (CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nr. 1960; HORSMANS, nr. 23, voetnoot 63).

Wanneer de begroting in hoger beroep geschiedt, is vanzelfsprekend geen ander verhaal mogelijk dan eventueel verzet en voorziening in verbreking.

Wat betreft de aanleg, wordt de waarde van het taxatiegeschil bepaald door het bedrag van het gevorderd ereloon en niet door het bedrag van de hoofdvordering die tussen de partijen het voorwerp is van het eigenlijk geschil (Verslag V.R., blz. 389).

Wanneer een taxatievonnis definitief geworden is, is het bindend voor de rechter ten gronde, wat betreft het bedrag.

§ 9. Waarborgen van de betaling

A. VOORSCHOT

564 Principe. — De kwestie te weten of de deskundige een provisie mag eisen tot dekking van zijn toekomstige staat van expertisekosten, was destijds fel omstreden (zie: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, eerste uitgave, nrs. 1392 e.v.). Het probleem is thans geregeld door artikel 990 Ger. W. waarvan het eerste lid luidt als volgt: „De deskundigen kunnen de vervulling van hun opdracht uitstellen tot de meest gereede partij op de griffie een voorschot in consignatie heeft gegeven om in een gematigde verhouding tot zekerheid te dienen van de betaling van hun ereloon en de vergoeding van hun kosten.”

Veronderstelt het recht van de deskundige om een voorschot te vragen, dat hij reeds zijn werkzaamheden zou aangevangen hebben, al ware het maar door de eerste samenkomst te houden met de partijen? LURQUIN antwoordt bevestigend (nr. 84). Blijkbaar ten onrechte, vermits de wetgever geen enkel voorbehoud maakt wanneer hij toelaat „de vervulling van de opdracht” uit te stellen, en dit zonder de minste restrictie. Het is juist dat de deskundige soms alleen na de eerste samenkomst in staat zal zijn het bedrag van het door hem verlangde voorschot goed te schatten, doch de kopie van het vonnis dat hem aanstelt, zal hem in menig geval reeds een voldoende kennis van de zaak geven om dan reeds het bedrag van een redelijk voorschot te kunnen bepalen.

De deskundige mag de storting van het voorschot eisen in de loop van de expertise en zal de verdere verrichtingen mogen uitstellen tot het gevraagd voorschot ter griffie zal geconsigneerd zijn; maar hij zal zijn verlangen hieromtrent voldoende op voorhand moeten laten kennen en het normale verloop van die verrichtingen niet bij verrassing onderbreken.

Het recht om een voorschot te eisen vooraleer over te gaan tot de uitvoering van de opdracht bestaat eveneens voor de deskundige die geroepen is om mondeling verslag uit te brengen vóór de rechter in hoger beroep (zie boven, nr. 550). De wet maakt inderdaad geen uitzondering voor dit geval. In feite zal nochtans de deskundige, in dit geval, vooraf moeilijk de omvang van zijn mondelinge tussen-

komst kunnen waarderen. Indien hij een overdreven bedrag als voorschot vordert, riskeert hij trouwens dat de partijen dit bedrag zullen betwisten, hetgeen dan de procedure zou uitlokken die hierna wordt behandeld (zie verder, nrs. 566 e.v.). Voormelde redenen zullen er de deskundige vaak van weerhouden een voorschot te eisen; er dient ook aangestipt te worden dat wanneer een voorschot reeds bij toepassing van artikel 990 Ger. W. werd gestort, dit voorschot misschien voldoende zal zijn om ook de prestatie te dekken van de deskundige die, na de neerlegging van het verslag, vóór de rechter in hoger beroep wordt gehoord.

Wanneer tijdens de expertise het oorspronkelijk gestorte voorschot ontoereikend mocht blijken, mag de deskundige een bijkomend voorschot vragen (Verslag H., 144).

De deskundige mag voorschotten vragen, maar hij mag niet weigeren zijn verslag neer te leggen tot de betaling van zijn staat of van het saldo ervan (Rb. Hoei, 16 okt. 1972, *J.T.*, 1972, 714 met noot; zie ook: *J.T.*, 1973, 84; zie verder, nr. 570).

565 Wie moet het voorschot storten? In principe is het de meest gerede partij (art. 990, eerste lid, Ger. W.), dit is de partij die het initiatief neemt om de expertise te doen uitvoeren.

Doch het derde lid van hetzelfde artikel — dat gewijzigd werd door artikel 14 van de wet van 24 juni 1970 (*Staatsblad*, 21 aug. 1970, blz. 8507), bepaalt dat het voorschot zal dienen gestort te worden „door de partij die volgens bijzondere wetten of artikel 1017, tweede lid, steeds in de kosten wordt verwezen”.

Artikel 1017 luidt als volgt: „Tenzij bijzondere wetten anders bepalen, verwijst ieder eindvonnis, zelfs ambtshalve, de in het ongelijk gestelde partij in de kosten, onverminderd de overeenkomst tussen partijen die het eventueel bekrachtigt.

Behalve wanneer het geding roekeloos of tergend is, wordt de overheid of de instelling, belast met het toepassen van de wetten en verordeningen bedoeld in de artikelen 580, 581 en 582 ter zake van vorderingen ingesteld door of tegen de gerechtigden, steeds in de kosten verwezen.”

De schuldenaar van het voorschot is dus:

1. ofwel de meest gerede partij, dus de partij die het meest gehaast is om de expertise te doen uitvoeren (deze is niet noodzakelijk de partij die ze gevorderd heeft (zie boven, nr. 538);
2. ofwel een „overheid” of „instelling” in bepaalde sociale zaken;
3. ofwel de partij die steeds in de gerechtskosten dient verwezen te worden krachtens bijzondere wetten.

Wat betreft de „overheden” of „instellingen” ter zake van sociale vorderingen, is er hier sprake o.m. van de Fondsen en Diensten voor maatschappelijke zekerheid, kinderbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid, voordelen aan werknemers en leerlingen, tegemoetkomingen voor gebrekkigen, verminkten, blinden, doven en stommen.

Krachtens bijzondere wetten of de combinatie van bijzondere wetten met artikel 1345 Ger. W., moeten de gerechtskosten steeds ten laste gelegd worden van dezelfde partij of van elke partij voor de helft. In dit verband moeten de volgende gevallen vermeld worden.

Luidens artikel 1345 Ger. W. mag de rechter inzake landpacht en recht van voorkoop, het advies inwinnen van een deskundige of van een technisch adviseur. Het ereloon van deze adviseur komt ten laste van elke partij wanneer een minnelijke schikking tot stand komt. Die regel is van toepassing:

- inzake bepaling van de pachtprijs, bij de aanvang van de pacht (art. 3 Pachtwet, 4 nov. 1969, dat art. 1778 B.W. vervangt; zie verder, nr. 613);
- inzake herziening van de pachtprijs (art. 17 Pachtwet 4 nov. 1969);
- inzake plaatsbeschrijving (art. 45-6° Pachtwet 4 nov. 1969);
- inzake uitoefening van het recht van voorkoop (art. 47 Pachtwet 4 nov. 1969).

Inzake mijnschade zijn de kosten steeds ten laste van de mijn (zie verder, nr. 616). Zij komen ten laste van de onteigenende overheid inzake onteigening ten algemene nutte (zie verder, nr. 619); ten laste van het beheerd patrimonium inzake voogdij (zie verder, nr. 633); ten laste van de werkgever of van zijn verzekeraar inzake arbeidsongevallen (art. 104-4° en 106 W. 10 april 1971; voorheen: art. 39 gecoördineerde wetten K.B. 28 sept. 1931; zie: Cass., 14 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 1163; *vgl.* boven, nr. 31).

566 Bij weigering of wanneer het bedrag van het gevraagde voorschot betwist wordt, zal artikel 990 Ger. W., gewijzigd door de wet van 24 juni 1970, dienen toegepast te worden.

Dit artikel bepaalt: „In geval van betwisting of wanneer de partij het verschuldigd voorschot niet stort, geeft de rechter die het deskundigenonderzoek gelast heeft, op verzoek van de meest gerede partij, een bevel tot tenuitvoerlegging ten belope van het bedrag dat hij vaststelt, na zo nodig de opmerkingen van de betrokkenen in raadkamer te hebben gehoord. Die beschikking is niet vatbaar voor verzet of hoger beroep.”

567 De beslissing wordt verleend op eenzijdig verzoekschrift en dus volgens de eisen gesteld door de artikelen 1025 tot 1034 Ger. W. LURQUIN (nr. 89, blz. 98) is een andere mening toegedaan, gesteund op het feit dat de debatten op tegenspraak geschieden vermits de belanghebbenden opgeroepen worden om in raadkamer gehoord te worden. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat die mogelijkheid ook bestaat in de procedure op eenzijdig verzoekschrift (art. 1028 Ger. W.) en dat de „rechtsplegingen op verzoekschrift” geregeld zijn zoals bepaald bij artikelen 1025 e.v., „behoudens in de gevallen waarin de wet er uitdrukkelijk van afwijkt”. Een dergelijke afwijking is in de bepalingen betreffende deze bijzondere procedure niet te vinden.

568 Het bevelschrift zal de partij aanduiden die het voorschot zal dienen te storten. De schuldenaar van het voorschot is, hetzij de partij waarvan hierboven sprake in nr. 565, hetzij de partij die de uitvoering van het deskundigenonderzoek heeft

gevorderd (zie boven, nrs. 536 e.v.). Het ligt voor de hand dat de deskundige door de griffier moet verwittigd worden van de consignatie van het voorschot.

569 Uitbetaling van het voorschot

„Wanneer het deskundigenonderzoek voor de deskundigen hoge kosten kan medebrengen, kan de magistraat die bevoegd is om het bedrag van het voorschot vast te stellen, de deskundigen, op een met redenen omkleed verzoekschrift, machtigen om tijdens het vervullen van hun opdracht een gedeelte van het op de griffie in consignatie gegeven voorschot op te nemen” (art. 990, laatste lid, Ger. W.). De deskundige mag de uitbetaling van het voorschot niet eisen als provisie op ereloon: de wet spreekt alleen van het geval van „hoge kosten”.

„Het voorschot blijft in consignatie op de griffie totdat het ereloon en de kosten van de deskundigen definitief begroot zijn, of de partijen hun instemming hebben betuigd met het bedrag ervan wanneer de zaak in der minne is geregeld” (art. 990, vijfde lid, Ger. W.).

De minnelijke regeling in voorgaande tekst vermeld, is de overeenkomst waarbij de partijen een einde stellen aan de tussen hen hangende hoofdvordering. Die overeenkomst of de begroting maakt het voorschot beschikbaar. Niets belet dan de deskundigen „... het voorschot op te nemen... ten belope van de hun verschuldigde som en het eventuele overschot wordt teruggegeven aan de partij die het voorschot in consignatie heeft gegeven.”

De griffier is aansprakelijk voor de korrekte betaling aan de deskundige en voor de teruggave van het overschot aan de partij. Hij zal dus een formeel bewijs eisen van de begroting en van haar definitief karakter, of van het akkoord van alle belanghebbende partijen.

570 „Indien een voorschot op enige andere wijze (dan de consignatie ter griffie) wordt gestort, is de deskundige verplicht tot teruggave” (art. 990, tweede lid, Ger. W.). Er bestaat groot gevaar dat die bepaling in de praktijk dode letter blijft. De partijen hebben immers meestal voldoende vertrouwen in de deskundige om het voorschot in zijn handen te betalen ten einde de complicatie van een consignatie ter griffie te vermijden.

De vraag mag gesteld worden of dit verbod de openbare orde raakt. Is dit niet het geval, dan zou een deskundige geldig de aanvaarding door hem, van de opdracht, kunnen afhankelijk maken van de voorwaarde dat het voorschot in zijn handen wordt gestort. Het verbod zou dan slechts toepasselijk zijn op de deskundigen die deze speciale voorwaarde niet op voorhand zouden bedongen hebben.

Het is zeker dat de consignatie van het voorschot op de griffie voor de deskundige een aansporing is tot naarstigheid om aldus spoediger te kunnen betaald worden, terwijl die reden niet zal spelen indien hij reeds in het bezit is van de provisie. Wanneer de deskundige het door hem ontvangen voorschot moet teruggeven, lijkt het dat hij die teruggave kan doen door storting ter griffie eerder dan in de handen van de partij die het voorschot had betaald.

B. RETENTIERECHT

571 De partij die aan de deskundige stukken overlegt, verliest hierdoor niet het recht op het bezit van deze dokumenten. Zij zelf behoudt dus het retentierecht dat zij op bedoelde bescheiden eventueel kon doen gelden, niettegenstaande zij deze aan de deskundige heeft overgemaakt (Cass. fr., 19 juli 1904, *Pas.*, 1906, IV, 33). Wat betreft de deskundige zelf, werd er gevonnist dat hij geen retentierecht kan uitoefenen op de dokumenten welke hem worden toevertrouwd (Vred. Antwerpen, 25 febr. 1937, *R.W.*, 1937-38, 50). En inderdaad de voorwaarde die doorgaans geldt voor het bestaan van het retentierecht, het *debitum cum re junctum*, m.a.w. het innig verband tussen de teruggehouden zaak en de schuldvordering, veronderstelt dat de schuldeiser aan de zaak zelf zou gewerkt hebben, hetgeen terzake niet het geval is.

C. VOORRECHT

572 De expertisekosten zijn kosten van een onderzoeksmaatregel; zij behoren tot de gerechtskosten van de zaak die hangende is tussen de partijen en waarin de deskundige werd aangesteld (art. 1018, 4°, Ger. W.; MOREL, nr. 649; VAN LENNEP, II, blz. 327, nr. 293; IV, blz. 106, nr. 4 en blz. 111, nrs. 41 en 42; Kh. Luik, 19 nov. 1937, *J. Liège*, 1938, 108; Vred. Brussel, 14 mei 1958, *Res Jura Imm.*, 1958, 347).

Sommige houden voor dat de expertisekosten dit karakter van gerechtskosten niet hebben, wanneer de expertise bevolen werd op verzoekschrift, ten aanzien van de partij die niet opgeroepen werd (noot VAN WELKENHUYZE, *J.T.*, 1958, 114).

Wanneer de expertise bevolen werd in kort geding of als rechtstreeks voorwerp van de hoofdvordering en dus niet als incident van deze hoofdvordering (zie boven, nr. 98), zijn de expertisekosten niet te beschouwen als gerechtskosten, doch zij kunnen deel uitmaken van de vergoeding welke de partij kan vragen in een ander geding (zie: Kh. Antwerpen, 4 april 1955, *J. Port Anv.*, 1956, 239; Brussel, 10 maart 1956, *J. Port Anv.*, 1956, 276; Kh. Antwerpen, 1 aug. 1958, *J. Port Anv.*, 1959, 227; Rb. Brussel, 11 dec. 1958, *J.T.*, 1959, 168 met noot).

573 Als gerechtskosten zijn de expertisekosten bevoorrecht luidens artikelen 17, 19-1° en 21 van de hypotheekwet (zie: VINCENT, L., *Les privilèges et hypothèques*, *J.T.*, 1968, blz. 758, nr. 79; CLOQUET, A., Nov., *Droit commercial*, Tw. *Faillites et concordats*, nr. 1427).

Inzake verdeling, zullen de expertisekosten voorafgenomen worden op de massa van de nalatenschap (DEKKERS, nr. 654). Inzake uitstel van betaling, zijn zij bevoorrecht luidens artikel 602 Faill. W., en inzake gerechtelijk akkoord luidens artikel 12 van de wet van 25 september 1946.

De gerechtskosten en derhalve de expertisekosten zijn bevoorrecht ten voordele van wie ze heeft uitgegeven of verdiend, onder voorwaarde dat zij een bepaald goed behouden hebben in het patrimonium van de schuldenaar, dat dient tot gemeenschappelijk pand voor alle schuldeisers.

Dit kan het geval zijn voor de kosten van expertise voor zover men dergelijke onkosten als gerechtskosten beschouwt.

Dit standpunt veronderstelt natuurlijk dat men aanneemt dat het voorrecht wegens gedane gerechtskosten niet alleen de kosten dekt die gedaan werden vanaf het bevel tot betaling en het beslag op de goederen van de schuldenaar, doch dat dit voorrecht zich eveneens uitstrekt tot alle gerechtskosten die nodig waren — zoals eventueel de expertisekosten — om aan de schuldeiser een uitvoerbare titel te bezorgen. Die oplossing die gegrond lijkt, wordt echter niet eenparig aangenomen.

Wanneer men die oplossing aanvaardt, hoe doen zich de zaken voor?

De deskundige zelf zal zijn voorrecht kunnen laten gelden tegen de partij of de partijen die tegenover hem de staat van kosten en ereloon verschuldigd zijn (zie boven, nrs. 536 e.v.). Wanneer een partij de deskundige reeds mocht betaald hebben in de plaats van de andere, zal zij in het voorrecht van de deskundige kunnen gesubrogeerd worden.

574 De expertisekosten kunnen ook bevoorrecht zijn ten titel van kosten van bewaring, wanneer zij gediend hebben tot de bewaring van bepaalde goederen of van de tegenwaarde ervan, zoals b.v. wanneer zij gediend hebben tot de bewaring van de vergoeding verschuldigd door de verzekeraar van door brand vernielde goederen (zie: FREDERICQ, VII, blz. 581; Kh. Gent, 23 nov. 1939, *J. Comm. Fl.*, 1939, nr. 5933; Kh. Gent, 2 april 1959, *R.W.*, 1959-60, 795; zie ook verder, nr. 635).

D. BEWAREND BESLAG

575 Reeds in het bezit van het beveldschrift van begroting zal de deskundige bewarend beslag op de goederen van de schuldenaar kunnen leggen (art. 1414 Ger. W.).

AFDELING II

DE EXPERTISEKOSTEN IN DE VERHOUDINGEN TUSSEN DE PARTIJEN

§ 1. Verwijzing in de kosten

576 De expertisekosten zijn gerechtskosten (art. 1018-4° Ger. W.). De rechtsplegingsvergoeding en de aanvullende vaste rechtsplegingsvergoeding zijn eveneens gerechtskosten (art. 1022). De vaste aanvullende rechtsplegingsvergoeding bedraagt 500 fr., geïndexeerd, wanneer een expertise uitgevoerd werd (K.B. 12 sept. 1969, art. 4, thans K.B. 30 nov. 1970, art. 4).

Sommige arbeidsrechtbanken voegen bij de expertisekosten, en als behorend tot de gerechtskosten, de verplaatsingskosten die werden uitgegeven door de schadelijgende partij (inzake arbeidsongeval) om de oproepingen van de deskundige te beantwoorden (Arbrb. Charleroi, 6 okt. 1971, *J.T.T.*, 1972, 61).

De gerechtskosten worden, als gerechtskosten, ten laste gelegd van de „in het ongelijk gestelde partij” (art. 1017 Ger. W.; Kh. Antwerpen, 3 juni 1936, *J. Port Anv.*, 1936, 269; Rb. Mons, 12 febr. 1941, *T. Vred.*, 1940-41, 337; Kh. Antwerpen, 1 aug. 1958, *J. Port. Anv.*, 1959, 227; Rb. Brussel, 11 dec. 1958, *J.T.*, 1959, 168; Rb. Charleroi, 20 mei 1965, *J.T.*, 1966, 79).

„In het ongelijk gesteld worden” houdt verband met de mate waarin de vordering of de wedereis werd toegewezen, en niet met het gelijk of ongelijk dat uit het deskundigenverslag blijkt.

De feitenrechter is bevoegd om hierover te oordelen (Rb. Luik, 13 febr. 1936, *J. Liège*, 1936, 309).

De veroordeling in de gerechtskosten uitgesproken tegen meerdere medepartijen is verdeelbaar per hoofd.

De veroordeling in de kosten mag nochtans solidair uitgesproken worden, wanneer de voornaamste veroordeling zelf de hoofdelijkheid medebrengt (aldus art. 1020, tweede lid, Ger. W.; MOREL, nr. 696; VAN LENNEP, II, blz. 326, nr. 326; IV, blz. 115, nr. 89; zie verder, nr. 583, wat betreft het verhaal tussen partijen).

577 Er is natuurlijk een uitzondering op deze regel wanneer de partijen een overeenkomst hebben gesloten, waarbij bepaald wordt wie van beiden en in welke mate, de gerechtskosten zal dragen (art. 1017, eerste lid, *in fine*, Ger. W.).

Van die regel wordt eveneens afgeweken in de gevallen waarin de wet zelf voorschrijft dat een bepaalde partij steeds de kosten van het deskundigenonderzoek zal dienen te dragen, zoals dit het geval is voor de werknemer inzake arbeidsongevallen en voor de instellingen waarvan sprake hierboven in nr. 565.

578 Is te beschouwen als in het ongelijk gesteld, de partij die slechts een gering deel bekomt van hetgeen zij gevorderd had (Rb. Luik, 20 jan. 1937, *R. Dr. Min.*, 1937, 146). In tegenovergestelde zin, werd nochtans in het geheel van de gerechtskosten verwezen de partij die slechts gedeeltelijk, zij het voor een groot deel, in het ongelijk werd gesteld, vooral wanneer deze oorspronkelijk elke schuld had ontkend (zie: GARSONNET en CÉZAR-BRU, III, nrs. 768 e.v.; CLOQUET, in *R. Banque*, 1955, blz. 48; Bordeaux, 7 juni 1935, *J. Port Anv.*, 1937, 496). Dit standpunt is te rechtvaardigen door de beschouwing dat, indien de eiser zich tevreden had verklaard vóór het geding met hetgeen de vordering hem ten slotte opbrengt of indien de verweerder vóór het geding aangeboden had de som te betalen waartoe hij ten slotte verwezen werd, de andere partij waarschijnlijk op dit aanbod vrijwillig zou ingegaan zijn zonder proces.

Maar er werd gevonnist dat de verweerder die na expertise een bevredigend aanbod doet overeenkomstig het besluit van het deskundigenverslag, moet beschouwd worden als in het ongelijk gesteld, omdat het louter feit van zich neer te leggen bij dit verslag geen middel kan worden om te ontsnappen aan de kosten van de expertise, die veroorzaakt werden door de oorspronkelijke betwistingen van deze partij (zie: noot VAN WELKENHUYZE, *J.T.*, 1958, 114; zie ook verder, nr. 582).

579 De kosten kunnen omgeslagen worden zoals de rechter het raadzaam oordeelt, hetzij wanneer de partijen onderscheidelijk omtrent enig geschilpunt in het ongelijk zijn gesteld, hetzij over echtgenoten, bloedverwanten in de opgaande lijn, broeders en zusters of aanverwanten in dezelfde graad (art. 1017, tweede lid, Ger. W.). Deze bewoordingen herinneren aan de artikelen 130 en 131 van het afgeschafte Wetboek van burgerlijke rechtsvordering. De feitenrechter oordeelt ook soeverein over die verdeling van de gerechtskosten (BRAAS, II, 937; VAN LENNEP, II, nrs. 96 en 97; IV, nr. 291, blz. 326).

De verdeling van de kosten moet niet noodzakelijk geschieden bij wijze van verdeling in procenten van het totaal van de gerechtskosten. Het kan gebeuren dat de rechter de ene partij verwijst in het geheel van de kosten van dagvaarding bijvoorbeeld de andere in het geheel of in een deel van de expertisekosten. Men denke aan het geval waarin, ofschoon het bewijs van bepaalde feiten door de expertise niet werd aangebracht, de eiser niettemin in het gelijk werd gesteld op het zicht van andere bewijzen of nopens andere belangrijke punten van de vordering. Het kan gebeuren dat een expertise wel nodig was maar dat de kosten van de vordering tot expertise hadden kunnen vermeden worden, indien de ene partij had willen ingaan op het voorstel van de andere partij strekkende tot een minnelijke expertise. De kosten van de procedure kunnen dan eventueel gelegd worden ten laste van de partij die deze procedure door haar onwil noodzakelijk heeft gemaakt (Rb. Brussel, 19 sept. 1957, *J.T.*, 1958, 113).

580 Benevens het zeer ruim hanteren van het begrip „in het ongelijk gestelde partij”, heeft de rechtspraak andere begrippen in acht genomen, namelijk in gevallen waar er bezwaarlijk sprake kan zijn van ongelijk, b.v. wanneer de expertise uitsluitend geschiedt in het eenzijdig belang van een partij of in het gemeenschappelijk belang van alle partijen, of wanneer het ongelijk gelegen is in het feit een expertise te hebben uitgelokt die nutteloos was.

Voorbeeld: de persoon die door een deskundige de staat laat opmaken van de goederen van de afwezige, waarvan hij in het bezit wil komen (zie verder, nr. 604), zal de kosten van dit deskundigenonderzoek moeten dragen (BRAAS, II, 936). Het is op grond van het gemeenschappelijk belang van de diverse partijen dat elke partij haar deel van de expertisekosten draagt inzake gemene muur (zie verder, nr. 609), of inzake verdeling van een te vereffenen boedel (art. 17 Hyp. W.; DEKKERS, *Handboek*, III, 654; Rb. Verviers, 26 jan. 1931, *J. Liège*, 1931, 226; zie verder, nr. 625).

581 Het begrip „fout” is eveneens toepasselijk om de gerechtskosten, en bijgevolg ook de expertisekosten ten laste te leggen van een partij, ongeacht of deze partij uiteindelijk in het ongelijk wordt gesteld.

Voorbeeld: wanneer een expertise nodeloos wordt gevraagd of nodeloos wordt uitgevoerd, dan worden de kosten van het deskundigenonderzoek vaak gelegd op de partij die de fout beging nutteloze kosten te veroorzaken (BRAAS, II, nr. 935; BELVA, nr. 225; PICARD, II, 201; VAN WELKENHUYZE, noot in *J.T.*, 1958, 114; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expropriation pour cause d'utilité publique*, nrs. 359 en 362; Vred. Seneffe, 4 april 1950, *Bull. Ass.*, 1950, 380; Vred. Namen, 7 juli 1950, *Bull. Ass.*,

1950, 756; Rb. Oudenaarde, 9 mei 1951, *R.W.*, 1951-52, 561; Vred. Hollogne-aux-Pierres, 28 nov. 1952, *Bull. Ass.*, 1952, 727 met noot; *J. Liège*, 1952, 53 met noot; *R.G.A.R.*, 1953 met noot).

De kosten werden soms verdeeld alhoewel een partij in het gelijk werd gesteld, omdat die partij de zaak voor de deskundige moedwillig ingewikkeld gemaakt had (Rb. Antwerpen, 27 april 1882, *Belg. Jud.*, 1882, 449; Rb. Namen, 9 juli 1877, *Pas.*, 1878, III, 331) of omdat de gedraging van die partij de oorzaak was geweest van de vertraging van de expertise (Rb. Oudenaarde, 9 mei 1951, *R.W.*, 1951-52, 561).

582 Men ontmoet ten slotte beslissingen die de kosten van de expertise laten aan de partij die niet in het ongelijk wordt gesteld, omdat volgens de rechter, de andere partij het recht had te doen nagaan of het aanbod van de tegenpartij rechtvaardig was. M.a.w. zou een benadeelde persoon niet verplicht zijn een betalingsaanbod blindelings te aanvaarden en zou de auteur van de schade niet alleen de verplichting hebben de vergoeding te betalen doch eveneens de last aan de benadeelde op zijn kosten te bewijzen dat de aangeboden vergoeding met de werkelijkheid van de schade strookt (zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mines*, nrs. 476 en 483; Charleroi, 11 juni 1929 en 28 juni 1930, *R. Dr. Min.*, 1929, blz. 306 en 1931, blz. 42; Rb. Luik, 4 febr. 1933, *J. Liège*, 1933, 116; Rb. Kortrijk, 18 april 1957, *Bull. Ass.*, 1959, 343; Rb. Mons, 12 sept. 1959, *J.T.*, 1959, 655; zie boven, nr. 577).

Inzake onteigening, in geval van hoogdringende omstandigheden (zie verder, nr. 619), zijn niet alleen de expertisekosten ten laste van het onteigenende bestuur, doch eveneens de kosten van de technische raadgever van de onteigende (*Cass.*, 30 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 885).

In al die gevallen zijn de expertisekosten niet zozeer te beschouwen als gerechtskosten, doch veeleer als kosten die terugbetaalbaar zijn ten titel van schadevergoeding (*vgl.* boven, nr. 106).

§ 2. Verhaal tussen partijen

583 Hetgeen een partij boven haar deel mocht betaald hebben aan de deskundige ten gevolge van een solidaire veroordeling (zie boven, nr. 576), of anders, hetzij ten titel van voorschot, hetzij op definitieve begroting, kan zij teruggeisen van de andere veroordeelden in de kosten (BRAAS, II, nr. 933; Rb. Brussel, 1931, *J. Liège*, 1931, 188).

Volgens sommigen mag de partij die aldus meer dan haar deel zou voorgeschoten hebben, aan haar medeschuldenaar in de expertisekosten, de interesten op dat bedrag aanrekenen vanaf de dag dat zij de terugbetaling geëist heeft, al weze die aanmaning betekend vóór de veroordeling (BRAAS, II, 933; Kh. Luik, 5 maart 1935, *J. Liège*, 1935, 141). Die mening werd niet gedeeld door het Hof van Cassatie (24 sept. 1953, *Pas.*, 1954, I, 36; zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mines*, nrs. 476 e.v.). Het Hof gaat uit van het standpunt dat de kosten slechts vanaf de veroordeling verschuldigd zijn. Deze zienswijze kon destijds gegrond voorkomen daar de kwestie omstreden was of de deskundigen van de partijen een voorschot

mochten eisen. Door het Gerechtelijk Wetboek wordt dit thans uitdrukkelijk toegelaten; het lijkt dus dat er interesten kunnen verschuldigd zijn aan de partij die het voorschot heeft gestort, door de andere partij, op het deel waartoe die andere ten slotte ten gronde wordt veroordeeld, mits behoorlijke aanmaning, die op voorhand kan geschieden.

De partij die de expertisekosten heeft voorgeschoten kan de terugbetaling ervan vorderen tegen de uiteindelijke schuldenaar, door een afzonderlijke vordering (Cass., 30 april 1971, *R. H. Antw.*, 1971, 403).

AFDELING III

EXPERTISEKOSTEN EN RECHTSBIJSTAND

§ 1. Wie zal de deskundige betalen in geval van rechtsbijstand ?

584 Indien de partij die de expertisekosten dient te betalen of voor te schieten, juist de partij is aan wie rechtsbijstand werd toegestaan, dan zullen deze kosten voorgeschoten worden door de Staat ter ontlasting van wie de rechtsbijstand geniet, zulks op de wijze bepaald in het algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken (art. 692 Ger. W.; K.B. 28 dec. 1950). Dit was reeds zo vóór het Gerechtelijk Wetboek. Gezien een omzetting *mutatis mutandis* van die strafrechtelijke beschikkingen nodig is, werd er bepaald, door voormeld artikel, tweede lid, dat een koninklijk besluit de toepassingsmaatregelen zou regelen. Dit K.B. is nog steeds niet verschenen.

De deskundige zal eerst zijn staat moeten doen begroten zoals hierboven gezegd werd in nrs. 547 e.v. Betaling kan hij eisen jegens de partij die de gerechtskosten volgens de wet moet betalen (zie boven, nrs. 565 en 576). Maar het kan gebeuren, dat die schuldenaar van de kosten onvermogen is en de rechtsbijstand geniet.

§ 2. Rechtspleging

585 De deskundige zal in geval van rechtsbijstand het vonnis of het bevel van taxatie dat hij bekomen heeft, aan de partijen doen betekenen om het tegenover allen tegenstelbaar te maken. Die betekening is overbodig wanneer alle partijen hun berusting in de beslissing betuigen.

Daarna zal hij in tweevoud een *m e m o r i e* opstellen, waarbij hij het begrotingsvonnis zal voegen met de akten van berusting of van betekening, ten bewijze dat er geen verhaal meer open blijft tegen de beslissing (Strafrechtelijk tarief, art. 72, 73, 74 en 77).

Deze memorie vermeldt:

- het vonnis waarbij de deskundige werd aangesteld en de rechtbank die het vonnis heeft uitgesproken;
- het vonnis waarbij de rechtsbijstand aan de betrokken partij werd verleend;
- het voorwerp van de hoofdvordering en de formulering van de opdracht;
- de partijen ter zake;

— de vermelding met data, van de verrichtingen uitgevoerd door de deskundige en door diegenen die hem hebben bijgestaan, de gedane verplaatsingen, en de eventuele prijsvermindering welke de deskundige geniet op de gemeenschappelijke voermiddelen;

— de inventaris van de boeken en dokumenten welke de deskundige heeft moeten onderzoeken;

— het postrekeningnummer van de deskundige;

— de vermelding van het begrotingsvonnis en van de bewijzen betreffende het feit dat dit vonnis in kracht van gewijsde is gegaan;

— de vermelding van het verschuldigd bedrag;

— een afschrift van het neergelegd verslag;

— de vermelding: „Ik bevestig op mijn eer dat deze verklaring oprecht en volledig is”.

Indien er meerdere deskundigen zijn, dan moeten de bovenstaande inlichtingen voor eenieder van hen verschaft worden.

586 De deskundige richt zijn memorie tot de Minister van Justitie via de Procureur des Konings van het arrondissement waartoe de rechtsmacht die hem heeft aangesteld, behoort. De Minister van Justitie laat het gevorderd bedrag betalen door het Beheer der Registratie, indien hij oordeelt dat dit bedrag met de werkelijke prestaties overeenstemt. Anders maakt hij de memorie over aan de Commissie ingesteld bij het K.B. van 1 september 1920 (art. 2). Deze Commissie der gerechtskosten, die niet gebonden is door het reeds geveld begrotingsvonnis, bepaalt op soevereine wijze het bedrag dat aan de deskundige verschuldigd is (Cass., 20 febr. 1947, *Pas.*, 1947, I, 78), na gebeurlijk de geschreven uitleggingen van de deskundige te hebben ingewonnen.

Wanneer de staat van ereloon 10.000 fr. of meer belooft, en de Commissie meer dan een vierde van het gevorderd bedrag verwerpt, wordt de deskundige hiervan verwittigd (Strafrechtelijk tarief, art. 78, zevende lid). De deskundige beschikt dan over vijftien dagen om te vragen dat de Commissie hem zou horen. De Commissie kan dan beslissen.

587 De rechtsbijstand kan gedeeltelijk zijn (art. 669 Ger. W.). Wanneer de schuldenaar van de expertisekosten, voor het deel dat niet door de rechtsbijstand gedekt is, een voorschot ter griffie gestort heeft, dan zal de deskundige zich eerst met dat voorschot doen betalen vooraleer zijn memorie bij het Ministerie van Justitie in te dienen. Dit feit zal hij overigens in zijn memorie vermelden.

588 De griffier moet de Ontvanger der Registratie verwittigen wanneer een vonnis tussenkomt dat de partij die de rechtsbijstand niet genoot, in de expertisekosten verwijst, en aan genoemde Ontvanger, binnen de maand, een uittreksel laten geworden van dit vonnis, ten einde aan de Staat toe te laten de door hem voorgeschoten expertisekosten tegen deze partij terug te vorderen (art. 693, laatste lid, en 694 Ger. W.). Het recht tot terugvordering bestaat eveneens wanneer de partijen hun geschil in der minne hebben geregeld. In verband met dit laatste geval, bepaalt

artikel 694: „In geval van dading zijn de partijen ertoe gehouden bij een ter post aangetekende brief aan het bestuur der registratie en der domeinen mee te delen dat het geschil beëindigd is. Deze mededeling moet geschieden binnen zestig dagen nadat de overeenkomst getroffen is. Bij gebreke daarvan wordt aan elke partij een administratieve geldboete van ten minste honderd frank opgelegd, welke kan worden gebracht op het dubbele van de gerechtskosten, door het bestuur voorgeschoten” (zie VAN LENNEP, III, blz. 316, nr. 916).

AANSPRAKELIJKHEID VAN DE DESKUNDIGE

AFDELING I

BURGERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID

§ 1. Voorwaarden van de aansprakelijkheid

A. ALGEMEENHEDEN

589 De deskundige moet zich bij de uitvoering van zijn opdracht niet alleen gedragen als een goede huisvader, doch ook aan zijn taak alle zorgen besteden die mag verwacht worden van een vakman van zijn specialiteit (Luik, 1 dec. 1964, *J.T.*, 1965, 313).

Hij moet instaan zelfs voor de lichte fouten die een voorzichtige en naarstige deskundige niet zou bedrijven (zie nochtans boven, nrs. 410 en 463).

Wanneer hij zich vergist, geniet hij niet van de immuniteit die de magistraten dekt (DALCQ, *Traité de la responsabilité civile*, I, nr. 913; Brussel, 6 jan. 1903, *Pas.*, 1903, II, 118; zie ook: VAN LENNEP, II, blz. 325, nr. 283; DEMOGUE, VI, 204; CARRÉ, Q. 1216; LOUP, J., *La responsabilité des experts*, 1938, 70; MAZEAUD en TUNC, I, nr. 515-3; Brussel, 6 jan. 1903, *Pas.*, 1903, II, 118; Kh. Verviers, 6 febr. 1959, *J. Liège*, 1957-58, 238).

De aansprakelijkheid van de deskundige tegenover de partijen is van contractuele aard wanneer hij een fout begaat in het kader van zijn opdracht (Rb. Luik, 12 aug. 1886, *Pas.*, 1887, III, 21; Rb. Grenoble, 25 maart 1954, *J.C.P.*, Tw. *Responsabilité civile*, art. 1382-1383, XXI; Tw. *Expert*, nr. 2 bis). Wanneer integendeel de begane fout daden betreft welke die opdracht te buiten gaan, of die derden aangaan, dan is de aansprakelijkheid gesteund op artikelen 1382 e.v. B.W. (DALCQ, I, nrs. 908, 909 en 920; Cass., 20 juni 1904, *Pas.*, 1904, I, 283).

590 De partijen zijn niet aansprakelijk tegenover de derden voor de gevolgen van de fouten van de deskundige; de deskundige is immers noch de aangestelde noch de lasthebber van de partijen (zie: ANDRÉ, *Brevets d'invention*, nr. 1596; Gent, 28 nov. 1928, *J.T.*, 1929, 311).

591 Wanneer de deskundigen in college handelen, dan wordt aangenomen dat zij solidair, althans *in solidum*, kunnen aansprakelijk gesteld worden voor de fouten die één van hen begaat, indien de anderen deze fout hadden kunnen vermijden. Alle leden van het college worden inderdaad geacht aan alle verrichtingen te hebben deel genomen of ze te hebben gecontroleerd (DE PAGE, II, 1032, C; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 178; zie ook boven, nr. 404, betreffende de verdragging).

B. SCHADE EN OORZAKELIJK VERBAND

592 Zoals het gemeen recht voorschrijft, zal de deskundige alleen dan tot schadevergoeding kunnen veroordeeld worden, voor zover er schade ontstaan is en het oorzakelijk verband tussen die schade en de door de deskundige gepleegde fout bewezen is. De schade kan bestaan b.v. in de nutteloos geworden kosten van de expertise, in de nutteloze gerechtskosten in verband met de aanstelling van de deskundige, in de gevolgen van de vertraging van de oplossing van het geschil, in de gevolgen van de gebeurlijke verdwijning van de bewijzen, in de gebruiksderiving van het voorwerp van het onderzoek (b.v. bij expertise van een wagen: Rb. Brussel, 1 febr. 1949, *Bull. Ass.*, 1949, 262; zie ook: Rb. Brussel, 17 febr. 1886, *Pas.*, 1888, III, 192; Kh. Brussel, 24 febr. 1896, *Pas.*, 1896, III, 97; Vred. Sint-Gillis, 20 febr. 1907, *J.T.*, 1907, 285; zie boven, betreffende de vertraging, nrs. 404 en 530).

§ 2. Wordt de fout gedekt door haar overname in het vonnis?

593 Het kan gebeuren dat een vergissing of een verkeerd advies van de deskundige door de rechter die, na de neerlegging van het verslag, de zaak ten gronde beslecht, overgenomen wordt in het vonnis. De vraag is dan of, vooral wanneer het vonnis onaanvechtbaar geworden is en dus doorgaat als de gerechtelijke waarheid, de aansprakelijkheid van de deskundige gedekt is. Een bevestigend antwoord werd gegeven (Rb. Luik, 12 aug. 1886, *Pas.*, 1887, III, 21 met noot; Brussel, 6 jan. 1903, *Pas.*, 1903, II, 118; *anders*: Cass. fr., 2 dec. 1930, *Rec. Sirey*, 1931, I, 215; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expert*, nr. 179).

Andere menen dat de aansprakelijkheid van de deskundige uit hoofde van foutieve vaststellingen en adviezen alleen gedekt worden door hun overname in het vonnis wanneer zij hadden kunnen ontdekt worden mits een minimum van aandacht. Er werd in dit verband in Frankrijk gewezen dat: „La loi ne confère à l'expert judiciaire aucune immunité. Mais l'expert ne peut être tenu pour responsable de la décision du juge que si, par sa faute, il a commis un erreur devant nécessairement déterminer la décision et qui s'est imposée au juge en raison de son caractère purement technique” (Rb. Seine, 9 febr. 1939, *Gaz. Pal.*, 1939, I, 743). Anderzijds, besliste het hof van beroep te Montpellier (15 maart 1948, *Gaz. Pal.*, 1948, I, 230) dat de aansprakelijkheid van de deskundige gedekt is wanneer de rechter de punten die de aansprakelijkheid van de deskundige in het gedrang zouden kunnen brengen, en die het voorwerp waren van kritiek vóór het vonnis, deze kritiek weerlegd en afgewezen heeft (zie ook Parijs, 17 jan. 1941, *Gaz. Trib.*, 22 febr. 1941).

§ 3. Bevoegdheid

594 De fouten van de deskundige kunnen de begroting van zijn staat van kosten en ereloon beïnvloeden (zie boven, nrs. 404, 530 en 562) en de rechter die overgaat tot de begroting zal dit bedrag bepalen „onverminderd de schadevergoeding waartoe dezen (de deskundigen) mochten gehouden zijn” (art. 976, *in fine*, Ger. W.). Doch het is niet de rechter die voor de begroting bevoegd is, die eveneens bevoegd zal zijn wat betreft de bepaling van de schadevergoeding.

Het verslag VAN REEPINGHEN stipt terecht aan (blz. 388, *in fine*): „Een geding tot schadevergoeding tegen de deskundige houdt... de inleiding en de waarborgen van een gewone rechtspleging in. Er is enkel reden om de rechten van de partij in dit opzicht te vrijwaren.”

Die „gewone” rechtspleging vergt, aldus een beslissing van de rechtbank van eerste aanleg te Luik (23 juni 1967, *Pas.*, 1968, III, 130), een afzonderlijke vordering tegen de deskundige; dit kan dus niet gebeuren door een oproeping tot tussenkomst in een reeds aanhangig geding, zoals b.v. in het geding dat aanleiding gaf tot de benoeming van de deskundige. In het beslecht geval betwistte de verweerder de geldigheid van het verslag en hij had de deskundige tot gemeenverklaring in de zaak geroepen ten einde hem de beslissing te kunnen tegenstellen.

De rechtbank overwoog o.m. het volgende: „... l'expert doit rester au dessus du conflit aussi longtemps que dure le procès, car le code de procédure prévoit qu'il peut être entendu à l'audience par le juge et éventuellement chargé par celui-ci d'un complément d'expertise; ... qu'en faire une partie à la cause, à quelque titre que ce soit, fausserait complètement la procédure suivie...”.

§ 4. Overzicht van de mogelijke fouten

A. VERTRAGING

595 De deskundige kan aansprakelijk gesteld worden wegens vertraging in de uitvoering van zijn opdracht. De rechter die geroepen is zijn ereloon te begroten kan dit ereloon verminderen wegens deze vertraging (zie boven, nr. 530); hij kan zelfs de deskundige om die reden vervangen (zie boven, nr. 191).

De aansprakelijkheid wegens vertraging kan solidair zijn (zie boven, nr. 591; Alger, 3 jan. 1905, *Pas.*, 1905, IV, 158; Rb. Verviers, 8 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 79).

De verantwoordelijkheid wegens vertraging zal strenger beoordeeld worden tegen de deskundige die reeds een verlenging heeft bekomen (zie boven, nrs. 401, 404-407, 530, 562 en 592).

B. SCHENDING VAN HET BEROEPSGEHEIM

596 Een getuige kan en moet schuilen achter het beroepsgeheim wanneer hij verzocht wordt door de gerechtelijke instanties verklaringen af te leggen, tenzij de belanghebbende partij hem van het beroepsgeheim ontslaat.

Het is zo dat de leden van het personeel van een ziekenhuis waar een partij werd verzorgd mogen weigeren de deskundige en zelfs de rechtbank in te lichten nopens de staat van die partij (Brussel, 11 maart 1969, *J.T.*, 1969, 334).

Kan de deskundige eveneens het beroepsgeheim invoeren? Inzake werkloosheid wegens ongeschiktheid tot de arbeid, bepaalt de wet van 10 december 1962 (art. 18), waarbij een artikel 29 *bis* in de wet van 10 maart 1900 wordt gevoegd, dat „de geneesheer nagaat of de arbeider werkelijk arbeidsongeschikt is: alle andere vaststellingen vallen onder het beroepsgeheim”.

Buiten die speciale aangelegenheid, lijkt het dat de deskundige verplicht is tegenover de rechter of tegenover de partijen alle feiten kenbaar te maken die hij heeft vastgesteld.

Hij is inderdaad niet, zelfs al is hij geneesheer, de verplichte vertrouweling van het slachtoffer dat zich tot hem wendt om zijn kwaal te genezen; hij blijft de medewerker van het gerecht en is derhalve verplicht diegenen in te lichten die hem de opdracht hebben toevertrouwd (CARLIER, *J.T.*, 1958, 597).

De deskundige mag daarentegen niets mededelen aan derden van hetgeen hij te weten is gekomen ter gelegenheid van de expertise, niets ten minste waarvan de bekendmaking de geringste materiële of morele schade aan de partijen kan berokkenen.

Zie nopens deze omstreden kwestie: VAN REEPINGHEN, Ch., *Le secret professionnel du médecin*, *J.T.*, 1950, XX, blz. 447; JACOMET, *Le secret médical. Son caractère juridique*, Parijs, 1953; *J.T.*, *Courrier des Revues*, 1950, 566; PERRAND-CHARMENTIER, *Le secret professionnel, ses limites, ses abus*; PIEDELIÈVRE en HARDENGÈRE, in *Technique de l'expertise judiciaire*, uitgegeven door RETAIL: *L'expertise médico-légale*; VOUIN, *J.T.*, 1955, blz. 526; VAN LENNEP, I, blz. 328, nr. 154; Vred. Antwerpen, 25 febr. 1937, *R.W.*, 1937-38, 50; Luik, 15 jan. 1957 en 17 sept. 1957, *J.T.*, 1958, 129 e.v.; Cass., 23 juni 1958, *J.T.*, 1958, 597 met noot.

C. VERGISSINGEN

De deskundige kan aansprakelijk worden gesteld wegens adviezen die aan de partij een bedrieglijke geruststelling geven. Voorbeeld: de deskundige had niet bemerkt dat het onderstel van een beschadigde wagen geplooid was (Kh. Verviers, 6 febr. 1958, *J. Liège*, 1957-58, 238).

597 Wanneer de schattingen van de deskundige niet met de werkelijkheid stroken, zou hij, volgens meerdere beslissingen, slechts aansprakelijk kunnen gesteld worden, indien hij bedrog of althans een duidelijke fout mocht hebben gepleegd (Rb. Luik, 12 mei 1959, *J. Liège*, 1959-60, 91; Rb. Brussel, 28 dec. 1962, *J.T.*, 1963, 283).

De onjuistheden nopens de vaststellingen zijn volgens HILBERT (blz. 108, nr. 61) erger dan verkeerde adviezen. Verkeerde adviezen zouden alleen een morele aansprakelijkheid teweeg brengen (Lyon, 14 jan. 1931, *Rec. Dall.*, 1931, 2, 125 met noot).

Men mag in dit verband niet uit het oog verliezen dat de vaststellingen vatbaar zijn voor herstel van de materiële vergissingen, doch dat zij voor het overige authentieke bewijskracht hebben (zie boven, nrs. 410 en 479).

D. ANDERE TEKORTKOMINGEN

598 Andere voorbeelden van fouten die de deskundige desgevallend kunnen aangewreven worden, zijn o.m.:

— het verzuim zich zelf te wraken wanneer er daartoe aanleiding zou bestaan;

- de weigering zonder geldige reden, de aanvaarde opdracht uit te voeren, met name weigering het verslag te tekenen (Rb. Verviers, 8 jan. 1934, *J. Liège*, 1934, 79);
- het verzuim wetenschappelijke methodes aan te wenden (Rb. Seine, 22 mei 1951, *Gaz. Pal.*, 1951, I, 277);
- het aanwenden van niet geoorloofde methodes (BOUCIQUÉ, L., *La narco-analyse*, *R. Dr. Pén.*, 1960, 1);
- het maken van nutteloze kosten (ANDRÉ, *Brevets d'invention*, nr. 1596);
- het onwettelijk of brutaal optreden van de deskundige;
- het veroorzaken van schade door onvoorzichtigheid tijdens aangewende proeven (Kh. Brussel, 28 juni 1909, *Pand. Pér.*, 1909, 1349);
- en natuurlijk het plegen van misdrijven zoals b.v. valse verklaringen (Parijs, 7 dec. 1904, *Rec. Dall.*, 1905, 5, 24; zie verder, nrs. 599 e.v.).

AFDELING II

STRAFRECHTELIJKE EN DISCIPLINAIRE AANSPRAKELIJKHEID

§ 1. Strafrechtelijke aansprakelijkheid

599 Het deskundigenverslag kan, als akte bestemd om een bewijs te vormen, een materiële of formele valsheid in geschriften vanwege de deskundige inhouden. Dit misdrijf wordt beteugeld door artikel 196 van het Strafwetboek.

De strafbaarheid verschilt naar gelang men staat voor een minnelijke expertise of voor een gerechtelijke expertise, wat betreft het karakter van de valsheid (in authentieke akten of in onderhandse akten).

De deskundige die de eed die hij moet afleggen zou geplaatst hebben onder valse verklaringen, maakt zich schuldig aan de misdrijven omschreven door artikel 221 Sw., dat de deskundige in dit geval op gelijke voet plaatst met de valse getuige (zie: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Faux témoignage et faux serment*, nr. 87). Valse getuigenis in burgerlijke zaken wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar (art. 220 Sw.). De schuldige deskundige kan bovendien veroordeeld worden tot ontzetting van de rechten overeenkomstig artikel 33 van het Sw. (art. 222 Sw.). Deze ontzetting betreft o.m. het recht om de deskundige te zijn (openbare ambten te bekleden, onderscheidingen te dragen, als getuige of als gezworene op te treden), dit voor een termijn van vijf tot tien jaar.

600 Het misdrijf van valse getuigenis of valse verklaring kan gepleegd worden onder voor de dader verzwarende omstandigheden of uitgelokt worden door een derde.

Wanneer de deskundige geld of welke beloning ook of een belofte van beloning heeft aangenomen om de valse eed af te leggen, is hij bovendien strafbaar met een boete van 50 tot 3.000 fr. (thans te vermenigvuldigen met 30; art. 224 Sw.; Cass., 10 febr. 1960, *Par.*, 1960, I, 673).

Wie een deskundige verleidt, is aan dezelfde straffen als de dader blootgesteld (art. 223 Sw.).

De deskundige die, als persoon belast met een openbare dienst, zich laat omkopen en de persoon die hem omkoopt door zijn valse verklaringen te belonen, kunnen ook nog gestraft worden overeenkomstig de artikelen 246 en 252 Sw. Omkoping is er wanneer de deskundige een gift aanvaardt om de neerlegging van zijn verslag te bespoedigen (Cass., 10 febr. 1960, *Pas.*, 1960, I, 673).

601 Het Verdrag van Rome en het Statuut van de Euratom schrijven voor (Protokol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie, art. 27): „Elke Lid-Staat beschouwt de schending van de eed der getuigen en deskundigen als het overeenkomstige strafbaar feit bedreven voor een nationale rechtbank die in burgerlijke zaken uitspraak doet. Op aangifte van het Hof vervolgt hij de daders van dit strafbaar feit voor de bevoegde nationale rechterlijke instantie.”

§ 2. Tuchtmaatregelen

602 In de schoot van de beroepsvereniging waartoe de deskundige behoort bestaat soms een tuchtraad, die het recht heeft disciplinaire maatregelen te nemen tegenover het lid van de vereniging dat door zijn optreden de waardigheid van het desbetreffend beroep of de goede naam van de vereniging in opspraak brengt. Het is bovendien vanzelfsprekend dat de rechtsmachten geen verder beroep zullen doen op deskundigen die fouten maken die van aard zijn het in hen gestelde vertrouwen te doen wankelen.

DEEL III

BIJZONDERE RECHTSPLEGINGEN

Algemene opmerking

603 Hierna volgt een korte bespreking van een reeks gevallen, waarin speciale voorschriften de regels van het gemeen recht inzake expertise wijzigen, soms diepgaand, soms enkel op een of meer punten. Die afwijkingen betreffen soms gedetailleerde speciale regelingen zoals inzake onteigening ten openbare nutte (zie verder, nr. 618). In andere gevallen bestaat de afwijking enkel in het feit dat de expertise in die gevallen verplicht is, d.w.z. het enig toelaatbaar bewijsmiddel is in geval van betwisting. Dergelijke expertises zijn te beschouwen als uitzonderingen op het gemeen recht inzake gerechtelijke expertise (zie boven, nr. 81).

604 Afwezige. Inbezitstelling van zijn goederen

Wie in het bezit wil komen van de goederen van de afwezige en daartoe gerechtigd is, kan tot zijn eigen zekerheid vragen dat een deskundige zou benoemd worden ten einde de toestand van de onroerende goederen vast te stellen. Het geldt hier een verplichte gerechtelijke expertise, want de deskundige kan enkel door de rechter benoemd worden. Het is tevens een eenzijdige expertise, in die zin dat zij op verzoek uitgelokt wordt en dat er geen bereikbaar tegenstrever is.

Er zal uiteraard geen aanleiding bestaan om de regels te volgen die het tegensprekelijk karakter van de expertise waarborgen, vermits er, bij veronderstelling, geen tegenpartij is. Daarentegen dient het verslag van de deskundige door de rechtbank gehomologeerd te worden ten overstaan van de Procureur des Konings (art. 126 B.W.). De kosten van de expertise vallen luidens ditzelfde artikel ten laste van het patrimonium van de afwezige (zie: VAN LENNEP, II, blz. 286, nr. 6; *Rép. P. Dr. B., Tw. Absence*, 77; zie ook boven, nr. 580).

605 Afstand, door de ontslagen kapitein, van de medeëigendom van het schip

De eigenaar van een schip die aansprakelijk is voor de fouten begaan in verband met de zeevaart, mag die aansprakelijkheid beperken tot de waarde van het schip (art. 46 Zeewet). De waarde van het schip zal in dit geval normaal door deskundigen vastgesteld worden (*Rép. P. Dr. B., Tw. Navire*, nr. 307). Doch dit bewijsmiddel is niet wettelijk verplicht. De expertise is daarentegen wel verplicht indien het er om gaat de waarde van het schip te bepalen wanneer een ontslagen kapitein, medeëigenaar van het schip, zijn deel in die medeëigendom terug wil ontvangen, zoals dit recht hem wordt verleend bij artikel 55 van dezelfde Zeewet. De expertise geschiedt, luidens dit artikel, door deskundigen omtrent wie de partijen overeengekomen zijn of die van ambtswege worden benoemd.

606 Averij inzake zeevaart en binnenvaart

Wanneer er, ten gevolge van averij, aanleiding bestaat de staat op te stellen van de schade, en de verdeling te maken van de geleden verliezen tussen de belanghebbenden, schrijft de wet voor dat dit door deskundigen zal gebeuren (art. 163 en 164 Zeewet; *Rép. P. Dr. B., Tw. Navire-navigation*, nrs. 1274 e.v.; SMEESTERS en WINKELMOLEN, II, nrs. 750 e.v.). Dezelfde regels zijn op de binnenvaart toepasselijk (Boek II, Titel X, art. 275 W. Kh.).

De expertise is verplicht als enig toelaatbaar bewijsmiddel in geval van betwisting. Zij draagt vaak de naam van *dispache* of *averijregeling*. Zij is onderworpen aan de gewone regels.

De *dispache* werd soms beschouwd als een scheidsrechterlijke beslissing, omdat de wet bepaalt dat de deskundigen de verdeling zullen doen van de schaden en verliezen en dat deze verdeling uitvoerbaar zal worden verklaard bij homologatie door de rechtbank (art. 164 Zeewet). Deze uitvoerbaarheid maakt echter van de *dispache* geen beslissing; de homologatie zal trouwens door de rechtbank slechts toegestaan worden nadat er over de voorgestelde verdeling zal gepleit zijn, zoals over elk ander deskundigenverslag (zie: SMEESTERS en WINKELMOLEN, *Droit maritime et fluvial*, nrs. 811 en 812; VAN BLADEL, *Le contrat de transport par bateaux d'intérieur*, nrs. 1322 en 1853).

607 Bedrijfsrevisoren

De wet van 22 juli 1953 heeft voorzien in de oprichting van het Instituut der Bedrijfsrevisoren.

Het is hun taak „alle opdrachten uit te voeren in verband met de organisatie van boekhoudingsdiensten, het verbeteren, nazien en waarmerken van de juistheid en echtheid van alle boekhoudingsstukken”.

Zij hebben bovendien door de vennootschappenwet het monopolie gekregen van een bepaalde opdracht in verband met de inbrengen, in bepaalde vennootschapsvormen, *in natura*.

Wanneer een dergelijke inbreng wordt gedaan, moeten de goederen *in natura* door een bedrijfsrevisor worden geschat (wet op de vennootschappen, art. 30-2°, aangevuld door de wet van 6 maart 1973). Wanneer de inbreng geschiedt bij de oprichting van de vennootschap wordt de bedrijfsrevisor aangesteld door de voorzitter van de rechtbank van koophandel, op verzoek van een of meer stichters (art. 29 *bis* van dezelfde wet en art. 500-10° Ger. W.). Wanneer de inbreng van goederen *in natura* geschiedt ter gelegenheid van een kapitaalsverhoging, dan wordt de bedrijfsrevisor aangesteld door de raad van beheer en zal zijn verslag gevoegd worden bij een speciaal verslag van de raad van beheer (art. 34 van dezelfde wet, herzien door de wet van 30 juni 1961).

Het verslag van de bedrijfsrevisor moet ieder voorwerp van de voorgenomen inbrengen beschrijven, schatten (met aanduiding van de toegepaste schattingswijzen), en ook verslag uitbrengen nopens de wijze waarop de inbrengen worden vergolden (art. 29 *bis*).

Dit verslag moet gevoegd worden bij het speciaal verslag dat de raad van beheer moet opstellen om zijn bedoeling te laten kennen betreffende bedoelde inbrengen *in natura*, en iedere aandeelhouder heeft het recht van deze verslagen kennis te nemen op de wijze bepaald bij artikel 34 van de vennootschappenwet.

De kosten van deze expertise vallen ten laste van de vennootschap (zie: MERTENS DE WILMAARS, in *R.W.*, 1953-54, 689).

608 Benadeling van meer dan zeven twaalfden

De verkoop van een onroerend goed kan vernietigd worden wanneer de prijs minder dan vijf twaalfden van de werkelijke waarde bereikte (art. 1674 B.W.).

Om de normale waarde van het goed te bepalen, moet de rechter een beroep doen op een deskundigenonderzoek. Getuigenissen zouden het deskundigenonderzoek niet kunnen vervangen (Nancy, 6 juli 1907, *Rec. Dall.*, 1907, 2, 367; Cass. fr., 14 nov. 1916, *Rec. Dall.*, 1921, 1, 34). De rechter moet drie deskundigen benoemen, zij mogen slecht één enkel advies, bij meerderheid van stemmen, uitbrengen (art. 1678 B.W.).

Voormelde wetsbepalingen zijn voor de rechter gebiedend. Kunnen de partijen ervan afwijken? (DE PAGE, IV, 356 en 357, noot 7; VAN BAUWEL, 571; VAN LENNEP, nr. 72; *Dalloz, Répertoire de droit civil*, 1955, Tw. *Vente*, nr. 591; LAURENT, XXIV, nr. 438; Cass., 5 dec. 1935, *Pas.*, 1936, I, 76; Rb. Luik, 12 juli 1950, *J. Liège*, 1950-51, 27).

609 Gemene muur

Geen nabuur mag in de gemene muur een holte maken of daartegen een werk aanbrengen of doen steunen, zonder toestemming van de andere nabuur of, indien deze weigert, zonder door deskundigen de middelen te hebben doen bepalen die nodig zijn om te voorkomen dat door het nieuwe werk aan de rechten van de andere nabuur afbreuk wordt gedaan (art. 662 B.W.).

In dit geval is bij betwisting de aanstelling van deskundigen door de vrederechter verplicht (art. 591, 3°, Ger. W.). De expertise geschiedt echter volgens de gewone regels van het gerechtelijk deskundigenonderzoek wanneer de partijen niet akkoord gaan nopens een minnelijke expertise.

De kosten van de gerechtelijke expertise worden normaal door iedere partij voor de helft gedragen (zie boven, nr. 580).

610 Informatie van de rechter-commissaris

A. GERECHTELIJK AKKOORD

Om de toestand der zaken van de schuldenaar die om een gerechtelijk akkoord verzoekt na te gaan, mag de rechter-commissaris gedurende gans de loop van zijn onderzoek, één of meer deskundigen aanstellen (art. 12, wet 25 sept. 1946).

Volgens FREDERICQ (VIII, blz. 897), mag de rechter-commissaris o.m. een jurist raadplegen indien hij moeilijkheden ontmoet van juridische aard.

De regels van de wraking van de deskundige zijn hier niet toepasselijk (RUYSSSEN, *Commentaire de la loi sur le concordat préventif*, Brussel, 1892, nr. 59).

In afwijking van de gewone regels van de gerechtelijke expertise, wordt de eed door deze deskundigen vooraf afgelegd in de handen van de rechter-commissaris.

Bij deze eed beloven de deskundigen „hun zending wel en getrouw te vervullen” (FREDERICQ, VII, nrs. 606 en 824). Van de eedaflegging wordt een proces-verbaal opgemaakt doch de ontstentenis van dit proces-verbaal zou de nietigheid van de rechtspleging niet tot gevolg hebben (FREDERICQ, VIII, nr. 666).

Het verslag wordt niet door de deskundige medegedeeld; het lijkt echter dat de schuldenaar het recht heeft er kennis van te krijgen, wanneer hij opgeroepen wordt om in raadkamer verslag te horen uitbrengen door de rechter-commissaris (art. 8 van de wet op het gerechtelijk akkoord).

Een ander verschil met de normale regels van de gerechtelijke expertise betreft het ereloon. Dit wordt door de rechtbank begroot zonder andere procedure. Ereloon en kosten zijn bevoorrecht (art. 12 van dezelfde wet).

Wanneer de rechtbank de schuldenaar toelaat zijn schuldeisers bijeen te roepen, dan eindigt de geheime fase van de rechtspleging tot gerechtelijk akkoord; van dan af zou het verslag van de deskundige dienen gevoegd te worden bij het dossier ter griffie, om aan de belanghebbende schuldeisers toe te laten er inzage van te nemen.

B. UITSTEL VAN BETALING

Op verzoek van de handelaar die uitstel van betaling wil bekomen, benoemt de rechtbank van koophandel één of meer deskundigen om de toestand van de schuldenaar te onderzoeken (art. 595 Faill. W.). De rechtbank wijst dan een van haar rechters aan om als rechter-commissaris op de werkzaamheden van de deskundigen toezicht uit te oefenen (art. 595 Faill. W.; FREDERICQ, VIII, nr. 606).

Kenmerken van die expertise: de deskundigen moeten gekozen worden onder de personen gevestigd in het arrondissement (art. 602, eerste lid, Faill. W.). De gewone regels van wraking zijn niet toepasselijk, doch het is raadzaam de aanwijzing te vermijden van personen wier onpartijdigheid zou kunnen besproken worden, zoals de schuldeisers van de verzoeker (FREDERICQ, VIII, nr. 607).

Hetgeen, betreffende de eed en het ereloon werd gezegd hierboven inzake gerechtelijk akkoord, geldt eveneens inzake uitstel van betaling (art. 602 Faill. W.). De eed wordt bovendien afgelegd in handen van de rechter-commissaris ofschoon de deskundige door hem niet werd benoemd.

De inhoud van het verslag van de deskundigen, dat geschreven moet worden, is bestemd om medegedeeld te worden aan de vergadering van de schuldeisers (FREDERICQ, VIII, nrs. 606, 607). Het zou derhalve moeten gevoegd worden bij het dossier ter griffie, en wel tijdig genoeg opdat de belanghebbenden er nuttig inzage zouden kunnen van nemen.

611 Kleine nalatenschappen

De wet van 16 mei 1900 bepaalt welke nalatenschappen van geringe omvang als „kleine nalatenschappen” kunnen beschouwd worden (art. 1). Zij bepaalt welke erfgenamen de goederen mogen overnemen die de familiale woning en het bedrijf van de overledene vormden. Die overname geschiedt volgens een schatting door de vrederechter die daartoe één of meer deskundigen mag aanstellen (art. 4).

De benoeming van de deskundige geschiedt op verzoekschrift van de belanghebbende erfgenaam of van diens schuldeiser. De vrederechter doet uitspraak op de minuut van het verzoek; zijn bevel is uitvoerbaar op de minuut. De griffier verwittigt de partijen bij aangetekende brief nopens de dag en het uur van de eedaflegging van de deskundige; deze stelt onverwijld dag en uur voor de deskundige verrichtingen. De belanghebbenden die niet verschenen zijn bij de eedaflegging worden bij

aangetekende brieven door de griffier verwittigd. Iedere vraag tot wraking van de deskundige moet ingediend worden, of straf van niet-ontvankelijkheid, ten laatste bij de eedaflegging; de vrederechter beslecht het geschil dadelijk (art. 4, vierde lid).

De eed wordt mondeling en voorafgaandelijk afgelegd door de deskundige in handen van de vrederechter (Cass., 12 nov. 1954, *Pas.*, 1955, I, 225).

Wanneer de burgerlijke rechtbank een voor haar aanhangige vordering tot veiling van onverdeelde goederen verwerpt, kan zij dadelijk de deskundigen benoemen, belast met de raming, en deze vaststellen (art. 4, zelfde wet, gewijzigd bij wet van 10 okt. 1967, art. 29). Dit geval doet zich voor wanneer op een vordering tot veiling van onverdeelde goederen een wedereis wordt ingesteld ertoe strekkende de wet op de kleine nalatenschap toe te passen. In dat geval zal de deskundige zijn verslag ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg dienen neer te leggen.

De deskundige vermeldt hier de eed onderaan het verslag (Tw. *Kleine nalatenschappen*, nrs. 255 en 256). De expertise wordt uitgevoerd volgens het gemeen recht (*t.a.p.*, nr. 257).

Wanneer de rechtbank van eerste aanleg een vraag tot licitatie verwerpt, dan mag zij rechtstreeks de deskundigen benoemen die met de raming van de goederen zullen belast worden, en mag zij de licitatie definitief stopzetten (art. 4, vijfde lid).

De voorzitter zal in dit geval de verdere procedure leiden en de betwistingen beslechten die zich zouden kunnen voordoen vóór de verwezenlijking van de overname (art. 4, zesde lid; Cass., 2 juni 1927, *Pas.*, 1927, I, 247; Tw. *Kleine nalatenschappen*, nr. 256).

Heeft de rechtbank de gevorderde licitatie verworpen, en de deskundige benoemt, dan blijven de voorschriften betreffende de eedaflegging, de wraking en de verplichtingen van de deskundige, zoals anders van toepassing (Cass., 23 sept. 1960, *R.W.*, 1960-61, 1233).

De rechter moet de expertise niet noodzakelijk als eerste maatregel bevelen; hij kan b.v. vooreerst andere punten van het geschil beslechten zoals b.v. de kwestie te weten wie onder de erfgenamen de gunst van de overname zal genieten (Cass., 3 maart 1949, *Pas.*, 1949, I, 176; Vred. Diksmuide, 19 dec. 1950, *R.W.*, 1950-51, 1333).

De rechter mag de grond van de zaak niet beslechten zonder de partijen vijftien dagen vooraf te hebben uitgenodigd om de zaak te pleiten op grond van het deskundigenverslag (Cass., 7 maart 1952, *Pas.*, 1952, I, 420).

De partijen mogen afstand doen van de nietigheid die zou spruiten uit de ontstentenis van eedaflegging door de deskundige (Cass., 1 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 788; Cass., 23 sept. 1960, *J.T.*, 1961, 315; Cass., 21 april 1961, *R.W.*, 1961-62, 641; zie boven, nr. 397; *vgl.* Tw. *Kleine nalatenschappen*, nrs. 219 e.v.).

612 Konijnen- en wildschade

De geschillen in verband met deze twee soorten schade behoren tot de bevoegdheid van de vrederechter (art. 591, 13°, Ger. W.). Zij worden geregeld, wat betreft de konijnenschade, door artikel 7 *bis* van de Jachtwet van 28 februari 1882, en wat

betreft het grof wild, door artikel 3, derde lid, van de wet van 14 juli 1961, die verwijst naar de Jachtwet van 28 februari 1882.

De aanvraag kan ingediend worden bij verzoekschrift, tenzij zij niet uitsluitend strekt tot de aanstelling van een deskundige maar reeds gewag maakt van een eis tot schadevergoeding, in welk geval de aanvraag bij dagvaarding dient te geschieden (zie art. 7 *bis*, Jachtwet 28 febr. 1882). Dit is een uitzondering op de regels van het gemeen recht van de expertise (zie boven, nrs. 98 e.v., 236 en 238).

Inzake schade door grof wild aangericht moet de vordering ingesteld worden binnen zes maanden na het ontstaan van de schade (art. 3, eerste lid, wet van 14 juli 1961). De deskundige zal dienen te bepalen of de dieren voortkomen van een omliggend erf.

In beide soorten zaken — konijnenschade of wildschade —, stelt de vrederechter binnen de acht dagen één deskundige aan en brengt de partijen op de hoogte van de inhoud van het verzoekschrift, van de aanstelling van de deskundige en van de dag en het uur van de plaatsopneming van het deskundigenonderzoek. Ter plaatse stelt de vrederechter het proces-verbaal op van de verklaringen van de partijen, van de deskundige en van zijn eigen bevindingen, dit alles overeenkomstig artikel 985 Ger. W. De deskundige moet dit proces-verbaal niet tekenen.

Nopens de termijn die aan de partijen gelaten wordt om hun middelen voor te leggen, zie boven, nr. 311.

Artikel 985 Ger. W. is eveneens toepasselijk wat betreft de eedaflegging die vooraf moet gebeuren, en wat betreft de kosten en ereloon van de deskundige (zie boven, nr. 393, 5°, en verder, nr. 618).

Het kan gebeuren dat de deskundige wenst zich opnieuw ter plaatse te begeven om verdere vaststellingen te doen, b.v. om vast te stellen hoe de beschadigde oogst zich met de tijd gedraagt. De vrederechter zou dan de deskundige niet moeten vergezellen, meent LURQUIN (nr. 150, blz. 167) en de deskundige zou van dat ogenblik af de normale regels moeten volgen van de gewone expertise.

De aangeduide termijnen kunnen verlengd worden omwille van uitzonderlijke redenen, b.v. de groei volgen van de oogst.

Indien de vrederechter een nieuwe expertise beveelt moet zij uitgevoerd worden binnen de acht dagen (Jachtwet, 28 febr. 1882, art. 7 *bis*).

De speciale procedure die hierboven werd uiteengezet, belet niet dat de belanghebbende partij een deskundigenonderzoek zou vorderen als afzonderlijk voorwerp van een vordering bij dagvaarding; in dit geval moet de expertise uitgevoerd worden volgens het gemeen recht.

De jager die werd gedagvaard, kan de houders van de naburige jachten in het geding roepen indien hij bewijst dat het wild van daar voortkomt. De expertise die reeds vóór deze inzakeroeping mocht gebeurd zijn, zal tegenstelbaar zijn aan de aldus ter zake geroepen partij voor zover de deskundige onderzoeken beperkt bleven tot loutere materiële vaststellingen die het tegenbewijs door vermoedens toelaten (Vred. Virton, 14 juni 1962, *J.T.*, 1962, 664).

613 Landpacht

In de wetgeving nopens de landpacht (afdeling 3 van boek III, titel VIII, hoofdstuk II van het B.W., zoals vervangen door de wet van 4 nov. 1969) treft men bepalingen aan die voorzien in de aanstelling van deskundigen of technische adviseurs. Deze bepalingen betreffen: A. de vaststelling van de pachtprijs; B. het recht van de pachter om werken uit te voeren op het verpachte goed; en C. het recht van voorkoop. Verwijzingen naar deze wetgeving gebeuren hierna met de eenvoudige vermelding Pachtwet, voorafgegaan door het toepasselijk artikel.

A. VASTSTELLING VAN DE PRIJS

Luidens artikel 17/3 Pachtwet stelt de vrederechter deskundigen aan die advies zullen geven nopens het normaal beloop van de pachtprijs. Dit is het geval wanneer de partijen de herziening van de prijs vragen op grond van de rentabiliteit bij het vervallen van iedere driejaarlijkse pachttermijn. De vrederechter doet uitspraak na het advies te hebben ingewonnen van een technische commissie samengesteld uit drie leden die door de Koning worden benoemd op de voordracht van de Minister van Landbouw.

Deze expertise dient uitgevoerd te worden volgens de gewone regels, behalve nochtans dat de kosten van de expertise steeds ten laste van de verhuurder dienen gelegd te worden, zelfs wanneer de pachter de expertise gevorderd heeft of ze heeft doen uitvoeren (art. 45-6 Pachtwet). Alleen heeft de pachter de plicht het voorschot te storten indien hij de meest gerede partij is die de expertise doet uitvoeren (zie boven, nr. 565).

In geval van betwisting nopens het bedrag van de pacht, is artikel 1345 van het Gerechtelijk Wetboek dat een voorafgaande poging tot minnelijke schikking oplegt, van toepassing (zie D hierna).

B. RECHT OM WERKEN UIT TE VOEREN

De pachter heeft het recht de werken uit te voeren en de gebouwen op te richten die nodig zijn voor de normale uitbating van het erf; de verpachter zal trouwens aan de pachter een vergoeding moeten betalen op het einde van de pacht uit hoofde van deze werken. Doch het recht van de pachter om zulke werken uit te voeren, is in geval van betwisting onderworpen aan de toelating van de vrederechter. Deze toelating wordt slechts gegeven na het inwinnen van het advies van de bevoegde ambtenaar van het Ministerie van Landbouw, nopens het nut van de voorgenomen werken voor de uitbating en voor de bewoonbaarheid van het verpachte goed (art. 25 en 26 Pachtwet).

Artikel 1345 Ger. W. (zie hierna D) is ook op dit geval toepasselijk.

C. RECHT VAN VOORKOOP

Wanneer er betwistingen ontstaan inzake uitoefening van het recht van voorkoop van de pachter, ingesteld bij de wet van 1 februari 1963, dat artikel 1778 van het Burgerlijk Wetboek wijzigde, en thans geregeld is door artikelen 47 e.v. Pachtwet, moet artikel 1345 Ger. W. eveneens nageleefd worden (zie hierna D).

D. PROCEDURE GEMEEN AAN VOORGAANDE GEVALLEN

614 Artikel 1345 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd door de wet van 28 december 1967, luidt als volgt: „Inzake pacht, recht van voorkoop ten gunste van de huurders van landeigendommen en... wordt geen enkele rechtsvordering toegelaten, indien de eiser niet tevoren aan de rechter een schriftelijk of mondeling verzoek heeft gedaan om de toekomstige verweerder ter minnelijke schikking te doen oproepen. De griffie stelt van die vordering proces-verbaal op. Gedurende deze voorafgaande poging tot minnelijke schikking kan de rechter, op eigen initiatief of op verzoek van partijen, het advies inwinnen van een technisch adviseur.

De bezoldiging van de door de rechter aangewezen technische adviseur wordt vastgesteld volgens een tarief bepaald door de Koning...”

Dit tarief is bepaald bij Koninklijk Besluit van 29 juli 1953 (200 fr. per verschijning, 300 fr. in geval van plaatsopneming, en 3 fr. per kilometer voor de verplaatsingen; zie boven, nr. 531).

Deze bezoldiging komt voor de helft ten laste van iedere partij indien de zaak in der minne wordt geregeld, — hetgeen dan in het proces-verbaal van de verzoening wordt geakteerd —, zoniet wordt zij op verzoek van de winnende partij, ten laste gelegd van de verliezende partij, onverminderd artikel 1017 (art. 1345, laatste lid, Ger. W.; zie boven, nr. 565).

Er moet door de partij die het onderzoek vordert een voorschot geconsigneerd worden ter griffie. Het is ook de griffier die de deskundige betaalt met dit voorschot, en die het saldo, indien er een is, terugbetaalt aan de partij die het voorschot had gestort (K.B. 29 juli 1953, art. 2; zie boven, nrs. 564 e.v.).

615 Namaak inzake octrooi- en auteursrecht

De speciale procedure van het deskundigenonderzoek voorgeschreven in die gevallen wordt geregeld door de artikelen 1481 tot en met 1488 van het Gerechtelijk Wetboek. Die regels wijken af van het gemeen recht doordat de deskundige niet verplicht is de persoon te verwittigen bij wie de beschrijving zal gebeuren. De partijen mogen zelfs bij de beschrijving niet aanwezig zijn, tenzij „zij daartoe bijzonder door de beslagrechter gemachtigd zijn” (art. 1484 Ger. W.). Dit voorschrift is gesteund op de noodzakelijkheid om onverwacht te kunnen handelen (Verslag V.R., blz. 549) en de uitzondering (aanwezigheid mits machtiging van de beslagrechter) wordt gerechtvaardigd door de beschouwing dat de eiser in soms kiese aangelegenheden aan de deskundige aanwijzingen moet kunnen geven (*t.a.p.*, blz. 550).

De machtiging tot beschrijvend beslag houdt voor de deskundige de machtiging in om het voorwerp te fotograferen (Rb. Namen, 26 juni 1953, *Ing. Cons.*, 1954, 113).

De deskundige mag zich begeven op de plaats waar de beweerde voorwerpen zich bevinden zo dikwijls als de vervulling van zijn opdracht het vereist. Het feit dat de deskundige de auteur is van de beschrijving, belet hem niet naderhand als getuige op te treden (Brussel, 13 juli 1953, *J.T.*, 1953, 598).

De termen van de eed die de deskundige onderaan zijn verslag moet afleggen, zijn lichtelijk verschillend van de gewone eed van de deskundige (zie boven, nr. 392).

Inzake namaak luidde die eed: „Ik zweer dat ik mijn taak (in plaats van mijn 1967). Voormelde mijnwetten wijken in menig opzicht af van het gemeen recht God.” (art. 1486 Ger. W.).

616 Mijschade

Deze materie betreffende de mijnen, groeven en graverijen is geregeld door de gecoördineerde wetten van 15 september 1919, gewijzigd o.m. door de Wet van 29 mei 1949 wat artikel 59 en 59 *bis*, en door het Besluit van de Regent van 23 augustus 1948 wat artikel 122 betreft. Het K.B. nr. 83 van 28 november 1939, bekrachtigd bij de wet van 15 juni 1947, en gewijzigd bij Besluit van de Regent van 23 augustus 1948 betreffende de opsporing en de exploitatie van bitumineuze gesteenten, petroleum en brandbare gassen, verklaart toepasselijk op die producten, de beschikkingen inzake deskundigenonderzoek van de voornoemde gecoördineerde mijnwetten.

De geschillen betreffende het herstel van mijschade en de schade veroorzaakt door voornoemde opsporing of exploitatie behoren tot de bevoegdheid van de vrederechter (art. 591, 10°, Ger. W.) in eerste aanleg zonder beperking van sommen, in laatste aanleg tot 60.000 fr. (mijnwetten, art. 59, gewijzigd door de wet van 10 okt. opdracht) heb vervuld in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk; zo helpe mij inzake het deskundigenonderzoek: „Iedere aanvraag tot het inspannen van een geding inzake schadeloosstelling van een door de in artikel 58 bedoelde werken benadeelde eigenaar, moet vooraf, op verzoek van een van de partijen, met het oog op verzoening, voorgelegd worden aan de rechter die bevoegd is om er in eerste instantie kennis van te nemen.” (art. 58 *bis*, ingevoegd door de wet van 31 juli 1973).

— De wet voorziet uitdrukkelijk in de mogelijkheid van benoeming van één enkele deskundige (art. 59).

— Het ereloon van de deskundige zal vastgesteld worden volgens een reglement van openbaar bestuur (art. 126). Dit reglement is echter nooit verschenen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mines*, nr. 1212).

— De staat van ereloon en kosten van de deskundige zal begroot worden bij het vonnis dat ten gronde beslist (art. 59 *bis*, vijfde lid).

— In de geschillen van minder dan 60.000 fr. mag de deskundige geen voorschot vragen om de betaling van het ereloon te verzekeren, doch wel om de kosten te dekken (art. 59 *bis*).

— De deskundige moet gekozen worden onder de mijnningenieurs (art. 59 *bis*) of onder „de voorname en in mijnaangelegenheden en mijnwerken ervaren mannen” (art. 123).

— De procureur des konings zal steeds gehoord worden in zijn advies (art. 124). Die verplichting was vóór het Gerechtelijk Wetboek alleen toepasselijk op de rechtbank van eerste aanleg. Thans is ze eveneens toepasselijk vóór de rechtbank van koophandel in de zaken in hoger beroep tegen een vonnis van de vrederechter. Het advies van het openbaar ministerie moet alleen uitgebracht worden nopens het verslag van de deskundige, doch niet nopens de opportuniteit van de expertise (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mines*, nr. 1203).

— Geen plan zal als bewijsstuk mogen aangenomen worden indien het niet door een mijningenieur is opgemaakt of nagezien (art. 125).

— De kosten van het geding, daarin begrepen de expertisekosten, dienen ten laste van de mijn gelegd te worden, behalve wanneer deze kosten een aanvullende expertise betreffen die de benadeelde zou gevorderd hebben tot staving van een niet gegrond standpunt (Rb. Mons, 12 sept. 1959, *J.T.*, 1959, 655; zie boven, nr. 565).

617 Onbekwaamverklaring

De vordering tot onbekwaamverklaring wordt ingesteld bij verzoekschrift ingediend door de belanghebbende bloedverwant of echtgenoot (art. 1238 Ger. W.) of de procureur des Konings (art. 1239), waarop de rechtbank de bijeenroeping beveelt van de familieraad die zijn advies laat kennen nopens de opportuniteit van de onbekwaamverklaring.

„Wanneer de rechter het advies van de familieraad ontvangen heeft, wijst hij één of meer geneesheren-neuro-psychiaters aan om de verweerder te onderzoeken en hem over diens toestand verslag uit te brengen” (art. 1244, eerste lid, Ger. W.).

„Dadelijk nadat het verslag is ingediend, bepaalt de rechter de dag en het uur van de ondervraging. De griffier geeft daarvan bij gerechtsbrief, bericht aan de verweerder. De rechter ondervraagt de verweerder in raadkamer of in voorkomend geval, in diens woning, in tegenwoordigheid van de procureur des konings. Het proces-verbaal van de ondervraging wordt door de rechter en de griffier ondertekend.” (art. 1244, tweede lid, Ger. W., gewijzigd door de wet van 24 juni 1970).

„De rechter kan zich doen vergezellen door de geneesheren die hij had aangewezen” (art. 1244, derde lid). De voorschriften van artikelen 1077 e.v. Ger. W. moeten in dit geval nageleefd worden.

De procedure gaat dan voort zonder verdere tussenkomst van de aangestelde deskundige.

De rechtspleging is dus niet tegensprekelijk tot de neerlegging van het deskundigenverslag. Doch, van dan af wordt het anders. Het is inderdaad in dit stadium dat de zieke kennis krijgt van de vordering waarvan hij het voorwerp is.

De wet bepaalt nochtans niet wanneer en onder welke vorm de zieke kennis krijgt van het neergelegd verslag (zie: LURQUIN, nr. 149 *bis*; DUPONT, A., *Nouveaux aspects de la procédure d'interdiction judiciaire*, *J.T.*, 1970, blz. 21 en 269; zie ook boven, nr. 92).

618 Onderzoeksmaatregelen van de rechter. Getuigenverhoor en plaatsopneming

„Wanneer de rechter een onderzoeksmaatregel beveelt, kan hij beslissen dat een deskundige daarbij tegenwoordig zal zijn om technische toelichting te verstrekken.

De deskundige legt mondeling de eed af in de volgende bewoordingen: „Ik zweer dat ik alle gevraagde toelichting in eer en geweten nauwgezet en eerlijk zal verstrekken; zo helpe mij God.”

De eedaflegging en de toelichting van de deskundige worden aangetekend in het proces-verbaal.

Het ereloon en de kosten van de deskundigen worden door de rechter of door de aangestelde rechter definitief begroot onderaan op het proces-verbaal. Een bevel tot tenuitvoerlegging ervan wordt uitgegeven tegen de partij die de onderzoeksmaatregel heeft gevorderd of tegen de partij die de maatregel, ingeval deze ambts-halve bevolen is, heeft doen uitvoeren." (art. 985 Ger. W.; zie boven, nrs. 333 en 393).

Wanneer de rechter zich bij een plaatsopneming doet bijstaan door een derde om een louter materieel werk te laten verrichten, is dit niet te vergelijken met bovenstaand geval.

De deskundige die optreedt om de rechter bij te staan, moet aangesteld worden door een vonnis, doch dit vonnis moet geen andere opdracht bepalen dan de aanwezigheid van de deskundige op de voorziene plaats, dag en uur, om de rechter toelichting te verstrekken.

De aanwezigheid van een deskundige bij een getuigenverhoor kan nuttig zijn, hetzij opdat de rechter meer doeltreffende vragen zou kunnen stellen, hetzij opdat er op verzoek van de deskundige of van de partijen, zou kunnen overgegaan worden, onder de waarborgen van een gerechtelijk enkwest, tot het horen van getuigen wier verklaringen nodig zijn om aan een reeds aangestelde deskundige toe te laten zijn opdracht te vervullen. Die praktijk werd reeds verscheidene malen gebruikt vóór het Gerechtelijk Wetboek, door de Rechtbank van Koophandel te Sint-Niklaas. In een dergelijk geval kan de opdracht van de deskundige tot het bijwonen van het verhoor geformuleerd worden in de volgende termen: „met de opdracht het getuigenverhoor bij te wonen en er de aangestelde rechter in te lichten nopens de vragen die kunnen gesteld worden tot nut van het deskundigenonderzoek”.

Men moet redelijkerwijze aannemen dat de partijen zich in dit geval bij het getuigenverhoor mogen doen bijstaan door hun technische raadgever, ten einde van hun kant alle vragen door de aangestelde rechter aan de getuigen te doen stellen.

De tussenkomsten van de deskundige, d.w.z. de vragen die op zijn verzoek gesteld worden, zullen als dusdanig in het proces-verbaal van het enkwest vermeld worden.

De kosten en ereloon van de deskundige, die een plaatsopneming bijwoont, stellen een probleem wanneer zijn aanwezigheid van ambtswege bevolen wordt. Er bestaat inderdaad een merklijk verschil tussen die onderzoeksmaatregel en een getuigenverhoor. Het getuigenverhoor wordt nooit uitgevoerd indien geen der partijen deze uitvoering vordert. De plaatsopneming integendeel gebeurt van ambtswege en zelfs in de afwezigheid van beide partijen (art. 1010 Ger. W.). Zij wordt dus uitgevoerd zelfs zonder dat een partij ze heeft gevorderd of doen uitvoeren. Wie zal immers deze expertisekosten moeten voorschieten en/of aan de deskundige betalen, wanneer, bij veronderstelling, geen enkele partij die onderzoeksmaatregel heeft gevorderd noch heeft doen uitvoeren. LURQUIN (nr. 13) lost die moeilijkheid op door voor te houden dat de rechter de aanwezigheid van de deskundige niet mag opdringen, en zich dus moet vergewissen van het akkoord van minstens één partij. Het zou dan ook die meest gereede partij zijn die de deskundige moet ontbieden op de dag en de plaats gesteld in het vonnis, voor de plaatsopneming. Dit zou er op neerkomen dat de rechter zijn eigen vonnis niet kan uitvoeren indien hij niet het bewijs bezit dat minstens één partij dit vonnis door de deskundige wil zien uitvoeren.

619 Onteigening te algemene nutte

A. ALGEMEENHEDEN

Deze speciale procedure van onteigening ten algemene nutte wordt hier vermeld, ofschoon zij beschouwd wordt als een aangelegenheid van bestuurlijk recht, omdat het recht op vergoeding van de onteigende een burgerlijk recht is en de betwistingen desbetreffend binnen de bevoegdheid valt van de rechtbanken van eerste aanleg (art. 569, 10°, Ger. W.).

Drie wetten stellen onderscheiden rechtsplegingen in.

B. WET VAN 17 APRIL 1835

Het gemeen recht inzake expertise is toepasselijk op alle punten waarvan voormelde wetten niet afwijken (*Rép. P. Dr. B., Tw. Expropriation pour cause d'utilité publique*, nrs. 142, 317, 338 en 339).

Indien de waarde van het onteigend goed niet anders wordt bewezen, zal de rechter een deskundigenonderzoek bevelen. De deskundigen worden door de partijen aangewezen, zoniet ambtshalve door de rechter, volgens de gewone regel. Er moeten drie deskundigen benoemd worden, indien de rechter ze aanstelt. De partijen integendeel kunnen overeenkomen een enkele deskundige aan te duiden (*BELVA*, nr. 200; *Rép. P. Dr. B., Tw. Expropriation pour cause d'utilité publique*, nr. 311).

Het vonnis stelt een rechter-commissaris aan. Het bepaalt plaats, dag en uur, waarop hij met de deskundigen de plaats zal bezoeken.

Het onteigenend bestuur betekent aan de deskundigen een uittreksel van het vonnis dat een deskundigenonderzoek beveelt. Deze betekening geschiedt vóór de zevende dag na de uitspraak met aanmaning tot verschijning ter plaatse op de aangewezen dag en uur (art. 8).

Tegenover de partijen geldt de uitspraak van het vonnis als betekening (*Cass.*, 13 febr. 1913, *Pas.*, 1913, I, 108; *Brussel*, 9 mei 1921, *Pas.*, 1922, II, 58; *Luik*, 18 febr. 1929, *Pas.*, 1929, II, 92; *Brussel*, 31 dec. 1937, *Pas.*, 1938, II, 88). Dit blijkt nu ook duidelijk uit de tekst van artikel 8, zoals die gewijzigd werd bij *K.B.* nr. 64 van 30 november 1939.

De wrakingen kunnen voorgesteld worden wegens de redenen van het gemeen recht doch dit moet ter plaatse gebeuren — zoals trouwens de verklaringen en vorderingen van de partijen — en het is de rechter-commissaris die het geschil beslecht (*Rb. Mechelen*, 24 dec. 1868, *Belg. Jud.*, 1869, 176; *Rb. Leuven*, 28 okt. 1905, *Pand. Pér.*, 1905, 892). Dit blijkt nu eveneens uit de wet, artikelen 9 en 9 *bis*, zoals gewijzigd bij de wet van 9 september 1907, en dat luidt:

„De deskundigen leggen de eed af op de plaats des onderzoeks, in handen van den rechter-commissaris. Zij wijzen dengene hunner aan die gelast is de mededelingen van partijen te ontvangen. De rechter-commissaris benoemt andere deskundigen ter vervanging van hen die niet zijn opgekomen of tegen welke hij redenen van wraking aanneemt.

Partijen overhandigen hem de bescheiden die zij tot waardering der schadeloosstelling nuttig achten; daarbij mag de rechter al de inlichtingen inwinnen die van aard zijn om de deskundigen voor te lichten; ook kan hij, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van eene der partijen, eene informatie instellen. In dit geval worden zij, die hij meent te moeten hooren, in aanwezigheid van deskundigen en partijen ondervraagd, na eerst den eed, voorzien bij artikel 262 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging te hebben afgelegd.”

Artikel 9 *bis*. „De onteigenende is, bij die eerste bijeenkomst, gehouden de nota's en bescheiden over te leggen waarvan hij gebruik wil maken; zij worden door den rechter-commissaris ter griffie nedergelegd. Een afschrift van de nota's wordt, staande de vergadering, door den onteigenende ter hand gesteld aan den oneigende of aan zijn pleitbezorger, indien hij er een heeft aangesteld.

Wil de onteigende gebruik maken van nota's en bescheiden, dan moet hij ze overleggen binnen dertig dagen na de eerste plaatsopneming.

De onteigenende beschikt over vijftien dagen om daarop te antwoorden en de onteigende over een gelijken termijn tot beantwoording zijnerzijds. De partij die dezen termijn laat voorbijgaan zonder te antwoorden, wordt vervallen verklaard van het recht zulks te doen.

Nota's en bescheiden worden door partijen ter griffie nedergelegd. Hij die ze neerlegt, moet denzelfden dag, bij ter post aangeteekenden brief, van deze nederlegging bericht geven aan de tegenpartij, of aan haren pleitbezorger met een afschrift van de nota's. De deskundigen krijgen insgelijks bericht langs denzelfden weg.

De termijn tot antwoorden vangt aan te rekenen van den tweeden dag na de nederlegging van den aangeteekenden brief op de post.

Door den rechter-commissaris wordt een proces-verbaal opgemaakt, vermeldende de verklaringen van de bij de informatie gehoorde personen."

De deelneming van de partij aan de expertise heeft een speciaal gevolg. Wanneer slechts een deel van het eigendom onteigend wordt heeft de onteigende het recht te eisen dat het geheel zou worden aangekocht; indien hij deel neemt aan de expertise strekkende tot de toekenning van een vergoeding, wordt hij geacht van dit recht af te zien (BELVA, 636).

De deskundige is, volgens een beslissing van het hof van beroep te Brussel, niet gehouden de partijen te verwittigen wanneer hij overgaat tot een tweede bezoek ter plaatse (Brussel, 31 jan. 1872, *Belg. Jud.*, 1872, 265).

Artikel 9 *ter* luidt: „De deskundigen zijn gehouden hun verslag neer te leggen binnen veertig dagen, hetzij na het eindigen van den termijn waarover partij beschikt om te antwoorden op de laatste nota door hare tegenpartij ingeleverd, hetzij na het ter hand stellen aan de deskundigen, door deze partij, van eene geschreven verklaring waaruit blijkt dat zij van het antwoord afziet. De afgifte van deze verklaring geschiedt bij aangeteekenden brief en geldt als kennisgeving te rekenen van den tweeden dag na de nederlegging daarvan op de post.

De termijn van veertig dagen, in de voorgaande alinea bepaald, kan met een nieuwen termijn van niet langer dan veertig dagen verlengd worden krachtens eene, met redenen omkleede, en onherroepelijke beslissing van den rechter-commissaris, genomen op verzoek, door de partijen of door de deskundigen ingediend bij de eerste plaatsopneming. De rechter doet uitspraak binnen vijftien dagen na de eerste plaatsopneming.

Leggen zij hun verslag niet neder binnen de hierboven bepaalde termijnen dan wordt aan ieder der deskundigen, voor elken dag uitstel, van rechtswege 20 frank van hun loon afgehouden, tenzij ze bewijzen voor den taxeerenden rechter, die daarover uitspraak doet zonder beroep, dat de vertraging hun niet te wijten is.

Het advies van de deskundigen wordt aan het door den rechter-commissaris opgemaakte proces-verbaal toegevoegd en een en ander wordt op de griffie nedergelegd ter kostelooze inzage van partijen. Van deze nederlegging wordt, denzelfden dag, bij ter post aangeteekenden brief, door de deskundigen kennis gegeven aan partijen of aan hare pleitbezorgers.

Deskundigen zenden terzelfder tijd aan partijen, onder aangeteekenden omslag, een afschrift van hun verslag.

Het verslag der deskundigen is voor de rechtbank niet verbindend."

De termijn voor het neerleggen van het verslag is streng geregeld in de artikelen 9 *bis* en 9 *ter*, doch wordt in de praktijk op verre na niet geëerbiedigd (BELVA, nr. 210), ondanks de vermindering van ereloon die om die reden kan toegepast worden (zie boven, nr. 530).

Artikel 10 luidt:

„De formaliteiten, door het Wetboek van Rechtspleging voorgeschreven voor het verslag van de deskundigen en het onderzoek, zijn niet van toepassing op de werkzaamheden en de informatiën waarover de twee voorgaande artikelen handelen.” Het betreft de artikelen 9 *bis* en 9 *ter*.

De ramingen van de deskundigen moeten uitgaan van het standpunt dat zij aan de onteigende noch verlies noch winst mogen verschaffen. Zij zullen én de waarde van de grond, én de waarde van de gebouwen bepalen, en zowel de gelegenheids-waarde als de toekomstwaarde (zie: BELVA, nr. 209). LURQUIN meent dat het steeds nuttig is dat de deskundigen zich ervan zouden vergewissen dat de berekende onteigende oppervlakte met de werkelijkheid strookt (LURQUIN, nr. 153, *in fine*).

Men neemt aan dat het onteigenend bestuur de staat van kosten en ereloon van de deskundige moet betalen (Luik, 11 febr. 1863, *Par.*, 1863, II, 260; Brussel, 28 mei 1868, *Belg. Jud.*, 1868, 1010; BELVA, 226; zie boven, nrs. 565 en 582).

De onteigende zou nochtans zelf de kosten dienen te dragen die hij nutteloos mocht veroorzaakt hebben (PICARD, II, 201; PICARD en OLIN, blz. 156; BELVA, 225; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Expropriation pour cause d'utilité publique*, nrs. 359 en 362).

C. WET VAN 10 MEI 1926

De rechtspleging geregeld bij de wet van 10 mei 1926 veronderstelt dat een Koninklijk Besluit de dringende noodzakelijkheid van de inbezitneming van een onteigend goed vaststelt. Dit K.B. kan verleend worden hetzij vóór, hetzij tijdens de loop van de procedure, ingesteld volgens de wet van 1835 die hierboven werd besproken.

De rechter roept de deskundigen en de partijen ter plaatse binnen de veertien dagen na de betekening van het K.B. (art. 4, wet van 1926), tenzij de procedure volgens de wet van 1835 reeds aan de gang was. In dit laatste geval is er eerst in een termijn voor de inzakeroeping van derden voorzien van dertig dagen te rekenen van de betekening van het K.B. tot urgentieverklaring. Het onderzoek ter plaatse moet dan vastgesteld worden „op een dag in de derde of vierde week” na afloop van de bedoelde termijn van dertig dagen (art. 4).

Vanaf de samenkomst ter plaatse zijn de wettelijke termijnen voor de verdere werkzaamheden de volgende:

- voor het antwoord van de onteigende op de nota's van de onteigende partij (art. 4): 21 dagen
- voor het neerleggen van het verslag (art. 5): 30 dagen
- gebeurlijke verlenging van de termijn (saldo van de gehele termijn van vier maand beschikbaar als maximum): 90 dagen

---

141 dagen

Artikel 8 van de wet van 10 mei 1926 luidt inderdaad als volgt: „De bij artikel 5 voorziene tijd kan verlengd worden bij bevelschrift van den voorzitter der rechtbank wegens uitzonderlijke door hem te bepalen omstandigheden, doch zonder vier maanden te mogen overschrijden.”

Indien de deskundigen hun verslag binnen de aldus gestelde termijnen niet hebben neergelegd, dan worden zij geacht in gebreke te zijn gebleven hun opdracht te vervullen en verliezen zij het recht op ereloon. De meest gereede partij kan hun vervanging vragen; een nieuwe termijn begint dan te lopen vanaf de benoeming van de nieuwe deskundige (art. 9).

De deskundigen laten meerdere eensluidend verklaarde afschriften van hun verslag geworden aan de griffier die er één bezorgt aan elke partij, minstens vijftien dagen vóór de datum van de terechtzitting (art. 5, vierde lid).

De rechter-commissaris stelt, onmiddellijk na de neerlegging van het verslag, een datum vast voor deze terechtzitting die gehouden wordt binnen de dertig dagen na genoemde neerlegging, en waarop de deskundige en de partijen gehoord worden met het oog op de begroting van de aan elke belanghebbende toekomende schade-loosstelling (art. 5, derde lid, en art. 6, eerste lid).

De vergoeding die de rechter-commissaris toekent is voorlopig en de partijen kunnen de herziening ervan vorderen voor de rechtbank volgens de gewone procedure. Er zou bijgevolg in deze instantie tot herziening slechts één deskundige kunnen aangesteld worden; sommige beslissingen hebben verklaard dat het niettemin wenselijk is, ook in dat geval, een college van drie deskundigen te benoemen (Rb. Brussel, 9 mei 1939, *Pand. Pér.*, 1939, 234).

D. WET VAN 26 JULI 1962

De wet van 26 juli 1962 (*Staatsblad*, 31 juli 1962, 6414) wijzigt de Besluitwet van 3 februari 1947, betreffende de onteigening van onroerende goederen waarvan de Koning vaststelt dat het onontbeerlijk is ze onmiddellijk in bezit te nemen.

De onteigenaar legt de stukken neer te griffie van het Vredegerecht, samen met een verzoekschrift om dag en uur te zien bepalen waarop de onteigenaar, eigenaars en vruchtgebruikers van de betrokken percelen zullen gedagvaard worden om op de plaats van de te onteigenen percelen voor de rechter te verschijnen. De rechter bepaalt die dag binnen de acht dagen na de indiening van het verzoekschrift.

„Bij dezelfde beschikking stelt de rechter een deskundige aan, belast met het opmaken van de plaatsbeschrijving en de schatting van de onroerende goederen” (art. 4, tweede lid).

De deskundige wordt opgeroepen om aanwezig te zijn bij de verschijning van de partijen (art. 5).

„Dadelijk na de verschijning ter plaatse, maakt de door de rechter aangestelde deskundige de plaatsbeschrijving op. De onteigenaar, de eigenaars en vruchtgebruikers alsmede de belanghebbende derden, die als tussenkomende partij zijn erkend, kunnen die verrichtingen bijwonen en in de plaatsbeschrijving alle nuttige opmerkingen doen aantekenen. Van hun aanwezigheid wordt eveneens melding gemaakt.

De derden die bij de onteigening belang hebben op grond van huur, gebruikspand, gebruik of bewoning, en die niet vóór de rechter zijn tussengekomen, kunnen erkend worden als tussenkomende partij bij het opmaken van de plaatsbeschrijving, doch zonder dat zulks een vertraging in de verrichting ten gevolge mag hebben.

De plaatsbeschrijving wordt ter griffie neergelegd binnen vijftien dagen na de verschijning ter plaatse.

Op de dag zelf van de indiening zendt de deskundige het door de rechter opgegeven aantal voor eensluidend verklaarde afschriften van de plaatsbeschrijving bij aangetekende brief aan de onteigenaar. Een bijkomend afschrift moet worden gezonden aan de maatschappelijke zetel van het onteigenend orgaan, en zo dit de Staat is, aan de zetel van het hoofdbestuur dat afhangt van de Minister voor wiens rekening de onteigening wordt gevorderd, zelfs in geval van domiciliekeuze op enige andere plaats." (art. 10).

De onteigenaar moet de plaatsbeschrijving aan al de partijen betekenen (art. 11).

„De krachtens artikel 4 door de rechter aangestelde deskundige dient ter griffie een verslag in dat de beredeneerde raming van de door hem voorgestelde vergoeding alsmede alle dienstige gegevens voor de vaststelling van die vergoeding bevat.

Die indiening heeft plaats binnen dertig dagen na de verschijning van de partijen vóór de rechter. De rechter kan, indien hij het noodzakelijk acht, die termijn met dertig dagen verlengen. Tegelijk met zijn verslag dient de deskundige zoveel gewaarmerkte afschriften in als er partijen in het geding zijn." (art. 12).

„De rechter bepaalt dag en uur van de verschijning van de partijen en van de deskundigen op zijn terechtzitting. Ten minste acht dagen vóór de dag die voor die verschijning is bepaald, roept de griffier de partijen en de deskundige op. Bij de aan partijen gerichte oproeping wordt een afschrift van het verslag van de deskundige gevoegd." (art. 13).

„Op die terechtzetting erkent de rechter als tussenkomen de partijen, zonder verdere procedure of vertraging, de derde belanghebbenden die er nog om mochten verzoeken. Na de aanwezige partijen en de deskundige te hebben gehoord, bepaalt de rechter voorlopig het bedrag van de vergoeding die voor de onteigening verschuldigd is." (art. 14).

De rechter doet uitspraak uiterlijk binnen dertig dagen na de indiening van het verslag (art. 14).

„Indien de onteigenaar veertig dagen na de indiening van het verzoekschrift bedoeld in artikel 3, de afschriften van de plaatsbeschrijving niet heeft ontvangen, kan hij het onteigende onroerend goed in bezit nemen... na de provisionele vergoeding te hebben geconsigneerd en een plaatsbeschrijving te hebben gemaakt." (art. 17, § 1).

„De deskundige wordt ambtshalve ontslagen door de rechter, wanneer hij de plaatsbeschrijving niet heeft neergelegd op het ogenblik van de inbezitneming van het onroerend goed door de onteigenaar, overeenkomstig artikel 17, § 1, en een termijn van twintig dagen is verstreken sinds de verschijning, bedoeld in artikel 4." (art. 19, § 2).

„Alle zendingen, betekeningen of oproepingen worden gedaan bij ter post aangetekende brief. Indien de onteigende zijn woonplaats niet in het land heeft, worden alle dagvaardingen en betekeningen op geldige wijze overhandigd aan de burgemeester van de gemeente waar de onteigende goederen gelegen zijn..." (art. 20).

620 Pand. Toeëigening van het pand

De schuldeiser-pandhouder kan zich het voorwerp van het pand toeëigenen in de voorwaarden gesteld door artikel 2078 B.W., en de waarde ervan toerekenen op zijn schuldvoordering. Die waarde zal dienen geschat te worden door deskundigen (DE PAGE, VI, nr. 1076, B en C; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Nantissement*, nr. 107, en Tw. *Navire*, nr. 196).

Dit geval wordt hier vermeld uitsluitend omdat het een „verplichte" expertise geldt. Geen ander bewijsmiddel tot waardebeoordeling mag aangewend worden.

621 Ruiling van een dotaal onroerend goed

Een dotaal onroerend goed kan omgeruild worden met toestemming van de vrouw en met machtiging van de rechtbank, tegen een ander onroerend goed dat tenminste voor de vier vijfden in waarde gelijk is, mits het nut van de ruiling bewezen is.

Voor de schatting van die waarde zal de rechtbank ambtshalve deskundigen aanstellen (art. 1559 B.W.).

Er wordt hier van het gemeen recht inzake gerechtelijke expertise op tweeërlei wijze afgeweken: de rechter is vooreerst verplicht het bewijsmiddel van het deskundigenonderzoek aan te wenden voor deze schatting; bovendien geschiedt de „aanwijzing” steeds ambtshalve door de rechter, en nooit bij gemeen akkoord van de partijen (VAN LENNEP, II, 100 en 101; zie boven, nr. 130).

622 Schriftonderzoek

Wanneer een partij een geschrift of een handtekening loochent of niet erkent, kan de rechter deskundigen aanstellen om het geschrift te onderzoeken en hun advies te geven nopens de echtheid van geschrift of de handtekening, m.a.w. nopens de vraag of die geschriften al dan niet uitgaan van de betwistende partij (art. 888 Ger. W.).

Artikel 889, derde lid, Ger. W., luidt als volgt: „In dat geval besluit de rechter tot alle dienstige onderzoeksmaatregelen, die hij zelf verricht of onder zijn leiding doet verrichten...”.

De rechter heeft, bij uitzondering op het gemeen recht, alleen het recht de deskundige aan te duiden ter uitsluiting van de partijen, niet omdat de aanstelling ambtshalve gebeurt (zie boven, nr. 126), doch wel omdat het geschil wegens valsheid de openbare orde aanbelangt (zie boven, nr. 130).

Vermits bovendien de auteur van de valsheid soms de partij kan zijn die de echtheid van het geschrift betwist, zou het niet opgaan dat deze de gelegenheid krijgt de deskundige te helpen kiezen.

Een ander punt waarop die rechtspleging van de gewone rechtspleging afwijkt is het volgende: „Indien de deskundigen het voor het technisch onderzoek nodig achten dat de te onderzoeken stukken en de stukken van vergelijking hen worden ter hand gesteld, vragen zij dit aan de rechter” (art. 891, eerste lid, Ger. W.); in de normale expertise wendt de deskundige zich daartoe rechtstreeks tot de partijen. „Indien de rechter het verzoek inwilligt, beveelt hij alle geschikte maatregelen om de bewaring en de teruglevering van die stukken te verzekeren” (art. 891, tweede lid, Ger. W.).

623 Valsheid

Hier is dezelfde procedure inzake deskundigenonderzoek toepasselijk als voor het onderzoek naar de echtheid van het geschrift (art. 902, laatste lid, Ger. W.; zie boven, nr. 622).

Verdelingen waarbij rechtsonbekwamen betrokken zijn

A. MINNELIJKE VERDELING

624 De minnelijke verdelingen dienen te gebeuren volgens de regels ingesteld door artikelen 1206 e.v. van het Ger. W., wanneer er onder de medeëigenaars één of meer minderjarigen zijn, of andere rechtsonbekwamen ter uitzondering van de ten huize afgezonderde geesteszieken (Verslag V.R., blz. 460).

In voormelde gevallen geschiedt de verdeling door een notaris, onder voorzitterschap en met goedkeuring van de vrederechter (art. 1206 Ger. W.).

„Wanneer de rechter het nodig acht, kan hij één of meer deskundigen benoemen, die op gezamenlijk verzoek van de partijen advies zullen geven over het vormen van de kavels...” Dit advies veronderstelt de schatting van de goederen. De rechter zal de voorzorg nemen de deskundige attent te maken op het feit dat die schatting van de goederen dient te gebeuren met inachtneming van hun waarde, niet op de dag van het overlijden van de „de cujus”, doch op de dag van de schatting (DE PAGE, IX, 1029; *Rép. P. Dr. B., Tw. Successions*, 1256, 1384).

De kavels dienen gevormd te worden in zulk aantal dat de waarde van de kleinste als eenheid kan dienen, en ook derwijze dat zoveel mogelijk „het verbrokkelen van de erven en het splitsen van de bedrijven” vermeden wordt (art. 832 B.W.). De kavels, zelfs die van de minderjarige, kunnen samengesteld worden uit wat eenvoudig opgelegd wordt (art. 1206, derde lid, Ger. W.).

Het enige waarin de hier bedoelde expertise van het gemeen recht inzake gerechtelijke expertise zou kunnen afwijken is de vraag of het feit dat sommige partijen rechtsonbekwaam zijn, niet tot gevolg heeft dat alleen de rechter de deskundigen mag aanwijzen. Indien de wettelijke vertegenwoordigers van de onbekwamen samen met de meerderjarige erfgenamen akkoord gaan nopens de keuze van één of meer deskundigen, ziet men niet in waarom dit niet zou mogen gebeuren (*anders: LURQUIN*, nr. 141, blz. 153; zie boven, nr. 133). Het gaat hier immers om een minnelijke verdeling onder toezicht van de vrederechter.

B. GERECHTELIJKE VERDELING

625 Wanneer er moeilijkheden ontstaan nopens de verdeling van een nalatenschap, geschiedt de verdeling gerechtelijk en kan de meest gerede partij zich tot de rechtbank van eerste aanleg wenden (art. 1207 e.v. Ger. W.). De rechtbank beveelt een deskundigenonderzoek van de onroerende (art. 1215) en van de roerende (art. 1216) goederen waarvan de verkoop of de toewijzing niet is beslist.

De expertise is niet vereist wanneer het vaststaat dat de onroerende goederen niet verdeelbaar zijn *in natura* en dus alleszins zullen dienen verkocht te worden (art. 1211, 1213 en 1216 Ger. W.; Brussel, 27 febr. 1866, *Pas.*, III, 359).

Het gemeen recht inzake gerechtelijke expertise is op bijna alle punten op die expertise toepasselijk; het zijn ook de partijen die de deskundige tot de uitvoering van zijn opdracht zullen uitnodigen.

Afwijking van het gemeen recht bestaat er nochtans op de volgende punten:

- de deskundige zal zijn verslag niet neerleggen ter griffie, doch wel bij de minuten van de aangestelde notaris (art. 1218, eerste lid, Ger. W.). Hij zal nochtans zijn staat van ereloon en kosten ter griffie neerleggen;
- de deskundige moet geen afschrift van zijn verslag aan de partijen laten geworden; het is de notaris die ze aanmaant er inzage van te komen nemen (art. 1218, tweede lid);
- de kosten van de expertise vallen ten laste van de massa zodat ieder belanghebbende er zijn deel van draagt in verhouding tot zijn erfdeel (*Rép. P. Dr. B.*,

Tw. *Successions*, 1466, 1468; zie boven, nr. 580). De notaris zorgt er in de praktijk voor dat de staat van de deskundige die als gerechtskosten bevoorrecht is, aan de deskundige wordt betaald.

626 Vergoeding inzake handelshuur

De wet van 30 april 1951, gewijzigd bij deze van 29 juni 1955, kent aan de uit-tredende huurder, een vergoeding toe, wanneer hij, in bepaalde voorwaarden, de vernieuwing van de huurovereenkomst niet bekomt. De vrederechter die voor dit soort geschil bevoegd is (art. 29, W. 30 april 1951; art. 591, 1°, Ger. W.), kan een deskundige aanstellen om de verschuldigde vergoeding te schatten (art. 32). Vóór 23 mei 1973 was er door de wet (art. 32) bepaald dat de rechter aan de deskundigen „voor het indienen van hun verslag een termijn van dertig dagen verleende”, te rekenen van de dag waarop hun benoeming hun door de griffie ter kennis wordt gebracht. Deze kennisgeving wordt bij ter post aangetekende brief aan de deskundigen gezonden op de dag dat het vonnis is gewezen, en partijen ontvangen op dezelfde wijze hiervan bericht” (art. 32).

De wet van 23 mei 1973 (*Staatsblad*, 5 juni 1973) heeft voormeld artikel 32 opgeheven zodat voortaan het gemeen recht van toepassing is geworden.

627 Verkoop van goederen. Actio quanti minoris

Wanneer een verkochte zaak aangetast is door een koopvernietigend gebrek en de koper niet verkiest de ontbinding te vragen van de overeenkomst, doch alleen de vermindering van de prijs, dan zal die vermindering „door deskundigen bepaald worden” (art. 1644 B.W.). Het betreft hier weer een geval van verplicht deskundigenonderzoek. Buiten dit feit is het gemeen recht inzake expertise toepasselijk.

628 Verkoop van een handelszaak in onverdeeldheid

Ieder medeërfgenaar kan zijn deel vragen in de goederen van de nalatenschap. Niemand is verplicht in onverdeeldheid te blijven. Er wordt door artikel 1199 van het Gerechtelijk Wetboek nochtans een voorwaarde gesteld aan de verkoop van het onverdeeld goed wanneer het een handelszaak betreft. Die voorwaarde is dat de verkoop „ineens” (*en bloc*) dient te geschieden. Dit artikel 1199 luidt verder als volgt: „Lichamelijke goederen die tot de te verkopen zaak behoren, kunnen niet worden toegewezen voor een lagere prijs dan de deskundige heeft geschat. De deskundige wordt op verzoek van één der partijen aangewezen door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats van de hoofdvesting der handelszaak. De deskundige brengt verslag uit binnen de termijn bepaald bij de beschikking van de voorzitter. Indien de prijs het geschatte bedrag niet bereikt, worden de onderscheiden bestanddelen van de handelszaak in het klein verkocht overeenkomstig de bepalingen van dit hoofdstuk, en zulks terstond of op een latere zitting.” Zoals voor de expertise inzake inbezitstelling van de goederen van de afwezige, gaat het ook hier om een eenzijdige gerechtelijke expertise (zie boven, nr. 86), waarin geen bepaalde tegenpartij tegenover de verzoeker tot expertise staat. De regelen strekkende tot waarborg van de tegensprekelijkheid van de expertise zijn dus niet toepasselijk.

629 Verkoop van huisdieren

De materie betreffende verkoop van huisdieren is geregeld door de wet van 25 augustus 1885.

Wanneer er aanleiding bestaat tot vernietiging van de verkoop van huisdieren bestemd om voortgehouden te worden, wegens de ziekten die ze aantasten, voorschrijft voormelde wet speciale termijnen voor het instellen van de vordering. Die termijnen zouden door de regering vastgesteld worden (art. 2 van de wet). Zij werden bepaald als volgt: 30 dagen voor longontsteking; 28 dagen voor maanblindheid; 15 dagen voor rundertuberculose en 9 dagen voor alle andere besmettelijke ziekten (zie Tw. *Koopvernietigende gebreken*, nrs. 37, 38 en 51).

Artikel 4 van dezelfde wet bepaalt dat de koper binnen dezelfde termijnen een deskundigenonderzoek dient uit te lokken op straf van verval. De kwestie is thans te weten of die bepaling nog in voege is.

De wet van 10 oktober 1967 (artikel 2, titel II, artikel 7, 2°, vierde en vijfde lijn) verklaart opgeheven: „...het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, gewijzigd bij... artikel 4 van de wet van 25 augustus 1885 houdende herziening der wetgeving in zake van koopvernietigende gebreken.” De normale betekenis van die bewoordingen lijkt te zijn dat de wetgever van de wet van 10 oktober 1967 beschouwd heeft dat artikel 4 van de wet van 25 augustus 1885 het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering gewijzigd heeft wat betreft de regelen van het deskundigenonderzoek, en dat het aldus gewijzigd Wetboek van burgerlijke rechtsvordering opgeheven is.

LURQUIN (nr. 149, blz. 163, voetnoot 15) beweert dat het uit een advies van de Koninklijke Commissaris zou blijken dat het artikel 4 van de wet van 1885 niet afgeschaft werd in zover het de expertise instelt. Het lijkt nochtans gewaagd te beweren dat de zovele wetten die onder het aangehaald artikel 7 vermeld worden als hebbende het opgeheven Wetboek van burgerlijke rechtsvordering gewijzigd, niet tegelijk met dat Wetboek opgeheven werden. Indien de opheffing de andere „wijzigende” bepalingen treft, waarom zou zij ook artikel 4 van de wet van 1885, dat uitdrukkelijk vernoemd wordt, niet treffen.

Wat er ook van zij, indien dit artikel 4 nog van kracht blijft, lijkt de expertise door dit artikel geregeld, verplicht te zijn.

Het verzoek tot expertise mag in om het even welke vorm gebeuren, zelfs mondeling, per telegram of telefoon (zie Tw. *Koopvernietigende gebreken*, nrs. 58, 63 en 67; zie ook boven, nr. 100).

De vrederechter verwittigt de verkoper per telegram van de dag, het uur en de plaats van het onderzoek (art. 4).

De deskundige legt de eed vooraf en mondeling af vóór de rechter (art. 4; zie boven, nr. 393).

Artikel 5 van de wet van 1885, dat door de wet van 10 oktober 1967 werd gewijzigd, bepaalt thans dat indien de ziekte niet besmettelijk is en het dier in het buitenland is gebracht, de koper dit dier in België moet terugbrengen op een van de plaatsen in de wet aangewezen; in dit geval wordt de termijn voor het instellen van de rechtsvordering „verlengd met één dag per vijftien myriameter afstand

tussen de plaats waar het dier zich bevindt en de plaats waarnaar het moet worden teruggebracht" (art. 5, eerste en tweede lid).

„Het verzoek tot benoeming van deskundigen moet, op straffe van verval, worden ingediend bij de vrederechter van de plaats waarnaar het dier zal worden gebracht en zulks binnen de termijn bepaald overeenkomstig artikel 2, met een verlenging van twee dagen zonder meer." (art. 5, derde lid).

Het dier mag niet terug in het land worden gebracht wanneer de ziekte besmettelijk is of wanneer het in het buitenland gestorven is (art. 5, zesde en zevende lid).

De vreemde eiser moet desgevallend een borgsom storten op de griffie (art. 6; raadpleeg Tw. *Koopvermietigende gebreken*, nrs. 59 e.v.).

630 Verkoop aan de verbruiker

De wet van 25 oktober 1919 bevat een regeling betreffende de verkoop van „waren en bewerkte voortbrengselen, geleverd door de kleinhandelaars en de nijveraars die rechtstreeks voor het verbruik leveren" (art. 18). Dit soort levering wordt geacht aanvaard te zijn wanneer er binnen een termijn van één maand na de levering, door de koper noch schriftelijke opmerkingen werden gemaakt, noch een deskundigenonderzoek werd gevraagd (art. 18). Deze termijn wordt, luidens hetzelfde artikel, onderbroken indien er door de leverancier wordt overgegaan tot verbeteringen of herstellingen. Daarna begint de termijn opnieuw te lopen.

Het enige wat hier op te merken valt is dat de aanvraag tot expertise op verplichtende wijze geschiedt bij verzoekschrift dat gericht moet worden tot de voorzitter van de rechtbank van koophandel. Het bevelschrift waarbij een deskundige wordt aangesteld is uitvoerbaar bij voorraad op de minuut en wordt in afschrift medegedeeld aan de tegenpartij bij aangetekende brief met aanwijzing van de dag, de plaats en het uur van het onderzoek (art. 19). Het verzet tegen dit bevelschrift wordt gebracht voor de voorzitter, die vervolgens de partijen bij aangetekende brief zal doen oproepen (art. 20).

631 Vervoer van goederen te land

Deze materie is geregeld bij de wet van 25 augustus 1891 (thans Titel III *bis* van Boek II W. Kh.).

Wanneer goederen tijdens het vervoer beschadigd werden, wordt, op verzoek van een belanghebbende partij, hun staat nagezien door één of drie deskundigen die benoemd worden bij bevelschrift van de voorzitter van de rechtbank van koophandel (art. 8).

De bestemming wordt opgeroepen bij aangetekende brief die dag en uur van het deskundigenonderzoek vermeldt (art. 8, tweede lid). Indien de bestemming niet gekend is, moet de vervoerder de persoon verwittigen aan wie hij de goederen diende af te geven volgens de inlichtingen waarover hij beschikt (FREDERICQ, III, blz. 653). Zelfs wanneer geen bestemming werd opgeroepen omdat deze onbekend was, dan nog zal de expertise doorgaan (*Nov.*, I, Tw. *Contrat de transport*, nr. 863).

De besluiten van het deskundigenonderzoek zijn tegenstelbaar aan de afzender en aan de niet opgeroepen tussengekomen vervoerders (STEVENS en HENNING, *Contrat de transport*, nr. 981; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Transport par terre*, nrs. 798, 809 en 811; zie boven, nr. 304; zie ook: VAN REEPINGHEN en REYNTJENS, *Formulaire de procédure commerciale*, II, blz. 95, nr. 47).

Zoals men ziet, verschilt bovenstaande rechtspleging niet veel van de expertise-procedure op verzoekschrift, zoals die in het Gerechtelijk Wetboek geregeld is.

632 Vervoer van goederen langs de binnenwateren

De deskundige wordt inzake goederenvervoer langs binnenwateren eveneens benoemd, op verzoekschrift, door de voorzitter van de rechtbank van koophandel. De bestemming wordt bij aangetekende brief opgeroepen tot de deskundige verrichtingen (art. 588, 8°, Ger. W.; art. 58, wet 5 mei 1936). De wet bepaalt niet wie de uitnodiging verzendt, zodat het logisch is aan te nemen dat de deskundige zelf de bestemming uitnodigt.

633 Vervoer ter zee

Alles geschiedt volgens het gemeen recht, behalve dat de deskundigen steeds worden benoemd op eenzijdig verzoekschrift gericht tot de voorzitter van de rechtbank van koophandel (art. 267 Maritieme wet). Bovendien is hier bepaald dat de partijen bij aangetekende brief opgeroepen worden (door de deskundige, zie boven, nr. 632) en dat het verzet tegen het bevelschrift dient te geschieden ten laatste de dag waarop de partij het bericht ontvangen heeft van het bevel, feestdagen niet inbegrepen (art. 267; zie ook: CLOQUET, A., Tw. *Deskundige - Deskundig onderzoek*, nrs. 1295 e.v.).

634 Voogdij

Wanneer bij het overlijden van de vader of de moeder van een minderjarig kind, de overlevende ouder de meubelen van die minderjarige niet wenst te zien verkopen, moet de toezienende voogd een deskundige benoemen die de waarde van deze meubelen zal schatten na de eed van deskundige te hebben afgelegd in de handen van de vrederechter (art. 453 B.W.; PAUWELS, *Voogdijbeheer en practijk*, *Studie Campioni, T. Vred.*, 1903, 268 en 1907, 455; zie boven, nr. 393, 2°).

Is een dergelijke expertise een „gerechtelijk” deskundigenonderzoek? Men kan er aan twifelen omdat de deskundige niet aangesteld is door de rechter; nochtans legt hij de eed af in handen van die rechter. Het lijkt dat die deskundige wel gehouden is de regelen van de gerechtelijke expertise na te leven.

De kosten van dit onderzoek zijn te dragen door de vader en de moeder indien zij het eigen en wettelijk genot hebben van de goederen van de minderjarige (art. 453 B.W.).

635 Voorrecht van de aannemers, architecten, metselaars en andere werklieden

Tot waarborg van de betaling van de werken die zij hebben verricht, hebben voo-
noemde in de wet nader aangeduide personen voorrecht op de meerwaarde „die
ten tijde van de vervreemding van het onroerend goed bestaat en uit de daaraan
verrichte werken voortkomt” (art. 27, 5° van de wet van 16 dec. 1851, gewijzigd
door art. 3/22 van de wet van 10 okt. 1967). Vermits het hier om een werkelijk
voorrecht gaat, moeten de derden, b.v. de schuldeisers van de eigenaar, beschermd
worden tegen een overdreven belasting van het patrimonium van hun schuldenaar
door dit voorrecht. Daarom moet, om dit voorrecht te bekomen, de aannemer of
de eigenaar bij verzoekschrift de benoeming vorderen van een deskundige door de
voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van het rechtsgebied waarbinnen de
goederen gelegen zijn (LEPINOIS, III, nr. 1103; GENIN, nrs. 1077 en 1078; BAUGNIET,
R. P. Not., 1935; KLUYSKENS, *Voorrechten*, nr. 171; Tw. *Voorrechten*, nrs. 312 e.v.).

Die deskundige maakt een proces-verbaal op nopens de gesteldheid van de plaats, na
oproeping van de ingeschreven schuldeisers, dit met betrekking tot de werken die
de eigenaar verklaart te willen uitvoeren; bovendien moeten de werken, ten laatste
binnen zes maanden na hun voltooiing, door een eveneens op verzoekschrift benoem-
de deskundige in ontvangst zijn genomen (art. 27, 5°).

Het tweede proces-verbaal kan worden opgemaakt door dezelfde deskundige of door
een andere, die dan op dezelfde wijze als de eerste moet worden benoemd (DEL-
VAUX, II, 385, blz. 474).

Deze processen-verbaal worden ingeschreven in de registers van de hypotheken, tot
bewaring van het voorrecht (art. 38, wet van 16 dec. 1851).

De deskundige wordt door de rechter gekozen ter uitsluiting van de partijen (zie
boven, nr. 130). De expertise is het enig toelaatbaar middel en is dus, in die zin,
verplicht.

MODELLEN VAN AKTEN

DAGVAARDING EN BESCHIKKING IN KORT GEDING TOT BENOEMING VAN EEN DESKUNDIGE ⁽¹⁾

Heden, ... (dag, maand en jaar),
ten verzoeken van ..... (naam, voornaam, beroep), wonende te .....,
..... straat nr. ...., voor wie optreedt als advocaat Mr. ...., kan-
toor houdende te ....., ... straat nr. ...., die voor hem zal
verschijnen,

Heb ik, ondergetekende, ... (naam en voornaam), gerechtsdeurwaarder in het
gerechtelijk arrondissement ....., kantoor houdende te ....., ...
straat nr. ....,

GEDAGVAARD

..... (naam en voornaam), wonende [OF] (verblijvende) te ....., ...
straat nr. ...., aldaar mijn exploit doende, sprekende met en een geheel eens-
luidend en door mij ondertekend afschrift dezes latende aan gedaagde zelf, die het
origineel voor ontvangst van het afschrift heeft getekend... enz., om op ..... (dag,
maand en jaar) om ..... uur (dag en uur bepaald in het reglement van de recht-
bank) te verschijnen voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg [OF] (recht-
bank van koophandel) [OF] (arbeidsrechtbank) te ....., zitting houdende in kort
geding in het gerechtsgebouw te ....., ... straat nr. ....,
.....de verdieping, zaal nr. ....

TEN EINDE

Er bij voorraad uitspraak te horen doen over de vordering die mijn verzoeker hierbij
instelt en:

Aangezien ..... (omstandigheden);

Aangezien daardoor een geschil is ontstaan dat reeds aanhangig is gemaakt voor de
rechtbank ..... bij exploit van .....

[OF] Aangezien daardoor werkelijk en dadelijk een geschil dreigt te ontstaan;

Aangezien dat geschil niet kan worden beslist zonder deskundigenonderzoek naar de
hierna bepaalde feiten en zonder deskundig advies betreffende .....

Aangezien dit onderzoek dringend moet geschieden en niet meer dienend zal zijn indien
het niet eerder kan plaatsvinden dan na verloop van de gewone termijnen van rechts-
pleging, daarbij nog afgezien van de vertraging die de gewone procedure kan onder-
vinden;

OP DEZE GRONDEN en zonder nadeel aan de zaak zelf,

Een deskundige te horen benoemen, met opdracht ..... ⁽²⁾;

Bij beschikking uitvoerbaar bij voorraad en niettegenstaande verzet of hoger beroep
en zonder borgtocht;

en, gelet op de uiterste noodzaak, de uitvoering op de minuut te horen bevelen;

Kosten rechtens.

En opdat ..... (zie algemeen model van dagvaarding).

De kosten zijn: ..... (omstandige opgave).

(handtekening van de gerechtsdeurwaarder)

⁽¹⁾ In geval van volstreekte noodzakelijkheid kan het deskundigenonderzoek ook bij verzoekschrift worden
gevraagd (art. 584, tweede lid Ger. W.).

BESCHIKKING

De Voorzitter van de Rechtbank van ..... te .....

Gehoord de partijen in hun middelen en conclusies;

Gezien de stukken;

Overwegende dat ..... (*onderwerp van de vordering*);

Overwegende dat het geschil tot de bevoegdheid van deze rechtbank behoort;

Overwegende dat ..... (*gronden en antwoord op de middelen of conclusies van de partijen*);

Overwegende dat het geschil dat tussen partijen is ontstaan [OF] (*werkelijk en dadelijk dreigt te ontstaan*), niet kan worden beslist zonder deskundigenonderzoek naar de hierna bepaalde feiten en zonder deskundig advies betreffende de hierna bepaalde punten; dat het geval spoedeisend is;

OP DEZE GRONDEN en gelet op de artikelen 2, 30, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Recht doende in kort geding, bij voorraad en zonder nadeel aan de zaak zelf,

Benoemt ..... (*naam, voornaam, beroep, woonplaats*) als deskundige, met opdracht: ..... (?);

Alle dienstige vragen van partijen te beantwoorden;

Na afloop van die verrichtingen, aan partijen kennis te geven van zijn bevindingen en in zijn verslag de opmerkingen van partijen, die zij hem binnen ..... weken mochten doen toekomen, op te tekenen en te beantwoorden; de minuut van zijn met redenen omkleed en schriftelijk onder ede bevestigd verslag met de nota's van partijen ter griffie van dit gerecht in te leveren binnen ..... maanden na het aanvaarden van zijn opdracht;

Alles met inachtneming van de artikelen 962 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek; Bepaalt dat over de kosten uitspraak zal worden gedaan door de rechter die kennis neemt van de zaak zelf, *doch dat eiser de kosten van ..... zal voorschieten*;

Verstaat dat deze beschikking uitvoerbaar is bij voorraad en niettegenstaande voorziening, zonder borgtocht [OF] *mits eiser een borg stelt tot beloop van ....., overeenkomstig de artikelen 1346 tot 1351 van het Gerechtelijk Wetboek*;

En, gelet op de uiterste noodzaak, staat de tenuitvoerlegging van deze beschikking toe op de minuut.

Aldus gewezen en uitgesproken .....

Ger. W. art. 962

VONNIS DAT EEN DESKUNDIGENONDERZOEK GELAST

De Rechtbank van Eerste Aanleg [OF] ..... (*ander gerecht*), ...de burgerlijke kamer, heeft het onderstaande vonnis gewezen in de zaak van:

..... (*naam, voornaam, beroep*), wonende te ....., ... straat nr. ...., voor wie optreedt Mr. .... [OF] (*in persoon verschijnende*).

De Rechtbank,

Gehoord partijen ter openbare terechtzitting in hun middelen en conclusies;

Gezien de stukken;

Gehoord de heer ..... *substituut-procureur des Konings in zijn advies, neergelegd ter openbare terechtzitting van ..... [OF] terstond ter zitting uitgebracht*;

Overwegende dat ..... (*onderwerp van de vordering*);

Overwegende dat ..... (*gronden en antwoord op de middelen of conclusies van partijen*);

(?) Zie o.m. het model Opdracht van deskundige in bouwzaken..., hierna onder art. 962.

Overwegende dat het ter oplossing van het geschilpunt omtrent ..... noodzakelijk voorkomt, *overeenkomstig het verzoek van de partij* [OF] (*partijen*), [OF] (*ambts-halve*) een [OF] (*drie*) *deskundige(n)* te benoemen ten einde de hierna te bepalen vaststellingen te doen en het hierna te omschrijven technisch advies te geven;

Overwegende dat, nu partijen omtrent de te benoemen deskundige(n) zijn overeengekomen, deze overeenkomst moet worden bekrachtigd;

OP DEZE GRONDEN en gelet op de artikelen 2, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Verklaart de eis toelaatbaar en ontvankelijk en ten dele gegrond, en alvorens nader over de zaak zelf te oordelen, [OF] (*alvorens zo over de toelaatbaarheid en ontvankelijkheid als over de gegrondheid te oordelen*), benoemt als deskundige(n) ..... (*naam, voornaam, beroep, woonplaats*), met opdracht: kennis te nemen van de stukken en van alle dienstige bescheiden, partijen te horen en hun verzoening te bevorderen; ..... (*Omschrijving van de bijzondere opdracht; zie het volgende model*)

Alle dienstige vragen van partijen te beantwoorden;

Na afloop van die verrichtingen aan partijen kennis te geven van zijn [OF] (*hun*) bevindingen en in zijn [OF] (*hun*) verslag de opmerkingen van partijen, die zij hem binnen ..... weken mochten doen toekomen op te tekenen en te beantwoorden; de minuut van zijn [OF] (*hun*) met redenen omkleed en schriftelijk onder ede bevestigd verslag met de nota's van partijen ter griffie van dit gerecht alhier in te leveren binnen ..... maanden na het aanvaarden van zijn [OF] (*hun*) opdracht;

Alles met inachtneming van de artikelen 962 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek; Verstaat dat de benoemde deskundige(n) kan [OF] (*kunnen*) worden vervangen bij een overeenkomst tussen partijen, door hen ondertekend en bij het dossier van de rechtspleging gevoegd, zolang de deskundige(n) van zijn (*hun*) benoeming geen kennis heeft (*hebben*) gekregen.

Reserveert de kosten;

Wijst de zaak terug naar de bijzondere rol.

Aldus gewezen en uitgesproken ter openbare terechtzitting van heden, ... (*datum*), door de .....de kamer, samengesteld uit ....., bijgestaan door ....., griffier, in tegenwoordigheid van ....., *substituut-procureur des Konings*.

(*handtekening van de rechter(s) en de griffier*)

Ger. W. art. 962

**OPDRACHT VAN DESKUNDIGE IN BOUWZAKEN, BIJ ONGEVALLEN,
VOOR DE SCHATTING OF VERDELING VAN ONROERENDE GOEDEREN**

IN BOUWZAKEN:

Het bouwwerk gelegen te ....., ... straat nr. .... in tegenwoordigheid althans na behoorlijke oproeping van partijen en *hun technische raadslieden* te schouwen, de staat ervan te beschrijven en technisch advies uit te brengen omtrent de vastgestelde leemten en gebreken, de oorzaken ervan, de technische aansprakelijkheid, de wijze, duur en kosten van de herstelling of de mindere waarde voor zover herstelling redelijkerwijze onmogelijk moet worden geacht, de opgelopen vertraging, gelet op de overeengekomen termijn en rekening houdende met de wettelijke feestdagen en verlet- en vakantiedagen; ten slotte de rekening tussen partijen op te maken naar de stand van het uitgevoerde werk, de verschuldigde vergoedingen en minderwaarde en de verrichte betalingen;

..... (1)

(1) Zie verder onder het model van vonnis hiervoor.

BIJ LICHAAMELIJKE ONGEVALLEN:

De getroffene, ... (naam en voornaam), wonende te ....., ... straat nr. ...., te onderzoeken in tegenwoordigheid althans na behoorlijke oproeping van *de andere* partij *en/of hun technische raadslieden*; zo nodig de medewerking en het advies te vragen van specialisten; de fysieke en medegaande psychische letsels die het ongeval bij de genoemde partij heeft veroorzaakt, te beschrijven, alsmede de behandeling ervan tot aan de genezing of consolidatie; de duur van de volledige en de duur en de graad van de gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid te bepalen; de datum van consolidatie vast te stellen of, indien in de toekomst een verdere evolutie van de blijvende arbeidsongeschiktheid te verwachten is, een datum te bepalen voor een mogelijke herziening; voorts alle dienstige inlichtingen te verstrekken over de mogelijke weerslag van de medische arbeidsongeschiktheid op de economische bedrijvigheid van de getroffene, de uitoefening van zijn beroep of van een nieuw beroep, de graad van ontsiering en de gederfde levensvreugde;

SCHATTING VAN DE WAARDE VAN EIGENDOMMEN:

Het litigieuze eigendom, gelegen te ....., ... straat nr. ...., in tegenwoordigheid althans na behoorlijke oproeping van partijen te bezichtigen en de staat ervan te beschrijven, het te schatten en de grondslagen van de schatting vast te stellen; een beknopte beschrijving te geven van de eigendommen die ter vergelijking worden aangevoerd, alsmede van de staat ervan;

..... (1)

SCHATTING MET HET OOG OP VERDELING VAN ONROERENDE GOEDEREN:

De onroerende goederen waarvan de verkoop of de toedeling nog niet is beslist, in tegenwoordigheid althans na behoorlijke oproeping van partijen te bezichtigen en de staat ervan te beschrijven; de waarde van ieder eigendom te schatten, de grondslagen van die schatting vast te stellen, onder opgave van een korte beschrijving van de ter vergelijking aangevoerde panden of percelen; te zeggen of een gevoeglijke verdeling van alle of van een deel der geschatte goederen in natura mogelijk is en in voorkomend geval de bij loting toe te wijzen kavels te bepalen, alsmede de sommen die ter gelijkmaking moeten worden uitgekeerd;

..... (1)

Ger. W. art. 964

**OVEREENKOMST TOT VERVANGING VAN EEN BENOEMDE DESKUNDIGE
EN/OF TOT UITBREIDING VAN DE OPDRACHT**

Tussen ondergetekenden,

1° ..... (naam, voornaam, beroep), wondende te ....., ... straat nr. ...., eisende partij, *bijgestaan door haar advocaat, Mr. ....*, en

2° ..... (naam, voornaam, beroep), wonende te ....., ... straat nr. ...., verwerende partij, *bijgestaan door haar advocaat, Mr. ....*,

is overeengekomen als volgt:

In het geschil tussen partijen, aanhangig voor de rechtbank ..... (1), wordt de deskundige ..... (naam), benoemd bij vonnis van ..... (datum), vervangen door ..... (naam, voornaam, beroep), wonende te ....., ... straat nr. .... Deze zal de opdracht zoals die in het voormelde vonnis is omschreven, geheel en ongewijzigd uitvoeren *en zal bovendien advies uitbrengen over de navolgende punten:* .....

Aan de deskundige benoemd in het vonnis zal geen kennis worden gegeven van de opdracht.

(1) Zie verder onder het model van vonnis hiervoor.

(2) Wordt alleen uitbreiding van de opdracht beoogd, dan volgt hier alleen: „... wordt de opdracht van de deskundige benoemd door de rechtbank [OF] (door partijen) uitgebreid als volgt: ...”

Een der exemplaren van deze overeenkomst zal door de meest gereede partij ter griffie worden neergelegd, met verzoek aan de griffier om aan de door partijen gekozen deskundige een exemplaar van deze overeenkomst te zenden samen met het eensluidend verklaard afschrift van het vonnis, bedoeld in artikel 965 van het Gerechtelijk Wetboek.

Aldus te goeder trouw opgemaakt in drievoud te ..... op .....
 (handtekening van partijen)

Ger. W. art. 970

VERZOEKSCHRIFT TOT WRAKING ⁽¹⁾

Aan de .....de kamer van de Rechtbank van ..... te ..... ⁽²⁾
 A.R. nr. ....

Geeft te kennen:

..... (naam, voornaam, beroep), wonende te ....., ... straat nr. ...., ten deze vertegenwoordigd door Mr. ...., advocaat te ....., eisende [OF] (verwerende) partij in de zaak tegen ..... (naam, voornaam), wonende te ....., ... straat nr. ...., vertegenwoordigd door Mr. ...., advocaat te ....., verwerende [OF] (eisende) partij, dat Uw rechtbank bij vonnis van ..... (datum) een deskundigenonderzoek heeft gelast en tot deskundige heeft benoemd .....

dat verzoeker redenen heeft om de benoemde deskundige te wraken op grond van de artikelen 966 en 828 van het Gerechtelijk Wetboek, aangezien hij ....., hetgeen als reden tot wraking is vermeld in artikel 828 Ger. W.; dat verzoeker eerst nu kennis heeft gekregen van het bestaan van de aangevoerde reden tot wraking; [OF] dat Uw rechtbank bij vonnis van ..... (datum) een deskundigenonderzoek heeft gelast, dat partijen de deskundige zelf hebben gekozen [OF] (naderhand hebben vervangen door .....); dat er echter sindsdien ten aanzien van die deskundige een reden tot wraking is ontstaan [OF] (bekend is geworden) namelijk ....., hetgeen in artikel 828 Ger. W. als reden tot wraking wordt vermeld;

[OF] dat Uw rechtbank bij vonnis van ..... (datum) een deskundigenonderzoek heeft gelast; dat de benoemde deskundige de werkzaamheden reeds heeft aangevangen bij een eerste bijeenkomst, maar dat verzoeker eerst nadien kennis heeft gekregen van het bestaan van een wrakingsgrond vermeld in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek, en wel .....

REDENEN waarom het de Rechtbank behage:

Aan verzoeker akte te verlenen dat hij ..... als deskundige vraakt op de bovenvermelde grond(en);

De wraking toe te staan, hetzij de deskundige erin berust of ze onbeantwoord laat, hetzij hij ze betwist; in dit laatste geval, partijen en de deskundige gehoord in raadkamer op dag en uur door de Rechtbank te bepalen, een nieuwe deskundige te benoemen en wel ambtshalve, tenzij partijen tijdig overeengekomen zijn over de keuze;

Een en ander bij vonnis uitvoerbaar niettegenstaande voorzieningen.

Kosten rechtens.

(handtekening van de partij of van haar advocaat)

⁽¹⁾ In feite een conclusie in de vorm van een verzoekschrift; wordt derhalve neergelegd in het dossier van de rechtspleging en meegedeeld aan de andere partij(en).

⁽²⁾ De rechter die de deskundige heeft benoemd of, indien partijen die hebben benoemd, de rechter die het deskundigenonderzoek heeft gelast. Dit kan ook de voorzitter van de rechtbank zijn (in kort geding, of in bijzondere procedures).

VERZOEK VAN DESKUNDIGE TOT VERLENGING VAN DE TERMIJN

_____, de _____ (datum)

Aan _____ (gerecht) ⁽¹⁾

Bij vonnis van Uw rechtbank, _____ de kamer, de dato _____ ben ik tot deskundige benoemd in de zaak _____ tegen _____, ingeschreven op de algemene rol onder nummer _____. Volgens hetzelfde vonnis moest het verslag worden ingeleverd binnen _____ maanden. De partijen weigeren, althans de _____ de partij weigert deze termijn te verlengen.

Het is mij nochtans niet mogelijk het onderzoek te beëindigen vóór _____, daar _____ (opgave van redenen).

Ik verzoek U derhalve de termijn voor het inleveren van het verslag tot _____ te verlengen en vooraf een dag te bepalen ⁽²⁾, waarop ik hierover samen met de partijen zal worden gehoord, voor zover het incident niet vóórdien geregeld is.

Een afschrift van deze brief wordt met dezelfde post aan de partijen [OF] (advocaten) gezonden.

(handtekening van de deskundige)

VERZOEKSCHRIFT TOT VERVANGING VAN EEN DESKUNDIGE ⁽¹⁾

Aan de Rechtbank _____ ⁽²⁾

Geeft te kennen:

_____ (naam, voornaam, beroep), wonende te _____, _____ straat nr. _____, voor wie verschijnt en optreedt Mr. _____, advocaat te _____, eisende [OF] (verwerende) partij in de zaak tegen _____ (naam, voornaam, beroep), wonende te _____, _____ straat, nr. _____, voor wie verschijnt en optreedt Mr. _____, advocaat te _____, ingeschreven op de algemene rol onder nummer _____;

dat Uw rechtbank bij vonnis van _____ (datum) een deskundigenonderzoek heeft gelast en tot deskundige heeft benoemd _____;

dat er redenen zijn om de genoemde deskundige te vervangen, daar _____ (opgave van redenen);

dat partijen overeengekomen zijn omtrent een nieuwe deskundige, namelijk: _____ (naam, voornaam, beroep), wonende te _____, _____ straat nr. _____;

[OF] dat partijen het niet eens geworden zijn over de nieuwe deskundige, maar dat verzoeker voorstelt te benoemen: _____;

REDENEN waarom het de Rechtbank behage:

_____ te ontslaan van zijn opdracht als deskundige; in zijn plaats te benoemen:

_____ [OF] (een andere deskundige te benoemen), met de opdracht omschreven in het vonnis van _____ (datum).

Bij vonnis uitvoerbaar niettegenstaande voorziening.

Kosten gereserveerd.

(handtekening van de partij of van haar advocaat)

⁽¹⁾ Het gerecht dat het onderzoek heeft gelast.

⁽²⁾ De deskundige en de partijen worden hiervan door de griffier verwittigd, tenzij het incident voordien geregeld is (art. 975, tweede lid Ger. W.).

⁽³⁾ In feite een conclusie in de vorm van een verzoekschrift; wordt derhalve neergelegd in het dossier van de rechtspleging en meegedeeld aan de andere partij(en).

⁽⁴⁾ Het gerecht dat de eerste deskundige benoemd heeft of, indien partijen die zelf benoemd hebben, het gerecht dat het deskundigenonderzoek gelast heeft.

DESKUNDIGENVERSLAG

DESKUNDIGENVERSLAG

In de zaak van:

_____ (naam, voornaam, beroep), wonende te _____ straat
nr. _____, voor wie optreedt Mr. _____, advocaat te _____,
straat, nr. _____, eisende partij,
tegen: _____ (naam en voornaam), wonende te _____, _____ straat
nr. _____, voor wie optreedt Mr. _____, advocaat te _____,
straat nr. _____, verwerende partij,
zaak ingeschreven op de algemene rol van de rechtbank _____ te _____
onder nummer _____

Het hiernavolgende deskundigenonderzoek werd bevolen door de rechtbank [OF] (vredegerecht) te _____ bij vonnis gewezen op _____ (datum).

De opdracht is daarin omschreven als volgt:

„_____”

Ondergetekende(n) werd(en) in de plaats gesteld van de oorspronkelijk aangewezen deskundige(n) ingevolge een vonnis van dezelfde rechtbank de dato _____ [OF] (ingevolge een overeenkomst tussen partijen gesloten op _____).

Een eensluidend verklaard afschrift van het voormelde vonnis [OF] (van de voormelde vonnissen) werd mij [OF] (ons) toegezonden op _____, samen met een exemplaar van de bovenbedoelde overeenkomst tussen partijen.

Per brief van _____ (datum) (¹) werd aan het voormelde gerecht en aan partijen en hun advocaten kennis gegeven van plaats, dag en uur waarop de werkzaamheden zouden worden aangevangen, zijnde _____ om _____ uur.

Op _____ om _____, te _____, _____ straat nr. _____, waren op de afgesproken plaats tegenwoordig: de bovengenoemde partijen en hun advocaten, alsmede _____, technisch raadgever van _____

De partij _____, hoewel behoorlijk opgeroepen, is niet verschenen.

De partij _____ heeft verklaard dat _____

De partij _____ heeft mij (ons) verzocht _____

Beide [OF] (alle) partijen hebben eensgezind verklaard dat zij 1° de termijn voor de inlevering van het verslag verlengen tot _____, 2° de opdracht van de deskundigen uitbreiden tot _____, 3° de deskundige(n) ontslaan van de verplichting partijen op te roepen voor eventuele nadere plaatsopnemingen.

De partijen hebben mij (ons) de navolgende stukken overhandigd of toegezonden:

1° eiser: _____

2° verweerder: _____

De partij _____ heeft mij (ons) bovendien een nota overhandigd, waarvan de tekst hierna zal worden overgenomen in zoverre dat nodig is voor de bespreking.

Ik heb [OF] (Wij hebben) _____ (verrichtingen) en vastgesteld wat volgt: _____

De partij _____ merkt op dat _____

Daar de beoordeling van dit punt niet mogelijk is zonder een diepgaand onderzoek, dat betrekkelijk hoge kosten zal meebrengen, wordt de verdere uitvoering van de opdracht uitgesteld tot de deskundige(n) gemachtigd zal (zullen) zijn een deel van het ter griffie gestorte voorschot op te nemen, namelijk ten bedrage van _____ frank.

(¹) Binnen acht dagen (art. 965 Ger. W.).

Mijn (Ons) voorlopig advies betreffende de onderscheiden punten van de opdracht is als volgt (°):

1. _____
2. _____

Er is verschil van mening omtrent _____ De minderheid meent dat _____ en grondt deze mening op _____

Tot zover het voorverslag, waarvan een afschrift aan partijen wordt meegedeeld op heden, met verzoek hun opmerkingen in te zenden vóór _____ (datum).

Aldus opgemaakt te _____ de _____
(handtekening van de deskundige(n))

EINDVERSLAG

Partijen hebben binnen de gestelde termijn de navolgende opmerkingen gemaakt, die hierna één voor één beantwoord worden:

De deskundige(n) blijft (blijven) derhalve bij zijn (hun) voorlopig advies, behalve wat de punten _____ betreft [OF] wijzigt (en) het voorlopig advies als volgt: _____

BESLUIT

Als besluit is het antwoord van de deskundige(n) op de onderscheiden punten van de opdracht als volgt: _____

1. _____
2. _____

Aldus opgemaakt en besloten te _____ de _____ en ondertekend nadat (elk) de(r) deskundige(n) de voorgeschreven eed heeft afgelegd: „Ik zweer dat ik mijn opdracht in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk vervuld heb, zo helpe mij God.” (°)

(handtekening van de deskundige(n))

(Gezamenlijke) Staat van kosten en honoraria (°)

Als bijlagen de nota's van partijen

Ingeleverd ter griffie op _____ (datum). Op dezelfde dag is een eensluidend verklaard afschrift van dit verslag en van de staat van kosten en honoraria gezonden aan alle partijen bij ter post aangetekende brief en aan hun advocaten bij gewone brief.

Ger W., art. 984, tweede lid

VERZOEKSCRIFT VAN EEN DESKUNDIGE TOT BEGROTING VAN ZIJN STAAT

Aan de _____de kamer van de Rechtbank _____ te _____ (°).

Geeft te kennen:

_____ (naam, voornaam, beroep), wonende te _____, _____ straat nr. _____ dat hij bij vonnis van _____ (datum) benoemd is tot deskundige met opdracht over te gaan tot een onderzoek in de zaak van _____ (naam, voornaam) tegen _____ (naam, voornaam), ingeschreven op de algemene rol onder nummer _____ (°);

(°) Ingeval het de deskundige(n) onmogelijk is enig advies uit te brengen, kan het (voorlopig) verslag worden beëindigd als volgt:

Aan de partij(en) _____ is de vraag gesteld of _____ [OF] (is gevraagd de stukken te verstrekken betreffende _____).

Ondanks herinneringen bij brieven van _____ en _____ (data) is (zijn) de genoemde partij(en) in gebreke gebleven op de gestelde vraag antwoord [OF] (de gevraagde stukken) te verstrekken.

Daardoor is het mij (ons) niet mogelijk de mij (ons) verstrekte opdracht te vervullen en zal (zullen wij) dit voorlopig verslag ter griffie neerleggen.

Aldus opgemaakt en voorlopig besloten te _____ de _____, nadat _____

(°) Elk der deskundigen schrijft de eedformule persoonlijk boven zijn handtekening.

(°) Zie het hierna volgende model.

(°) De rechter die het onderzoek bevolen heeft.

(°) Ook de partijen kunnen een overeenkomstig verzoek indienen. De vraag of het verzoekschrift door een advocaat moet worden ondertekend (art. 1027 Ger. W.) kan verschillend worden verantwoord. Vgl. A. CLOQUET, A.P.R., Tw. Deskundigenonderzoek, nr. 183.

dat hij zijn opdracht geheel heeft uitgevoerd en zijn verslag heeft neergelegd ter griffie van Uw rechtbank op .....

dat hij zijn staat van kosten en honoraria heeft gesteld onderaan op het verslag, maar dat de partijen [OF] (*de partij* .....) nagelaten heeft hun (*haar*) instemming te betuigen met het bedrag van die staat;

dat het derhalve aan Uw rechtbank staat het bedrag van het honorarium en de kosten te bepalen in een vonnis dat uitvoerbaar is tegen de partij die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd of tegen die welke het ambtshalve bevolen onderzoek heeft doen uitvoeren;

REDENEN waarom hij zich tot Uw rechtbank wendt met het verzoek.

Gelet op artikel 984 van het Gerechtelijk Wetboek.

Gehoord partijen en de ondergetekende deskundige, op door U te bepalen dag en uur, in raadkamer (²). Het bedrag der kosten en honoraria voor het bovenvermelde deskundigenonderzoek te bepalen;

Te zeggen dat het te wijzen vonnis uitvoerbaar zal zijn tegen de partij ....., die het onderzoek heeft gevorderd [OF] (*die het ambtshalve bevolen onderzoek heeft doen uitvoeren*);

Kosten ten laste van dezelfde partij.

Te ..... de .....

(handtekening)

Ger. W. art. 990

VERZOEK TOT CONSIGNATIE VAN EEN VOORSCHOT TER GRIFFIE

I. BRIEF VAN DE DESKUNDIGE

Aan ..... (¹)

Daar de uitvoering van de mij gegeven opdracht in de zaak ..... tegen ..... aanleiding zal geven tot betaling van kosten en honoraria, zie ik mij verplicht de vervulling daarvan uit te stellen tot de meest gerede partij (²) ter griffie van ..... (*het gerecht dat het onderzoek gelast heeft*) een voorschot in consignatie heeft gegeven om in een gematigde verhouding tot zekerheid te dienen voor de betaling van het honorarium en de vergoeding van mijn kosten.

Ik raam dat voorschot op ..... frank.

(handtekening)

II. VERZOEK VAN DE MEEST GEREDE PARTIJ

Aan de .....de kamer van ..... (³).

Geeft te kennen:

..... (*naam en voornaam, beroep*), wonende te ....., ... straat nr. .... voor wie verschijnt Mr. ...., advocaat te .....

dat Uw rechtbank bij vonnis van ..... in de zaak ..... tegen ....., ingeschreven op de algemene rol als nummer ....., in een deskundigenonderzoek gelast heeft en ..... tot deskundige heeft benoemd;

dat de deskundige overeenkomstig artikel 990 van het Gerechtelijk Wetboek consignatie vordert van een voorschot ten bedrage van ..... frank;

dat de tegenpartij volgens artikel 1017, tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek [OF] (*volgens de wet van* .....) steeds in de kosten wordt verwezen en derhalve dat voorschot moet storten, wat zij betwist;

[OF] *dat verzoeker wel bereid is een voorschot te consigner, maar niet meer dan* ..... *frank, hetgeen ruim voldoende is;*

(³) Deskundige en partijen worden door de griffier bij gerechtsbrief opgeroepen (art. 984, tweede lid, Ger. W.).

(¹) Aan alle partijen en/of hun advocaten.

(²) De consignatie van het voorschot moet worden verricht door de partij die volgens bijzondere wetten of volgens artikel 1017, tweede lid Ger. W., steeds in de kosten wordt verwezen (art. 990, derde lid Ger. W.).

(³) Het gerecht dat het deskundigenonderzoek heeft gelast.

REDENEN waarom het U behage, na zo nodig de opmerkingen van betrokkenen in raadkamer te hebben gehoord ⁽¹⁾, een bevel tot tenuitvoerlegging te verlenen ten belope van het bedrag dat U vaststelt [OF] (*akte te verlenen aan verzoeker dat hij bereid is een voorschot ten bedrage van ..... frank te consigneren, en dit aanbod voldoende te verklaren*). Te bepalen dat het bedoelde bedrag in consignatie zal blijven ter griffie totdat het honorarium en de kosten van de deskundige definitief begroot zijn, of de partijen hun instemming hebben betuigd met het bedrag ervan, indien de zaak in der minne wordt geregeld.

Bij beschikking niet vatbaar voor verzet of beroep;

Kosten rechtens.

Te ..... de .....

(handtekening van de partij of van haar advocaat)

III. BESCHIKKING

De .....de kamer van ..... ⁽²⁾

Gezien het vorenstaande verzoekschrift en de redenen daarin vermeld;

Gehoord partijen en de deskundige in raadkamer;

Overwegende dat het verzoek gegrond voorkomt ten belope van ..... frank;

OP DEZE GRONDEN,

Beveelt dat de partij ..... een voorschot ten bedrage van ..... frank in consignatie zal geven ter griffie van dit gerecht, tot zekerheid van de betaling van het honorarium en van de vergoeding van de kosten van de deskundige;

Verstaat dat dit bedrag in consignatie zal blijven ter griffie totdat het honorarium en de kosten van de deskundige definitief begroot zijn, of de partijen hun instemming hebben betuigd met het bedrag ervan, indien de zaak in der minne wordt geregeld, onverminderd het bepaalde in het laatste lid van artikel 990 van het Gerechtelijk Wetboek ⁽³⁾.

Aldus gegeven te ..... de .....

(handtekening van de rechter(s) en de griffier)

Ger. W., art. 990, laatste lid

VERZOEK VAN EEN DESKUNDIGE TOT OPNEMING VAN EEN GEDEELTE VAN HET VOORSCHOT

Aan de .....de kamer van ..... ⁽¹⁾.

Geeft te kennen:

..... (*naam en voornaam, beroep*), wonende te ....., ... straat nr. ...., dat hij bij vonnis gewezen door Uw rechtbank en kamer op ..... (*datum*) benoemd werd tot deskundige in de zaak van ..... tegen ....., ingeschreven op de algemene rol onder nummer .....

dat hij de werkzaamheden aangevangen heeft op ....., met een eerste bijeenkomst met partijen en een plaatsopneming;

dat het onderzoek voor de deskundige hoge kosten zal meebrengen, daar ..... (*reden van de te verrichten verschotten*);

dat het derhalve verantwoord voorkomt de deskundige te machtigen om tijdens het vervullen van zijn opdracht een gedeelte van het ter griffie in consignatie gegeven voorschot op te nemen en zulks ten bedrage van ..... frank, behoudens latere afrekening;

⁽¹⁾ De wijze van oproeping is in het Wetboek niet bepaald.

⁽²⁾ Namelijk betreffende de mogelijke machtiging van de deskundige om een gedeelte van het voorschot op te nemen.

⁽³⁾ Volgens artikel 990, laatste lid: de magistraat die bevoegd is om het bedrag van het voorschot vast te stellen; dit is, volgens het vierde lid van hetzelfde artikel, de rechter die het deskundigenonderzoek

REDENEN waarom het Uw rechtbank behage,
 Gelet op artikel 990, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek,
 Verzoeker als deskundige te machtigen het ter griffie in consignatie gegeven voorschot
 op te nemen ten bedrage van .....

Te ..... de .....

(handtekening van de deskundige)

ZAAKREGISTER

A

Aanduiding van deskundige,

- aantal deskundigen, 139 e.v.
- ambtshalve, 126.
- bij akkoord, 64.
- door partijen, 126 e.v.
- door rechter, 127, 134 e.v.
- door scheidsrechter, 90.
- getuigenverhoor, 130, 618.
- kortgeding, 196 e.v.
- minnelijke —, 3, 64, 132.
- plaatsbeschrijving, 130, 619.
- plaatsvervanger, 137.
- redenen tot —, 94 e.v.
- vraag tot —, 98, 119.

Zie ook: Aanvraag van deskundigenonderzoek, College van deskundigen, Deskundige, Vervanging van deskundige, Wraking.

Aannemer,

- voorrecht van —, 130, 141, 238, 635.

Aannemingsovereenkomst,

- initiatief voor expertise, 219.
- onvoltooide werken, 195.

Aansprakelijkheid van deskundige,

- burgerlijke —, 589 e.v.
- beroepsgeheim, 596.
- college, 591.
- contractuele —, 589.

Aanvaring.

Zie: Averij.

- disciplinaire —, 602.
- immunitet, 589.
- nutteloze kosten, 592.
- omkoping, valse getuigenis, verleiding, 599.
- schade, 592.
- schadevergoeding, 594.
- solidaire —, 591.
- strafrechterlijke —, 599.
- tekortkomingen, 598.
- tuchtraad, 602.
- verdwijning van bewijzen, 592.
- vergissingen, 596.
- vermindering van ereloon, 407, 530, 562.
- vertraging, 592, 595.

- verzuim verslag mede te delen, 385, 460.

Aanvraag van deskundigenonderzoek,

- aannemer, 219.
  - *actio ad futurum*, 99.
  - bij besluiten, 234 e.v.
  - bij dagvaarding, 234 e.v.
  - bij eenzijdig verzoekschrift, 236 e.v.
  - in kortgeding, 196 e.v.
  - koper, 218.
  - omschrijving der feiten, 119.
  - partijen, 233.
  - rechten van verdediging, 229.
  - stuit verjaring niet, 243.
  - termijnen voor —, 221 e.v.
  - vorm, 233 e.v.
  - wie moet aanvragen, 215 e.v.
- Zie ook: Gerechtelijk deskundigenonderzoek, Vonnis.

Aanvullend deskundigenonderzoek,

- algemeen, 417, 425.
  - eed, 395.
  - — verzuim, 385, 460.
  - noodzaak tot —, 426.
  - weigering van —, 313.
  - wraking bij —, 159.
  - zelfde deskundige, 427.
- Zie ook: Nieuw deskundigenonderzoek.

Aanvullende eed, 510.

Zie ook: Bewijsmiddel, Eed.

Accijnzen, 1.

Actio ad futurum,

- vraag tot deskundigenonderzoek, 99.

Advies van deskundige,

- aanneming, 497 e.v.
- anonimiteit, 355.
- bekentenissen, 502.
- beoordeling door de rechter, 521 e.v.
- bindende kracht, 208, 479.
- collegiaal —, 352.
- juridische aspecten, 112.
- getuigenverhoor, 331, 501.
- meerderheid, 356.
- nuttigheid van —, 107 e.v.
- overtuigingswaarde, 497.
- precisiesheid, 500.

- techniciteit, 111.
- theoretisch —, 110.
- uitsluiting van raadpleging, 106.
- uiteenlopende adviezen, 357.
- verschil van mening, 353 e.v.
- verwerping, 503 e.v.
- wetenschappelijk, 110 e.v.
- Zie ook: Bewijskracht, Deskundig verslag.
- Advocaat,
  - vertegenwoordiging van partijen, 302.
- Afstand,
  - door kapitein van medeëigendom schip, 605.
- Afwezigheid,
  - bij deskundigenonderzoek, 297 e.v.
  - tegenstelbaarheid expertise, 300.
- Afwezige,
  - inbezitstelling van goederen van —, 83, 141, 604.
- Afzender.
  - Zie: Vervoer te land, Vervoer ter zee.
- Akkoordverklaring,
  - aanduiding van deskundige, 64.
- Ambtenaar,
  - gerechtelijk deskundige, 10.
- Arbeidsongeschiktheid,
  - controle van —, 45.
- Arbeidsongevallen,
  - ereloon en kosten, 565.
  - termijn aanvraag expertise, 221.
  - Zie ook: Gerechtelijk deskundigenonderzoek.
- Architect,
  - bijstand van —, 308.
  - opdracht van —, 19.
  - voorrecht van —, 635.
- Auteursrechten,
  - namaking inzake —, 615.
- Authentieke akte.
  - Zie: Bewijskracht.
- Averij,
  - schadebepaling, 606.
  - termijn deskundigenonderzoek, 226.
  - verzoekschrift, 241.
  - Zie ook: Zee- en binnenvaart.

B

- Bedrijfsrevisor,
  - advies van —, 86.
  - inbreng in natura, 607.
  - kosten van deskundigenonderzoek, 607.
  - opdracht van —, 607.
- Benadeling,
  - verkoop onroerend goed, 608.
- Benoeming van deskundige.
  - Zie: Aanduiding van deskundige.

- Beroep (hoger —),
  - akkoordvonnis, 253.
  - bevelschrift inzake vordering tot ophouden, 254.
  - evocatie, 256.
  - expertisevonnis, 251.
  - vonnis tot plaatsopneming, 253.
  - verwijzing naar eerste rechter, 255.
  - Zie ook: Verzet.
- Beroepsgeheim,
  - inlichtingen uit —, 346.
  - geneeskundig onderzoek, 301.
  - schending van —, 503.
  - van deskundige, 596.
- Berusting,
  - in expertisevonnis, 267.
  - in verslag, 416.
- Beslag,
  - beschrijvend —, 615.
  - bewarend —, 575.
- Beslagrechter,
  - namaak inzake octrooien en auteursrechten, 239, 615.
- Bestek,
  - bewijsmiddel, 517.
- Bevoegdheid,
  - plaatselijke —, 212 e.v.
  - rechter in kortgeding, 196 e.v.
  - verlenging termijnen neerlegging verslag, 404.
  - vervanging van deskundige, 191 e.v.
- Bewarend beslag.
  - Zie: Beslag.
- Bewijsmiddel,
  - aanvullend —, 513.
  - aanvullende eed, 510.
  - bestekken, 517.
  - deskundigenonderzoek, 18, 88, 217.
  - eenzijdige facturen, 517.
  - getuigenverhoor, 511 e.v.
  - getuigschrift van classificatie, 516.
  - samenlopende —, 509 e.v.
- Bewijskracht (van de verslagen),
  - algemeen, 471 e.v.
  - achtereenvolgende verslagen, 440, 509.
  - authentieke —, 479 e.v.
  - bewijslast, 472.
  - eenzijdig private expertise, 49 e.v.
  - gerechtelijke expertise, 74.
  - interpretatie verslag, 476.
  - kortgeding, 205.
  - minnelijke expertise, 72 e.v.
  - nutteloze beschouwingen, 473.
  - onduidelijk verslag, 477.
  - schending geloofwaardigheid, 478.
  - uitvoering in de vreemde, 474.

- valsheidsprocedure, 484.
- verslag gewraakte deskundige, 190, 440, 461.
- vertraging neerlegging verslag, 473.
- Zie ook: Advies van deskundige, Deskundig verslag.
- Bewijsvoering,
- vóór de deskundige, 316 e.v.

C

- College van deskundigen,
- advies, 352 e.v.
- anonimiteit, 355.
- begrip, 146, 347.
- bevoegdheid, 194, 348.
- contacten (eenzijdige), 290.
- conventionele prijsbepaling, 30.
- collegiale uitvoering, 347.
- — uitzondering op —, 350.
- gezamenlijke staat, 533.
- meerderheidsadvies, 356.
- ondertekeningverslag, 357, 400.
- verdeling ereloon, 534, 535.
- verschil van mening, 353 e.v., 493.
- Zie ook: Aanduiding van deskundige, Aanvraag van deskundigenonderzoek.
- Commissaris van vennootschap,
- bijstand door deskundige, 47.

D

- Derdenverzet, 254.
- Deskundige,
- aanduiding, 126 e.v.
- aansprakelijkheid, 589 e.v.
- aantal —, 66, 139.
- aanvaarding, 273 e.v.
- bewijsvoering, 316 e.v.
- boekhouder, 382.
- geen ambtenaar, 10 e.v.
- geen lasthebber, 7.
- geen rechter, 9.
- geen scheidsrechter, 15.
- gefailleerde, 171.
- gehuwde vrouw, 170.
- genesheer, 164.
- handelaar, 11.
- landmeter, 175.
- lijst van —, 135.
- methode van onderzoek, 316.
- minderjarige, 169.
- onderhoor van — ter zitting, 418 e.v.
- onverenigbaarheden, 166 e.v.
- opdracht, 9, 100 e.v.
- openbaar ambtenaar, 172, 479.
- plaatsvervanger, 137.
- toezicht door rechters, 277 e.v.

- vreemde —, 180.
- wraking van —, 65.
- Zie ook: Aansprakelijkheid van deskundige, Advies van deskundige, Eed, Eenzijdig deskundigenonderzoek, Ereloon en kosten, Gerechtelijk deskundige, Gerechtelijk deskundigenonderzoek, Nieuwe deskundige, Opdracht van deskundige, Vervanging van deskundige, Wraking van deskundige.

Deskundigenonderzoek,

- aard, 1 e.v.
- abusief, 96.
- afwezigheid bij —, 297 e.v.
- ambtshalve, 92.
- bepaling, 2.
- bewijsmiddel, 18, 88.
- daad van koophandel, 11.
- doel, 14.
- eenzijdig privaat —, 41 e.v.
- gerechtelijk —, 3.
- — eenzijdig —, 83 e.v.
- — bij eenzijdig verzoekschrift, 83, 236 e.v.
- — tegensprekelijk —, 87 e.v.
- minnelijk —, 3, 59 e.v.
- geen lastgeving, 8 e.v.
- gepastheid, 92 e.v.
- opdracht, 100 e.v.
- raadpleging, 41.
- toelaatbaarheid, 88.
- vergelijking met aanverwante instellingen, 12 e.v.
- weigering van —, 93 e.v.
- Zie ook: Aanvraag van deskundigenonderzoek, Eenzijdig deskundigenonderzoek, Ereloon van deskundige, Gerechtelijk deskundigenonderzoek, Kosten, Minnelijk deskundigenonderzoek, Nieuw deskundigenonderzoek, Opdracht van deskundige, Termijnen, Wraking van deskundige.
- Deskundig verslag,
- aantal exemplaren, 360.
- aflevering, 78.
- akte van rechtspleging, 447.
- betekening, 411, 412, 413.
- beraadslaging, 352.
- berusting, 416.
- bindende kracht, 486 e.v., 494 e.v.
- college van deskundigen, 353.
- definitief —,
- — kennisgeving van —, 411 e.v.
- eed, 392.
- interpretatie, 476.
- gelijkwaardig —, 110.
- geschreven —, 359.
- homologatie, 415, 604.
- identiteit, 357.

- mededeling aan derden, 414.
  - motivering, 371 e.v.
  - neerlegging, 401 e.v.
  - onbestaand —, 435.
  - ondertekening, 357, 398 e.v., 443, 451.
  - ongeldige —, 435 e.v.
  - onregelmatig, 339, 444 e.v.
  - opeenvolgende —, 509.
  - overtollige redengeving, 473, 491.
  - overtuigingswaarde, 497.
  - taalgebruik, 364 e.v.
  - tegenstrijdig, 110.
  - van derden, 340, 341.
  - vermeldingen, 369 e.v.
  - verkeerde motieven, 498.
  - verstaanbaarheid, 363.
  - verwerping, 503 e.v.
- Zie ook: Aansprakelijkheid van deskundige, Advies van deskundige, Bewijskracht (van de verslagen), Nietigheid van deskundigenonderzoek.

Dispache.

Zie: Averij.

- Dotaal onroerend goed,
- ruiling, 621.

E

Eed,

- aanvullende —, 510.
  - afwezigheid van —,
  - — bij minnelijk deskundigenonderzoek, 69.
  - — bij gerechtelijk deskundigenonderzoek, 444, 452.
  - door deskundige ter zitting, 421.
  - formule, 392.
  - geen vermelding van —, 453.
  - nieuwe —, 395.
  - voorafgaande en mondelinge —, 393, 611, 612, 618, 629, 634.
  - vrijstelling van —, 397, 452.
- Zie ook: Aanvullend deskundigenonderzoek.

Enzijdig deskundigenonderzoek,

- commissaris van een vennootschap, 47.
  - gerechtelijk —, 83 e.v.
  - privaat —, 41 e.v.
  - schenking, 46.
  - tegenstelbaarheid, 49, 287 e.v., 457.
- Zie ook: Deskundigenonderzoek, Gerechtelijk deskundigenonderzoek, Minnelijk deskundigenonderzoek.

Enkwest.

Zie: Getuigenverhoor.

- Ereloon van deskundige,
- aparte staat, 548.

- barema's, 531.
  - begroting door de Rechter, 551, 558.
  - berekening, 530 e.v.
  - betwisting, 555 e.v.
  - bijkomende kosten, 560.
  - briefwisseling, 532.
  - consignatie ter griffie, 564.
  - college van deskundigen, 533, 534.
  - eenzijdig aangestelde deskundige, 55.
  - getuigenverhoor, 560.
  - hoofdelijkheid, 542.
  - intresten, 549.
  - minnelijk deskundigenonderzoek, 77.
  - omstandige bepaling van —, 548.
  - oproeping in verzoening, 545.
  - plaatsopneming, 560.
  - procedure tot betaling van —, 544 e.v.
  - procedure van taxatie, 127, 547 e.v.
  - provisie, 564.
  - recht op —, 528 e.v.
  - rechtsbijstand voor expertisecosten, 584 e.v.
  - schuldenaar, 536 e.v., 565.
  - solidaire schuld, 542.
  - tarieven, 531.
  - taxatie,
  - — formule van —, 553.
  - — vonnis, 536.
  - — rechtsmiddelen tegen —, 563 e.v.
  - teruggave, 570.
  - uitbetaling voorschot, 569.
  - uitvoerbare titel, 554.
  - verhoor ter zitting, 560.
  - vermelding op verslag, 403.
  - vermindering van —, 407, 530, 562.
  - vervanging van deskundige, 561.
  - verzoekschrift, 556.
  - voorschot op —, 536, 537, 564.
  - — bijkomend — op —, 564.
  - waarborgen, 564.
  - wetsdokter, 531.
- Zie ook: Aansprakelijkheid van deskundige.

F

Factuur,

- bewijs van schade, 517.
- werkelijke kosten, 518.

G

Gefailleerde,

- benoeming tot deskundige, 171.

Gehuwde vrouw,

- benoeming tot deskundige, 170.
- expertise dotaal onroerend goed, 130, 621.

Geïnterdiceerde,
 — kan geen deskundige zijn, 167.
 Gemene muur, 609.
 Geneesheer,
 — beroepsgeheim, 301.
 — wraking van —, 164.
 Gerechtig akkoord, 610.
 Gerechtig deskundige,
 — aanstelling van —, 94 e.v.
 — aantal —, 139 e.v.
 — aanvaarding, 273 e.v.
 — bekentenissen aan, 317.
 — beroepsgeheim, 301.
 — boekhouder, 382.
 — eenzijdige contacten, 290.
 — gefailleerde, 171.
 — gehuwde vrouw, 170.
 — graad van overtuiging, 375.
 — hoedanigheid van —, 439.
 — kennisgeving van aanvaarding, 274.
 — landmeter, 175.
 — methode van onderzoek, 316.
 — minderjarige, 169.
 — ondervinding, 345.
 — ondervraging door —, 315.
 — ontlasting, 409.
 — opdracht, 100 e.v.
 — openbaar ambtenaar, 172, 479.
 — persoonlijke opdracht, 336.
 — plaatsopneming, 253.
 — plaatsvervangende —, 137.
 — taal —, 174.
 — technische bevoegdheid, 175.
 — toezicht door de rechter, 277 e.v.
 — uitnodiging van partijen, 275 e.v., 291 e.v.
 — verhoor ter zitting, 418 e.v.
 — vreemde —, 180.
 Zie ook: Aanduiding van deskundige, Aansprakelijkheid van deskundige, Deskundige, Ereloon, Vervanging van deskundige, Wraking van deskundige.
 Gerechtig deskundigenonderzoek,
 — aanvraag, 83, 236 e.v.
 — afzien van —, 269.
 — ambtshalve, 92, 118.
 — bewijsmiddel, 88.
 — eenzijdig —, 83 e.v.
 — gebreken van verkochte waren, 218.
 — getuigenverhoor, 329, 450.
 — gemeenverklaring, 231, 299.
 — industriële geheimen, 301.
 — inlichtingen van derden, 328, 329.
 — kennisgeving van bevindingen, 380, 390.
 — kortgeding, 196 e.v.
 — mededeling van stukken, 325 e.v.
 — — van het ontwerp, 382, 383.
 — — verzuim, 385, 460.

— methode, 316.
 — opdracht, 100 e.v.
 — opeenvolgende, 509 e.v.
 — opmerkingen van partijen, 387 e.v.
 — opportuniteit, 92.
 — overlegging van stukken, 321 e.v.
 — preliminaria, 381.
 — regelen, 89 e.v.
 — schorsing van, 296.
 — schriftonderzoek, 321.
 — tegensprekelijk karakter, 87 e.v., 203, 287 e.v., 507.
 — tegenexpertise, 287 e.v.
 — termijnen van neerlegging, 404 e.v.
 — uitvoering, 270 e.v.
 — verbetering, 382, 391.
 — vergissingen, 410.
 — verlenging termijn voor neerlegging, 404.
 — vertraging, 407.
 — verzet, 251 e.v.
 — weigering van —, 93 e.v.
 — wijzigingen aan —, 391, 408.
 Zie ook: Aanduiding van deskundige, Aansprakelijkheid van deskundige, Aanvullend deskundigenonderzoek, Deskundigenonderzoek, Eenzijdig deskundigenonderzoek, Minnelijk deskundigenonderzoek, Nieuw deskundigenonderzoek.

Gerechtsbrief,

— akte van wraking, 184.
 — uitvoering expertisevonnis, 270.

Getuigenverhoor,

— aanduiding van deskundige, 130.
 — door deskundige, 329 e.v.
 — uitnodiging aan partijen, 334.
 — ereloon en kosten, 618.
 — technische toelichting, 618.
 — vonnis dat — beveelt,
 — — rechtsmiddelen, 254.

Gewijsde,

— bevelschrift in kortgeding, 208 e.v.
 — herroeping —, 522.
 — vonnis dat expertise weigert of ze beveelt, 258 e.v., 488.

Griffier,

— bestemming verslag, 402.
 — oproeping van deskundige, 421, 558.
 — uitvoering expertisevonnis, 270.
 Zie ook: Gerechtsbrief.

H

Handelshuur,
 — vergoeding —, 626.

Handelszaak,
 — verkoop, 629.

Huisdieren,
 — verkoop, 630.

I

- Inbezitstelling,
— van goederen van een afwezige, 83, 141, 604.
Inschrijving wegens valsheid.
Zie: Bewijskracht, Valsheid.

K

- Kleine nalatenschappen, 241, 393, 611.
Kleinhandel,
— expertise geleverde waren, 631.
Konijnenschade,
— aanvraag tot expertise, 612.
— eed, 393, 612.
— vaststelling van —, 101.
— verzoekschrift, 241.
— voorlegging bewijzen —, 311.
Kortgeding,
— beslissing „bij voorraad”, 204.
— hoogdringendheid, 200 e.v.
— volstreckte noodzakelijkheid, 203.
— vordering tot expertise, 196 e.v.
Zie ook: Aanduiding van deskundige, Aanvraag van deskundigenonderzoek, Gewijsde.

Kosten,

- arbeidsongevallen, 577.
— berekening, 532.
— bijkomende —, 560.
— deskundigenonderzoek bij verhuring, 39.
— minnelijke expertise, 77.
— expertisevonnis, 247.
— intresten, 583.
— memorie, 585.
— nutteloze —, 581.
— rechtsbijstand, 584 e.v.
— rechtsplegingsvergoeding, 576.
— — aanvullende vaste —, 576.
— schuldenaar, 576 e.v.
— terugvordering, 588.
— verdeling van —, 579.
— verhaal tussen partijen, 583.
— verplaatsings —, 576.
— voorschot, 564 e.v.
Zie ook: Ereloon van deskundige.

Koopvernietigende gebreken.

Zie: Verkoop.

Landpacht,

- aantal deskundigen, 141.
— aanduiding van deskundige, 130.
— pachtprijs, 613.
— poging minnelijke schikking, 614.
— technisch adviseur, 614, 565.
— voorkoop, 613.
— werken, 613.

L

- Lijst van deskundigen,
— administratief jaarboek, 135.

M

- Metselaar,
— voorrecht van —, 635.
Zie ook: Aannemer.
Minderjarige,
— benoeming tot deskundige, 169.
— schatting van roerende goederen, 141.
— verdeling van onroerende goederen, 241, 624 e.v.
Minnelijk deskundige,
— begrip, 62 e.v.
Zie ook: Deskundige, Gerechtelijk deskundige.
Minnelijk deskundigenonderzoek,
— bewijskracht, 72 e.v.
— tegensprekelijk karakter, 59 e.v.
— verslag, 71.
Zie ook: Deskundigenonderzoek, Gerechtelijk deskundigenonderzoek.
Motivering,
— deskundig verslag, 371 e.v.
— rechten van verdediging, 67.

N**Namaking.**

Zie: Auteursrechten, Octrooien.

Narco-analyse, 320.**Nietigheid van deskundigenonderzoek,**

- bedrog, 445.
— dwaling, 445.
— eed, 69.
— — gebrek aan —, 444, 452.
— gedeeltelijke, 470.
— getuigenverhoor, 450.
— geweld, 445.
— herstel, 467, 468.
— ontstentenis van ondertekening, 443, 444, 451.
— ontstentenis van oproeping, 457.
— overschrijding van opdracht, 449.
— residuale waarde verslag, 466.
— schadebegrip, 446.
— schending openbare orde, 448.
— taalgebruik in gerechtszaken, 365, 443, 451, 454, 455.
— vertraging bij uitvoering, 407.
— volstreckte —, 446.
Zie ook: Deskundig verslag.

Nieuw deskundigenonderzoek,

- andere deskundige, 432.
— gevallen, 417, 428.

- niet tegenstelbaar verslag, 435.
  - onregelmatig verslag, 463.
  - vervanging, 429, 430, 431.
  - weigering, 313.
  - wraking, 159.
  - zelfde deskundige, 428.
- Zie ook: Aanvullend deskundigenonderzoek, Deskundigenonderzoek, Gerechtelijk deskundigenonderzoek.

- Notaris,
— bijstand door deskundige, 48.

O

- Octrooien,
— namaking inzake —, 239, 615.
Zie ook: Beslagrechter.
- Onbekwaamverklaring,
— aanduiding deskundige, 130.
— geneeskundig onderzoek, 617.
- Onroerend goed,
— ruiling van dotaal —, 621.
— verdeling, 624 e.v.
- Onteigening,
— aanduiding van deskundige, 619.
— ereloon en kosten, 565, 582.
— termijn neerlegging verslag, 619.
- Openbare orde,
— betaling ereloon en kosten, 570.
— recht van verdediging, 67.
— rechtzetten van vergissingen, 410.
— schending van —, 448.
— taal deskundigenverslag, 365.
— tegensprekelijk deskundigenonderzoek, 289.
— wraking van deskundige, 151.
- Opdracht van deskundige,
— aanvaarding, 137.
— aanvulling aan, 120.
— beperking aan, 120.
— bijstand door derden, 336.
— collegiale uitvoering, 148, 336, 347.
— interpretatie, 123.
— kortgeding, 197 e.v.
— naar identiteit van voorwerpen, 102.
— omschrijving, 116, 449.
— overschrijding, 121.
— persoonlijk, 336.
— schorsing van —, 296.
— termijn, 404.
— uitvoering van, 67 e.v.
— uitbreiding van, 121, 122, 265.
— voorwerp van, 100 e.v.
— verbetering aan, 120.
— verzoeningspoging, 103.
Zie ook: Deskundige, Deskundigenonderzoek.

- Oproeping in tussenkomst,
— in vordering tot expertise, 232.
- Oproeping van partijen,
— bijwonen expertise, 291 e.v.
— — in laboratorium, 291, 336 e.v., 343.
— nieuwe datum, 297.
— ondertekening uitnodiging, 294.
— raadslieden, 294.
— taal, 292.
— termijn, 292.
— vertegenwoordiging, 291, 302, 306.
— verzuim, 295.
- Overeenkomst,
— berusting in deskundig verslag, 416.
— bewijs van —, 88.
— interpretatie door deskundige, 113.
— onderhandse, 115.

P

- Pand,
— aanvraag deskundigenonderzoek, 240.
— verplichte expertise, 620.
- Parère, 16.
- Plaatsopneming,
— eed van deskundige, 393.
— gemeenheid, 515.
— onderzoeksmaatregel, 618.
- Prijs,
— vaststelling door een derde, 20 e.v.
— vergissing door deskundige, 35.
- Proces-verbaal,
— taal van deskundige, 174.
Zie ook: Taalgebruik.

R

- Rechten van verdediging,
— aanvraag deskundigenonderzoek, 229.
— gebrek aan kennisgeving van het ontwerp, 460.
— gebrek aan motivering, 459.
— getuigenverhoor door deskundige, 334.
— mededeling van stukken, 458.
— motivering deskundig verslag, 372.
— ontstentenis van oproeping, 457.
— persoonlijke uitvoering opdracht, 461.
— poging tot verzoening, 114, 462.
— schending van —, 406 e.v.
— termijnen,
— — neerlegging verslag, 406.
— — oproeping partijen, 458.
— uitnodiging van partijen op expertise, 287.
- Rechter,
— beaming, 521 e.v.
— bijwonen van expertise, 279.
— bindende kracht expertise, 486 e.v.

- controle op deskundig verslag, 374.
- delegatie van rechtsmacht, 521.
- interpretatie van expertisevonnis, 261.
- kortgeding, 198.
- motivering, 523 e.v.
- onderhoor van deskundige, 418.
- politie van de zitting, 280.
- rechtzetten van vergissingen, 410.
- toezicht,
  - algemeen, 277 e.v.
  - op naarstigheid van deskundige, 282.
- verbeteren van verslag, 525.
- verwerping van verslag, 524, 526.
- verzoeningspoging, 462.
- voorlichting van deskundigen, 278.

Zie ook: Beslagrechter.

- Rechter-commissaris,
- eed, 610.
  - gerechtelijk akkoord, 85, 610.
  - kosten, 610.
  - onteigening, 619.
  - uitstel van betaling, 610.

- Rechtsbijstand,
- voor expertisekosten, 584 e.v.

- Retentierecht,
- overhandigde stukken, 571.

S

- Schade,
- gemeen recht, 592.
  - uitvoering expertisevonnis, 250.
  - verdwijning van bewijzen, 592.
  - vertraging bij uitvoering expertise, 407.
  - wraking van deskundige, 186.
- Zie ook: Aansprakelijkheid van deskundige, Schatting.

- Schatting,
- *ex aequo et bono*, 519.
  - methode, 373.
  - verzekering, 33.
- Scheidsgerecht,
- averijregeling, 606.
  - gebrek aan motivering, 373.

- Scheidsrechter,
- aanstellen deskundige, 90.
  - vervangen deskundige, 90.

- Scheidsrechter-verslaggever, 17.

- Schip,
- ontslagen kapitein, 605.
  - verplichte expertise, 605.

- Schriftonderzoek, 622.

T

- Taalgebruik,
- deskundige, 174.
  - nietigheid, 454, 455.

- oproeping van partijen, 292.
  - verslag, 364 e.v.
- Technisch raadgever,
- bijstand door, 306, 307.
  - landpacht, 614.
- Tegenexpertise, 504 e.v.
- Tegenstelbaarheid,
- arbeidsongeval, 438.
  - deskundigenonderzoek in strafzaken, 436.
  - eenzijdig private expertise, 49 e.v.
  - — in auto-ongevallen, 51.
  - — in maritieme zaken, 52.
  - gebrek oproeping partijen, 457.
  - gerechtelijk deskundigenonderzoek, 75, 231.
  - neergelegd verslag, 411, 412.
  - niet tegenstelbaar verslag, 435 e.v.
  - sanctie, 435.
  - verkeersongevallen, 438.
  - vervoerder, 438.
  - verzekeraar, 438.

Termijnen,

- aanvraag deskundigenonderzoek, 221 e.v.
- exceptie van laattijdigheid, 227.
- neerlegging verslag, 244, 404 e.v.
- oproeping van partijen, 292, 457.
- uitvoering expertisevonnis, 270.
- vaste —, 405.
- wraking van deskundige, 182.

- Toelaatbaarheid,
- van deskundigenonderzoek, 88.

U

- Uitstel van betaling, 610.
- Ultra petita*,
- ambtshalve bevolen expertise, 92, 216.

V

- Valsheid,
- aanduiding van deskundige, 130.
  - procedure, 623.

- Vaststellingen,
- begrip, 104.

Verbruiker.

Zie: Kleinhandel, Verkoop.

- Verdeling,
- gerechtelijke —, 625.
  - kavels, 624.
  - minnelijke —, 624.
  - minderjarigen, 624.
  - van nalatenschap, 48.
  - onverdeelde goederen, 241.

- Verdwijning voorwerp, 227.

Verhuring,

- advies van deskundige, 32 e.v.
- herstellingen, 223.

— mondelinge huur, 37.

Verjaring,

— stuiting, 63, 243.

Verkoping,

— *actio quanti muroris*, 627.

— advies van deskundige, 32.

— benadeling bij —, 608.

— eed, 393.

— gebreken van verkochte goederen, 218.

— handelsfonds, 238, 629.

— huisdieren, 218, 224, 628, 629.

— koopvernietigend gebrek, 629.

— prijs, 608.

— prijsbepaling, conventioneel, 20 e.v.

— termijn voor expertise, 222.

— verbruiker, 218, 630.

Vertegenwoordiging,

— advocaat, 302.

— tergende —, 305.

— van partijen, 68, 302.

— vervoerder, 304.

Vervanging van deskundige,

— aanvraag tot —, 192.

— akkoord tot —, 191.

— ambtshalve —, 191.

— geen aanvaarding, 273.

— kortgeding, 206.

— redenen tot —, 193.

— sanctie, 192, 404, 407.

Vervoer te land, 72, 240, 631.

Vervoer ter zee, 72, 224, 240, 633.

Zie ook: Zee- en binnenvaart.

Verzoening,

— verzuim van poging tot, 114, 462.

— proces-verbaal van, 115.

Volmacht,

— bestaan, 302, 303.

— vertegenwoordiging van partijen, 68.

Vonnis,

— aard, 245.

— akkoord —, 253.

— berusting, 267 e.v.

— borgstelling, 248.

— betekening, 251.

— derdenverzet, 254.

— hoger beroep, 251.

— interlocutair, 246.

— interpretatie, 257, 261.

— mededeling aan deskundige, 527.

— tot deskundigenonderzoek, 244 e.v.

— uitvoerbaarheid, 247.

— vermeldingen, 244 e.v.

— verzet, 251.

Voogdij, 634.

Voorkoop,

— recht van —.

Zie: Landpacht.

Voorrecht,

— van aannemer, architect, metselaar, 635.

Vordering tot aanstelling van een deskundige.

Zie: Aanvraag van deskundigenonderzoek.

W

Wildschade, 612.

Zie ook: Konijnenschade.

Wraking van deskundige,

— algemeen, 149 e.v.

— afzien van —, 151.

— bevoorrechte positie, 157.

— initiatief, 150.

— geneesheer, 164.

— gronden tot, 153 e.v.

— geschenken, 162.

— geschil, 156.

— minnelijke expertise, 65.

— onverenigbaarheden, 166.

— ondergeschiktheid, 158.

— persoonlijk belang, 154.

— procedure tot, 181 e.v.

— redenen, 149 e.v.

— verhaal, 187 e.v.

— verwantschap, 155.

— vijandschap, 163.

— vorm van verzoek tot, 183.

— vreemde deskundige, 65.

Z

Zee- en binnenvaart,

— averij, 606.

— getuigenverhoor door deskundige, 329.

Zie ook: Vervoer ter zee.